

Днієспісок зиніїа

ПОДСНЕДНІА

ТРДНИХ ЛІСТЬ Євангелії від Іоана

Симеона Солотру Буковицького

Слово діяниї є відмінно
є добре істинне

/ № 65 /

Репетто-Банада

1956

Архієпископ Михаїл

ПОДСНЕННЯ
тродніх місць Євангелії від Іоана
(Симфонія Святого Письма)

Слова, які кажуть вам, -
є дільші життя.

/Ін. 6, 63/

В.Кашин

Торонто-Канада
1956

diasporiana.org.ua

У В А Г А !

Числа Псалтьмів у цій книзі подано за слов'янським порядком, а не за західнім.

Щоб точно найти цитату псальма в Псалтирі числення західнього, то треба знати, що в західньому 9-ий Пс. розділено на два: Від 22-го стиха починається Пс. 10-ий. Тоді вже все на один більше, напр.: Слов'янський 10-ий, а західній 11-ий і так далі. Псалтьм 113 по-західньому розділено на два під чч. 114 і 115. А Псалтьми слов'янського числення 114 і 115 з'єднано в один під числом 116. Далі йде все на один більше, ніж в слов'янському. Псалтьми 146 і 147 зведено в один під числом 147. Останні псалтьми — однаково.

АРХИЄПІСКОП М И Х А І Л

ПОЯСНЕННЯ ТРУДНИХ МІСЦЬ
З ЄВАНГЕЛІЇ ВІД ІОАНА

- Свящ. НВ Данилев -

ТОРОНТО

1956

КАНАДА

Тираж — 500 примірників.

Impresc en Argentina. — Editorial "Peremoha" — Buenos Aires.

П Е Р Е Д М О В А

до книжки Архиєп. МИХАЇЛА: Пояснення трудних місць з Євангелії від Іоана.

Справді Євангелист Іоан з такою глибиною думки викладає Христову Науку і Месіянське служіння Спасителя, що дійсно від того замовкає язик наймудріших.

Ми не маємо ще праць в українській Богословській науці, які б розкрили нам глибину думок найбільшого Богослова Християнської Віри Євангелиста Йогана. Тому вітаємо книжку Арх. Михаїла.

Ця праця дає великий посібний матеріал духовенству для проповідей; в цій праці знайде правильне роз'яснення важких для розуміння місць Євангелії від Іоана кожний, хто читає Святе Письмо взагалі.

Свою працю Арх. Михаїл поділив на розділи відповідно до розділів Євангелії від Іоана. А кожний розділ, розуміється, складається з стихів. Причім, автор зовсім пропускає ті стихи, які не вимагають пояснення. Спочатку наводиться стих повністю, а під ним далі йде пояснення з відповідною цитацією інших місць Св. Письма, де говориться про те саме чи висловлюється якусь подібну думку. Так що автор не розволікає своїх пояснень зайвим матеріалом, не вдається в зайву многословність пояснень, викладає матеріал стисло, ясно і популярно, не сходячи однак з певних науково-методологічних позицій у межах богословського розуміння пояснюваних місць Євангелії від Іоана.

Ось, наприклад, як пояснює автор слова Ісуса Христа, що їх Він сказав до Матері на шлюбі в Кані Галілейській “Що Мені й Тобі, Жено? Ще не прийшов час Мій”. Це місце автор пояснює так:

Коли б Вона, Мати Божа, просила Його допомогти звичайним чином, то Він сказав би: “грошей немає” або “не маю як”. Звідси бачимо, який сенс у відповіді Христовій; вона буде така: “Ще не прийшов час мій, не прийшов час творити чудо”. Одначе, каже автор, Мати Божа вірить, що Він допоможе, тому каже до слуг: “Що Він вам скаже — зробіть.”

Значно складніші для пояснення суть богословські місця з Євангелії від Іоана взяти хоча б початок Євангелії, перші два стихи:

“Синоконвіку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог. Воно споконвіку було у Бога.”

Насамперед автор указує на вічність Слова. Воно таке ж без початку й вічне, як і Бог. Воно завжди було у Бога, як одна з Іпостасей Св. Тройці. Перед нами стало питання Св. Тройці, питання глибоко богословське. Тайна Св. Тройці незображенна для людського розуму: людський розум не може злагнути того, як Три становлять Одно і як Одно є Три.

Автор далі стверджує цю тайну словами Христа, записаними у Євангелиста Матфея (11, 27) “Ніхто не знає Сина, тільки Отець. і Отця ніхто не знає, тільки Син.” А далі каже словами Ап. Павла: “Божого ніхто не знає, тільки Дух Божий.” (І Кор. 2, 11).

Звідсіль стверджується далі незображеність розумом поняття Бога. Бог --- ДУХ, Він позаматеріальний, Необмежений, Всюдисущий. Він являє тільки об'єкт віри, а не об'єкт будьякого емпіричного спостереження. Об'єкт віри, як Вища розумна Істота, що діє за пляном. Бог --- найчистіший РОЗУМ. Відблиск цього Розуму має людина в своїй душі, будучи подобою Божою. Бог — Вічний, отже й вічний, безсмертний дух людський.

Далі автор розкриває саме поняття Слова (Логоса), знову ж таки в порівнянні з людиною, як подобою Божою.

Розум людський має в собі слово і волю і тільки ними себе вивляє, ними діє. Слово і воля з розумом — одно: слово — то розум, що вивляється назовні через звуки чи літери, а воля — то розум, що вивляється в дії.

Людський розум творить словом і волею, без них нічого не творить. Так само й Бог, наш Первообраз, діє Словом Своїм, тобто Сином, що превічно народжується від Бога Отця, і так само діє Волею Своєю, тобто Духом Божим, що превічно сходить від Отця.

З цього видно далі, що Слово (Логос) — то Син Божий, а Воля — то Дух Святий, що разом Самі в Собі з Волі Отця.

Богословська наука назвала їх влучно грецьким терміном “ІПОСТАСІ” Пресвятої Тройці.

Коли ці Три Іпостасі Св. Тройці являють Собою Єдиний Розум, Єдину Волю, Єдине Неподільне Божество — ДУХ, то Вони є ОДНО і Самі в Собі у всьому рівні.

Так стих за стихом автор розкриває глибину богословської (науки) думки в словах, що ними починає свою Євангелію Євангeliст Іоан. Заслуговує на увагу в розділі восьмому стих 32: “І зрозумієте Істину, і Істина зробить Вас вільними.”

Тут автор насамперед з богословської позиції розглядає поняття “істина” відрізняючи його від поняття “правда”. Істина не те саме що правда. Правда, на його думку, то — частина Істини. Правда існує в кількості (може бути більше правди, або менше правди); Істина ж одна, двох істин не буває. Істина абсолютна, непорушна. Це стверджує Сам Ісус Христос: “Я — Істина.” (Іоан 14, 6) Так само і Ап. Іоан: “Дух єсть Істина.” (І Ін. 5, 6).

Звідсіль випливає: Пізнати Істину — пізнати Бога і Сина Його Ісуа Христа.

Ми пізнаємо багато правд, але вони не роблять нас вільними, не звільняють нас від рабства гріха. Тільки пізнання Бога, Цієї абсолютної Істини, звільнює нас від рабства гріха.

Власне, з богословського погляду правда належить до сфери розуму (напр., пізнання законів фізики, ботаніки, хемії тощо) тоді, як Істина належить до сфери серця: пізнати Істину — (пізнати Бога) — значить прийняти Бога, відчути серцем свою близкість, своє синівство до Бога. Все це вкладається в словах Христа: “Я в Отці, і ви в Мені, і Я в вас.” (Іоан 14, 20).

Розуміється, поняття “істина” і “правда” — це умовні поняття: в богословському розумінні ми можемо й поняття “правда” (власне, як богословське поняття) приймати адекватно з поняттям “істина”, тобто приймати його, як абсолютну Правду; можемо твердити, що Бог — то Правда, бо таки справді абсолютної Правди можна шукати тільки в Богі: в земному житті мірила для абсолютної Правди ми не маємо. І навпаки, поняття “істина” в небогословському розумінні може так само як і поняття “правда” в небогословському розумінні означати категорію кількості (більше чи менше істини). Для нас не це є суттєвим.

Суттєвим для нас є саме богословське пояснення поняття “Істина” як Абсолюта, як Субстанція нашого життя, як Найвищої

Творчої Сили, що її частиною є творча сила людини; нарешті, як Бога, що пізнання Його робить людину вільною від рабства гріха, від неправди і взагалі від усякої несправедливості.

Отож саме це пояснення в праці Арх. Михаїла й притягає на-шу увагу, виявляючи правдиве з богословського погляду розуміння автором цього вислову ("пізнайте Істину") в Євангелії від Іоана.

Євангелист Іоан з найбільшою глибиною богословської думки розкрив суть месіянського служіння Спасителя. Цього не зробив ніхто з інших Євангелистів. Ці місця особливо важкі для розуміння. Треба навчитися уміти їх розуміти. І праця Арх. Михаїла навчає нас, розкриває богословську сутність цих важких для розуміння місць з Євангелії від Іоана.

Таким, напр., важким для розуміння є розділ чотиринадцятий, де Ісус Христос навчає Апостолів про своє Місіянське служіння і де виявляється, що навіть Апостоли не розуміють ще, про що йдеться. Христос учив:

"Іду приготовити місце вам... Куди Я йду, ви знаєте і путь. знаєте". (2, 4). Тоді Фома сказав: "Господи, не знаємо, куди йдеш, і як же нам знати путь?"

Арх. Михаїл пояснює це так: Апостоли знають, що Христос має йти до Отця, але вони не знають, якою дорогою. Фома сумує, що не знає тієї дороги. Христос каже йому, що дорога та — це Він Сам. Він до Отця йде через Себе Самого, цебто, через великий послух, через любов до Отця, через любов до людей та страждання за них, щоб їх привести до Отця і дати їм життя вічне.

Ап. Філип, по земному сприймаючи слова Христа про Отця, домагається, щоб Христос показав йому Отця (ст. 8). В стихах 9, 10 і 11 Христос указує ознаку Своєї тотожності з Отцем і єдності Отця і Сина в Єдиному Божестві. Це діла Його, що їх ніхто не може створити, крім Бога. В таких словах Своїх до Филипа, — пояснює автор, — Христос починає розкривати перед Апостолами незображену таємницю триединства Єдиного Бога в Св. Троїці, але поки що єдність Отця і Сина. Притому, вказується на те, що Христос не осуджує учеників, що вони вимагають реальних доказів, бо знає неміч людську і прихиляється до неї.

Тому Він міг тільки сказати:

"Вірте Мені, що Я в Отці і Отець у Мені, а як ні, то зза са-

міх діл вірте Мені." Тобто: "як не вірите Моїм словам, то вірте Мені, дивлячись на діла Мої."

Сімнадцятий розділ Євангелії від Іоана — це Первосвященника Молитва Ісуса Христа, молитва над Жертвою, над... Самим Собою. Старозавітні жертви, що приносились за народ, приносив первосвященик сам. Він читав молитву і Кров'ю жертви кропіз у Святе Святих Ковчег Завіту на очищення гріхів народу. Посилаючись на Ап. Павла (Євр. 8, 5) Арх. Михаїл каже, що все те діялося, як прообраз страшної Голгофської Жертви. Христос Сам Себе в жертву приніс на очищення всього світу.

Який же первосвященик із людей — запитує автор далі, — міг готовати ту Жертву, як не Він Сам? Це стверджується далі в посланні до Євреїв, де Ап. Павло докладно говорить про Ісуса Христа, як Вічного Первосвященника-Архиєрея за чином Мелхиседека, що приніс у жертву Самого Себе.

Свою Молитву Христос почав такими словами:

"Отче! Прийшов час, прослав Сина Твого ,щоб і Син Твій прославив Тебе".

Про яке прославлення йде мова? Хіба Бог не прославлений ще від Адама — у Авраама, у Ізраїля, у Єгипті, на Синаї, в Аравійській пустині, чи не прославлений пророками? Але не про таке прославлення говорить Христос. ВІН має прославити Отця, і вже прославив тим ділом, що його дав Йому Отець звершити — ділом спасіння всього людства.

"Це така подія, — каже автор, — перед якою ті інші події здаються тільки місцевими і тимчасовими".

А далі Христос просить Отця: "І тепер прослав Мене Ти, Отче, у Себе Самого тією славою, яку Я мав у Тебе перш, ніж настав світ".

Це значить, -- як пояснює Арх. Михаїл, — що Христос, як Син, не відділявся небес і Отця і не втрачав слави Єдиного Бога в Св. Тройці. Але тепер Христос, як БОГОЛЮДИНА, просить Отця, щоб посадив Його праворуч Себе, а з Ним і ество людське з тієї славі, яку Він, як Бог Син у св. Тройці, мав ще перед тим, як настав світ. Христос бо не тільки спас людство від гріха і смерті, але й повернув людству синівство Боже.

Це основний сенс Первосвященнічої молитви Христа, а далі — то вже деталі, що знайшли в автора цілком поспіловне й логічно витримане пояснення.

Христос наближається до закінчення Свого месіянського служіння, наближається час віддання Себе Самого в жертву за гріхи світу. Страшний час! Христос знає, що Його жде і перед стражданнями й смертю Він іде в Сад Гефсиманський, щоб знести до Бога останню Молитву.

Молитва в Саду Гефсиманському не була вже молитвою Первосвященнічою, не була молитвою того, хто приносить жертву; вона була молитвою Того, Хто Сам Жертва. Христос молився, як Жертва, як Той, Хто взяв на Себе тягар гріхів усього світу.

Арх. Михаїл пояснює це місце так: знаючи ЩО Перед Ним стоїть, ество людське не могло не жахатися. Та не тільки це. Прийнявши на Себе гріхи світу всього, Він тепер відчув на Собі ввесь страшний тягар їх. Вони гнітили Його до землі.

І в ці найважчі хвилини душевної скорботи Христос промовляє молитву:

“Отче Мій! Коли можна, нехай Мене ця чаша обмине, але не як Я хочу, а як Ти” (Мф. 26, 39).

Євангелист Іоан, часто пропускаючи те, що є в інших Євангелістів, пропустив і молитву в Саду Гефсиманському. Але Арх. Михаїл для повноти картини змушений був взяти це важливе місце з Євангелії Матфея.

Автор послідовно розкриває богословську суть цих слів. Як бачимо, — каже він, — Христос благає Отця, щоб простив людству гріхи, без страждань Його (Христа). Але Він покірний волі Отця і готовий її виконати.

Цим стверджується дві волі (у Христа) — воля божеська і воля людська. Але ця людська воля цілком підкорена волі Божеській.

Далі — страждання, смерть і воскресіння Христа автор заряди цієї ж повноти подає за всіма Євангелістами, пильно додержуючись послідовності, доводячи до кінця месіянську путь Спасителя, що завершилася Його Світлим Воскресінням і Вознесінням на небо.

Автор узяв на себе скромне завдання: не подавати тлумачення у властивому розумінню цього слова, бо таке завдання вимагає не одного тому праці, а тільки синтезувати, як сам він у вступі каже, те, що подає нам Св. Письмо.

З цього погляду праця Арх. Михаїла являє собою цілком своєрідний і оригінальний твір. Дати синтезу того, що висловлювали не раз пророки. Апостоли і вчителі Церкви про Месію Спасителя світу, що разом узяте значно полегшує розуміння глибоко бого словських думок четвертого Євангелиста, який глибиною викладу Христової науки, як релігійної доктрини, перший заклав основи богословської науки, — дати таку синтезу могла тільки людина, добре обізнана з Св. Письмом.

Автор ніде не посилається на будь-які наукові джерела, як це б годилося, коли б він займався тлумаченням Євангелії від Іоана, бо з цієї ділянки існує величезна наукова література; цього йому не було потреби робити, зважаючи на цілком інше завдання, що його перед собою поставив автор. І саме виходячи з цього останнього, автор проявив близьку че уміння користуватися джерельними матеріалами, власне з Св. Письма, і учителів Церкви. Глибоке знання Св. Письма Арх. Михаїл поєднав з умінням синтетично його викласти там, де цього потребують окремі важкі місця Євангелії від Іоана.

З цього видно, що автор проробив величезну роботу, давши нам справді наукову синтезу сuto біблійного матеріалу. В цьому полягає наукова вартість праці Арх. Михаїла. Ця праця безперечно послужить значним доповненням до існуючої наукової богословської літератури з тлумаченням Св. Письма і Євангелії зокрема, як цілком оригінальна праця.

Проф. д-р П. Ковалів

ВІД АВТОРА

Атеїстичний богооборчий шал у бувшій Росії понищив богословську літературу в бібліотеках, в монастирях, в церквах і навіть в родинах, лише випадково щось десь збереглося. Безумство безбожних вчинило світові таку шкоду, якої майже неможливо повнити. Наступні покоління більше пошкодують за втраченим, аніж шкодує культурний світ за Александрійською Птоломеївською бібліотекою, яку спалив безумний Омар. Тепер доводиться збирати частинами, як дорогоцінні перліни з того, що втрачено. Доводиться ввозстановляти по розрізнених пам'ятках, і часто з пам'яти того, що старшим пощастило в свій час закріпити. Ще більше погіршилося становище для богословської думки тих, що примушенні були, спасаючи своє життя, опинитися далеко від Батьківщини і тут відновлювати церковне життя та богословську науку. Викладачам її доводиться збирати її, як бджола мед, де тліки можна, та складати учебові підручники для слухачів богословських наук у школі, а вірним дома. Ось так і я.

Складаючи цю книжку, я ставив своїм завданням дати щось у руки студентам-теологам, а Пастирям-Проповідникам дати певний матеріал для проповідей та полегчiti їм користуватися текстом Святого Письма в той спосіб, що, вияснюючи текст стихів Євангелії від Іоана, я давав паралельні і тогож смислові місця Св. Письма, щоб Проповідник був певний, що дане речення стиха він розуміє правильно і згідно з Святым Письмом.

В основу книжки я поклав мої лекції з Св. Письма в Богословській Академії в Мюнхені, Німеччина, викладані студентам у 1947-8 учсовому році. Я зібрав, що можна було в тих умовах зібрати. Основою, в першу чергу, стало те ж Святе Письмо обох Заповітів у виясненнях св. Отців та видніших богословів пізнішого часу. А починаючи з 12 розд. Євангелії від Іоана про останні дні життя й діяння Христа Спасителя на землі, Його бесіди, Страждання, смерть, похорон, Воскресіння, Явління й Вознесіння на небо, я зібрав і розположив у хронологічному порядку свідчення всіх Євангелістів і інших Апостолів, ставлячи їх паралельно та зводячи до послідовного повістування, щоб дати повну картину. Чи до-

«яг я мети, скажуть викладачі Св. Письма, але радий буду, коли, хоч не багато, заповнив недостачу учебових підручників, яких так потрібно нашим студентам-теологам.

Перше всього подаю опис життя Св. Автора Євангелії Апостола Іоана Богослова, щоб дати до зrozуміння настрій його та духовний облік. Даю передмову та пораду, як користуватися книжкою. Все те раджу уважно прочитати.

З пошаною до всіх чатачів

АВТОР.

СВЯТИЙ АПОСТОЛ І ЄВАНГЕЛИСТ ІОАН БОГОСЛОВ

Після покликання до Апостольства братів Андрія і Петра, Христос Спаситель в той же день покликає і братів Якова й Іоана — синів Зеведея. Як ті, так і ці двоє були рибалками на озері Генісаретському (Мф. 4, 18—22). Св. Іоан був тоді ще зовсім юнаком, але це не перешкодило йому знати дещо із Св. Письма та всією душою любити Бога. Велика честь Зеведеїві, що, бувши ніби простим рибалкою, зумів так виховати своїх дітей. Душа св. Іоана неначе була виткана з любові до Бога, і тому Христос, як Серцеїдець, не зважаючи на його юнацький вік, покликав його до такої величної місії.

Святий Іоан з перших днів прив'язався до свого Учителя з усією силою своєї чистої душі. За це Й Христос полюбив його, як сина і завжди мав його при собі. Кидаеться у вічі те, що Христос Спаситель відкриває найглибші таємниці Своєї Божественної місії на землі — цим трьом: Петрові — уже старшого віку, Якову — середнього віку та Іоанові — юнакові. Їх трьох Він узяв на Фавор і їм першим показав Свою Божественну славу. Їх же взяв і в сад Гефсиманський перед своїми стражданнями, щоб вони були свідками Його душевних мук в молитві про чашу страждання. І ось, коли Симон-Петр, злякавшись, відрікся від Христа, а Яків з іншими учениками розбіглися. Св. Іоан не побіг. Він лишився тут же і йшов слідом за своїм Учителем скрізь, куди Його вели: і до синедріону, і в преторію до Пилата, і тоді, коли Христос ніс Хреста Свого; стояв тут же, коли Його розпинали. Ні на крок не відходив від Розп'ятого на Хресті Учителя, разом з Марією Магдалиною, тримав під руки Пречисту Матір Господню, Яка нераз ставала непритомною, бачучи страшні муки Улюблленого Сина Її. Тут же, біля Хреста, Спаситель світу усиновив Св. Іоана Матері Своїй, через що Св. Іоан стає духовним братом Христа Спасителя. І Іоан виконав своє синівство, як найлюбіший син: взяв її до себе і служив їй до самого блаженного й безсмертного Успіння.

Не тяжко зрозуміти, як переживав Св. Іоан страждання Христові. Вони врізуvalися в його душу так, що він завжди бачив їх

перед собою. Чув ті слова, що сказав Христос на Хресті, бачив, як ділили одежини Спасителя, бачив, як вояк пройняв ребра улюбленого Учителя і як втекли з рані кров і вода. Може, найтяжче переживав він смерть улюбленого Господа і, як тінь, ходив усю суботу, аж доки почув радісну вістку про Воскресіння. Тяжко передати словами, яка була його радість, коли він побачив Воскреслого Господа. По смиренню своєму, він мало про це пише; коли ж пише, то — загально, не відділяючи себе, за винятком тих місць, де потрібне тверде свідчення про Воскреслого Господа. Любов Господня до Іоана не зменшилася і після Воскресіння. Не було явлення Христа Апостолам, де б не було Іоана. Всі слова Христові всі таємничі настанови Апостолам Св. Іоан прийняв у саму глибину свого серця. Після Зшестя Святого Духа бачимо двох — Петра й Іоана — скрізь разом. Один — уже похилого віку, другий — тільки що вийшов з юнацького віку. Вони з Петром разом ідуть на молитву і зпіляють кривого з народження при храмі (Діян. 3, 3—8). Апостол Павел свідчить, що Апостол Петр, Яків та Іоан у Першій Христовій Апостольській Церкві вважалися за стовпів Церкви. (Гал. 2, 9). Св. Апостол Іоан не відходив з Єрусалиму аж до Успіння Пренепорочної Матері Господа, а після того оселився в Малій Азії і взяв під свою опіку сім малоазійських міст: Ефес, Смірну, Пергам, Фіатір, Сардіс, Філадельфію й Лаодикію, де особливо твердо трималося поганство. Звідси його було взято під арешт і засуджено на смерть за імператора Доміціяна. Його хотіли зварити в кип'ячому олові, але сила Божа врятувала його. Після того Св. Іоана було заслано на острів Патмос, що являв собою самотню скелю на морі. Тут відкрив йому Господь в образах майбутньою долю Церкви Христової на землі і блаженне життя праведних після кінця світу. Все це Св. Іоан записав у своєму Апокаліпсисі (Об'явлення, Откровення).

Після заслання, Св. Апостол Іоан знову оселився в Ефесі і тут проповідував, був разом і з Архиєрем. На зміну собі він рукоположив на Єпископа Стакія. Змолоду, як уже сказано було, Ап. Іоан був повний любові до Бога. Тепер же ця любов розгорілась до такої міри, що обійняла все його ество. Церква недаремне називає його Апостолом любові.

Любов Сина Божого до людей, свідком якої він був, відбилася, як сонце, на його серці. Він завжди повторював: “Діти, любіть один одного”. Вже тепер було написано перші три Євангелії: від Матфея, від Марка і від Луки. Ці Євангелії ученики показали йому, і він ствердив їх, як безумовну істину. Але ученики почали

просити його, щоб він, як найближчий ученик Господа, записав для них розмови Христа Спасителя, яких немає в тих Євангеліях. Тоді Св. Іоан звелів усім постити й молитися, а сам, з учнем своїм Пророком скорописцем зійшов на гору і там, під надхненням Св. Духа, накреслив свою Євангелію. Всі інші Євангелисти починали свої Євангелії з подій земних. Євангелист Матфей почав родовід Спасителя від Авраама, якому були дані обітування про Спасителя. Марк почав від явлення Христа на Йордані. Лука — від благовістя Захарії про народження Іоана Хрестителя і далі — про Благовіщення Святій Діві. А Євангелист Іоан почав свою Євангелію від вічності, яку зве “початком”, властиво, початком нашого розуміння, а не початком Сина Божого. Його слово “ІСКОНІ” (споконвіку) означає: у вічності було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог. Це значить, що Син Божий, як Бог, не має “початку”.

Уся Євангелія Св. Іоана є такого високого розуміння, що людський розум знемагає його зрозуміти. Інші Євангелисти говорять про Христа Спасителя, як про Месію, обітованого від Бога, провозвіщеної пророками, що мав народитися від нащадків Авраама й Давида. Св. Іоан говорить про Христа Спасителя, як Сина Божого, що є разом Слово Боже. Яке вічно в Богові Отцеві перебуває. І хоч було воно на землі, як Ісус Христос, але від Отця ніколи не відлучалося. Через Євангелиста Іоана ми знаємо, що таке і для чого дано Богом Хрещення, що є народженням від води й Духа. Через нього знаємо, як належить поклонятися Богові духом і істиною. Через нього знаємо, що таке Євхаристія і для чого й як споживаємо ми Тіло й Кров Господню. Через нього знаємо, для чого Син Божий приніс Себе в жертву. Через нього детально знаємо, як відбулася Тайна Вечеря і про що розмовляв на ній Спаситель Христос. Через нього ми знаємо, як і про що молився Син Божий, як Архиєрей перед тим, як принести Себе в жертву за гріхи людей. (Іо. Розділ 17) Через нього знаємо детальніше про Воскресіння Господнє: як Апостоли ходили до гробу, як являвся їм Христос після Воскресіння і що казав. Однак, Дух Святий не благозволив, щоб усі розмови Христа Спасителя до Апостолів після Воскресіння були нам відомі. Євангелист Іоан пише: “Багато й іншого створив Ісус...” Цо сame, він не каже, але додає, що того іншого так багато, що якби все записати одне по одному, то “здається, ю самому світові не змістити писаних книг” (Ів. 21, 25). Ледве чи тут мова про кількість книг. Скоріше — про ту височезну науку, що її давав Апостолам Христ-

тос, якої справді світ умістити в собі не зміг би. Ось ця наука й дала йому назву "Богослов".

Св. Апостол і Євангелист Іоан дожив до глибокої старости. Він ослаб уже так, що вже не міг ходити до церкви, де збиралися вірні. Його приносили. Він уже й говорити не міг довго, але завжди нагадував: "Діти, любіть один одного". Коли його запитали, чому він та^к повторює одне й те ж, він сказав: "Ця заповідь дана Самим Господом. Коли виконаете її, то й увесь закон виконаете".

Бувши проповідником любови серед людей, він найперше сам виявляв її до всіх, а особливо до тих, що впадали в гріхи. Ось зразок його безмежної любові. У Ефесі він, між іншим, мав одного ученика юнака, що дуже ретельно відвідував церкву і уважно з захопленням слухав проповіді й настанови Св. Апостола. За це Св. Апостол Іоан полюбив його, як сина. Коли ж під час гоніння за царя Доміціяна Св. Іоана забрали, то перед тим він доручив цього юнака Єпископові, щоб той доглядав за ним і ще більше утверджив його в науці Христовій. А коли Св. Апостола забрали, юнак підпав під вплив недобрих людей, які затягли його до себе. Потрошку вони втягли його в своє нечесне життя, в пияцтво, крадіжки і дійшло до того, що юнак, вирісши, став ватажком розбійників, що грабували і вбивали на великій дорозі. Ці розбійники були такі жорстокі, що по опанованій ними дорозі не відважувалися ходити чи їхати, хіба тільки великими гуртами. Ім'я ватажка повторювалося скрізь, як ім'я чогось страшного. Коли св. Апостол після смерти Доміціяна повернувся з острова Патмоса до Ефесу, то не помітив між вірними у церкві юнака, що його він не переставав любити. Тоді він запитав — де той юнак? Йому з сумом сказали — що він "умер". Коли Св. Апостол заплакав, то йому пояснили, що він живий, але вмер для церкви Христової і розповіли йому все, що сталося з тим юнаком. Як тільки Св. Апостол почув, що сталося, то відразу сказав, що піде його розшукає. Йому доводили, що йти неможливо, бо розбійник такий лютий, що відразу вб'є, як побачить, але Св. Іоан дивився по-іншому: взяв паличку, бо вже був старий, і пішов по тій страшній дорозі. Як тільки дійшов до страшного місця, то зза скелі вискочили три розбійники з ножами. Попереду біг той саме розбійник, якого шукав Св. Апостол. Апостол пізнав його, а той, як тільки впізнаяв, пустився тікати. Св. Іоан погнався за ним і кричав: "Сину, сину! Куди ж ти тікаєш від свого батька, підожди, вернися!". Той зупинився, повернувся і впав у ноги до Св. Апостола, відкинувши свого ножа. Св. Іоан підняв його, доцілював, уязв за руку та й сказав:

“Сину, ходім додому”. І той, як дитина, пішов за ним, а товариши - розбійники не знали, що їм робити і тільки дивилися вслід за своїм ватажком. Св. Апостол привів його до своєї хати, обійняв і умовляв вернутися до Господа. Коли той у відчай дуже плакав і ламав руки, то Св. Апостол запевняв його, що Господь такий милостивий, що простить йому так, як розбійникові на Хресті, коли він із ширим серцем буде просити Його. Сам Апостол у сльозах молився кілька днів за цього нещасного, аж поки не заспокоїв його совіті і не при мирив його з Церквою. Він же написав Соборне послання, таке ж богословсько возвищене, як і його Євангелія.

Св. Апостол Іоан прожив 105 років і мирно відійшов до Господа. Він єдиний з усіх 12 Апостолів упокоївся природньою смертю і то через те, що Господь благозволив зберегти його, коли його варили в олові.

За свого життя Апостол Іоан не зазнав іншої любові, крім любові до Бога й близьких. Він все життя своє залишився дівственным, безженим і чистим, тому і співає на честь його Свята Церква:

“Величність твою, дівственніку, хто з'яснить?... За його любов полюбив і його Господь. Полюбила його і Церква Христова. Пам'ять його оповита безмежною й теплою любов'ю у всі віки, як Богослова й друга Христового” (Кондак).

ЗАУВАГИ ЩОДО КОРИСТУВАННЯ ПОЯСНЕННЯМИ:

Після кожного стиха, що вимагає пояснення, таке пояснення дається в можливо стисливому вигляді, щоб зменшити обсяг книги. Але тому, що в різних місцях Св. Письма є багато речень, які збільшують ясність даного стиха, то такі речення не всі внесені до тексту книги, а лише вказано цитату, де її можна знайти. Тому радимо обов'язково вказану цитату розшукати в Біблії і на місці її розглянути.

Є В А Н Г Е Л І Є в і д І О А Н А

ПЕРЕДМОВА ДО ПОЯСНЕНЬ

Євангеліє від Іоана займає виключне становище серед інших трьох Євангелій. Євангелії перших трьох Євангелистів: Матфея, Марка й Луки, є Євангеліями оповідного характеру, при чому кожний Євангелист пише до певних громад людей для переконання їх, що Христос — це провіщений пророками Месія, подають такі докази, які б могли їх у тому переконати: пророцтва, чудеса і т. і. Так, Євангелист Матфей пише до іудеїв. Тому що обітування Спасителя було найперше дане Авраамові (Бут. 12, 3), і що згідно з обітуваннями Божими, Той Спаситель мав бути з насіння Авраамового, Євангелис Матфей і починає родовід Іисуса Христа від Авраама. Мета Єв. Матфея — довести юдеям, що Христос — саме Той Месія, провіщений пророками, тому він на протязі всього свого Євангельського оповідання посилається на пророків.

Євангелист Марко починає писати почасти з оповідання Ап. Петра. Відомо, що Ап. Петр головним чином проповідував для обрізаних (Гал. 2, 9) не тільки в Юдеї, а і в розсіянні сущих. (Він і послання свої посилає не до окремих міст чи провінцій, як це робив Павел, а до всюди сущих). Тому, що обрізані жили серед поган, то Євангелист Марко більше зупиняється на чудесах Христових, як переконливих фактах для поган.

Євангелист Лука сам означає ціль написання свого Євангелія в перших 4-х стихах первого розділу. Його Євангеліє написано послідовно, після уважної перевірки джерела (— 1, 3). І Лука, і інші Євангелисти часто оповідають і такі розмови, яких ніхто не був свідком. Наприклад: Мф. 1, 19—21; Лука — перші 3 розділи. Очевидно, що вони те записали з уст діючих осіб. Напр., Євангеліє Луки є і Євангеліем Богоматері. Тільки від Неї міг він довідатися про Благовіщення, про розмову з Єлісаветою, про отрока Ісуса у храмі і под. Про явлення Ангела Св. Захарії, батькові Св. Івана Хрестителя, міг дізнатися або від самого Предтечі, або також від Богоматері. Єв. Лука писав більше для греків, тому тримався послідовності з прагматизмом.

Євангелист Іоан написав своє Євангеліє пізніше від усіх трьох інших. Уже після повернення з заслання з острова Патмос, йому

ученики показали перші три Євангелії, і він їх своїм авторитетом: стверджив, як безсумнівну правду. Однаке, ученики спостерегли, що в цих трьох Євангеліях не написано інтимних розмов Христа Спасителя з учениками та й з юдеями, бо певно з переказів знали, що такі розмови були. Тоді, як повістується в описі життя Св. Іоана, стали просити його описати все те, чого не згадано в перших трьох Євангеліях. Св. Апостол наклав на всіх трохденний піст з молитвами, а сам узяв ученика свого скорописця Прохора, пішов з ним на одну гору і там, після молитов, написав своє Євангеліє. Його Євангеліє не схоже на Євангелії синоптиків - євангелистів — Матфея, Марка й Луки. Ті описували події, яких ті Євангелисти не згадали: як чудо в Кані або уздоровлення сліпородженого, воскрешення Лазаря і ін. Головну ж уगагу він звернув на свідчення Господа Ісуса Христа в розмовах з юдеями про Себе Самого, а також прощальні бесіди Його з учениками перед стражданнями та Гефсиманська молитва (Розділ. 17). Він не спиняється на установленні Св. Тайні Євхаристії на Тайній Вечері, треба думати, тому, що докладно про те говорять усі три перші Євангелисти. Зате він якнайдокладніше спиняється на тому, як Христос визначає перед юдеями Тайну Св. Євхаристії (Розд. 5 і 6). Як найближчий свідок страждань Христових, він найдокладніше на них спиняється. Також у порядкові дає явлення Ісу-са Христа після Його Воскресіння.

Щоб глибше зрозуміти настрій цього дивного Євангелиста при написанні ним його Євангелія, треба мати на увазі слідуюче. Перед засланням на Патмос, імператор Доміціян наказує зварити його в кип'ячому олові. Сила Господня спасла його. Якщо Св. Іоан був свідком величних дій улюбленого Учителя Христа, як улюблений син, то все ж таки він був тільки свідок. Тепер же він побачив силу Христову на собі, і таку силу, від якої кам'яне серце розтануло б. Далі — Патмос... і дивні видіння Самого Христа Агнця у Його Божественній величі й Славі. Потім — потрясаючі картини загибелі світу. Потім — небесний Єрусалим і слава святих у Бога. Все це перетворило його. Земним він лишився по тілу, але цілком' небесним — по духу. Апостол Павел мав видіння, які торкалися його самого. Він піднятий був до третього неба — у рай — і бачив та чув таке, яке не можливо людською мовою передати. Однаке, йому показано, яка йому нагорода за його неймовірні подвиги у проповідуванні Євангелія Церства Христового. Те також переродило Апостола. Він бажає якнайскоріше розв'язатися з тілом і з Хри-

том перебувати (Филип. 1, 23). Що ж сказати про Ап. Іоана після видінь, яких сподобився він на Патмосі? Його віра перейшла в знання. Якщо він до видіння Христового безмежно любив Господа, як невинна дитина, за що й сам був улюблений Христом, то тепер він, мов той Серафим вогненний, горів не тільки любов'ю, а й чув себе невід'ємним від Бога. Тепер він уже знат — хто він, знат, що робить, знат — для чого робить. Ось при такому стані його душі він увесел одухотверився. Якщо при звичайному надхненні люди піднімаються до видінь, до пророкувань, то що сказати про цього, тепер уже небесного чоловіка? Дух Святий охопив серце його, охопив його усього, як обітував Христос: нагадав йому все, що Він, Христос, говорив їм (Ів. 14, 26; 16, 15). В такому стані Єв. Іоан написав своє Євангеліє.

Церква Христова дала йому ім'я БОГОСЛОВ. Але, здається, ця назва замала. Св. Василій Великий називав Св. Григорія Богослова умом крайнішим (найвищим), Іоан же Богослов — це ТАЙНОЗРИТЕЛЬ ТАЇН БОЖИХ. Він передає такі глибини науки Христової, від яких замовкає язик наймудріших. Не дивно, що на Євангеліє Св. Іоана мало написано толковань, та й те, що написане — або більш поверхове або несміливо-смиренне.

Тому й ми не беремо на себе сміливости толкувати-тлумачити Євангеліє від Іоана; ми тільки силкуємося синтезувати (можливо більше) сказане у Св. Письмі, яке так або інакше дає можливість більше зрозуміти написане Св. Євангелистом, але ніколи не вичерпуюче.

В тому нехай допоможе нам Дух Святий за молитви цього величного Апостола-Боговидця.

Автор

ДОДАТОК ДО ПЕРЕДМОВИ

Коли зупинимося на 1-му Соборному посланні Євангелиста Іоана, то там побачимо, що мова його — інша, ніж у інших Апостолів. У Ап. Якова вона — мова старця Апостола, повна смирення і батьківської поради та втіхи. Коли візьмемо Послання Апостола Євангелиста Іоана, то це — вогненна мова борця за істину Христову проти царства тьми. Його мову можна назвати афоризмами любові до Бога і близніх.

Як у його Євангелії Христос розкриває найглибші таємниці Божого піклування за спасіння людей, так він у своєму посланні розкриває Божу любов до людей і кличе до такої ж любові до Бога. Він один явно висвітлює Тайну Св. Тройці — Отця, Сина і Св. Духа — без віри в Яку немає спасіння.

Р О З Д І Л П Е Р Ш И Й

СТИХ 1: СПОКОНВІКУ БУЛО СЛОВО, І СЛОВО БУЛО У БОГА, І СЛОВО БУЛО БОГ.

СТИХ 2: ВОНО СПОКОНВІКУ БУЛО У БОГА.

“СПОКОНВІКУ...” Це слово не означає якогось моменту часу; воно — безчасове, без початку і кінця, тому вказує на вічність Слова. Воно (Слово) таке ж Безпочаткове й Вічне як і Бог. Бо Воно завжди було у Бога (у Богові), як Одна з Іпостасей Святої Тройці.

Тайна Святої Тройці незбагнена для людського розуму: як Три складають Одно, і як Одно є Три? Тому в акафисті до Св. Тройці говориться: “ми віруємо й ісповідуємо (услами), але як — не досліджуємо”. Бо й Саме Те Слово — Син Божий Христос сказав: “Ніхто не знає Сина, тільки Отець, і Отця ніхто не знає, тільки Син...” (Мф. 11, 27). Однаке, додає: “І кому Син схоже відкрити”. (З цього останнього рядка бачимо, що Господь все ж таки дяке розуміння про Св. Тройцю подає вірним Своїм). Внутрішнє життя Св. Тройці вище навіть ангельського розуміння. Як каже Св. Апостол Павел: “Божого (життя) ніхто не знає, тільки Дух Божий” (І Кор. 2, 11). Але тому, що Тайна Св. Тройці є каменем спротивлення для тих, що хотіли б все ж таки хоч дешо розуміти й розумом, та і для невірних, що вважають догмат про Св. Тройцю за протиріччя, бо, мовляв: “один — не три і три — не один”, церковна екзегетика (пояснення) силкується найти уподібнення (на підставі Св. Письма), з якого б можна винести деяке розуміння й про Пресв. Тройцю — Єдиного Бога. Але Бог — незбагнений, тому дослідження Його — неможливе. Толі, знаючи, що людина створена по образу й подобі Божій, ми розглядаємо людину, щоб пізнати — чим вона схожа на Бога й чим подібна до Бога. Зрозуміло, що не тілом, бо Бог — безтілесний, Бог — є Дух, за словами Самого Сина Божого (Ів. 4, 24). Бог — Дух чистий, без будьякого матеріального, отже — нескладовий, Дух необмежений і тому — всюдисущий (Прит. 1, 7; Єрем. 23, 24). Однаке Він не є несвідомою силою (як, скажемо, енергія). Бог — це ІСТОТА, ІНДИВІД. Він діє свідомо, розумно, за пляном і для мети (див.: Ів. 3, 16; Іс. 40, 11—

•

17; Рим. 11, 32—36 і ін.). Отже, Бог — це НАЙЧИСТИШИЙ РОЗУМ. Відблиск цього Розуму, як відблиск сонця у краплині, маємо й ми у наших душах, бо виявом душі є її розум. Бог — ВІЧНИЙ, і дух наш (з розумом його) — безсмертний. Коли ж придивимось до нашого розуму, то побачимо, що він має у собі СЛОВО І ВОЛЮ, і тільки ними себе виявляє, ними тільки діє. Слово і воля з розумом — одне, бо слово — то розум втілений або в звук, або в літери, і воля — то розум, виявлений у дії. Розум наш творить словом і волею, без них не творить нічого. Коли ж візьмемо слово пророка, що каже: “Словом Господнім небеса утворено, і Духом уст Його — всю силу їх” (Пс. 32, 6), то побачимо, що Й ПЕРВООБРАЗ НАШ — БОГ — ВСЕ ДІЄ СЛОВОМ СВОЇМ, що є Сином Його, Який превічно народжується від Бога Отця. Він же діє й Волею Своєю, що є ДУХ БОЖИЙ, Який превічно сходить від Бога Отця. І коли сказано, що слово — то є втілений розум, а воля — це розум, виявлений у дії, то вони з розумом ОДНО: В якісь, дуже-дуже далекій подібності і в безмежно глибшому розумінні — Слово Боже є Той же Бог-Син, і Воля Божа — Той же Дух Святий. Але в цій, здавалося б, подібності, є й безмежна ріжниця, а саме: наше слово, хоч воно — й розум втілений, як сказано вище, однаке, same в собі не діє. Вийшовши, або точніше, народившись із розуму, воно діє коротко, бо воно обмежене, як і розум наш обмежений. Так і воля наша, вийшовши з розуму, діє коротко, обмежено. І, якщо діють у часові, бувши записані або переказані, то тільки тим, що збуджують інші розуми, щоб знову породжували ті ж слова й волю в тому ж напрямі.⁷ У Бога ж інакше, як то ми бачимо із слів Христових: “Як Отець має життя в Самому Собі, так і Синові дав мати Життя В САМОМУ СОБІ, і владу дав Йому...” (Ір. 5, 26).

Також і про Духа Святого Христос говорить: “Коли ж прийде Утішитель... Дух Істини, Який від Отця Сходить, ВІН БУДЕ СВІДЧИТИ ПРО МЕНЕ...” (Ів. 15, 26). Теж і Апостол говорить: “Цей Самий Дух свідчить духові нашему, що ми — діти Божі” (Рим. 16, 8). І далі: “Сам Дух МОЛИТЬСЯ за нас зідханнями нескказаними” (— 26).

З цього бачимо, що Слово Боже — Син Божий і Воля Божа — Дух Святий — діють Самі в Собі з Волі Отця, хоч і невідлучно від Бога Отця. Тому називаємо Їх — ОСОБАМИ Пресвятої Тройці. Однаке, не у властивому до розуміння “особа” значенні. Бо “Особа” — то зовсім відокремлений індивід, з окремою волею, окремим хо-

тінням. У Осіб же Пресвятої Тройці — одна нерозлучна Воля, одне Божественне хотіння. Тому в грецькій мові вжито слова ІПОСТАСЬ, а не Особа, а в слов'янській мові — ЛИЦЕ Пресвятої Тройці, що точніше передає суть розуміння.

Отже, зрозуміло, що Слово споконвіку було у Бога. Воно — вічне, як і Бог.

Разом з тим, коли всі три Іпостасі Св. Тройці являють Собою Єдиний нерозлучний УМ (РОЗУМ), єдину ВОЛЮ, єдине ХОТИННЯ, Єдине нерозлучне БОЖЕ ЄСТВО — ДУХ, єдине діяння, то Вони — є ОДНО і САМИ В СОБІ У ВСЬОМУ РІВНІ, — Бо Один Собі завжди рівний, — хоч і являють Собою Три Іпостасі: Отець, Син і Святий Дух, або, за Євангелістом Іваном: Отець, Слово і Св. Дух (І Ів. 5, 7).

СТИХ 3: УСЕ ЧЕРЕЗ НЬОГО СТАЛОСЯ. І БЕЗ НЬОГО НІЩО НЕ СТАЛОСЬ, ЩО СТАЛОСЯ.

У творенні світу взяли участь усі Три Іпостасі Св. Тройці: Отець, Син і Св. Дух, як Єдиний Бог. Пр. Давид ту істину означає словами: “Словом (Сином) Господнім (Отець) небеса утворено і Духом уст Його всю силу їх” (Пс. 32, 6), і далі (стих 9): “Той (Отець) рече (Слово - Син) і сталося, Той (Отець) повелів (явив Волю, послав Духа Свого) — і впорядкувалося...” Те ж розуміння висловлено в церковній пісні: “Ти, що із нічого все привів (створив), Словом створене і впорядковане Духом, Вседержителю Вишній...” (Ірмос 3, Воскр. канону, гол. 3). “В початку небеса всесильним Словом Твоїм утверджив (створив) Ти, Господи Спасе, і Все-діючим і Божим Духом — всю силу їх...” (Ірмос 3, Воскр. канону, гол. 7). “Отець рече (Слово) нехай буде... і Дух Божий носився над “вoloю” (огорнув її, впорядковуючи). Євангеліст у цьому місці говорить про Сина Божого — Боже Слово —, не впоминаючи 3-ої Іпостасі Св. Тройці — Духа Святого. Отже, ясно, що без Сина Божого Отець Бог нічого не створив. Творив же все Сином Своїм — Словом Своїм. І як каже Ап. Павел: “Ним створене все, що на небесах, і що на землі, видиме й невидиме... все Ним і для Нього створене. Він є перше всього і все Ним стоїть” (Колос. 1, 16 — 17).

СТИХ 4—5: В НЬОМУ БУЛО ЖИТЯ І ЖИТЯ БУЛО СВІТЛО ЛЮДЯМ. І СВІТЛО, (ІЦО) В ТЕМРЯВІ СВІТИТЬ, І ТЕМРЯВА НЕ ОБГОРНУЛА ЙОГО.

Син Божий — Слово — з'єднався з Чоловіком Ісусом Христом в Одну Істоту Богочоловіка при двох природах — Божій і людській з двома волями і так, що людська воля в Ньому підпорядкована Божій. Бог є Вічне Життя. Син Божий у Христі Ісусі, як Єдиний від Св. Тройці і невідлучний, є також те ж Вічне Життя в Ньому, як Богові, стало Світлом для людей, бо Бог — є Світло (ІІв. 1, 1—7). Сам Христос каже про Себе: “Я, Світло, прийшов у світ, щоб усякий, хто в Мене вірує, не заостався в темряві...” (Ів. 12, 46). Це — світло духа, світло розуміння істини. Світло, що в темряві світить, і темрява не може обгорнути (затемнити) його.

СТИХИ 6—8: Не потребують вияснення, вони ясні для розуміння. Іоан Предтеча не випадково став Предтечою Христа, а **посланій від Бога**, щоб посвідчити про Нього. Сам же Іоан не був світло, лише свідок Світла.

СТИХ 9: БУВ СВІТЛО СПРАВЖНЕ, ЩО ОСВІТЛЮЄ КОЖНУЮ ЛЮДИНУ, ЩО ПРИХОДИТЬ НА СВІТ.

Син Божий, як Життя Єдиного Бога у Св. Тройці дає життя кожній людині, яка приходить на світ. Те життя разом дає і світло-розуміння до пізнання Бога (і себе для Бога) до пізнання істини (Ів. 8, 12).

СТИХ 10: НА (У) СВІТІ БУВ, І СВІТ ЧЕРЕЗ НЬОГО СТАВСЯ, І СВІТ ЙОГО НЕ ПІЗНАВ.

Син Божий — Слово — вічно в Отцеві, що є Дух Необмежений і всюди сущий, завжди наповняв світ, і Ним же світ був створений... Однаке (з сумом додає Євангелист), світ (люди світу) Його не пізнав, не відчув серцем.

СТИХ 11: ДО СВОЇХ ПРИЙШОВ, І СВОЇЙ ЙОГО НЕ ПРИЙНЯЛИ.

“Свої” — це народ ізраїльський. Своїми Євангелист називає їх, як синів народу Божого. В 10-му стиху сказано: «У світі був, але світ Його не пізнав», бо не так уявляв собі: бо пізнавши Бога (знаючи, що Бог є) не прославили Його, як Бога (Рим. 1, 21). В цьому ж стиху сказано: “до своїх ПРИЙШОВ”. Явно, як Месія — Христос, але й своїй Його не прийняли. Не прийняли вірою серця.

СТИХИ 12—13: А ЯКІ ПРИЙНЯЛИ ЙОГО, ДАВ ІМ СИЛУ (ПРАВО) ДІТЬМИ БОЖИМИ БУТИ, ЧЕРЕЗ ВІРУ У ІМ'Я ЙОГО.

**ЯКІ НЕ ВІД КРОВИ, НЕ ВІД ХОТИННЯ ТІЛА, НЕ ВІД ХОТИННЯ:
МУЖА, А ВІД БОГА РОДИЛИСЯ.**

Ст. 12-й можна б переставити так: “А які прийняли Його й по-вірили в ім’я Його, тим дав силу (і право, владу) дітьми Божими бути”. Не сказано: дітьми Божими ЗВАТИСЯ, а сказано: дав **силу** (**право і владу**) дітьми Божими **БУТИ** уже по духу своєму. Народження від Бога є народження душі до того, що людина стає храмом Духа Святого, як і каже Ап.: “Хіба не знаєте, що тіло ваше — храм Духа Святого, Який у вас, і Якого маєте від Бога; і ви не свої” (І Кор. 6, 19). В іншому місці каже: “Ви всі сини Божі через віру в Ісуса Христа” (Гал. 3, 26; 4, 7; 2 Кор. 6, 18)

Народження починається вірою, а довершується народженням: “від води й Духа” у св. хрещенні, про яке сказав Христос до Никодима: “Народжене від тіла є тіло, народжене від Духа є дух” (Ів. 3, 6). Тому й каже Апостол: Хто в Христові, (ті) нове творіння. Ті, що стали Христові, розп’яли тіло (своє) з його пристрастями й пристоями (Гал. 5, 24.).

Тому то християнство — не є наука, сприйнята тільки розумом. Наука Христова — це саме життя у Христі. Сам Він каже: “Слово, що я сказав вам, є дух і життя”. Увірувати у Христа — значить переродитися і жити у Христові, тобто — в повній згоді зволею Божою, як Син з Отцем. Для того й дав нам Христос право взвивати до Бога у молитві: “Отче наш!”

**СТИХ 14. “І СЛОВО СТАЛО ТІЛОМ, І ВСЕЛИЛОСЯ МІЖ НАС,
І МИ БАЧИЛИ СЛАВУ ЙОГО, СЛАВУ ЯК ЄДИНОРОДНОГО ВІД
ОТЦЯ, ПОВНЕ БЛАГОДАТІ Й ИСТИНИ”.**

Слово Боже — Син Божий — одягнулося в тіло від Пренепорочної Діви Марії і оселилося між ними. Але слов’янський вислів: “... І вселіся в НИ...” є значно глибший, бо Слово Боже, одягнувшись у наше тіло, цим самим вселилося в нас, в наше людське естество, п’явши його (крім гріха) на себе і тим самим оселилося між нами, і ми побачили славу Його — не славу як Людини, хоч і величми славної Своїм життям, науковою й подвигом, а славу, як Єдинородного від Отця...

Христос Сам Себе зве Єдинородним (Ів. 3, 16) в абсолютному розумінні, як народжений (і превічно народжуваний) з Самого Єсства Бога Отця. Як і раніше через пророка сказав Отець до Нього: “Із Себе раніше світу Я породив Тебе” (Пс. 109, 3).

...ПОВНЕ БЛАГОДАТИ Й ИСТИНИ...

Дехто означення "благодать" заміняє словом "ласка". Така заміна — безпідставна. Ласка — то дія, а благодать (добрий дар, або благий даток) — це вислід дії. Бог з ласки Своєї дає благодать. Коли сказано: "повне благодаті", то це значить — повне благих дарів від Бога, про які сказано у пророка Ісаї: "СПОЧИНЕ НА НЬОМУ ДУХ ГОСПОДНІЙ, ДУХ ПРЕМУДРОСТИ Й РОЗУМІННЯ, ДУХ НАВЧАННЯ Й СИЛИ (кріпости), ДУХ ЗНАННЯ Й ПОБОЖНОСТИ" (— 11, 2).

... І ИСТИНИ...

Тут також слово "істина" заміняють словом "правда", але та-жож помилково. Істина є остаточному розумінні — це Сам Бог, згідно із Св. Письмом. Ієремія: "Господь Бог є ІСТИНА" (10, 10). Христос про Себе: "Я є путь, і ІСТИНА, й життя" (Ів. 14, 6). Дух є ІСТИНА (І Ів. 5, 6). Про істину можна сказати, як і про Бога: Бог є світло, і без будької тьми; Істина — це абсолютна точність, абсолютна рівність дійсности. Коли скажемо: Бог є Дух, Бог — справедливий, Бог — чиста любов і т. ін., то ці назви адекватні дійсності. Тому кажемо: істин двох не буває, Бог один і Істина одна. А правди — це частини Істини: вони адекватні частинам буття. Правда є рівність з фактом у будьяких галузях життя. Тому що сказано: "Приведеться Правда вічна" (рівновага вічна), хоч правди в житті завжди і всюди перебувають. Христос же — повний благодаті й істини вічної, як Бог.

СТИХ 15: ...ТОЙ, ЩО ЙДЕ ЗА МНОЮ, ПОПЕРЕД МЕНЕ є, БО ПЕРШЕ МЕНЕ БУВ.

Слова: ПЕРШЕ МЕНЕ БУВ згіlni з словами Ісуса Христа: — "Перше, ніж був Авраам, Я є" (Ів. 8, 58).

СТИХ 16: І З ПОВНОТИ ЙОГО МИ ВСІ ПРИЙНЯЛИ БЛАГОДАТЬ НА БЛАГОДАТЬ.

Тут розуміється та сама повнота, про яку сказано в 14 стиху: ПОВНЕ БЛАГОДАТИ Й ИСТИНИ. Від Його благодаті й ми прийняли благодать на благодать, що є Дари Духа Святого й богопізнання. Словами "благодать на благодать" визначається необмеженість дарів Святого Духа, які дарував людям Син Божий.

СТИХ 17: БО ЗАКОН ЧЕРЕЗ МОЙСЕЯ ДАНО БУЛО, А БЛАГОДАТЬ І ИСТИНА ЧЕРЕЗ ІСУСА ХРИСТА СТАЛАСЯ.

Закон дано було людям через Мойсея, як правило життя для їх виховання. То не був дар, а необхідність, як і каже Апостол: ПОЩО ЗАКОН? ВІН БУВ ДАНИЙ ЗАДЛЯ ПЕРЕСТУПІВ, ПОКИ ПРИЙДЕ СІМ'Я, ДЛЯ ЯКОГО СТАЛАСЯ ОБИТНИЦЯ І БУВ СКЛАДЕНІЙ АНГЕЛАМИ РУКОЮ ПОСЕРЕДНИКА (ц. т. Мойсея, Гал. 3, 19). Дар же Божий, або Благодать прийшов через Ісуса Христа. Він нам дав той дар, взявши на себе провину нашу перед Богом. Яка ж благодать? Перше — прошення прародительського гріха, потім — гріхів особистих: а разом з тим повертає нам право синівства Божого, дає право й силу нам дітьми Божими бути через віру в Нього (Ів. 1, 12). Через Нього ж відкрилась Істина, пізнаючи яку, вірні Христові визволяються з неволі диявола (Ів. 8, 32).

Істина — Богопізнання.

СТИХ 18: БОГА НІХТО НЕ БАЧИВ НІКОЛИ; ЄДИНОРОДНИЙ СИН, СУЩИЙ В ЛОНІ ОТЧІМ, ТОЙ ВИЯВИВ.

Бог є Дух, і бачити Його фізичними очима — неможливо, подібно, як не бачимо ми людського розуму, хоч знаємо, що він є. Крім того, хоча б очі наші її здібні були бачити Бога, то Він такий необ'ятний, що не осягнули б Його. А за словами Мойсея: "Господь Бог — це Богонь, що пожирає" (Второзак. 4, 24). Він є Світло (Ів. 1, 5), і живе у свіtlі неприступному; Його ніхто з людей не бачив і бачити не може (І Тим. 6, 16). Сам Бог сказав до Мойсея: "Лиця Мого не можливо тобі бачити, тому що чоловік, який побачив Мене, не може зостатися живий" (Вихід 33, 20).

Однакче, як же погодити з цим ті місця Св. Письма, в яких говориться, що люди бачили Бога? Так той же Мойсей звуться БОГОВИДЕЦЬ. Бачив Бога Авраам (Буття 12, 7 і далі до розд. 18), Ісаак (Бут. 26, 3-5), Яків (-35, 9-13), або Ісаїя пророк, що говорить: "Ой, горе мені, погиб я, бо я чоловік з нечистими устами... і очі мої побачили Царя, Господа Саваофа" (Іс. 6, 5).

Ті бачення не були баченнями фізичними очима; вони були баченнями очима душі, очима духа видіння. І не Самого Бога в Єстvі, а в різних подобах, в яких Бог являє Себе, сходячи до немочі людської. Хоч іноді й фізичні очі спостерігали те явлення, як Авраам бачив Бога коло дуба Мамре в образі трьох подорожників, або Ісаїя на престолі (Іс. 6, 5).

... ЄДИНОРОДНИЙ СИН, СУЩИЙ В ЛОНІ ОТЧІМ, ТОЙ (БОЖА) ВИЯВИВ.

Як же виявив? Єдинородний Син Божий, Сущий у Лоні Отчім, т. є в Єстстві Бога Отця, як Єдиний від Св. Тройці Бог, зйшов з небес від Отця, вселився у Пренепорочну Діву Марію Духом Святым (Лк. 1, 26-38), прийняв від Неї тіло (Гал. 4, 4). Цим тілом **прикрив** Божество, світло якого — нестерпне для зору людського (Мф. 17, 2). Ап. Павел тіло Христове називає завісою (Єв. 10, 2). В іншому місці він каже: “БЕЗПЕРЕЧНО — ВЕЛИКА ТА-ЄМНИЦЯ ПОБОЖНОСТИ: БОГ ЯВИВСЯ В ТІЛІ” (І Тим. 3, 16). Отже, тепер бачимо не видіння, не тінь, не символи, не образи, як то було в Старому Заповітові, а Самого Бога во плоті.

Ясно, чому Ісайя в такому піднесенні виголошував: “З нами Бог!” (Іс. 8, 10). Син Божий, Бог Слово, перебував між нами, і ми бачили славу Його, славу, як Єдинородного від Отця, повне благодаті (благих дарів) і істини (Ів. 1, 14).

Стихи 19-22 не вимагають пояснення.

СТИХ 23: ... ВІН (ІОАН) СКАЗАВ: “Я ГОЛОС ТОГО, ШО КЛИЧЕ В ПУСТИНІ: СПРАВЛЯЙТЕ ДОРОГУ ГОСПОДНЮ, ЯК СКАЗАВ ІСАЙЯ ПРОРОК” (Іс. 40, 3).

Євангелист наводить свідчення Св. Іоана Предтечі про Христа — Сина Божого. Він вказує й на те, що Сам Іоан розумів і визнавав себе за Голос Бога, Який наказує рівняти дорогу для грядучого Господа Христа, як то провіщає Ісайя пророк. Щоб стало ясно, при яких обставинах висловив Ісайя своє пророкування про предтечу Господнього, необхідно прочитати увесь 40-ий розділ з книги Ісаїї пророка. Там оповіщається про могутність Сина Божого, як Бога. Для ясності ж пор. розд. 8 притчей Соломонових. Син Божий тут Сам від Себе говорить, як Божа премудрість.

СТИХ 26-27: ВІДПОВІВ ІОАН, КАЖУЧИ: Я ХРЕЩУ В ВСІДІ, А СЕРЕД ВАС СТОЇТЬ, КОГО ВИ НЕ ЗНАЄТЕ, ВІН є ТОЙ, ШО ЗА МНОЮ ЙДЕ, А ПОПЕРЕД МЕНЕ БУВ, ЙОМУ Я НЕДОСТОЙНИЙ РОЗВ'ЯЗАТИ РЕМЕНЯ ОБУВ'Я ЙОГО”.

Хрещення Іоана не було, властиво, хрещенням очищаючим. То був символ очищення душі через покаяння, подібно, як очищається тіло через обмивання. Тому, в інших Євангелистів сказано: Я ХРЕЩУ ВАС У ВОДІ НА ПОКАЯННЯ (Мф. 3, 11). “Я ХРЕЩУ

ВАС ВОДОЮ, АЛЕ ІДЕ ДУЖЧИЙ ВІД МЕНЕ, ТОЙ БУДЕ ХРЕСТИТИ ВАС ДУХОМ СВЯТИМ І ВОГНЕМ” (Лк. 3, 16). У Іоановім хрещенні головне значення мало покаяння. Обмивання ж було, як сказано, лише символом очищення. Інше значення має Хрецення, заповіджене Ісусом Христом. Воно не є тільки очищенням через покаяння, воно — переродження, народження знову від води й Духа Святого (Іо. 3, 5), перетоплення Божественним ВОГНЕМ. Звідси християни — нове творіння (2 Кор. 5, 17; Гал. 6, 15).

СТИХ 29: ... ЦЕ АГНЕЦЬ БОЖИЙ, ЩО БЕРЕ (на Себе) ГРИХ СВІТУ.

Чому Св. Іоан Предтеча називає Ісуса Христа Агнцем Божим?

Знаємо, що коли ізраїльтяни мали вийти з Єгипту, Господь повелів через Мойсея заколоти (а не зарізати) в кожній хаті ягня (баранця) однолітнє, без будьякого фізичного пороку (ушкодження чи недостатку), та кров'ю його помазати двері та вікон. Ця кров стала ознакою спасіння первенців, яких знищували Ангели, послані від Бога. Звідси — той Агнець названий “Пасха”, що означає “проходження мимо”, “повз”, бо Ангел Божий не заходить, минав ті хати, де була кров Ягнятини на дверях та вікнах. Отже, Пасха — це значить спасіння (Вихід, розд. 12). Той агнець пасхальний став прообразом Христа — Сина Божого, що, як нова Пасха, пролив Свою Кров, і ті, що споживають Його Тіло і Кров, приймають у себе Життя (Ів. 6, 54) вічне і, т. ч. визволяються від смерті губителя диявола. Але агнець пасхальний не брав на себе гріхів людських: він був лише знаком спасіння для первенців. А Іоан Христитиль — називає Христа **Агнцем Божим**, що бере гріхи світу. Цим св. пророк сполучає два прообрази, двох агнців — одного Пасхального, а другого, що був жертвою всепалення за тріхи Аарона й синів його і разом жертвою освячення, бо цією кров'ю освячено жертівника і спалено. І жертва та приемна Бого-ві. Третій Агнець заколений був, і кров'ю його освячено Аарона й синів його на служення при скринії, як старозавітнє священство (Див. Вихід, розд. 29, 15, 34). Отже, й ці два агнці стали прообразом Христа Спасителя, Який взяв на Себе гріхи всього світу і всіх освятив Своєю Кров'ю.

СТИХ 30: ... ЗА МНОЮ ІДЕ МУЖ, ЯКИЙ СТАВ ПОПЕРЕД МЕНЕ, БО ВІН ПЕРШЕ МЕНЕ БУВ.

Св. Іоан і тут указує на вічність Сина Божого. Хоч Іоан. як

відомо, раніше народився, ніж Христос, а все ж каже, що Він раніше нього був.

СТИХ 31: Я НЕ ЗНАВ ЙОГО...

Іоан Предтеча не знова Христа, доки не одержав від Господа в пустині наказ іти між народ і проповідувати покаяння.

... АЛЕ ДЛЯ ТОГО ПРИЙШОВ Я ХРЕСТИТИ В ВОДІ, ЩОБ ВІН БУВ ВИЯВЛЕНІЙ ІЗРАЇЛЮ.

Можна б сказати: виявлений Ізраїлеві ЧЕРЕЗ МЕНЕ.

Стихи 32-33 не потребують пояснення, але треба звернути увагу на те, що коли Бог послав Св. Іоана готувати дорогу для Сина Свого — Спасителя світу, то указав йому всі ознаки, по яких Іоан мав пізнати Його. Найбільшою ознакою була та, що Дух Святий у образі голуба злинув на Христа відразу після Його о хрещення й залишився на Ньому. І тут же було свідчення Самого Бога: "СЕЙ є СИН МІЙ УЛЮБЛЕНІЙ, У НЬОМУ МОЄ БЛАГОВОЛІННЯ" (Мф. 3, 16, 17; Мр. 1, 10-11; Лк. 3, 21-22).

Євангелист Іоан не згадує про хрещення Господа Ісуса Христа тому, що про нього сказали три перші Євангелисти. Він тільки згадує свідчення Іоана Предтечі про те, що він бачив і чув під час хрещення Христового.

... ЦЕ ТОЙ, ЩО ХРЕСТИТЬ ДУХОМ СВЯТИМ. (Див. стих — 26-27).

СТИХ 34: І Я БАЧИВ ¶ ЗАСВІДЧИВ. (Упевнившись, що Сей є Син Божий).

З цього стиха довідуємося, що сказав Іоанові Той, що послиав його хрестити. Він йому сказав, що Той, перед Яким послано Іоана прочищати Йому дорогу, є Син Божий.

СТИХ 46: ...І СКАЗАВ НАФАНАЇЛ: ЧИ З НАЗАРЕТУ МОЖЕ БУТИ ЩОСЬ ДОБРЕ?..

Чому така невигідна думка про Назарет? Вияснення цього питання дає нам Ісаїя пророк (Див. розд. 9, 1—2). Він зве Галилею країною поганською, у якій люди сидять у тьмі й тіні смертельній. Галилея не була чисто юдейською країною. Там жило багато самарян і поган, які, нарівні з Богом істинним, шанували й поганських богів. Тому то Галилея не викликала пошани у особливо побожних ізраїльтян, яким був Нафанаїл. Такий погляд переносили й на Назарет. Однаке, особливих підстав до того не було. На-

зарєт вважався містом священиків, мав у собі багато побожних людей, як праведні Яким і Ганна, батьки Пресвятої Діви Марії та праведний Йосиф і інші.

СТИХ 47: ... ОСЬ ПРАВДИВИЙ ІЗРАЇЛЬЯНИН, У ЯКОМУ ЛУКАВСТВА НЕМА...

Як не розуміти? Ап. Павло каже: Яка перевага (перед поганами) бути юдеєм? Велика перевага у всьому, а найбільше в тому, що їм доручено Слово Боже (Рим. 3, 1—2).

Ще в іншому місці той же Апостол каже, що не той — ізраїльтянин, що такий по назві, а той, що такий по душі (Рим. 2, 28-29).

Бути правдивим ізраїльтянином — це значить — бути вірним Богові, виконувати заповіді Його і ждати Обітуваного Спасителя світу, про Якого говорили пророки. Таким і був Нафанаїл. Саме через це він запитує з цікавістю:

СТИХ 48: ЯК ТИ МЕНЕ ЗНАЄШ? Христос відповідає: ПЕРШЕ, НІЖ ПОКЛИКАВ ТЕБЕ ФИЛИП, Я БАЧИВ, ЯК ТИ БУВ ПІД СМОКОВНИЦЕЮ.

Що ж було під смоковницею? Євангеліст не каже. Однака судячи по тому, що багато з праведних ізраїльтян любили молитися на самоті, на полі або в садках чи на горі, припускається, що, як і Христос Спаситель, Нафанаїл часто молився в полі під смоковницею в тіні, щоб ніхто не бачив. Можна думати, що молився не тільки за себе, а й за увесь ізраїльський народ, просив визволення з римської неволі. Просив скоршого пришестя Обітуваного Месії Спасителя. Тому Нафанаїл трохи не скрикує:

СТИХ 42: УЧИТЕЛЮ! Ти — Син Божий, Ти — Цар Ізраїлів!

Цебто: Ти — Той Самий, про Якого я молився під смоковницею.

СТИХ 50: ... ІСУС СКАЗАВ ЙОМУ: Ти віруєш тому, що Я сказав: Бачив тебе під смоковницею, але побачиш більше.

СТИХ 51: ... Істинно кажу вам: од цього часу побачите небо відкрите і Ангелів Божих, що пілнімаються і спускаються до Сина Чоловічеського.

Цебто: I ти, Нафанаїле, побачиш те, про що ти під смоковницею просив, саме Того Месію.

СИНА ЧОЛОВІЧЕСЬКОГО... Здається, Христос уперше так Себе називав. Чому ж не називав Себе **Сином Божим**, як тількищо на-

звав Його Нафанаїл? Можливо, тому, що Синівства Божого Іпостасного перші ученики ще не могли зрозуміти, бо й Нафанаїл вжив тут назву лише в пророчій назві (напр. по Ісаї) без глибшого розуміння.

Але знову — чому Христос називає Себе Сином Чоловічеським (Людським)? Назва ця найбільш вірна й сама глибока. Він не мав земного Отця, щоб сказати: “на сина такого то” (назва батька). В той же час Він по тілу — син людства, бо прийняв на Себе всеество людське, крім гріха й нахилу до гріховности. Отже, Він справді Син Чоловічеський (із слов'янського), Син Людський. В той же час — і Син Божий по Божеському Єству, Бог, а разом — Богочоловік.

*

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

СТИХИ 1—2: БУЛО ВЕСІЛЛЯ (ШЛЮБ) У КАНІ ГАЛИЛЕЙСЬКІЙ, І МАТИ ІСУСОВА БУЛА ТАМ. БУВ ЖЕ ЗАПРОШЕНИЙ НА ВЕСІЛЛЯ ІСУС І УЧЕНИКИ ЙОГО.

Місто Кана — в тій же провінції, що й Назарет. Є передання, що одружувався один з будучих Апостолів Христових*), один з Його родичів по Матері. Це бачимо з того, яку близьку участь бере Пресв. Діва Марія. Звертає на себе увагу й те, що Христос був покликаний із Своїми першими шістьма учнями, і Він прийшов. Шлюб установлений Богом ще з початку, коли була сотворена Єва (Буття 2, 22—25). Син Божий присутністю Своєю потвердив святість шлюбу законного (див. молитви на вінчанні).

СТИХ 3: КОЛИ НЕ СТАЛО ВИНА, МАТИ ІСУСОВА КАЖЕ ДО НЬОГО: “Вина не мають”.

Вино в Палестині було звичайним питтям, часто з водою, тому Його розходилося багато; тим більше, що в Палестині завжди велика спека за винятком небагатьох місяців. Для Богоматері недостача вина у рідних на весіллі було прикрою подією, бо людей було багато. Все те могло спричинити прикре становище і для молодих, і для родичів. Тому Вона й каже до Сина Свого: “Вони вина не мають”.

СТИХ 4: ГОВОРИТЬ ЙЙ ІСУС: “ЩО МЕНІ Й ТОБІ, ЖЕНО?”

Раціоналістичні тлумачі знаходять, що Ісус неввічливо відповів Своїй Матері і не виявив співчуття до прикого становища Своїх родичів. Але то не так. З контексту бачимо, що Богоматір не тільки скаржиться, що в родичів не стало вина; Вона просить Його якось їм допомогти. При тому допомогти якимось особливим чином. Це видно з відповіді Христової: “ЩЕ НЕ НАСТАВ ЧАС МІЙ”. Коли б Вона просила Його допомогти звичайним чином, це б дістали вина, послати учеників або інакше, то сказав би: “грошей немає” або “немаю як”. Звідси бачимо, який сенс у тій відповіді.

---

*) Симон Кананіт.

Христовій; вона буде така: Що ж Мені ѹ Тобі, Жено*). (Що ж нам зробити?). Ще ж не прийшов Мій час, щебто не прийшов час являти чудо. Одначе, Богоматір вірить, що Він допоможе, тому каже до слуг:

СТИХ 5: ЩО ВІН ВАМ СКАЖЕ — ЗРОБІТЬ.

СТИХ 6: БУЛО ТУТ ШІСТЬ КАМ'ЯНИХ ПОСУДИН НА ВОДУ. ДЛЯ ОБМИВАННЯ ПО ЗВИЧАЮ ІУДЕЙСЬКОМУ...

Було багато гостей, тому багато й посудин. Далі — див. по тексту.

СТИХ 11: ТАК ПОКЛАВ* ІСУС ПОЧАТОК ЧУДЕС СВОЇХ, ЯВИВ СЛАВУ СВОЮ, І УВІРУВАЛИ В НЬОГО УЧЕНИКИ ЙОГО.

Існує однозгідне переконання в Церкві, що чудес Христос без важливої причини не творив. Яка ж важлива причина була для чуда в Кані Галилейській? Їх не одна, і вони не маловажливі.

1. Допомогти бідним людям у їхній нужді і допомогти на прохання Богоматері. То — поміч від Бога.

2. Показати, що Бог благословляє законний шлюб людей і посилає їм усе необхідне для життя.

3. Явити Славу Свою Своїм першим ученикам, щоб збільшити віру їх у Себе, як у Посланника з неба (увірували в Нього ученики Його).

4. Чудо перетворення води у вино не людською, а божественною силою показало їм, як має науково Христовою перетворитися світ — із синів світу цього зробити синів духа, синів Царства Божого, як то робиться й сьогодні.

СТИХ 12: А ПІСЛЯ ТОГО ПРИЙШОВ ВІН У КАПЕРНАУМ, САМ І МАТИ ЙОГО І БРАТИ ЙОГО, І УЧЕНИКИ ЙОГО, І ТАМ НЕБАГАТО ДНІВ ПРОБУВ.

З цього стиха бачимо, хто був у Кані Галилейській на весіллі. Шлюб був когось з близьких родичів Богоматері.

... і брати Його... Які то брати? Протестанти (не всі) ѹ секти, які вийшли з них, вважають, що то були, нібіто, другі діти Богоматері.

---

*) Вислів “ЖЕНО” до Матері не був чимось стороннім у ті часи. Він визначав пошану, як і тепер дехто в урочистих випадках каже на матір “Мадам” — госпожа, пані.

матері. Вони не визнають Богоматері за Пренепорочну Діву. Але така думка -- це єресь, осуджена на 3-му Всел. Соборі. Вселенська Православна Церква, рівно, як і Католицька, визнають Пресвяту Діву Марію за Пренепорочну, що ніколи не знала мужа, — ні до родин Христа, ні після родин. Породила Христа — Сина Своєго — і осталася Дівою, бо родини були безболізні, надприродні. Братья, про яких тут згадується, були дітьми прав. Йосифа від першої його жони. А як Йосиф був близьким родичем Святої Марії, то й діти Його були братами й сестрами Христові, однаке — не одноутробні, не рілні. Такими знаємо Св. Ап. Якова і Іуду. Вони були **значно старші віком**, ніж Христос. Коли б у Богоматері були інші діти, то Вона не була б невідлучно з Христом Спасителем у Його подорожах. Коли б у Ній були інші діти, то не було б потреби Христові на хресті в останні хвилини життя Свого доручати Її улюбленому Іоанові і його усиновляти Йй, та аж так, щоб забрав Її до себе (Ів. 19, 25—27), бо Її б забрали другі діти. Отже, у Богоматері не було інших дітей, крім Ісуса Христа.

СТИХ 16: НЕ РОБІТЬ ДОМУ ОТЦЯ МОГО ДОМОМ ТОРГУ.

Цей стих повинен би наїчигти тих, що зневажають церкви. **Бо ж Сам Син Божий називає церкву — будинок — домом Отця Свого.**

СТИХИ 24—25: АЛЕ САМ ІСУС НЕ ВІРИВ ІМ (ЮДЕЯМ), БО САМ ЗНАВ УСІХ. І НЕ ТРЕБА БУЛО ІМОУ, ЩОБ ХТОСЬ СВІДЧИВ ПРО ЧОЛОВІКА, БО САМ ЗНАВ, ШО В ЧОЛОВІКОВІ.

З цих рядків бачимо, що Христос, як Бог, знатав кожну думку людини.

Р О З Д І Л Т Р Е Т І Й

СТИХ 1: БУВ ЧОЛОВІК ІЗ ФАРИСЕЇВ, ІМ'Я ЙОМУ НИКОДИМ, НАЧАЛЬНИК ІУДЕЙСЬКИЙ.

Відомо, що проводири фарисеї з погордою дивилися на Христа. Вони вважали себе учителями Закону й охоронителями його. Никодим був із князів юдейських, великий законник, але не був фанатиком самовпевненим, і шукав вищого знання. Певно, не раз чув проповілі Христа, бачив Його чуда. Все те зворушувало його й поставило багато запитань, яких він сам не міг розв'язати. Він бажав би віч-на-віч поговорити з Ісусом Христом, але його становище не дозволяло йому зробити це прилюдно. Та, крім того, він хотів спокійної з Ним розмови, де над кожним запитанням можна було б спинитися більш уважно. І ось:

СТИХ 2: ВІН УНОЧІ ПРИЙШОВ ДО ІСУСА І СКАЗАВ ЙОМУ: "РАВВІ! МИ ЗНАЄМО, ЩО ТИ ВІД БОГА ПРИЙШОВ УЧИТЕЛЕМ, БО НІХТО ТАКИХ ЧУДЕС, ЯКІ ТИ ТВОРИШ, НЕ МОЖЕ ТВОРИТИ, КОЛI З НИМ НЕ БУДЕ БОГ".

"МИ ЗНАЄМО..." — це показує, що не один він — Никодим — уже переконався, що Христос є Учитель від Бога. Як на доказ чи переконуючий факт Никодим указує на чуда, які творив Христос. І толі, як фанатики - фарисеї вважали, що Христос творить силою вельзевула (Мф. 12, 24), Никодим ясно визнає, що чуда ті Христос творить силою Бога.

СТИХ 3: ВІДПОВІВ ЙОМУ ІСУС І СКАЗАВ: "ІСТИННО, ІСТИННО, КАЖУ ТОБІ, — КОЛИ ХТО НЕ РОДИТЬСЯ ЗВИЩЕ, НЕ МОЖЕ ПОБАЧИТИ ЦАРСТВА БОЖОГО".

Никодим бажає зображені, Хто Він — Христос, і як розуміти те Царство Боже, яке він — Христос проповідує. Тому Христос і дає предпосилку, при якій таке пізнання можливе. Подвоєння ж: "Істинно, істинно" вказує на абсолютну правдивість сказаного.

СТИХ 4: КАЖЕ ДО НЬОГО НИКОДИМ: "ЯК МОЖЕ ЧОЛОВІК НАРОДИТИСЯ, КОЛИ ВІН СТАРИЙ? ЧИ МОЖЕ Ж ВІН ЗНОВУ ВВІЙТИ В УТРОБУ МАТЕРІ СВОЕЇ Й РОДИТИСЯ?"

Запит цей показує, як оземлено було в ті часи Царство Боже інавіть у таких видатних законовчитець, як Никодим. Переродження в дусі для нього незрозуміле, він мислить переродження фізичне.

СТИХ 5: ВІДПОВІВ ІСУС: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ТОБІ: КОЛИ ХТО НЕ РОДИТЬСЯ ВІД ВОДИ Й ДУХА, НЕ МОЖЕ УВІЙТИ В ЦАРСТВО БОЖЕ.

СТИХ 6: РОДЖЕНЕ ВІД ТІЛА є ТІЛО, А РОДЖЕНЕ ВІД ДУХА є ДУХ.

В 3-му стиху Христос указує загально, що для того, щоб побачити, стати учасником Царства Божого, треба народитися від Бога (звище). У 5-му стиху Христос зазначає, як те народження відбувається чи має відбуватися в тайні Св. Хрещення.

НАРОДЖЕННЯ ВІД ТІЛА є ТІЛО.

З цих слів бачимо, що народжена дитина є тільки тілесна, а не духовна. Щоб стати духовною, повинна народитися від води й Духа, прийняти Св. Хрещення в ім'я Бога в Св. Тройці — Отця і Сина і Святого Духа. Без цього не можна увійти в Царство Боже; не можна стати членом духовного Царства.

СТИХИ 7—8: НЕ ДИВУЙСЯ, ЩО Я ТОБІ СКАЗАВ: ТРЕБА ВАМ НАРОДИТИСЯ ЗВИЩЕ. ДУХ ДИШЕ, ДЕ ХОЧЕ, І ГОЛОС ЙОГО ЧУЄШ, АЛЕ НЕ ЗНАЄШ, ЗВІДКІЛЯ ВІН ПРИХОДИТЬ І КУДИ ВІДХОДИТЬ. ТАК І ВСЯКИЙ, НАРОДЖЕНИЙ ВІД ДУХА.

“ДУХ, ДЕ ХОЧЕ, ДИШЕ...” Тут — порівняння з вітром. Як легкий вітер вільний, так і народжений від Духа. Однаке, глибший сенс є такий:

Дух Божий, де хоче, лише. Віяння Його благодаті чуєш всюди, але не знаєш, звідки вона приходить і куди відходить. Так і народжений від Духа є духовний у душі своїй (І Кор. 2, 14).

СТИХ 9: ВІДПОВІВ ЙОМУ НИКОДИМ І СКАЗАВ: ЯК ЖЕ ЦЕ МОЖЕ СТАТИСЯ?

Розуміючи Царство Боже по-земному, Никодим не може піднятися до духовного. Тому й питает: Як це може статися?

СТИХ 10: ОДГЛОВІВ ЙОМУ ІСУС І СКАЗАВ: ТИ — УЧИТЕЛЬ ІЗРАЇЛІВ ТА Й ЦОГО НЕ ЗНАЄШ?

СТИХ 11: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ТОБІ: МИ ГОВОРIMO

ПРО ТЕ, ЩО ЗНАЄМО І СВІДЧИМО ПРО ТЕ, ЩО БАЧИЛИ, А ВІ СВІДЧЕННЯ НАШОГО НЕ ПРИЙМАЄТЕ.

“Знаємо”, “бачили” вживає Христос, як знання абсолютне, Боже, і бачене власними очима у Бога. Цим виключається всяке недовір'я.

СТИХ 12: КОЛИ ПРО ЗЕМНЕ СКАЗАВ ВАМ, І ВИ НЕ ВІРУЄТЕ, ТО ЯК ПОВІРІТЕ, КОЛИ ПРО НЕБЕСНЕ СКАЖУ ВАМ?

Никодим бажає знати глибше таємницю людського спасіння, але він ще мислить по-земному, при тому так, що навіть не все з Закону правдиво розуміє. Отже, він ще не підготовлений розуміти таємниці небесні. Тому Христос розкриває таємниці про Себе:

СТИХ 13: НІХТО НЕ СХОДИВ НА НЕБО, ТІЛЬКИ ТОЙ, ХТО З НЕБА ЗІЙШОВ, СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ, СУЩИЙ НА НЕБІ.

НІХТО НЕ СХОДИВ НА НЕБО . . . Під словом “небо” розуміє місце Престолу Божого, місце Осель Божих.

ТІЛЬКИ ТОЙ, ХТО З НЕБА ЗІЙШОВ, СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ (СИН ЛЮДСТВА). Очевидно, Никодим розумів, про кого Христос говорив, бо не запитав: хто такий Син Чоловічеський?

СУЩИЙ НА НЕБЕСАХ. Цими словами Христос дає знати, що хоч Він і зійшов з неба (від Отця), однаке в той же час Він невідлучно перебуває в Отці на небесах. Далі Христос розкриває для чого Він прийшов на землю і які були дані прообрази його дій на спасіння людей.

СТИХ 14: І ЯК МОЙСЕЙ ПІДНЯВ ЗМІЮ В ПУСТИНІ, ТАК ПОВІНЕН БУТИ ПІДНЯТИЙ СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ.

В Кн. IV-й Мойсея — “Числа” — 21, 8—9 говориться, що за невдовolenня й нарікання на Бога й Мойсея, що вивів з Єгипту свій народ, Господь допустив на ізраїльтян отруйних гадюк, від ужалення яких людина вмирала. Коли ж вони покаялися, то Господь велів Мойсеєві зробити мідного змія (гадюку), почепити його на стовпі з перекладиною і сказав: Коли кого вкусить гадюка, то нехай згляне на мідну почеплену гадюку, і тоді не умре. Тобув прообраз розп’яття Ісуса Христа на хресті в такій подібності: Гадюки спричиняли смерть, як кару за гріх. Христос Спаситель узяв на Себе гріхи всіх людей, і кару за них. Він, разом з тілом Своїм, підніс їх на хрест і розп’яв. Тоді — кожний, ужалений гадюкою, мав з вірою й надією зглянути на мідного змія і злишався живий.

Тепер — кожний ужалений гріхом, що завжди походить від змія — диявола, коли зглане з вірою й надією на Розп'ятого за наші гріхи Спасителя, виздоровляє й лишається живим від вічної смерті, як і каже Христос:

СТИХ 15: ЩОБ КОЖЕН, ХТО ВІРУЄ В НЬОГО, НЕ ЗАГИНУВ, А МАВ БИ ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

Чому ж так мусить бути?

СТИХ 16: БО ТАК БОГ ПОЛЮБИВ СВІТ (ЛЮДЕЙ), ІЩО Й СИНА СВОГО ЄДИНОРОДНОГО ДАВ, ЩОБ КОЖЕН, ХТО ВІРУЄ В НЬОГО, НЕ ЗАГИНУВ, А МАВ ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

С думкою

БО ТАК БОГ ПОЛЮБИВ СВІТ (МИР, ЛЮДЕЙ).

~~Ж~~ ^{Луки 10:3} І ~~н~~ ^н, що на місце відпалих Ангелів, яких потяг за собою сатана. Господь сотворив людей, щоб, як говориться в акафісті Страстям Христа, поповнити собори Ангелів (Ікос. 1). Коли ж сатана спокусив людей не коритися Богові, як і він, то Господь дав людям засоби спасіння в надії на будучого Спасителя. Так існувала старозавітня Церква, готуючись до прийняття Спасителя. Коли ж жертви старого закону вичерпали своє значення, як прообраз, бо навіть ізраїльтяни, через яких діяв Бог і яким доручив Слова Свої (Рим. 3, 2) у верхівці своїй втратили духовне розуміння Божого Закону, а т. зв. салдукеї зневажали Закон, тоді, жаліючи, щоб люди не погинули всі з сатаною, якому почали служити через ідолопоклонство, Бог послав на спасіння їм Сина Своєго ЄДИНОРОДНОГО... (Христос у такій поважній розмові з цим достойним ізраїльтянином тепер явно називає Себе Своїм Іменем. Словом — Единородний — Він відзначає Своє Божественне походження, Боже Єство, як Сина з лона Отцевого).

ЩОБ КОЖНИЙ, ХТО ВІРУЄ В НЬОГО, НЕ ЗАГИНУВ, А МАВ ЖИТТЯ ВІЧНЕ (З АНГЕЛАМИ): (Лк. 20, 36).

СТИХ 17: БО НЕ НА ТЕ БОГ ПОСЛАВ У СВІТ СИНА СВОГО, ЩОБ ВІН ОСУДИВ СВІТ, А ЩОБ СВІТ^{*} СПАСЕННИЙ БУВ ЧЕРЕЗ НЬОГО.

Світ спрівіді дійшов був до такого стану, що його треба було **б** засудити на знищенння, бо ж цілий світ служив ідолам, крім малої кількості ізраїльтян. Але Бог, по милосердію Свою, вирішив **не** губити світ, як колись, потопом, а спасти його. Однаке, як? Не в ушерб правосуддю Божому. І ось Він посилає Сина Свого Єдиного

родного у світ, щоб спасти світ (Гал. 4, 4). Син не відмовляється і, як каже Апостол: "Христос, входячи у світ, каже: "ЖЕРТВИ Й ПРИНОШЕННЯ ТИ НЕ СХОТИВ, А ТІЛО СТВОРИВ МЕНІ, ВСЕПАЛІННЯ Й ЖЕРТВИ ЗА ГРІХ ТИ НЕ ПОБАЖАВ, ТОДІ Я СКАЗАВ: "ОСЬ ІДУ", — ЯК В ПОЧАТКУ КНИГИ НАПИСАНО ПРО МЕНЕ — СПОВНИТИ ВОЛЮ ТВОЮ, БОЖЕ" (Пс. 39, 7 — 9). Це була особлива милість Божа до людей, викликана Його любов'ю, як каже той же Апостол: БОГ СВОЮ ЛЮБОВ ДО НАС ПОКАЗАВ ТИМ, ЩО ХРИСТОС УМЕР ЗА НАС, КОЛИ МИ ЩЕ БУЛИ ГРІШНИКАМИ" (Рим. 5, 8), ворогами Богові (— 10).

СТИХ 18: ХТО ВІРУЄ В НЬОГО, ТОЙ НЕ ОСУДЖУЄТЬСЯ, А ХТО НЕ ВІРУЄ — ТОЙ УЖЕ ОСУДЖЕНИЙ, ТОМУ ЩО НЕ УВІРУВАВ У ІМ'Я ЄДИНОРОДНОГО СИНА БОЖОГО.

Коли ці слова поставимо поруч із молитвою Христа Спасителя в саду Гефсиманському, то стане ясно, яка сила віри. В прощальних бесідах Своїх Христос не раз казав: ВІРУЙТЕ В БОГА, І В МЕНЕ ВІРУЙТЕ" (Ів. 14, 1). Віра дає пізнання Бога, а знання Бога дає життя вічне (Ів. 17, 3, 8). Через віру дух наш починає жити життям Божим, і тому стає в єдність з Богом (—17, 21), живе (руководиться) Духом Божим, а єсі, що водяться Духом Божим, ті є сини Божі (Рим. 8, 14; Гал. 3, 26). Отже, вони не осужуються. А невіруючий уже осужений. Він сам себе засудив тим, що не приєднався до Божого життя через віру. Він — остроронь, він — чужий, він — ще ворог Богові, бо відкинув кров Завіту Вічного, пролиту Сином Божим за спасіння людей, і тому зостався невикуплений від влади диявола, і на ньому тяжіє гнів Божий (— 36).

СТИХИ 19—20: СУД ЖЕ ПОЛЯГАЄ В ТОМУ, ЩО СВІТЛО ПРИЙШЛО У СВІТ, А ЛЮДІ БІЛЬШЕ ПОЛЮБИЛИ ТЕМРЯВУ, НІЖ СВІТЛО, БО ДІЛА ІХ були ЗЛІ. БО КОЖЕН, ХТО ЧИНІТЬ ЗЛО, ТОЙ НЕНАВИДИТЬ СВІТЛО, І НЕ ЙДЕ ДО СВІТЛА, ІЩОБ НЕ ВИЯВИЛИСЯ ДІЛА ЙОГО, БО ВОНИ ЗЛІ.

З цих слів ясно, чому невіруючий осужений. Тому, що він ще у владі диявола, у владі гріха, що затемнює йому серце.

СТИХ 21: А ХТО ЧИНІТЬ ПРАВДУ, ТОЙ ІДЕ ДО СВІТЛА, ІЩОБ ВИЯВИЛИСЯ ДІЛА ЙОГО, БО ІХ У БОГОВІ СОДІЯНО.

Мова Христова обабічна. З одного боку — уподібнення до звичайного світла, з другого — Світло Бог. Хто повірував — той увій-

шов у Боже життя і діє в Богові, водимий Духом Святым, тому йому любо приходити до Бога — Світла, тоді як грішниківі й невірному тяжко, навіть неможливо без покаяння.

СТИХ 22: Хоч і сказано тут, що ІСУС ХРЕСТИВ, але Сам Він не хрестив, а ученики Його, як і сказано у ст. 2, розд. 4.

СТИХ 29: ХТО МАЄ ЗАРУЧЕНУ — ТОЙ ЖЕНИХ, А ДРУЖКО ЖЕНИХІВ, СТОЯЧИ ТА СЛУХАЮЧИ ЙОГО, РАДІСТЮ РАДІЄ З ГОЛОСУ ЖЕНИХА: ОТЖЕ, ЦЯ РАДІСТЬ МОЯ СПОВНИЛАСЬ.

Іоан не без підстави робить таке уподібнення. Сам Христос уподобіює Себе женихові (Мф. 9, 15). Однаке, хто ж заручена? Пояснення дає нам Ап. Павел (Еф. 5, 23—25, 32). Заручена — то є ті, що слухають науку Христа і мають стати Новозавітньою Церквою. Уподобіння дуже суттєве: як жених і заручена, одружившись, стають одно (Еф. 5, 31), так і Христос та Його Церква складають Одно: Він — Голова, Церква — Його Тіло і одуховлюється Його Духом, Духом Святым.

СТИХ 30: ЙОМУ ТРЕБА РОСТИ, А МЕНІ — МАЛІТИ.

Також образний вислів. Іоан виріс у своєму значенні до міри, яка була потрібна йому, щоб приготувати путь для Господа. Він свою місію виконав. Тепер він, як дружок, стоїть коло Жениха — Христа, що має заручену і через хресні страждання має одружитися з Церквою. Він тепер навчає свою заручену, розмовляє з нею, а Іоан слухає розмову Його і радіє радістю. Тепер уже все налагоджено. Місію свою Іоан виконав, і може йти на спокій але не зразу, а поступово умалятися. Христова ж місія почалася, Він має все більше зростати до міри Спасителя світу...

СТИХ 31: ХТО ЗВЕРХУ ПРИХОДИТЬ, ТОЙ НАД УСІМА. А ХТО ВІД ЗЕМЛІ — ТОЙ ВІД ЗЕМЛІ І ВІД ЗЕМЛІ ГОВОРІТЬ: ХТО З НЕБА, ТОЙ НАД УСІМА (пор. Ів. 8, 23, 38).

Іоан від людей законом людським народився, хоч і визначений від Бога. Він од землі, тому й говорить, як земний. Христос прийшов з небес, тому Він вище за всіх, Він — над усіма. Він — не земний і не від землі говорить, а —

СТИХ 32: І ЩО ВІН БАЧИВ І ЧУВ, ПРО ТЕ Й СВІДЧИТЬ, І СВІДЧЕННЯ ЙОГО НІХТО НЕ ПРИЙМАЄ.

Ці самі слова Христос сказав до юдеїв (див. Ів. 5, 19, 31 — 40).

“НИХТО НЕ ПРИЙМАЄ”. Саме тепер, коли говорить Іоан, ніхто не приймає, і не може уяснити собі, бо ще не підготований.

СТИХ 33: ХТО ПРИЙНЯВ ЙОГО СВІДЧЕННЯ, ТОЙ СТВЕРДИВ, ЩО БОГ ПРАВДИВИЙ.

Прийняв вірою і уяснив собі; він переконався і ствердив собі, що Бог — Правдивий (Істинний), Абсолютна Правда.

СТИХ 34: БО ТОЙ, КОГО БОГ ПОСЛАВ, СЛОВА БОЖІ ГОВОРІТЬ, БО НЕ МІРОЮ БОГ ДАЄ ДУХА.

“КОГО БОГ ПОСЛАВ” . . Тут розуміється: послав від Себе Самого, а не так, як послав Іоана або інших пророків.

“СЛОВА БОЖІ ГОВОРІТЬ”. Говорить, як Бог. (Пор. Ів. 12, 49; 14, 10).

“БО НЕ МІРОЮ БОГ ДАЄ ДУХА”. Пророкам Бог мірою давав Духа лише на те діло, для якого їх послав. Христові ж дає усе (Мф. 11, 27).

СТИХ 35: ОТЕЦЬ ЛЮБИТЬ СИНА І ВСЕ ДАЄ У РУКУ ЙОГО.

Отже, у Сина вся повнота Духа Святого, як у Єдиного з Святої Тройці. З цього стиха бачимо, що Іоан не гадав про Христа, як тлумачать раціоналістичні тлумачі на слова: (Мф. 11, 2—3). Іоан твердо знає, що Христос є Син Божий по Єстvu, а не по вчиненню, як пророки, і що Йому Отець Бог передав усе в руки Його (пор. Мф. 11, 27; Ів. 13, 3).

СТИХ 36: ХТО ВІРУЄ В СИНА, ТОЙ МАЄ ЖИТТЯ ВІЧНЕ; А ХТО НЕ ВІРУЄ В СИНА, ТОЙ НЕ ПОБАЧИТЬ ЖИТТЯ, А ГНІВ БОЖИЙ ЗОСТАНЕТЬСЯ НА НЬОМУ (пор. Ів. 8, 51; Ів. 5, 24).

Вірувати в Сина — значить вірувати в Св. Тройцю. Вірувати в Сина — значить вірувати в усе те, що навчає Син Божий. Вірувати в Сина — значить через віру в Нього увійти в єдність з Богом (Ів. 17, 22—23; 9, 25—26) і жити з Ним (Ів. 6, 57). Не вірувати в Сина — значить не вірувати в Св. Тройцю, бо, як каже Св. Іван Богослов: “Кожний, хто відкидає Сина, той не має й Отця” не визнає Сина — не визнає й Отця (Ів. 2, 23), бо Син і Отець — одно (Ів. 10, 30).

...І ГНІВ БОЖИЙ ТЯЖКІСТЬ НА НЬОМУ... Гнів за гріх Адама, бо невірючий не прийняв викуплення, не з'єднався з Богом через віру, і тому став поза Божим життям, чужий Богові, як і погани...

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

РОЗМОВА З САМАРЯНКОЮ.

СТИХ 9: КАЖЕ ЙОМУ ЖІНКА САМАРЯНКА: “ЯК ЖЕ ЦЕ ТИ, САМ ІУДЕЙ, А ПРОСИШ НАПИТИСЯ У МЕНЕ — ЖІНКИ САМАРЯНКИ? АДЖЕ Ж ІУДЕЇ НЕ ЗНАЮТЬСЯ З САМАРЯНАМИ?”

Довідка: м. Самарія було столицею Ізраїльського царства. Коли асирійський цар Салманасар завоював те царство, людей переселив до Асирії, а на їх місце поселив поган асирійців. Думаючи, що в кожній державі є свій бог, асирійці увірували в Бога Істинного і прийняли закон Мойсея, але поруч з Богом Істинним шанували й поганських асирійських богів. Вони змішалися з ренітками ізраїльтян, що тут лишалися і стали зватися САМАРЯНАМИ (IV Кн. Царств 17, 24).

Коли ж іудеї вернулися з Вавилонського полону та почали відбудовувати Єрусалим, а в ньому храм Соломонів, то самаряни стали просити іудеїв, щоб будувати разом. Але іудеї, бажаючи зберегти чистоту віри, відмовили їм. Тоді самаряни побудували собі храм на горі Гарізім (на якій, перед тим, як увійти в землю Обітуванну, 6 колін ізраїльських висловили благословення на тих, хто буде дотримуватися Закону, діяного через Мойсея). А з юдеями стали дуже ворогувати, перешкоджати в будівлі, доносити на них до царя асирійського, обвинувачуючи в зрадництві і т. д. (Див. I Ездри, 4). З цих причин юдеї стали дивитися на самарян, як на собак. Вважали за гріх переходити через їх землю, а коли б хтось мав із самарянином яку справу, то повинен був очіпатися по закону, як той, що доторкнувся до чогось нечистого.

Але Христос прийшов спасті світ, в тому числі й самарян як і іудеїв, бо юдейські грішники не кращі були від самарійських. Тому що Христос і пішов через самарійську землю і саме тому заговорив із самарянкою, що так її зливувало.

СТИХ 10: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЇЙ: КОЛИ Б ТИ ЗНАЛА ДАР БОЖИЙ ТА ХТО ЦЕ ТОБІ КАЖЕ: “ДАЙ МЕНІ НАПИТИСЬ”, ТО САМА Б ПОПРОСИЛА В НЬОГО, І ДАВ БИ ВІН ТОБІ ВОДИ ЖИВОЇ.

КОЛИ Б ТИ ЗНАЛА ДАР БОЖИЙ... З цих слів Христових бачимо, що не за заслуги тепер дається спасіння. Сам Христос називає це Даром Божим. Тому й Апостол каже: "Благодаттю ви спасені через віру, і не від вас. (це) — Божий Дар" (Еф. 2, 8).

...І ДАВ БИ ТОБІ ВОДИ ЖИВОЇ... Христос нагадує те, що ще давно сказано через пророків (Іс. 12, 3; 44, 3; Зах. 14, 8) про живу воду — Богорозуміння.

СТИХИ 11—12: КАЖЕ ЙОМУ ЖІНКА: ГОСПОДИ, І ЧЕРНАКА ТИ НЕ МАЄШ, І КРИНИЦЯ ГЛІБОКА, ВІДКІЛЯ Ж ТИ МАЄШ ВОДУ ЖИВУ?"

ЧИ ВЖЕ Ж ТИ БІЛЬШИЙ ЗА БАТЬКА НАШОГО ЯКОВА, ЩО ДАВ НАМ ЦЮ КРИНИЦЮ, І САМ З НЕЇ ПИВ, І ДІТІ ЙОГО І СКОТ ЙОГО?

Жінка ще не розуміє Ісуса Христа, вона думає про звичайну воду. Однаке, достойне уваги те, що вона — проста жінка (бо не носила б сама води) так добре знає історію свого народу й історію цієї криниці. Бачимо в неї велику пошану до праотця Якова й дітей його.

СТИХИ 13—14: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЙІ: КОЖЕН, ХТО П'Є ЦЮ ВОДУ, ЗНОВУ ПИТИ ЗАХОЧЕ, А ХТО НАГ'ЄТЬСЯ ВОДИ, ЩО Я ДАМ ЙОМУ — НЕ СХОЧЕ ПИТИ ВОВІКИ; І ТА ВОДА, ЩО Я ДАМ ЙОМУ, БУДЕ В НЬОМУ ДЖЕРЕЛОМ ВОДИ, ЩО ТЕЧЕ В ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

Порівнюючи останні слова 14-го стиха із словами Ів. 6, 35, де Він же сказав: ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ ЗАХОЧЕ ПИТИ НІКОЛИ, — бачимо, що Христос говорить про віру в Нього і про Його Науку про Бога. Хто прийме Ісуса з повною вірою, як Сина Божого — Спасителя світу, хто серцем прийме Його Науку про Бога, про Царство Боже, про ціль створення Богом людей, той сам стане джерелом цієї науки від Духа Святого. Як і в іншому місці сказав: "Хто в Мене вірює, у того, як Писання говорить (Іс. 12, 3; Іоіля 3, 18) ріки води живої потечуть з утроби його" (Ів. 7, 38—39) і вже не буде жадати, щоб хтось інший його навчав.

СТИХ 15: ГОВОРІТЬ ДО НЬОГО ЖІНКА: ГОСПОДИ, ДАЙ МЕНІ ТІЄЇ ВОДИ, ЩОБ Я НЕ ХОТИЛА ПИТИ І НЕ ПРИХОДИЛА СЮДИ БРАТИ.

Самарянка ще не розуміє. Хоч уже відчуває серцем, що Хрис-

тос говорить щось незвичайне, але те незвичайне вона не може відділити від звичайної води. Тоді Ісус переводить мову на інше, але на таке, з чого є вона зрозуміла, Хто з нею розмовляє.

СТИХ 16: КАЖЕ ЙІ ІСУС: ІДИ, ПОКЛИЧ ЧОЛОВІКА ТВОГО ТА Й ПРИХОДЬ СЮДИ.

Як Серцевідець, Він знає життя цієї жінки. Знає, що вона неспокійна за своє незаконне життя, і ось тепер вона не хоче говорити неправду.

СТИХИ 17—18: ВІДПОВІЛА ЖІНКА Й СКАЗАЛА: “НЕ МАЮ Я ЧОЛОВІКА”.

КАЖЕ ІСУС: “ДОБРЕ ТИ СКАЗАЛА, ЩО ЧОЛОВІКА НЕ МАЄШ, БО ТИ П’ЯТЬ ЧОЛОВІКІВ МАЛА, І ТОЙ, ЩО ТЕПЕР МАЄШ, НЕ ЧОЛОВІК ТОБІ, ЦЕ ТИ ПРАВДУ СКАЗАЛА”.

Слова ці Христові незвичайно знаменні: ця жінка — напівпоганського віровизнання. Однаке, народ її знає Закон Мойсея, і цим Законом керувався в супружому житті. Чи дотримувалася ця жінка того Закону? Ні! Як склалося її життя — не знаємо. Чому так сталося, що вона мусіла мати аж п’ятьох чоловіків? Може, невдали шлюби, може інші причини, але на совісті її таке становище тяжіє. І недаремно. Христос окреслює її співжиття, як незаконне.

ПРИМІТКА: Але не для однієї самарянки слова Христові важливі. Христос Господь цими словами показує, що не благословенне Церквою, а, значить, і Богом, співжиття чоловіка з жінкою не є шлюб, воно дорівнюється блудодіянню, і діти від такого “шлюбу” — тільки свідки беззаконства батьків своїх. (Прем. 4, 6).

Може, інстинктивно це саме відчувала й ця самарянка, і совість її не була спокійна. Але її турбують ще важливіші справи, ніж її власні; тому:

СТИХИ 19—20: ГОВОРИТЬ ЙОМУ ЖІНКА: ГОСПОДИ, БАЧУ, ЩО ТИ — ПРОРОК. БАТЬКИ НАШІ НА ЦІЙ ГОРІ*) ПОКЛОНЯЛИСЯ (БОГОВІ), А ВИ КАЖЕТЕ, ЩО МІСЦЕ, ДЕ ПОВИННО ПОКЛОНЯТИСЯ — В ЄРУСАЛИМІ.

Самарянка порушує давній спір між юдеями й самарянами про місце, де треба поклонятися Богові (див. пояснення до 9-го стиха).

---

*) На горі Гарізім.

СТИХ 21: ГОВОРИТЬ ЙІ ІСУС: ВІРЬ МЕНІ, ЖІНКО, ЩО ІДЕ ЧАС, КОЛИ НІ НА ГОРІ ЦІЙ, НІ В ЄРУСАЛИМІ БУДЕТЕ ПОКЛОНЯТИСЯ ОТЦЮ.

Народ ізраїльський, як нація Абраама, був обраний Богом для Себе, щоб зберегти віру в Бога до часу пришестя на Землю Месії — Сина Божого. Цьому народові даний був Закон на Синаї через Мойсея. Місцем же для поклоніння Богові і для храму, як дому Його (Мф. 21, 13; Іс. 56, 7; Іер. 7, 11) Господь обрав Єрусалим. Тепер же настають інші часи, інша пора: Ізраїль відбув свою місію. Господь призыває всі народи світу в Новозавітню Церкву Свою, тому й поклоніння Богові — Отцеві всіх народів — буде приноситься всюди. Важливим є, що Христос каже Отцеві, а не каже — Богові. З цього бачимо, що віра самарян визнавала Бога за Отця.

СТИХ 22: ВИ ПОКЛОНЯЄТЕСЯ ТОМУ, ЧОГО НЕ ЗНАЄТЕ, А МИ ПОКЛОНЯЄМОСЬ ТОМУ, ЩО ЗНАЄМО, БО СПАСІННЯ ВІД ІУДЕЇВ.

Самарянини не мали ясного розуміння, чому треба так поклонятися, вони мали лише загальне розуміння, що Бог є, і що Йому треба кланятися. Іудеї ж мали повну науку й Закон і знали чому, як іде треба поклонятися. Знали й те, що спасіння світу прийде від юдеїв з націння Давидового. Про це Христос і говорить.

СТИХ 23: АЛЕ НАСТАЄ ЧАС, І ТЕПЕР УЖЕ Є. ЩО ПРАВДИВІ ПОКЛОННИКИ БУДУТЬ ПОКЛОНЯТИСЯ ОТЦЕВІ В ДУСІ Й ІСТИНІ, БО ОТЕЦЬ ТАКИХ ШУКАЄ, ЩОБ ПОКЛОНЯЛИСЬ ЙОМУ

НАСТАЄ ЧАС, І ТЕПЕР УЖЕ НАСТАВ... Настає взагалі час новозавітній, І ТЕПЕР УЖЕ НАСТАВ... Настав серед Апостолів, бо вже й вони не зв'язують поклоніння Богові з Єрусалимом.

В ДУСІ Й ІСТИНІ. Юдейське поклоніння було обрядовим. Виповнення обряду вважалося за служіння Богові, без особливої уваги на те, як це служіння переживає той, що виконував обряд. Нове поклоніння, якого нарече Христос — не в зовнішніх формах, хоч вони й не відкидаються, а в душевному переживанні й правдивості настрою того, хто поклоняється. Отже, коротко сказати: поклонятися Отцю небесному всім єстеством Своїм; душою й тілом; душою — духом у горінні віри, надії й любові до Бога, тілом — у зовнішньому вияві тих переживань душі. Як і Сам Христос падав на коліна

на Лице Своє, лицем до землі, зносив руки вгору, схиляв голову або зводив очі до небес (Ів. 17, 1). Отже, звідси виходить: не можна бути християнином без душевних переживань. Христос каже: “Наближаються до Мене люди, устами своїми шанують Мене, а серце їх — далеко від Мене; даремно вони шанують Мене” (Мф. 15, 8—9).

Той, що тільки розумом знає християнство — ще не християнин. Правдивим християнином є той, хто чує себе сином Богові через віру в Ісуса Христа (Гал. 3, 26), і, як син, ставиться до Отця небесного.

...ТАКИХ ОТЕЦЬ ШУКАЄ, ЩОБ КЛАНЯЛИСЯ ЙОМУ. Тих, що розумово, без душі, кланялися Йому, Він одкинув, шукає ж правдивих поклонників — синів Собі.

СТИХ 24: БОГ є ДУХ І ТІ, ЩО ПОКЛОНЯЮТЬСЯ ЙОМУ, В ДУСІ Й ІСТИНИ ПОВИННІ ПОКЛАНЯТИСЯ.

Самаряни не були чисті монотеїсти, як юдеї, і богів своїх вони уявляли більш матеріально, хоч і у вищому порядкові, ніж люди. Спростовуючи цю думку, Христос розкриває самарянці істину про Бога. Бог — не матеріальний. Він — чистий Дух, не обмежений просторами й часом, не прив'язаний до якогось місця на землі, тому й поклоніння Йому не може бути прив'язане до того чи іншого місця, лише треба кланятися й служити Йому всією своєю истотою на кожному місці на землі.

ПРИМИТКА: Деякі секти, що звуть себе духовними, помилково розуміють слова: КЛАНЯТИСЯ ДУХОМ І ІСТИНОЮ. Вони кажуть, що не треба ніяких храмів, ніяких обрядів, ніяких тілесних рухів і т. ін. Але таку хибну думку спростовує Сам Христос, Спаситель і Апостоли. Сам Син Божий храм називає Домом Божим і ревно оберігає святість його (Мф. 21, 13). Апостоли після вознесіння Господа на небо, перебували завжди у храмі (Лк. 24, 53). Та інакше й не могло бути: Сам Бог установив скинію, показав її Мойсеєві, щоб він таку побудував на землі, а храм, побудований на зразок скинії. Сам же Бог указав і обряди. І хоч сказав Христос до юдеїв: “Залишаю дом ваш пусткою”, але додав: “аж поки не скажете: Осанна, благословенний Той, що йде в ім'я Господнє” (Мф. 23, 38—39). Цебто — до того часу, доки не зустрінуть (визнають Христа, як Сина Божого). Значить, у ті храми, які визнають Його, Він повернувся, і вони знову стали ДІМ БОЖИЙ. І обря-

ди Новозаповітні — святі, вони замінили старозаповітні. Однак, самі обряди без віри й віданості Богові не є угодні Богові.

Відкидати ж обряди неможливо, бо людина складається з душі й тіла, а Апостол каже: “ПРОСЛАВЛЯЙТЕ Бога в душах і тілах ваших, бо вони — Божі” (І Кор. 6, 20).

Дивно, що Христос такі важливі істини відкриває простій жінці та ще й не юдеянці. Про такі істини Він говорив з ученим юдієм Никодимом. Але у Бога ті мудрі, хто шукають Його. Так і ця жінка.

СТИХ 25: КАЖЕ ЙОМУ ЖІНКА: ЗНАЮ, ЩО ПРИЙДЕ МЕСЯЯ, ЩО ЗВЕТЬСЯ ХРИСТОС; ЯК ВІН ПРИЙДЕ, ТО ВОЗВІСТИТЬ НАМ УСЕ.

Ось чим зайняте її серце, ось Кого вона з великим бажанням чекає.

СТИХ 26: КАЖЕ ЙІ ІСУС: ЦЕ Я, ЩО ГОВОРЮ З ТОБОЮ.

По вірі її сталося їй.

Є церковне передання, що ця жінка звалася Фотина. Треба припускати, що вона після цього ~~пер~~ раз була серед тих, що слухали проповіді Христа Спасителя. У книзі життя святих споминається мучениця Фотина (2 серпня). Після воскресіння Господа вона стала проповідницею Його науки і була замучена.

Решта цього 4-го розділу не потребує пояснення.

Р О З Д І Л П'ЯТИЙ

СТИХ 4: БО АНГЕЛ БОЖИЙ У ПЕВНИЙ ЧАС СХОДИВ У КУПАЛЬНЮ ТА ПОРУШУВАВ ВОДУ. І ХТО ПЕРШИЙ ВЛАЗИВ ПІСЛЯ ПОРУШЕННЯ ВОДИ, ТОЙ ОДУЖУВАВ, ХОЧ БИ ЯКУ МАВ ІБОЛІСТЬ.

Віфесда — дім милосердя.

Чи можна вважати цю купальню за цілющу мінеральну воду, як деякі раціоналісти тлумачать? Євангелист спростовує таку думку. Відомо, що мінеральні води діють на одну хворобу, властиво — ушкодження в організмі; діють постійно при тих же умовах, діють на всіх, хоч не однаково. В цій же купальні вода діє тільки тоді, коли порушиться і тільки на першого, незалежно яка хвороба. Ясно, що Євангелист описав так, як було, що Сам Ангел Божий порушував воду.

СТИХ 14: ... ОТ ТИ СТАВ ЗДОРОВИЙ. НЕ ГРИШИ Ж БІЛЬШЕ. ЩОБ ЧОГО ГІРШОГО ТОБІ НЕ СТАЛОСЬ.

З цих слів Христових бачимо, що хворий цей був спаралізований за якпісь гріх і тепер 38-річними стражданнями спокутував той гріх. Певно, нераз каявся в сльозах, і тепер Господь так дивно уздоровив його.

СТИХ 15: ПІШОВ... ТА Й СКАЗАВ ІУДЕЯМ...

Іудеями тут Євангелист називає книжників-закопників, старших; до них і говорить Христос:

СТИХ 17: Ісус відповів їм: ОТЕЦЬ МІЙ І ДАЛІ РОБИТЬ І Я РОБЛЮ.

Що означають ці слова?

Іудеї розуміли, що Бог, створивши і впорядкувавши світ за 6 днів, на сьомий назважди спочин від усіх діл Своїх, цебто активність Його діючої руки зовсім спинилася. Звідси — **неправильне** розуміння суботнього покою. Вони вище ставили спокій (нічого **анероблення**), аніж служби Богові й створення добрих діл для Бога, як допомоги близків'ому. Христос спростовує таке розуміння су-

боти. Бог, створивши і впорядкувавши світ за ШІСТЬ ДНІВ ТВОРЕННЯ, відпочив на сьомий день. Розуміння таке: за ці шість днів, Бог довершив світ згідно Своєму плянові (Свого задуму), а на сьомий день уже не було чого творити і впорядковувати, бо все закінчено. (Буття 2, 1). Звідси — спочинок на сьомий день. Цей день Бог освятив для Себе. Тому четвертою заповіддю на Синаї заповіджено працювати шість днів для себе по всіх справах, а день сьомий освячувати для Бога; від своїх справ відпочивати, а для Бога: діяти в молитвах і в допомозі ближнім у нещастях, коли того треба. Сам же Бог не перестав діяти і в сьомий день, але дії Його інші, ніж у ті шість днів. Ця дія є Промисел Божий або доглядання створеного Ним світу, зокрема людей. Про цю дію й каже Христос: Отець Мій і досі діє, і Я (як Син і Один із Св. Тройці) дію, роблю. Одна з цих дій і є уздоровлення цього розслабленого (бо в суботу треба спасати душі, а не губити). (Лук. 13, 16).

Примітка: Тепер уже всі розуміють, що дні творення світу не є наші звичайні дні. У Бога, як каже Апостол Петр, тисяча років, як один день, і один день, як тисяча років (2 Петра 2, 8; Пс. 89, 5). Значить, і сьомий день у Бога не такий, як наш. Цей сьомий день і тепер триває аж до кінця світу. В цей день Бог не творить нового світу, лише створеним управлює. Потім наступить інший день (Євр. 4, 7—8). У цей день Господь створить НОВЕ НЕБО І НОВУ ЗЕМЛЮ (2 Петра 3, 13; Іс. 60, 19—21; 65, 17; Апок. 21, 1). Тоді настане ВОСЬМИЙ ДЕНЬ. (Полібно до музичної гамми. Сім днів — сім тонів гамми. Восьмий тон — початок нової гамми вишого порядку. Восьмий день — початок Нового життя у Царстві Отця Небесного.

СТИХ 18: І ЩЕ БІЛЬШЕ ШУКАЛИ ІУДЕЇ ВБИТИ ЙОГО ЗАТЕ, ШО ВІН НЕ ТІЛЬКИ СУБОТУ ЗНЕВАЖАВ, А ЩЕ Й БОГА. ОТЦЕМ СВОЇМ ЗВАВ, РІВНЯЮЧИ СЕБЕ ДО БОГА.

Христос не зневажав суботи, лише давав правильне її розуміння. Євангелист передає думки іudeїв.

Рівняючи Себе до Бога... З цих слів ясно, що іудеї розуміли, в якому смислі Христос називає Себе Сином Божим: не в смислі усиновлення по благодаті, як, скажемо, пророки зватися співами Божими, а як народженого з Єства Бога Отця.

СТИХ 19: ОДЛОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЇМ: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: СИН НІЧОГО НЕ МОЖЕ РОБИТИ САМ ВІД СЕБЕ.

**ІКОЛИ НЕ БАЧИТЬ, ЩО ОТЕЦЬ РОБИТЬ, БО ЩО ВІН РОБИТЬ
— ТЕ ТАКОЖ І СИН РОБИТЬ.**

Христос не заперечує, що вони так Його розуміють, а навпаки, — поглиблює те розуміння, що Він є Син Бога Отця, як і кожний син свого батька, і що, як кожний син, учається робити від свого батьки. так і Він від Свого.

СТИХ 20: ОТЕЦЬ БО ЛЮБИТЬ СИНА І ВСЕ ПОКАЗУЄ ЙОМУ, ЩО САМ РОБИТЬ І БІЛЫШЕ ЦИХ ПОКАЖЕ ЙОМУ ДІЛА, ЩОБ ВИ ДИВУВАЛИСЯ.

Смисл цього стиха той, що Він — Христос, як Син Бога улюблений, діє те, що показує Йому Отець Бог і що покаже ще більше, так що вони здивуються.

СТИХ 21: БО ЯК ОТЕЦЬ ВОСКРЕШАЄ МЕРТВИХ І ОЖИВЛЯЄ, ТАК І СИН, КОГО ХОЧЕ — ОЖИВЛЯЄ.

Христос означає рівність могутності сили у Сина з Отцем.

СТИХ 22: БО ОТЕЦЬ І НЕ СУДИТЬ НІКОГО, А ВВЕСЬ СУД ОДДАВ СИНОВІ.

Місію спасіння роду людського Син Божий Сам на Себе взяв добровільно, коли сказав: “ОСЬ ІДУ, ЯК У ПОЧАТКУ КНИГИ (Буття 3, 15) НАПИСАНО ПРО МЕНЕ, СПОВНИТИ ВОЛЮ ТВОЮ, БОЖЕ” (Пс. 39, 7—9; Євр. 10, 7). Таким чином, Отець оддав людей Синові, віддав і суд над ними.

СТИХ 23: ЩОБ УСІ ШАНУВАЛИ СИНА, ЯК ШАНУЮТЬ ОТЦЯ. ХТО НЕ ШАНУЄ СИНА, ТОЙ НЕ ШАНУЄ Й ОТЦЯ, ЩО ПОСЛАВ ЙОГО.

Дія Сина на землі є дія Отця, бо Син і Отець — одно (Ів. 10, 30), як Єдиний Бог у Св. Тройці. Звідси й пошана до Сина однакова, як і до Отця, бо хто не шанує Сина, не шанує й Отця, що послав Його. Хоч Син і добровільно взяв на Себе місію спасіння людей, і хоч Отець все (Ів. 13, 3) віддав у руки Його і судувесь оддав Синові, однаке спасіння людей не безволі Отця. Він оддав Сина Свого на страждання за них, дозволив, а значить і послав.

СТИХ 24: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ХТО СЛОВО МОЄ СЛУХАЄ І ВІРУЄ В ТОГО, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ, ТОЙ МАЄ ЖИТЬ.

ТЯ ВІЧНЕ, І НА СУД НЕ ПРИХОДИТЬ, А ПЕРЕЙШОВ ВІД СМЕРТИ ДО ЖИТТЯ.

Віра приходить або починається через слухання слова Христового. Віра єднає нас із Богом, Який є Вічне Життя (Іе. 14, 6; Ів. 1, 2; Ів. 11, 25). Те життя переливається у віруючих через віру. (Не лише віру, а й життя по вірі) (Як. 2, 17—24). Тоді немає потреби їх переводити через суд, бо вони вже перейшли від смерті до життя.

СТИХ 25: ИСТИННО, ИСТИННО КАЖУ ВАМ, ЩО НАСТАЄ ЧАС, И ТЕПЕР УЖЕ Є, КОЛИ МЕРТВІ ПОЧУЮТЬ ГОЛОС СИНА БОЖОГО і, ПОЧУВШИ, ОЖИВУТЬ.

Настає час взагалі на довгі віки і тепер уже настає... Мертвими тут називаються ті, що не мають віри в Сина Божого і тому не мають у собі й вічного життя. Вони почують голос Сина Божого і через слово Його увірюють, а через віру оживуть, приймуть у себе життя вічне, як сказано вище. Але тут лоречно розуміти їх, що воскресли в час смерті Христа на хресті і тих, кого вивів Він з аду Своїм воскресінням. •

СТИХ 26: БО ЯК ОТЕЦЬ МАЄ ЖИТТЯ В САМОМУ СОБІ, ТАК И СИНОВІ ДАВ МАТИ ЖИТТЯ В САМОМУ СОБІ.

Хоч Пресвята Тройця є Єдиний Бог і Єдине Божественне Життя, однаке Іпостасі Св. Тройці мають те ж Божеське життя в Собі, як і Отець. Звідси через віру в Сина Божого й вірні сприймають у себе життя вічне.

СТИХ 27: И ДАВ ЙОМУ ВЛАДУ И СУД ЧИНТИ, БО ВІН є СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ (СИН ЛЮДСТВА).

Дав Йому владу Божеську, хоч Він тепер і чоловік, дав владу й суд чинити над людьми, бо Він є син людства. Він Сам став, як людина, став людиною, тому дано Йому судити людей.

СТИХИ 28—29: НЕ ДИВУЙТЕСЯ ЦЬОМУ: БО НАСТАЄ ЧАС, КОЛИ ВСІ, ЩО В ГРОБАХ, ПОЧУЮТЬ ГОЛОС СИНА БОЖОГО, И ВИЙДУТЬ ТІ, ЩО ЧИНИЛИ ДОБРО, У ВОСКРЕСІННЯ ЖИТТЯ, А ТІ, ЩО ЧИНИЛИ ЗЛЕ, У ВОСКРЕСІННЯ СУДА.

У цих двох стихах Христос говорить про загальне воскресіння мертвих при кінці цього світу. Він вілзначає, що Йому занадто пра-

во судити не тільки тепер, а що Він має судити людей усього світу всіх часів при кінці цього світу. Того воскресіння мертвих є останнього Суду від Бога чекали й іудеї (Ів. 11, 24). Христос каже їм, що саме Він має той суд переводити.

ТІ, ШО ЧИНИЛИ ДОБРО, ВОСКРЕСНУТЬ У ЖИТТЯ. Над ними немає суду, бо що таке суд? То — порівняння добрих діл із злими — які переважать. У тих, що не чинили зла, немає чого рівняти, вони чисті і вже мають життя вічне через віру в Ісуса Христа — Сина Божого. Тому просто переходятять до вічного життя. лише вислухають приговор Судді: “Прийдіть, благословені Отця Мого” (Мф. 25, 34).

А ТІ, ШО ЧИНИЛИ ЗЛЕ, ВОСКРЕСНУТЬ ДЛЯ СУДА. Суд же полягатиме не в тому, що за переступн буде віддано до суду на кару. Суд останній є самосудкою людини, бо самі наїї вчинки будуть судити нас (Мф. 12, 36; Апок. 20, 12; Рим. 2, 6). Справа в тому, що в Царство Вічного життя не можеувійти ніщо осквернене й нечисте (Апок. 21, 27; 22, 3; Іс. 35, 8). Тому то й суд. Коли добрі діла переважать, то реінту покриє заслуга Христа. Коли ж ні, то такий не буде гідний бути серед святих, тому піде до проклятих (Мф. 25, 41). *

СТИХ 30: НЕ МОЖУ Я НІЧОГО ЧИНІТИ САМ ВІД СЕБЕ; ЯК ЧУЮ, ТАК І СУДЖУ, І СУД МІЙ ПРАВЕДНИЙ, БО НЕ ШУКАЮ ВСІЇ МОЄІ, А ВОЛІ ОТЦЯ, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ.

Починаючи з 17-го стиха цього розділу, Христос говорить про Себе, як про Сина Божого, народженого з Єства Бога Отця. Так іудеї й розуміли Його твердження і ремствували, що Він робить Себе рівним з Богом. Христос не заперечує, що ніби вони неправильно Його зрозуміли, а доводить їм фактами, які свідчать про Його рівність з Отцем. Він вказує на ту силу і владу, яку має Він від Отця, як Бог Син. У 30-му ж стиху Христос знову починає говорити про Себе, як про Сина Чоловічеського — Чоловіка Ісуса. Як Чоловік, Ісус не може чинити нічого Сам від Себе. Він виконує те, що Йому наказує воля Отця, воля Божа. Як чує, так і судить, і суд Його справедливий, бо не Своєю волею Він, як чоловік, чинить, а виконує волю Отця (Мф. 26, 33), що Його послав.

СТИХ 31: КОЛИ Я СВІДЧУ САМ ЗА СЕБЕ, ТО СВІДЧЕННЯ МОЄ НЕ є ПРАВДИВЕ.

То значить: Коли б Христос був тільки Людиною і так би свідчив Сам за Себе, як Він свідчить, то таке свідчення не було б правдиве бо така сила і така влада не дається людям.

СТИХИ 32—33: ДРУГИЙ є, що свідчить за мене, і я знаю, що ПРАВДИВЕ ТЕ СВІДЧЕННЯ, ЯКИМ ВІН СВІДЧИТЬ ЗА МЕНЕ. ВИ ПОСИЛАЛИ ДО ІОАНА, і ТОЇ ПОСВІЛЧИВ ЗА МЕНЕ.

Як свідчив Іоан, — див. розділ 1, ст. 19—34, і пояснення до них у цій книзі. Значить, уже не Сам Ісус, як чоловік, свідчить за Себе, а свідчить і Іоан Хреститель, якого юдеї вважали за пророка й великого праведника. Його свідчення заслуговує на довір'я.

СТИХ 34: АЛЕ Я НЕ ВІД ЧОЛОВІКА ПРИЙМАЮ СВІДЧЕННЯ, А КАЖУ ЦЕ, щоб ви спаслися.

НЕ ВІД ЧОЛОВІКА (людини) **ПРИЙМАЮ СВІДЧЕННЯ.** Іншими словами сказати — свідчення людини, хоч найвищої, для Мене, як Сина Божого, замале, але Я посилаюсь на нього, щоб вам легше було повірити. ■

СТИХ 35: ВІН БУВ СВІТИЛЬНИК, що горів і світив, а ви хотіли якийсь час порадуватися при світлі його.

Вислів образний. Іоан Хреститель сам горів вірою в Нього — Месію, і тією вірою, як пророк, світив. Освітлював дорогу, по якій мав пройти Він — Христос. Іудеї йшли до Іоана Хрестителя і слухали проповідь його, отже, леякий час радувалися при світлі його, і вже прийняли його свідчення.

СТИХ 36: ТА Я МАЮ СВІДЧЕННЯ БІЛЬШЕ, НІЖ ІОАНОВЕ, БО ДІЛА, ЯКІ ДАВ МЕНІ ОТЕЦЬ, щоб я їх звершив, ці самі діла, що я роблю, свідчать за мене, що Отець мене послав.

Свідчення Боже вище за свідчення людське, а це свідчення виявилось у тих чудах, які звершував Христос. Це зрозумів і слі-
онароджений (див. Ів. 9, 31—33), також і Никодим, коли сказав:
“Ніхто таких чудес, які Титвориш, не може творити, коли Бог не буде з Ним” (Ів. 3, 2).

СТИХ 37: И ОТЕЦЬ, що послав мене,* сам посвідчив

ЗА МЕНЕ, А ВИ НІ ГОЛОСУ ЙОГО НІКОЛИ НЕ ЧУЛИ, НІ ВИДУ ЙОГО НЕ БАЧИЛИ.

Христос посилається на свідчення Бога Отця після Охрещення Його — Христа — в Йордані, про яке, треба думати, говорив Іоан Хреститель іudeям, коли свідчив про Нього — Христа (Ів. 1, 33—34).. Далі Христос додає: А ви ні голосу Його (Бога Отця) ніколи не чули, ні виду Його не бачили.

Ці слова Христос наводить їм із книги Второзаконня 4, 12; сказані вони Мойсеєм до народу ізраїльського. Там сказано: “Говорив Господь до вас на горі (Синаї) із середини вогню: голос слів Його ви чули, а образа Його не бачили...” Але Христос до цих юдеїв каже, що вони й голосу Його не чули, ані виду Його не бачили. Смисл такий: ті ізраїльтяни, хоч образу Бога Отця не бачили, але голос чули, тому повірували, і Мойсей нагадує їм, щоб підкріпити віру їх. А ви, юдеї, ні голосу того не чули, ні образу Бога не бачили, а все ж таки віруєте що то говорив Бог. Чому ж тепер не віруєте голосові того ж Бога, що свідчив на Йордані?

СТИХ 38: І СЛОВА ЙОГО НЕ МАЄТЕ, ЩО ПЕРЕБУВАЛО БУ ВАС, БО КОГО ВІН ПОСЛАВ, ТОМУ ВИ НЕ ВІРИТЕ.

Отже, Його слова (свідчення) ви не прийняли в серце, через те є Тому, кого Він послав, ви не ймете віри.

СТИХ 39: ДОСЛІДІТЬ ПИСАННЯ, БО ВИ Ж СПОДІВАЄТЕСЯ ЧЕРЕЗ НИХ ЖИТТЯ ВІЧНЕ МАТИ, А ВОНИ СВІДЧАТЬ ЗА МЕНЕ.

Розуміється Св. Писання Старого Заповіту — Мойсея і пророків. Це ствердження Сином Божим святості св. Письма.

СТИХ 40: ВИ Ж НЕ ХОЧЕТЕ ПРИЙТИ ДО МЕНЕ, ЩОБ МАТИ ЖИТТЯ.

Смисл такий: “Ви, юдеї, вважаєте Св. Писання, як Божі слова, ви вірите в них і сподіваєтесь через них мати життя вічне. Але ж ті писання пишуть про Мене. Щоб здійснилася ваша надія, вам би тільки прийти до Мене, щоб мати те життя. Але ви не хочете. Отже, поступаєте непослідовно.”

СТИХ 41: СЛАВИ ВІД ЛЮДЕЙ НЕ ПРИЙМАЮ.

Цебто: діла, які Я роблю, роблю не для того, щоб здобути у

людей славу для Себе; такої слави Я не шукаю і не приймаю.

СТИХ 42: А ВАС Я ПІЗНАВ, ЩО ВИ НЕ МАЄТЕ В СОБІ ЛЮБОВІ ДО БОГА.

Книжники ці були, як професіонали в знаннях закону. Вони трималися літери, а поза тим нічого не мали в серці. Не мали справжньої любові до Бога.

СТИХ 43: Я ПРИЙШОВ У ІМ'Я ОТЦЯ МОГО, І ВИ НЕ ПРИЙМАЄТЕ МЕНЕ, А КОЛИ ІНШИЙ У СВОЕ ІМ'Я ПРИЙДЕ, ТОГО ПРИЙМЕТЕ.

Хто той ІНШИЙ? Не можна вважати за того “іншого” когось із ватажків юдейських, які піднімали повстання проти римської влади. Їх не приймав увесь юдейський народ, як когось законного. Христос говорить про прийняття Його — Христа — вірою, як Месією, посланого від Бога, а значить — підкоритися Його науці, підкоритися через Його Отцю Небесному — Богові, бо Він — Христос — прийшов у Ім'я Отця і для Отця. Тої же інший прийде у своє ім'я і домагатиметься того, що й Христос: покори, тільки не Богові, а собі. Не тяжко догадатися, хто той ІНШИЙ. То — антихрист, про якого пише Св. Апостол Павел (2 Сол. 2, 3—12 і Апок. розд. 13-ий). Отже, Христос говорить до юдейських книжників, які й надалі будуть триматися мертвової літери і в Христа — Сина Божого — не повірють, а повірють у того сина погиблі, сина сатани, що пообіцяє їм земне царство. Це — попередження Христове.

СТИХ 44: ЯК ВИ МОЖЕТЕ ВІРУВАТИ, КОЛИ ОДИН ВІД ОДНОГО СЛАВУ ПРИЙМАЄТЕ, А ПРО ТУ СЛАВУ, ЯКА ВІД ЄДИНОГО БОГА — НЕ ДБАЕТЕ?

Ці законники пишалися знанням Закону. Цим знанням пишалися один перед одним і скрізь виставляли своє знання напоказ, щоб їх хвалили і тільки (Ів. 12, 43). Вони не старалися через знання Закону прославляти Бога і не силкувалися зrozуміти дух Закону й Писань, щоб через них пізнати Того, про Кого говорив Закон і пророки.

СТИХ 45—46: НЕ ДУМАЙТЕ, ЩО Я БУДУ ОБВИNUВАЧУВАТИ ВАС ПЕРЕД ОТЦЕМ; Є ТОРІ, ХТО ОБВИNUВАЧУЄ — МОЙСЕЙ, НА ЯКОГО ВИ НАДІЄТЕСЯ. БО КОЛИ Б ВИ ВІРИЛИ МОЙСЕЄВІ, ТО ПОВІРИЛИ Б МЕНІ, БО ВІН ПИСАВ ПРО МЕНЕ.

Ці законники знали Закон і Мойсей ставили вище за всіх, одначе, не заглиблювалися в те, що писав Мойсей у таких місцях: Буття 3, 15; 12, 3; 18, 18; 49, 10.

Особливо ж Второзаконня: 18, 15, 18—19.

Стих 15: Пророка із серед тебе, із братів твоїх, як і мене, поставить Тобі Господь Бог твій, Його слухайте.

Стих 18: Я поставлю їм Пророка із серед братів їх, такого, як ти, і вкладу Слова Мої в уста Його, і Він буде говорити їм усе, що я повелю Йому.

Стих 19: А хто не послухає слів Моїх, які (Пророк той) буде говорити Моїм іменем, з того я стягну (притягну до відповідальності).

СТИХ 47: А КОЛИ ЙОГО ПИСАННЯМ НЕ ВІРУЄТЕ, ТО ЯК ПОВІРИТЕ МОЇМ СЛОВАМ?

Р О З Д І Л Ш О С Т И Й

В шостому розділі, в першій половині, Євангеліст Іоан описує дві події: перша — насичення п'ятьма хлібами 5.000 людей, і друга — ходження Ісуса Христа по водах.

Немає потреби спинятися на кожному стиху. Спинимося лише на деяких моментах цих подій. Розмова Христа Спасителя, записана в п'ятому розділі, відбулася в Єрусалимі, а тепер Ісус Христос перейшов до Тиверіади, на Галілейському озері. За Ним ішло багато народу, бо бачили чуда, які Він творив над хворими (— 1—2). Зрозуміло, що, крім тих, хто бажав послухати Його й сцілітися від недуг своїх (Лук. 6, 18), багато ще неслово вело хворих. Дорога далека і виснажлива, а місце пустельне, мало заселене. Пожива в людей могла вже скінчитися, а вони цілий день слухали проповідь Христову. Тому Апостоли й стали просити Його відпустити народ, щоб купили собі їжі (Мт. 14, 15). Євангеліст Іоан споминає, що Христос звернувся лише до Філипа. Можна думати, що слова до Філипа: “Де нам купити хліба?..” (— 5), було сказано спочатку, коли Апостоли попросили відпустити народ. Пізніше Христос сказав їм: “Ви дайте їм їсти” (Мт. 14, 16). Сказано: “вивідував його” (Філипа). Власне: бажаючи почути думку Філипа. Ту думку Філип висловив (— 7).

СТИХ 11: ІСУС УЗЯВ ХЛІБИ, ВОЗДАВ (БОГОВІ) ПОДЯКУ, РОЗДАВ УЧЕНИКАМ, А УЧЕНИКИ ТИМ, ЩО СИДЛИ, ТАК САМО Й РИБУ — ХТО СКІЛЬКИ ХОТІВ.

Виникає запитання: як саме відбувалося збільшування хліба й риби в руках Апостолів? Можна думати, що коли Апостол віддавував кусень і давав тому, хто сидів, то в руках у нього лишався такий самий розмірами кусень хліба чи риби, який був і до ламання. Подібно до того, як у Сарепті Сілонській, у жінки вдови, за пророка Іллі (3 Цар. 17, 14).

СТИХ 13: І ЗІБРАЛИ Й НАПОВНИЛИ 12 КОШІВ ШМАТКІВ ІЗ ТИХ 5-ОХ ЯШНИХ ХЛІБІВ.

Яке значення мала ця подія? Крім милосердя, яке виявив Хри-

стос до народу, подія ця була продовженням проповіді про те, щоб не дуже побивалися, що їсти і що пити (Мт. 6, 34).

Дія Ісуса Христа перед роздачею хліба (— 11) показує, що насамперед треба за все відданати славу й подяку Богові, а решту дає Господь.

Друга подія — ходження Ісуса Христа по водах — не потребує пояснень. Йому, як Богові, покірні стихії. “Перейшов до Капернауму” (Іо. 6, 59). Хоч і це доказ Апостолам Хто Він.

СТИХ 26: ВІДПОВІВ ЇМ ІСУС І СКАЗАВ: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ВИ ШУКАЄТЕ МЕНЕ НЕ ТОМУ, ЩО БАЧИЛИ ЧУДЕСА, А ТОМУ, ЩО ІЛИ ХЛІБ І НАСИТИЛИСЯ.

Ці Христові слова показують, що земні блага більш цікавили народ, аніж істини Богопізнання, які розкривав перед ними Ісус Христос. Його місія — вирвати світ із-під влади диявола, що світом оволодів, а спасіння може статися через пізнання Бога і Його Нового Закону (Іс. 51, 4—6) (Іс. 25, 7; “зняти покривало” — в сьомому стиху — значить: розкрити їм очі до Богопізнання).

В дальшій Своїй розмові Ісус Христос розкриває перед народом, як має статися спасіння та розповідає про Церкву Свою, яку Він має зібрати Своєю Кров’ю.

СТИХ 27: ДБАЙТЕ НЕ ПРО ТУ ЙКУ, ЩО ГИНЕ, А ПРО ТУ, ЩО ЗАЛИШАЄТЬСЯ У ЖИТТЯ ВІЧНЕ, ЯКУ СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ ДАСТЬ ВАМ, БО ЙОГО НАЗНАМЕНУВАВ ОТЕЦЬ БОГ.

Христос говорить тут про Себе, як про сина Людства, і саме тому, що не Божеством Він має страждати за гріхи людей, і Кров Свою проліє Він, як Син Людський, хоч у той же час Він є Син Божий. “Назнаменував Отець Бог” — значить призначив, відзначив, помазав елсем Божества (Іс. 60, 1).

СТИХ 28: СКАЗАЛИ Ж ВОНИ ЙОМУ: ЩО (Ж) НАМ РОБИТИ, ЩОБ ЧИНІТИ ДІЛА БОЖІ?

Запит показує, що вони зрозуміли заувагу Ісуса Христа.

СТИХ 29: ВІДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЇМ: ЦЕ є ДІЛО БОЖЕ, ЩОБ ВИ ВІРУВАЛИ В ТОГО, КОГО ВІН ПОСЛАВ.

Розуміння таке: саме й хочу Я вас навчити чинити діла Божі,

але перше діло Боже є те, щоб ви увірували в Того, Кого Бог по-
слав.

**СТИХ 30—31: СКАЗАЛИ Ж ЙОМУ: ЯКУ ОЗНАКУ ПОКАЖЕШ
НАМ, ЩОБ МИ ПОБАЧИЛИ ТА І ПОВІРИЛИ ТОБІ? ЩО ТИ ЧИ-
НИШ?**

**БАТЬКИ НАШІ ІЛИ МАННУ В ПУСТИНІ, ЯК НАПИСАНО:
ХЛІБ З НЕБА ДАВ ЇМ ІСТИ (Пс. 77, 24).**

Єрусалимським юдеям-законникам Христос указав, які ознаки Він має від Бога: це — діла Його — чудеса (Іо. 1, 36). А цим юдеям Христос не повторює того самого, може тому, що ці більш мирні і справді бажають знати її чинки діла Божі (Ст. 30 і 34), більше злібні сприйняти ту науку, яку має тепер перед ними розкрити; вони лише бояться власті в помилку. Про Мойсея вони знають, що він від Бога, бо написано, що він дав їхнім батькам хліб із неба.

**СТИХ 32: СКАЗАВ ЇМ ІСУС: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ:
НЕ МОЙСЕЙ ДАВ ВАМ ХЛІБ ИЗ НЕБА, А ОТЕЦЬ МІЙ ДАЄ ВАМ
ХЛІБ ПРАВДИВИЙ З НЕБА.** •

Манна не була в сутності своїй хлібом Божого життя; її створив Бог тут же, в небі, над землею. Вона була звичайною поживою для тіла, як і вода, дивно явлена з каменя. Для життя вічного ця манна й вода не мали значення, бо створені для потреби тіла, хоч і сказано: "Хліб ангельський їв чоловік" (Пс. 77, 25), то не в тому розумінні, що ніби ангели живляться також поживою. Вони — духи безтілесні, і фізична пожива їм не потрібна. Сенс лише той, що Господь чудесним хлібом годував людей у пустині, як дивно живить у небесах ангелів.

Лише тепер Отець дає правдивий Хліб із неба.

**СТИХ 33: БО ХЛІБ БОЖИЙ Є ТОЙ, ЩО З НЕБА СХОДИТЬ
І ДАЄ ЖИТЯ СВІТОВІ.**

"З неба сходить..." І манна падала з неба, але, як роса (Ісх. 16, 13—14). Значить: з небесного простору. А цей Хліб сходить від Самого Бога з небес. Не для тіла Він, хоч і тіло живить, а для духа людського, і так дає життя світові: фізичне підкріпляє, бо здоровий дух кріпить тіло, але головно — духовне, бо приєднує віруючих до життя Божого, життя вічного. Хто той Хліб і яка Його пожива, Христос каже далі:

**СТИХ 34: НА ЦЕ СКАЗАЛИ ЙОМУ: ГОСПОДИ, ЗАВЖДИ ДА-
ВАЙ НАМ ХЛІБА ЦЬОГО.**

Здається, юдеї зрозуміли, про який саме Хліб Христос говорить, і, як бачимо, просять чого Хліба: тому Христос просто починає вияснювати їм, Хто Той Хліб.

СТИХ 35: СКАЗАВ ЇМ ІСУС: Я є ХЛІБ ЖИТТЯ: ХТО ДО МЕНЕ ПРИХОДИТЬ, ТОЇ НЕ БУДЕ ГОЛОДУВАТИ, І ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ ЗАХОЧЕ ПИТИ НІКОЛИ.

Дух людський від Бога, по Образу Його й по Подобі (Бут. 1, 26; 2, 7; Еккл. 12, 7). Рідна стихія людського духа --- не дихання Божим Життям; толі у духа з Богом повна гармонія, без дисонансів. Людина, покірна Волі Божій, почуває себе, як син Богові, любить Бога, як Батька, і любо їй розмовляти з Богом і робити все так, як угодно Богові. В душі її спокій, лад і радість, вона весела й спокійна, а тому й лагідна до всіх. Вона живе Божим життям, життям Божого Царства. Як і каже Апостол: “Царство Боже не їжа й пиття (для тіла), а праведність і мир (згода з Богом, а тому й спокій) і радість у Духові Святому (Рим. 14, 17). Саме в цьому було блаженство Адама й Єви в раю. Те ж пічне блаженство у Ангелів і людей, які жили непорочним життям.

Що ж зробив ліявит з першими людьми? Посів ворожнечу у людей проти Бога, бо гріхопадіння полягато саме в недовірі до Бога й у бажанні зрівнятися з Богом. Те саме, що й сам сатана у свій час зробив. Отже, людська воля стала волею тіла, противною Волі Божій. Не стало гармонії, стався дисонанс, не стало миру (згоди), не стало і спокою, не стало радості, не стало щастя. Воля тілесна гріховна, мучительна, а разом і смертельна.

Таким чином, дух людський, відчужившись від Духа Божого, опинився в холодній, безпросвітній пустині. Як голодний їжі, як сиралгий пиття, як змерзлий тепла, а затъмарешій --- світла, так він бажає десь тут, у земному, знайти бодай щось подібне, щоб наситити й заспокоїти той голод і спрагу. Але нічого такого не знаходить, крім гріховних сурогатів, які не тільки не насиочують і не заспокоюють (Іс. 55, 2), а лише шкодять і руйнують та доводять до смерті. Бо життя й щастя тільки в Богові, у згоді з Ним.

Тому, що Син Божий прийшов на землю примирити людей з Богом (2 Кор. 5, 16; Еф. 2, 16), злову приєднати їх до Божого життя, як синів (Гал. 4, 5—7) і дати їм таку поживу, яка б стала у

них самих життям вічним, Христос і назвав Себе Хлібом з небес,
Який насичує вічно.

СТИХ 36: А Я СКАЗАВ ВАМ, ЩО ВИ І БАЧИЛИ МЕНЕ І НЕ ВІРУЄТЕ.

“Бачили Мене” означає: бачили діла Мої і не віруєте.

СТИХ 37: УСЕ, ЩО ДАЄ МЕНІ ОТЕЦЬ, ДО МЕНЕ ПРИЙДЕ;
І ХТО ПРИХОДИТЬ ДО МЕНЕ, — НЕ ВИЖЕНУ ГЕТЬ.

Розуміння таке: “Ви, ніби віруєте в Отця, чому не приходите до Сина? Молітесь Отцю, щоб дав вам віру в Сина і йдіть до Мене, Я кожного прийму.”

СТИХ 38: БО Я ЗЙШОВ З НЕБА НЕ НА ТЕ, ЩОБ ЧИНИТИ
ВОЛЮ МОЮ, А ВОЛЮ ОТЦЯ, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ.

Це значить: “Не думайте, що коли ви прийдете до Мене, то цим самим понизите Отця. Ні, навпаки, ви цим ще ближче підійдете до Отця, бо саме Він послав Мене зібрати вас.”

СТИХ 39: ЦЕ Ж ТО Є ВОЛЯ ОТЦЯ, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ: АБИ
З УСЬОГО, ЩО ВІН ДАВ МЕНІ, Я НЕ ЗГУБИВ НІЧОГО, А ВОС-
КРЕСИВ ТЕ В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

Тут указується дві істини: перша, що Він, Христос, не підлягає смерті і буде воскрешати людей в останній день світу. В це воскресіння і вони, юдеї, вірили (Іо. 11, 24). Друга істина та, що ті, хто увірує в Нього, хоч і вмруть, то оживуть для вічного життя. (— 25).

СТИХ 40: ОЦЕ Ж ВОЛЯ ТОГО, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ: АБИ КО-
ЖЕН, ХТО БАЧИТЬ СИНА І ВІРУЄ В НЬОГО, МАВ ЖИТЯ ВІЧ-
НЕ, І Я ВОСКРЕШУ ЙОГО В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

Цей стих поширює розуміння стиха 39-го: “Кожний, хто бачить Сина і вірує в Нього...” Бачили Сина Чоловічеського Ісуса Христа лише Його сучасники. Ясно, що ті, які жили і житимуть після Його Вознесіння на небо, не бачили Його. З цього видно, що Христос говорить не про фізичне бачення, а про духовне. Бачити вірою і вірувати в Нього, як у Сина Божого, посланого на землю — це для всіх віков, аж до кінця світу. Через ту віру й життя згідно з науковою Христовою кожний стає, через Ісуса Христа, спільнин-

жом життя вічного, для якого й воскресить його Христос в останній день.

СТИХ 41—42: ІУДЕЇ РЕМСТВУВАЛИ НА НЬОГО ЗА ТЕ, ШО ВІН СКАЗАВ: Я ХЛІБ, ЩО ЗІЙШОВ З НЕБА, І КАЗАЛИ: ЧИ НЕ ІСУС ЖЕ ЦЕ, СИН ЙОСИФА, ЩО ЙОГО БАТЬКА Й МАТІР МИ ЗНАЄМО, ЯК ЖЕ ВІН КАЖЕ: “Я ЗІЙШОВ З НЕБА?”

Вони вважали Ісуса Христа за звичайного чоловіка, сина Йосифа й Марії, тому заява Його: “Я з неба зійшов” здавалася чимось таким, що суперечить правді. З другого боку, Христос говорив, як Син Божий, а не син Йосифа, і не міг інакше сказати, бо то не була б правда, тому Він продовжує:

СТИХ 43—44: ОЗВАВСЯ ІСУС І СКАЗАВ ЇМ: НЕ РЕМСТВУЙТЕ МІЖ СОБОЮ. НІХТО НЕ МОЖЕ ПРИЙТИ ДО МЕНЕ, КОЛІ ВОТЦЬ, ЩО МЕНЕ ПОСЛАВ, НЕ ПРИТЯГНЕ ЙОГО, І Я ВОСКРЕШУ ЙОГО В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

“Не притягнє...” Це не значить, що нібіто Бог когось силою, примусом притягає й примушує, або так собі просвітлює комусь розум, щоб повірив у Сина Божого. Закон Нового Заповіту — Закон Свободи (Як. 1, 25). Кого до Отця Бога притягає любов, той пізнає Сина (1 Іо. 2, 22—24). Отже, сенс цих слів такий: коли б ви любили Отця, то любили б Його Закон, а через той Закон (Писання) пізнали б Сина та повірували б у Нього. А Син воскресив би вас для вічного життя.

СТИХ 45: НАПИСАНО У ПРОРОКІВ: І БУДУТЬ УСІ НАУЧЕНІ БОГОМ (Іс. 54, 13). УСЯКИЙ, ХТО ЧУВ ВІД ОТЦЯ І НАУЧИВСЯ, ПРИХОДИТЬ ДО МЕНЕ.

“Хто чув від Отця і навчився...”

Хто розуміє Закон, як Закон Бога Отця, і навчився (недукавити серцем), той логічно приходить до Мене. Бо Закон веде до Мене.

СТИХ 46: ЦЕ НЕ ТЕ, ЩОБ ХТО БАЧИВ ОТЦЯ: ТІЛЬКИ ТОЙ, ХТО ВІД БОГА, ТОЙ БАЧИВ ОТЦЯ.

Христос застерігає від неправильного думання, ніби для того, щоб прийти до Нього, треба, щоб Сам Отець говорив до кожного, і при тому так, щоб Отця бачили. Таке неможливе, бо Бога ніхто

не бачив — бачив тільки Той, що від Бога — Син Божий. (Ів. 1, 18).

СТИХ 47: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, ТОЙ МАЄ ЖИТЯ ВІЧНЕ.

Цими словами Христос потверджує, для чого треба приходити до Нього й вірувати в Його. Далі Христос поглиблює розуміння — Хто і що є Хлібом життя.

СТИХ 48: Я — ХЛІБ ЖИТЯ.

Ствердження абсолютне. Дальші роз'яснення:

СТИХ 49: БАТЬКИ ВАШІ ІЛИ МАННУ В ПУСТИНІ І ПОВМИРАЛИ.

Значить — то не був Хліб життя.

СТИХ 50: ЦЕЙ ХЛІБ, ЩО З НЕБА СХОДИТЬ, Є ТАКИЙ, ЩО ТОЙ, ХТО ЇСТЬ ЙОГО, НЕ ВМРЕ.

СТИХ 51: Я — ХЛІБ ЖИВИЙ, ЩО З НЕБА ЗІЙШОВ; КОЛИ ХТО ЇСТИМЕ ЦЕЙ ХЛІБ, ЖИТИ БУДЕ ВО ВІКІ, А ХЛІБ, ЩО Я ДАМ, ТО Є ТІЛО МОЄ. ЯКЕ Я ДАМ ЗА ЖИТЯ СВІТУ.

Манна була речовина, вона підтримувала життя, але не давала життя. Життя може дати тільки життя, а Хліб цей немертвий, а живий. Яким і є Син Божий, що з неба зійшов. То ж, бувши Хлібом, Він дає від Себе хліб для поживи — Тіло і Кров Свою. Така заява не могла не викликати крайнього здивування слухачів.

СТИХ 52: І ЗМАГАЛИСЯ МІЖ СОБОЮ ІУДЕЇ, КАЖУЧИ: ЯК ЦЕЙ МОЖЕ ДАТИ ТІЛО СВОЕ ЇСТИ?

Змагалися... Заява незвичайна... Їсти Його тіло?.. Це — щось дивовижне! Було за що змагатися. Але як їм пояснити? Вони ще нездібні зрозуміти. Тому Христос не роз'яснює, а стверджує істину сказаного Ним.

СТИХ 53: СКАЗАВ ІМ ІСУС: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: КОЛИ НЕ БУДЕТЕ ЇСТИ ТІЛА СИНА ЛЮДСЬКОГО Й ПИТИ КРОВІ ЙОГО, НЕ МАТИМЕТЕ ЖИТЯ В СОБІ.

Повторювання: "істинно, істинно..." визначає абсолютну правдивість сказаного.

СТИХ 54: ХТО ЇСТЬ МОЄ ТІЛО І П'Є МОЮ КРОВ, ТОЙ МАЄ ЖИТТЯ ВІЧНЕ, І Я ВОСКРЕШУ ЙОГО В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

Ствердження абсолютне. Але як прийняти його? Вони мислять про те про Його тіло, яке бачать перед собою. Як його єсти? Одначе, Христос не дає іншого якогось пояснення до Своїх слів, а, навпаки, стверджує їх:

СТИХ 55: БО ТІЛО МОЄ СПРАВДІ є ЇЖА, І КРОВ МОЯ СПРАВДІ є ПИТВО.

Ще через пророка Ісаїю сказано:

“І вготовить Господь Саваоф на горі цій (Сіон) для всіх народів трапезу із тучних пожив, трапезу з чистого вина з туку костей...” (Іс. 25, 6);

Тепер настав той час, і Христос дає цю благодатну трапезу всім народам.

Слова пророка: “з самих тучних їж... з самих чистих вин... з туку костей...” вказують на найвищу духовну поживність цієї Христової трапези. А слова Христові: “СПРАВДІ ЇЖА... СПРАВДІ ПИТВО” показують, що ця пожива не тільки духовна, а й тілесна, фізична — для тіла (як і розуміє Св. Православна Церква).

Далі Христос пояснює, як ця Його трапеза буде діяти на тих, хто буде її споживати:

СТИХ 56: ХТО ЇСТЬ МОЄ ТІЛО І П'Є МОЮ КРОВ, ТОЙ У МЕНІ ПЕРЕБУВАЄ, І Я В НЬОМУ.

Тут щось більше, ніж звичайна пожива. Пожива, яку споживаємо, перебуває в нас тільки доки пройде. Вона не в'яже нас із собою, хоч в'яже взагалі з світом, а ця Пожива обабічна; приймаючи в себе Тіло й Кров Христові, так, як Він показав на Тайній Вечері, ми приймаємо в себе Його Самого. Цим актом з'єднуємося з Ним і тоді стаємо в Ньому, а Він в нас, за Його бажанням:

“Я в тих і Ти в Мені, щоб були всі з'єднані в одному...” (Іо. 17, 23). Цим Він з'єднує Церкву вірних у одно тіло Своє.

Після винесення цієї дивної Божої таємниці Апостолами і всією Православною Церквою, нам стало зрозуміле, що то значить, але для слухачів Христових того часу не було щось “жорстоке”, як і казали деякі з учеників Його. Тому Христос ставить уподоблення до Себе й до Отця.

СТИХ 57: ЯК МЕНЕ ПОСЛАВ ЖИВИЙ ОТЕЦЬ І Я ЖИВУ ОТ-

ЦЕМ, ТАК І ТОЙ, ХТО ЄСТЬ МЕНЕ, БУДЕ ЖИТИ МНОЮ.

Пояснення це стане для нас ясніше, коли звернемось до стиха 26-го п'ятого розділу Євангелії від Іоана:

“Бо як Отець має життя в Собі, так і Синові дав мати життя в Собі.”

І стих 21: “Бо як Отець відриває мертвих і оживляє, так і Син — кого хоче — оживляє...”

З цих слів бачимо, що значить: “Я живу Отцем”. Це значить: живу життям Отця, Його силою, так і той, хто єсть Мене, буде жити Мною, цебію, Моїм життям, Моєю силою. (Порівн. Іо. 14, 12).

СТИХ 58: ОЦЕ є ХЛІБ, ЩО ЗІЙШОВ З НЕБА, А НЕ ТАК, ЯК БАТЬКИ ВАШІ УЛИ МАННУ Й ПОМЕРЛИ; ХТО ЄСТЬ ХЛІБ ЦЕЙ, БУДЕ ЖИТИ ВІЧНО.

(Див. Іс. 25, 8).

СТИХ 60: БЛГАТО З УЧЕНИКІВ ЙОГО, СЛУХАЮЧИ ЦЕ, СКАЗАЛИ: “ЖОРСТОКЕ СЛОВО ЦЕ — ХТО МОЖЕ ЙОГО СЛУХАТИ?” (ПРИЙНЯТИ).

Справді, як прийняти таку науку, коли не втамити таємничого сенсу її. Тому Христос не осужжує їх:

СТИХ 61: ІСУС, ЗНАЮЧИ САМ У СОБІ, ЩО УЧЕНИКИ ЙОГО РЕМСТВУЮТЬ НА ТЕ (НА НЬОГО, ЗА ТАКУ НАУКУ), СКАЗАВ ДО НИХ: И ЦЕ ВАС ВРАЖАЄ?

СТИХ 62: ЩО Ж, КОЛИ ПОБАЧИТЕ СИНА ЛЮДСЬКОГО, ЯК ВІН БУДЕ СХОДИТИ ТУДИ, ДЕ БУВ ПЕРШЕ?

Розуміння таке: вас дивує те, що Я сказав, а як же злишується, коли побачите Сина Людського, як Він буде сходити туди, де був перше, тобто до Отця! І дає нове пояснення:

СТИХ 63: ДУХ ОЖИВЛЯЄ (ДАЄ ЖИТЯ), А ТІЛО НЕ ДАЄ КОРИСТИ НІСКІЛЬКИ: СЛОВА, ЯКІ Я СКАЗАВ ВАМ, є ДУХ І ЖИТЯ.

Розуміння таке: ви мислите по-тілесному і не хочете піднятися до духовного розуміння, бо тільки дух оживляє, а тіло не дає життя, воно — смертне. Словя ж, що Я кажу вам (наука, що її даю вам) то — дух і життя.

СТИХ 64: АЛЕ Є МІЖ ВАМИ ДЕЯКІ, ЩО НЕ ВІРУЮТЬ...

Бо Ісус спочатку зінав, хто ті, що не вірують, і хто той, що Його видасть.

Христос, як Серценідець, зінав, хто саме не вірує, і між ними — Іуда Іскаріот. Це показує, що Іуда хоч і слухав науку Христову, але серце його занадто було переповнене земними бажаннями, і не міг він піднятися до духовного розуміння, тому й —

СТИХ 65: КАЖЕ (ХРИСТОС): ТОМУ Й СКАЗАВ Я ВАМ, ЩО НІХТО НЕ МОЖЕ ПРИЙТИ ДО МЕНЕ, КОЛИ НЕ ДАНО БУДЕ ЙОМУ ВІД ОТЦЯ МОГО.

Може хтось сказати: чим винен чоловік, що не вірить, коли йому не дано від Бога? Однаке, не так. В іншому місці Христос каже:

“Простіть, і дано буде вам” (Мф. 7, 7).

Перший стимул до Богопізнання належить нам. Це — бажання пізнати Бога, пізнати істину, а далі, як каже Апостол Яків: “коли в кого з вас не достає мудrosti, нехай просить у Бога, що дає всім просто, без докору — і дано буде йому” (Як. 1, 5).

Людина, бувши творінням Бога, має обов'язок пізнати Бога, хотіти пізнати Бога, а Бог завжди допоможе. А у тих, що не вірували, не було бажання пізнати істину. Вони занадто очерствіли в земному, і по-земному мислять. Їм тяжко піднятися до духовності, та й бажання у них нема. А Бог нікого не тягне проти його доброї волі і не дає насильно. Він пропонує всім, як і тепер, а бере той, хто хоче. Отже, не Бог винен, а ми.

СТИХ 66: І З ЦЬОГО ЧАСУ БАГАТО УЧЕНИКІВ ЙОГО ОДІЙШЛИ ВІД НЬОГО І ВЖЕ З НИМ НЕ ХОДИЛИ.

Ця наука Його здалася їм чимось нерозумним (юродством) (І Кор. 1, 18).

СТИХ 67: СКАЗАВ ЖЕ ІСУС ДО ДВАНАДЦЯТЬОХ: ЧИ НЕ ХОЧЕТЕ Й ВИ ОДІЙТИ?

СТИХ 68: ОДПОВІВ ЙОМУ СИМОН ПЕТР: ГОСПОДI! ДО КОГО ПІДЕМО? ТИ МАЕШ СЛОВА ЖИТТЯ ВІЧНОГО.

СТИХ 69: І МИ ВІРУЄМО Й ЗНАЄМО, що ТИ ХРИСТОС, СИН БОГА ЖИВОГО.

Апостол Петр відповідає за всіх дванадцятьох Апостолів; і їм

ще не все ясне, однаке вони не тільки повірили через Слова Його, а вже пізнали, дізналися, що Він Обітуваний через пророків Христос, Син Бога живого, Син Бога істинного.

СТИХ 70: СІНОВІВ ЇМ ІСУС: ЧИ НЕ ДВАНАДЦЯТЬ ЖЕ ВАС Я ВИБРАВ, А ОДИН З ВАС ДИЯВОЛ.

Далі Євангеліст додає:

СТИХ 71: ЦЕ ГОВОРИВ ВІН ПРО ІУДУ СИМОНОВОГО ІСКАРІОТА, БО СЕРІ ХОТІВ ВИДАТИ ЙОГО, ХОЧ БУВ ОДИН З ДВАНАДЦЯТЬОХ.

Петр відповів за всіх Апостолів і **не** знав думки Іуди, але Христос бачив його мислі, хоч він і удавав, що ніби так вірить, як і всі Апостоли. Тому Христос за це лицемірство зве його дияволом, цебто, зрадником, клеветником, яким він і став, коли видавав Христа в синедріоні.

— 7 —

Розділ шостий Євангелії від Іоана справедливо буде назвати **Євхаристійним**. В цьому розділі Христос дає повне вияснення значення Божественної Євхаристії. Слова Його: “Тіло бо Мое справді є їжа, і Кров Моя справді є питво”, вказують і на фізичну сторону цього Божественного Таїнства. Споживаючи Тіло й Кров Христові в св. Євхаристії, ми приймаємо в себе Бога в душі духовно, в тіла тілесно. Так що Тіло Його розтворюється в нашему тілі, і Кров Його розтворюється в нашій крові. Звідси, коли Христос називає Апостолів братами Своїми (Іс. 20, 17), і взагалі вірних Своїх “меншиою братією” (Мф. 25, 40, 45), то, крім духовного братерства по Богу Отцю (Іо. 1, 12), відзначає й братерство по людській породі Своїй в Тілі й Крові (Євр. 2, 11—14).

Достойне уваги те, що в Старому Заповіті ніде не названо людей братами Богові, за винятком тих місць, які стосуються людей Нового Заповіту (напр., Пс. 21, 23 та інш.).

Р О З Д І Л С Ъ О М И Й

СТИХ 1: ПІСЛЯ ЦЬОГО ХОДИВ ІСУС ПО ГАЛІЛЕЇ, БО НЕ ХОТИВ ХОДИТИ ПО ІУДЕЇ ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО ІУДЕЇ ШУКАЛИ ВБИТИ ЙОГО.

Як і сповістив Ангел через пророка Даниїла — “в половині 77-ої сідмини припиняться жертви...” (Дан. 9, 27). Жертва — Христос повинна була принестися в половині сідмини, цебто, за три і півроку Христос мав виконати все, що призначив Йому Отець. Іудеї могли вбити Його раніше, чим був би порушений призначений від вічності плян. Тому Христос не йшов до Іудеї, за винятком тих моментів, які згідно з тим пляном визначені (— 6).

СТИХ 2: БУЛО БЛИЗЬКО СВЯТО ЮДЕЙСЬКЕ — КУЩІ.

СТИХ 3: СКАЗАЛИ Ж ЙОМУ БРАТИ ЙОГО: ВИЙДИ ЗВІДСІЛЬ ТА ЙДИ ДО ІУДЕЇ, ЩОБ І УЧЕНИКИ ТВОЇ БАЧИЛИ ТВОЇ ДІЛА, ЯКІ ТИ ТВОРИШ.

Брати Його... не рідні. Це діти праведного Йосифа від його попередньої жони. Якщо ж Євангелист і зве їх братами, то лише тому, що народ вважав Його за сина Йосифа й Марії (Іо. 6, 42). Однаке, вони таки були братами Христові через Його Пренепорочну Матір, бо Йосиф був братом праведному Якимові, батькові Пресвятої Діви Марії.

СТИХ 4: НІХТО НЕ РОБИТЬ ЧОГОСЬ ПОТАЙ І ШУКАЄ, ЩОБ ПРО НЬОГО ЗНАЛИ. КОЛИ ТИ ТАКЕ ТВОРИШ, ТО ЯВИ СЕБЕ СВІТОВІ.

СТИХ 5: БО Й БРАТИ ЙОГО НЕ ВІРИЛИ В НЬОГО.

Брати Його бачили діла Його і не сумнівалися, що ці діла не звичайні, однаке не вірили Його словам, що Він з небес зйшов, як передсповіщений пророками Месія. Але тому, що Він таким Себе звав, вони й раляль Йому йти до Іудеї, в центр юдейської держави, і там' явити себе світові, як Месія-цар.

СТИХ 6: КАЖЕ ЇМ ІСУС: ЧАС МІЙ ЩЕ НЕ НАСТАВ, А ДЛЯ ВАС ЧАСИ ОДНАКОВІ.

Сенс такий: для Мене визначений час — що і де Я маю робити, а для вас усі часи однакові.

СТИХ 7: ВАС НЕ МОЖЕ НЕНАВИДІТИ СВІТ, А МЕНЕ НЕНАВИДИТЬ, БО Я СВІДЧУ, ЩО ДІЛА ЙОГО ЗЛІ.

Світ не має підстав ненавидіти їх, бо вони не заважають світові (людям) жити так, як вони живуть, але Він, Христос, виявляє злі вчинки як окремих людей, так і особливо тих, які сидять на законі і самі переступають Закон. За те Його ненавидить світ.

СТИХ 8: ВИ ЙДІТЬ НА СВЯТО ЦЕ, А Я НА ЦЕ СВЯТО ЩЕ НЕ ЙДУ, БО ЧАС МІЙ ЩЕ НЕ СПОВНИВСЯ.

“... а Я на це свято ще не йду...” Виходило б, що ніби Христос сказав неправду, бо в 10-му стиху говориться, що Він таки пішов. Але так не є: слова Христові мають певний тематичний зміст. Явно йти на те свято, як радили Іому брати, це значило б видати Себе юдеям, але для того що час не настав, ще не сповнено те, що Іому належить сповнити, не сповнився час.

Слови “що не йду” мають глибше значення, ніж звичайна подорож на свято: їх у зворотному вигляді можна порівняти з “Освій” (Пс. 39, 8). Тепер: ще “не йду”*).

СТИХ 9: СКАЗАВШИ ЇМ ЦЕ, ОСТАВСЯ В ГАЛІЛЕЇ.

СТИХ 10: А ЯК БРАТИ ЙОГО ПРИЙШЛИ НА СВЯТО, ТОДГІ Й ВІН ПРИЙШОВ, АЛЕ НЕ ЯВНО, А НІБІ ПОТАЙ.

СТИХ 11: А ІУДЕЇ ШУКАЛИ ЙОГО В СВЯТО Й ГОВОРИЛИ: ДЕ ВІН?

СТИХ 12: І БАГАТО БУЛО ПЕРЕСУДІВ ПРО НЬОГО В НАРОДІ; ОДНІ КАЗАЛИ, ЩО ВІН ДОБРИЙ, А ДРУГІ ГОВОРИЛИ: НІ, ТІЛЬКИ ТУМАНИТЬ НАРОД.

СТИХ 13: ТА НІХТО НЕ ГОВОРІВ ПРО НЬОГО ЯВНО ЗАДЛЯ СТРАХУ ПЕРЕД ІУДЕЯМИ.

Під назвою “іудеї” треба розуміти фарисеїв та законників іудейських, які заперечували nauку Христа й старалися спіймати Його на словах.

---

*) Мова Христова прикровенна, подібно, як: “Зруйнуйте храми, і Я в три дні збудую його” (Іо. 2, 19).

СТИХ 14: І ВЖЕ В ПОЛОВИНІ СВЯТА УВІЙШОВ ІСУС У ХРАМ І УЧИВ.

Чому аж на половині свята? Можливо, з психологічних мотивів. Спочатку, як видно з 11-го стиха, Його шукали, і небезпечно було виступити перед юрбою з підвищеними настроями. Відправити жертви трохи заспокоїли народ. Можливо, що й ворожість у деякого трохи притихла.

СТИХ 15: І ДИВУВАЛИСЯ ІУДЕЇ, КАЖУЧИ: ЯК ВІН ЗНАЄ ПИСАННЯ, НЕ ВЧИВШИСЬ?..

З цього стиха бачимо, що Христос роз'яснював їм Св. Письмо. Запит “Як Він знає Писання, не вчившись?” має особливе значення. Кожний іудей знає депо із Св. Письма. Ісуса Христа вважали за равіна (Іо. 20, 16 та ін.). Що ж дивного, що Він знат Писання? Але Христос так знат Писання і так його роз'яснював, розкривав, як ніхто з найученніших равінів. Саме з цього дивувалися законники іудейські, знаючи, що Ісус із Назарету не вчився у вищих равінських школах.

СТИХ 16: ОЗВАВСЯ ДО НІХ ІСУС І СКАЗАВ: МОЯ НАУКА НЕ є МОЯ, А ТОГО, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ.

Христос вияснює, чому Його наука з Св. Письма така висока й така проста до зрозуміння. Вона надлюдська, вона --- Божа. Через Нього говорить Бог.

СТИХ 17: КОЛИ ХТО ХОЧЕ ЧІНИТИ ВОЛЮ ЙОГО, ТОЙ ЗРОЗУМІЄ ПРО ТУ НАУКУ: ЧИ ВІД БОГА ВОНА, ЧИ САМ ВІД СЕБЕ Я ГОВОРЮ.

Той, хто справді бажає жити богоугодно, зразу відчує, що та наука --- наука Бога, а не людини. Отже, для зрозуміння треба бажання жити богоугодно. Саме цього у тих законників бракувало. Вони лише слухали, не роблячи дальших висновків і не застосовуючи тієї науки в житті. Далі Христос дає іншу ознаку, яка свідчить, що Він не від Себе й не Свое говорить.

СТИХ 18: ХТО ГОВОРІТЬ САМ ВІД СЕБЕ, ТОЙ ШУКАЄ СОБІ СЛАВИ, А ХТО ШУКАЄ СЛАВИ ТОМУ, ХТО ЙОГО ПОСЛАВ. ТОЙ ПРАВДИВИЙ І НЕПРАВДИ НЕМА В НЬОМУ.

Не вітповіль тим, що казали: “Він туманить народ” (стих 12). Напевно вони тут були й говорили.

Не для Себе й не від Себес Він говорить, а для Бога і від Бога. Це одно мусіло б переконати їх і втихомирити їхню злобу, не збільшувати її.

СТИХ 19: ЧИ НЕ ДАВ ВАМ МОЙСЕЙ ЗАКОН? І НІХТО З ВАС НЕ ЧИНІТЬ ПО ЗАКОНУ. ЗАЩО ШУКАЄТЕ ВБИТИ МЕНЕ?

Вони дивуються з науки Христової, наче з мистецтва. Їм любо слухати про Закон, але слів далі вуха вони не допускали, тому серце їхнє лишилось кам'яне і жорстоке. Вони слухають, а в душах міркують, як би схопити та вбоги Його, як уже у них вирішено. Тому Христос питав: защо?

СТИХ 20: ОДПОВІВ НАРОД І СКАЗАВ: НЕЧИСТИЙ У ТОБІ; ХТО ШУКАЄ ВБИТИ ТЕБЕ?

Народ міг навіть так відповісти, бо не народ вирішив убити Його, а синедріон і законники. Але Христос не пояснив, хто саме хоче Його вбити, а продовжує промовляти до тих, що хочуть Його смерті:

СТИХ 21: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЇМ: ОДНЕ ДІЛО ЗРОБИВ Я І ВСІ ДИВУЄТСЯ.

СТИХ 22: МОЙСЕЙ ДАВ ВАМ ОБРІЗАННЯ, ХОЧ ВОНО НЕ ВІД МОЙСЕЯ, А ВІД БАТЬКІВ, І ВІН В СУБОТУ ОБРІЗУЄ ЧОЛОВІКА.

Обрізання заповіджене Богом Авраамові (1 кн. Мойсей Буття 17, 10—14), щоб виділити рід Авраама з-між народів поганських. Тому, що обрізання заповіджене Богом, то й дія обрізання вважалася святою, яку можна чинити і в суботу. Христос не заперечує, бо так і повинно бути. Але Той же Бог сказав через пророка: “Милості хочу, а не жертви” (Осії 6, 6). Отже, милосердя до людини Бог вище ставить, ніж обрядовий закон.

СТИХ 23: А КОЛИ В СУБОТУ ПРИЙМАЄ ЧОЛОВІК ОБРІЗАННЯ, ЩОБ НЕ БУВ ЗЛАМАНИЙ ЗАКОН МОЙСЕЯ, ТО ЧОГО Ж НА МЕНЕ РЕМСТРУЄТЕ ЗА ТЕ, ЩО Я ВСЬОГО ЧОЛОВІКА ЗДОРОВИМ ЗРОБИВ У СУБОТУ?

Обрізання завіщано робити у 8-ий день (Лев. 12, 3). Якщо 8-ий день припале в суботу, то, не зважаючи на суботу, роблять обрізання. Щоб дотриматись закону про 8-ий день, як завіщав Мойсей. Хоч обрізання є таки робота, проте, не вважають, що пі-

єю роботою порушується закон про суботній спокій (Мф. 12, 5). Так обрізання ставлять вище суботи, закон підкоряється законові. Але людина вище суботи. Для неї Господь завіщає суботній спокій. Треба спасати людину і в суботу (Мф. 12, 11—12).

СТИХ 24: НЕ СУДІТЬ ПОВЕРХОВО, А СУДІТЬ СУДОМ ПРАВЕДНИМ.

Ті законники дбали лише про форму і не зигнилювались у суть закону. Крім того, судили пристрасно, лише для того, щоб мати звинувачення на Ісуса перед народом.

СТИХ 25: ТУТ ДЕЯКІ З ЄРУСАЛИМЛЯН СКАЗАЛИ: ЧИ НЕ ЦЕ ТОЙ, КОГО ШУКАЮТЬ УБИТИ?

З цього стиха видно, що вже було вирішено юдеями вбити Ісуса, і про це вже всі знали.

СТИХ 26: А ОТ ВІН ГОВОРІТЬ ЯВНО, І НІЧОГО ЙОМУ НЕ КАЖУТЬ: ЧИ НЕ ДІЗНАЛИСЬ СТАРИШІ НАПЕВНО, ЩО ВІН ХРИСТОС?

СТИХ 27: АЛЕ МИ ЦЬОГО ЗНАЄМО, ЗВІДКІЛЬ ВІН, А ЯК ХРИСТОС ПРИЙДЕ, НІХТО НЕ ЗНАТИМЕ, ЗВІДКІЛЬ ВІН.

З цих рядків бачимо, яке неправильне уявлення про пришестя Месії-Христа мав народ. У пророків точно вказано, звідкіль Він прийде (Міхея 5, 2).

СТИХ 28: ІСУС ЖЕ ГОЛОСНО ЗАГОВОРИВ У ХРАМІ, НАЗЧАЮЧИ, Й КАЗАВ: І МЕНЕ ЗНАЄТЕ І ЗНАЄТЕ ЗВІДКІЛЬ Я, І Я ПРИЙШОВ НЕ САМ ВІД СЕБЕ, АЛЕ Є ІСТИННИЙ, ЯКИЙ ПОСЛАВ МЕНЕ, І ЯКОГО ВИ НЕ ЗНАЄТЕ.

Вони знали Ісуса, як людину, і знали, що Він із Назарету Галілейського, але чуда, які Він творив, могли б їм сказати дещо більше, якби вони на них зважали. Бо ніхто з людей сам від себе не може щось подібне творити; творити чудо може лише Той. Хто посланий від Бога істинного. На жаль, Його вони не знають. Вони, правда, знають, що Бог є, але це знання якесь абстрактне, лише розумове, без участі серця, без живої любові, лише з формальним виконанням приписів закону, без заглиблення у його суть.

СТИХ 29: Я ЗНАЮ ЙОГО, БО Я ВІД НЬОГО, І ВІН МЕНЕ ПОСЛАВ.

Не досить знати, що Бог єсть. Це, в сутності своїй, не є правдиве знання. Знання Бога не в розумі, хоч і за допомогою розуму. Знати Бога — це значить: жити Богом, чути Його в серці своєму, мати співоній страх перед Ним, коли щось зробити не згідне з Його заповітами. Це значить — жити в Богові (Іо. 17, 21). Бачити (чути) завжди Бога перед собою (Іс. 15, 8). Слова Христові: “Я знаю Його” — це абсолютне знання, бо Він від Нього, від Єства Його, і Він Його послав.

СТИХ 30: ШУКАЛИ Ж, ЩОБ СХОПИТИ ЙОГО, ТА НІХТО НЕ НАЛОЖИВ НА НЬОГО РУКИ, БО ЦЕ НЕ ПРИЙШОВ ЧАС ЙОГО.

Євангелист повторює слова Ісуса Христа (— 7, 6), що час Його ще не настав. З цього бачимо, що богослови-раціоналісти помиляються, коли думають, що така страшна розв'язка Христової місії серед людей прийшла природнім шляхом — в наслідок злоби синедріону, і мала наступити раніше, чи пізніше. Ні, час смерти Ісуса Христа передбачений Богом і передсповіщений пророком Даниїлом (9, 26), хоч і в наслідок злоби синедріону, що досягла вершин. До того часу ніхто не міг наложить на Нього рук — щось перешкоджало. *

СТИХ 31: БАГАТО З НАРОДУ УВІРУВАЛО В НЬОГО І ГОВОРILI, ЩО ХРИСТОС ЯК ПРИЙДЕ НЕВЖЕ Ж БІЛЬШЕ ЧУДЕС ТВОРИТИМЕ, НІЖ ЦЕЙ ТВОРИТЬ.

Слова: “увірувало в Нього” означають, що багато з народу увірувало в Нього, як у Месію, посланого Богом і передсповіщеного пророками. Головним доказом того були для них чуда, які Він творив. На ті чуда посилився і Сам Христос, коли казав: “Діла, що Я чиню в ім’я Отця Мого, ті свідчать за Мене” (Іо. 5, 36; теж 10, 25, 38).

СТИХ 32: ПОЧУЛИ ФАРИСЕЇ, ЩО НАРОД ТАКЕ ПРО НЬОГО ГОВОРИТЬ, ТА Й ПОСЛАЛИ ФАРИСЕЇ Й ПЕРВОСВЯЩЕННИКИ СЛУГ, ЩОБ ЙОГО СХОПИЛИ.

Коли народ приймав Ісуса Христа за равіна-вчителя, хоч і високодостойного, первосвященики не звертали особливої уваги на Нього. Але тепер Він однією говорив, що Він є Той Месія, Який має прийти. Це було щось більше, щось таке, що могло зрушити весь народ. Це непокоїло їх. Повірити ж Йому вони не могли через своє закам’яніле серце, тому вибирають просту дорогу: зни-

шими Його, забувши, що призначеного Богом знищити не можна.

СТИХ 33: ІСУС ЖЕ СКАЗАВ: НЕ ДОВГО ВЖЕ МЕНІ БУТИ З ВАМИ, І ПІДУ ДО ТОГО, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ.

Рішення первосвящеників убити Його було остаточне, час наближався, тому Христос тепер ясно говорить, чим скінчиться той намір первосвящеників, але додає, який наслідок вони будуть мати.

СТИХ 34: БУДЕТЕ ШУКАТИ МЕНЕ І НЕ ЗНАЙДЕТЕ, І ДЕ БУДУ Я, ТУДИ ВИ НЕ МОЖЕТЕ ПРИЙТИ.

Суть цих слів прихована: коли б вони шукали тут на землі, то, безперечно, найшли б, як знайшов Його розбійник та інші грішники, бо ж Він того, хто йде до Нього, не відгонить геть (Іо. 6, 37). Але будуть шукати Його після своєї смерті, і вже не знайдуть, і не зможуть прийти тули, де Він буде — в Царство Отця Бога. Це видно з того, що Христос каже їм: “У гріхах ваших ви повмираєте” (Іо. 8, 21).

СТИХ 35: ГОВОРILI Ж ІУДЕЇ МІЖ СОБОЮ: КУДИ ВІН ХОЧЕ ЙТИ, ІДО МИ НЕ ЗНАЙДЕМО ЙОГО? ЧИ НЕ ХОЧЕ ВІН ІТИ ДО ТИХ, ІДО РОЗСІЯНІ МІЖ ЕЛЛІНІВ І ВЧИТИ ЕЛЛІНІВ?

СТИХ 36: ІДО ТО ЗА СЛОВО, ЩО ВІН СКАЗАВ: БУДЕТЕ ШУКАТИ МЕНЕ І НЕ ЗНАЙДЕТЕ, І ДЕ БУДУ Я, ВИ НЕ МОЖЕТЕ ПРИЙТИ?

З 35-го стиха бачимо, що вони зрозуміли буквально, без глибшого сенсу, однаке слова 36-го стиха коли не стривожили їх, то тривожно запікали.

СТИХ 37: У ОСТАННІЙ ЖЕ ДЕНЬ СВЯТА СТАВ ІСУС І ГОЛОСНО ЗАГОВОРИВ, КАЖУЧИ: КОЛИ ХТО ХОЧЕ ПИТИ, НЕХАЙ ДО МЕНЕ ЙДЕ І П'Є.

Свято кущів *) святкували сім днів на спомин того, що Госпόль (Лев. 23, 34) поселив народ Ізраїльський у наметах, коли вивів його з Єгипту (Лев. 23, 43. Докладніше див. 4 кн. Мойсея Левіт. 23, 24—43). Перший день був повним суботнім покоєм, також і восьмий, як кінець віддання свята. На протязі семи днів прино-

---

*) Намети, шатра.

сили жертви Богові, возливали вино на жертівник, їли жертви і пили вино *), як рештки жертв. Але тому, що вже наближався кінець жертв (Дан. 9, 27) (припиняється жертви, втратя значення, бозавдання своє вже виконали, як прообрази жертв на хресті), Христос кличе до іншого пиття, пиття Його науки й Пиття нового в Св. Євхаристії.

СТИХ 38: ХТО В МЕНЕ ВІРУЄ, У ТОГО, ЯК ПИСАННЯ ГОВОРИТЬ: РІКИ ВОДИ ЖИВОЇ ПОТЕЧУТЬ ІЗ УТРОБИ ЙОГО.

Христос указав на слова пророка Ісаї: “І в радості будете черпати воду з джерела спасіння” (Іс. 12, 3, також Іоіля 3, 18).

Хто вірує в Сина Божого всім серцем, той стає “один дух з Ним” (1 Кор. 6, 17). З такого серця не виллеться інша наука, як тільки Христова. Це ріки живої води, яка тече в вічне життя.

СТИХ 39: ЦЕ Ж СКАЗАВ ВІН ПРО ДУХА, ЯКОГО МАЛИ ПРИЙНЯТИ ТІ, ЩО ПОВІРЮЮТЬ В НЬОГО, БО НЕ БУЛО ЩЕ НА НИХ ДУХА СВЯТОГО ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО ІСУС НЕ БУВ ЩЕ ПРОСЛАВЛЕНІЙ.

Тут не говориться про абсолютну відсутність Духа Святого на тих людях, які слухали науку Христа, бо “Дух Божий наповняє все” (Прем. 1, 7), а тим більше в тих, які все ж таки трималися Закону, даного Богом і належали до народу, що мав корінь святий (Авраам, Ісаак, Яків) (Рим. 11, 16). Говориться про надзвичайні дары Духа Святого через Христа Спасителя, про які сказано у пророка Іоіля: “Зіллю від Духа Мого на всяке тіло (кожну людину) і будуть пророцтвувати (навчати) сини ваші і дочки ваші...” (Іоіл 2, 28). Тепер ще народ не одержав тих дарів Духа Святого, бо Христос ще не був прославлений, що малося стати після Його страждань у воскресінні й Вознесінні Його на небо, до Отця.

СТИХ 40: БАГАТО З НАРОДУ, ПОЧУВШИ ЦЕ СЛОВО, ГОВОРИЛИ: ЦЕЙ СПРАВДІ ПРОРОК.

СТИХ 41: ДРУГІ ГОВОРИЛИ: ВІН ХРИСТОС, А ІНШІ ГОВОРИЛИ: ХІБА Ж З ГАЛІЛЕЇ ХРИСТОС ПРИЙДЕ?

“Цей справді пророк...” Ім здавалося, що Христос також є пророк, як колись були пророки, не більше. Другі казали: “Він Христ-

---

*) Лев. 23, 13, 18, 37.

тос". Цебто, не пророк, а Сам Той Мессія — Христос, про Якого провіщали пророки. Ці були близькі до істини, але інші заперечували тим, що Христос має прийти не з Галілеї.

СТИХ 42: ЧИ НЕ СКАЗАНО Ж У ПІСАННІ, ЩО З РОДУ ДАВИДОГО, З ВІФЛЕЄМСЬКОГО СЕЛА, ЗВІДКІЛЬ БУВ ДАВИД, ХРИСТОС ПРИЙДЕ?

Про цих можна сказати, що коли б вони знали, де Христос родився і з якого роду, то були б однієї думки з тими, що казали: Він Христос. Можливо, що коли про це довідались, то легше увірвали.

СТИХ 43: ОТАК СТАЛАСЯ НЕЗГОДА В НАРОДІ ЧЕРЕЗ НЬОГО.

Тут справдилося пророкування праведного Симеона, що Він стане знаком сперечання... щоб виявились думки багатьох сердень (Лук. 2, 34—35).

СТИХ 44: ДЕЯКІ З НІХ ХОТИЛИ СХОПИТИ ЙОГО, АЛЕ НІХТО НЕ НАЛОЖИВ НА НЬОГО РУК.

Це ті, що мали кам'яне серце й тупий розум: на них ніщо не діяло. Справді, самі собі засліпили очі, як колись сказано через пророка Ісаю (Іс. 6, 10). Ненависть затьмарила їм розум. Вони дихали убивством, але не могли схопити Його, бо, як часто повторює Євангелист, час ішо не настав. Не тут і не так Він має бути взятий. Та не всі з них були тицями.

СТИХ 45: ПРИЙШЛИ Ж СЛУГИ ДО ПЕРВОСВЯЩЕННИКІВ І ФАРИСЕЇВ, А ТІ ЇМ СКАЗАЛИ: ЧОМУ НЕ ПРИВЕЛИ ЙОГО.

В Іудеї тоді було дві пануючі партії: саддукеї й фарисеї. Саддукеї — це партія багатіїв, які не вірили в воскресіння мертвих (Мф. 22, 23), не визнавали ні Ангелів, ні Духа (Діян. 23, 8), а тим самим не визнавали духовного життя після смерті і відповідальності перед Богом за свої вчинки. Навіть висміювали тих, що грають, в тому числі й Ісуса Христа (Мф. 23, 23—28), бо уявляли собі, що Христос говорить про загробне життя таке саме, як і гачне. З цієї партії був і Каїафа й інші первосвященики й члени синедріону. Не важко зрозуміти, як вони, бувши всевладними, поводилися з народом, і яка чужа для них була наука Христа.

Друга партія — це фарисеї. Засновником її був Фарес, який

мав добрий намір — твердо триматися приписів Закону. Послідовники його вірили в існування Ангелів, як духів, і в воскресіння мертвих для загробного життя, як то подає Св. Письмо — Закон і пророки. Сам Апостол Павел, до навернення до Христа, належав до цієї партії (Діян. 23, 6), і ревно виконував приписи цієї партії. Але послідовники її з часом надали більше значення зовнішній формі, а не змістовій духові. Вони побожність свою вважали в зовнішньому виконуванні приписів Закону, не турбуючись про переживання серця. Бувши спільними в народі, вони, як і саддукеї, тяжко кривили народ, пишалися зовнішнім виконуванням Закону; вважали себе за святих, і лише змірно показували цю удавану святість на кожному кроці. Вважали себе за вчителів народу і гордово, звисока на всіх дивились. Христос дав їм оцінку в 23-му розділі Євангелії від Матфея (також див. Мф. 5, 20; 16; 6, 2, 16; Лук. 18, 10). Розуміється, що не всі були такими. Були й такі, які справді шукали Царства Божого, наприклад, Никодим. Розмову з ним Ісуса Христа див. Іо. 3, 1—21.

З тих двох партій складався синедріон, що правив цдейською державою і мав вплив на всіх ізраїльтян у розсіянні.

Христос дорікав їм за їхні беззаконства і, здавалося їм, був небезпечний для їхнього панування. Вбачаючи в тому й загрозу незалежності держави, вони постановили вбити Його. Тому так насторілько слідкували, щоб Його схопити, і вже явно тепер послали слуг, щоб привели Його. Коли ж ті не привели, вони з обуренням питаютъ: чому?

СТИХ 46: ОДПОВІЛИ СЛУГИ: НІКОЛИ ЩЕ ЧОЛОВІК НЕ ГОВОРІВ ТАК, ЯК ЦЕЙ ЧОЛОВІК.

Слуги ті не були так засліпленні, як їхні господарі. Своїм простим серцем вони відчули в словах Христових надзвичайну силу правди, і тому руки їхні не піднялися, щоб узяти Його.

СТИХ 47: ОДПОВІЛИ Ж ІМ ФАРИСЕЇ: ХІБА І ВАС ЗАТУМАНЕНО?

СТИХ 48: ХІБА УВІРУВАВ У НЬОГО ХТО З СТАРШИХ АБО З ФАРИСЕІВ?

СТИХ 49: АЛЕ ЦЕЙ НАРОД, ЩО НЕ ЗНАЄ ЗАКОНУ, ПРОКЛЯТИЙ ВІН.

Старші — це первосвященики й навчителі закону, законники

або книжники. Висловлене проклattenя на народ було безпідставне, бо Христос ніде не говорив проти Закону, навпаки — поглиблював його, поповнював (Мф. 5, 17). Тому —

СТИХ 50: ГОВОРИТЬ НИКОДИМ ДО НІХ — ТОЙ, ЩО ВНОЧІ ПРИХОДИВ ДО НЬОГО, ОДИН З НІХ:

СТИХ 51: ХІБА СУДИТЬ ЗАКОН НАШ ЧОЛОВІКА, КОЛИ НЕ ВИСЛУХАЄ ЙОГО ПЕРШЕ І НЕ ДІЗНАЄ, ЩО ВІН РОБИТЬ?

Никодим не пристав на їхню пораду вбити Ісуса, а вимагає поступити згідно з Законом (5 кн. М. Второз. 1, 17; 17, 8).

СТИХ 52: НА ЦЕ ВІДПОВІЛИ ЙОМУ Й СКАЗАЛИ: ЧИ НЕ З ГАЛІЛЕЇ Й ТИ? РОЗДИВИСЯ І ПОБАЧИШ, ЩО ПРОРОК НЕ БУВАЄ З ГАЛІЛЕЇ.

СТИХ 53: І ПШОВ КОЖНИЙ ДО ДОМУ СВОГО.

Думка, що з Галілеї не буває пророка, безпідставна, побудована лише на зневазі до Галілеї тому, що там багато жило не іудеїв. Однак пророк Ісаїя якраз говорить про Галілею: “Люди, що сиділи у тьмі, побачили світ великий, і тим, що сиділи в країні ятіні смерти, засяяв світ” (Іс. 9, 1—2; Мф. 4, 16).

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

СТИХ 1: ІСУС ЖЕ ІШОВ НА ГОРУ ЄЛЕОНСЬКУ.

Необхідно звернути особливу увагу на те, що Ісус Христос надзвичайно мало спав. Після цілоденного навчання людей і всього того, що звязане з патовпом людей, Він не йшов до кімнати до ліжка, а йшов на Оливну гору чи іншу — улюблений Його “притулок”, і тут, серед оливкових дерев, під одкритим небом, проводив ніч у молитві-розвомі з Богом-Отцем. Чи хоч трохи Він спав, ніхто не знає.

СТИХ 2: А ВРАНЦІ ЗНОВУ ПРИЙШОВ У ХРАМ; УВЕСЬ НАРОД ІШОВ ДО НЬОГО І, СІВШИ, ВІН УЧИВ ЇХ.

Не все записали Євангелисти, що Він говорив. Чи повторював те, що в іншому місці сказано. Безперечно так, може з деякими змінами, відповідно до складу слухачів, як, наприклад, заповіді благенств, за Матфеєм і за Лукою (Мф. 5, 3—12; Лук. 6, 20—23).

СТИХ 3: І ОСЬ КНИЖНИКИ Й ФАРИСЕЇ ПРИВЕЛИ ДО НЬОГО ЖІНКУ, ЩО ЗАХОПИЛИЇ НА ПРЕЛЮБОДІЯННІ. І, ПОСТАВИВШИ ЇЇ ПОСЕРЕДИНІ —

СТИХ 4: СКАЗАЛИ ЙОМУ: УЧИТЕЛЮ, ЦЮ ЖІНКУ ЗАХОПЛЕНО НА САМОМУ ВЧИНКУ ПРЕЛЮБОДІЙСТВА.

СТИХ 5: МОЙСЕЙ У ЗАКОНІ ЗВЕЛІВ НАМ КАМІННЯМ ТАКИХ ПОБИВАТИ, А ТИ ЩО СКАЖЕШ?

СТИХ 6: ЦЕ ВОНИ ТАК ГОВОРИЛИ, СПОКУШАЮЧИ ЙОГО, ЩОБ МАЛИ ЗА ЩО ЙОГО ВИНУВАТИ...

Не випадково вони схопили ту нещасну жінку — плян був добре обміркований. Можливо, що хтось із них же намовив ту жінку до гріха, щоб потім схопити її. Та і взагалі вони у всьому поводились беззаконно (Мф. 23, 28), в тому числі і в шлюбному житті (Іо. 8, 7). Але цим разом вони надумали вловити Ісуса, так би мовити, на гачок. Справді, Мойсей наказав за перелюбство побивати камінням (Кн. М. 3, Левіт 20, 10; Второз. 22, 23). Такий жорстокий закон даний був для того, щоб застерегти народ від цього

беззаконства та ВИДАЛИТИ ЗЛОЧИН ІЗ НАРОДУ ІЗРАЇЛЬСЬКОГО. Однаке, самі вони порушували цей закон, а лицемірно обурювалися на порушення його, щоб уловити Ісуса Христа в слові: якщо Він скаже дотримати букви закону, то вони поб'ють жінку камінням, а вину перед римським законом складуть на Нього. Бо римський закон забороняв юдеям карати когось на смерть (Іо. 18, 31). **Коли ж Він скаже пустити її, то вони скажуть, що Він ламає закон, і ним звинуватять Його перед народом.**

ПРОДОВЖЕННЯ СТИХА 6: ІСУС ЖЕ, НАХИЛИВШИСЬ ДОДОЛУ, ПИСАВ ПАЛЬЦЕМ ПО ЗЕМЛІ, НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА НИХ.

Євангелист не каже, що саме писав Ісус. Припускають, що писав гріхи перелюбства тих, що привели жінку. Це можливо, бо в єврейській ортографії однією літерою часто означують імена й назви лілій.

СТИХ 7: ЯК ЖЕ ВОНИ НЕ ПЕРЕСТАВАЛИ ДОПИТУВАТИСЯ В НЬОГО, ТО ВІН, ПІДВІВШИСЬ, СКАЗАВ ІМ: ХТО З ВАС НЕ ТРИШНИЙ (ЦИМ ГРІХОМ), НЕХАЙ ПЕРШИЙ КИНЕ НА НЕЇ КАМИНЬ.

СТИХ 8: І ЗНОВУ, НАХИЛИВШИСЬ, ПИСАВ ПО ЗЕМЛІ.

СТИХ 9: ВОНИ Ж, ПОЧУВШИ ЦЕ І ДОКОРЕНІ СОВІСТЮ, СТАЛИ ВИХОДИТИ ОДИН ПО ОДНОМУ, ПОЧАВШИ ВІД СТАРШИХ ДО ОСТАННІХ, І ЗОСТАВСЯ ОДИН ІСУС І ЖІНКА, ЩО СТОЯЛА ПОСЕРЕДИНІ.

Можливо, що вони слідкували, що писала рука Ісусова й пізнати себе. Страх, що Він просто скаже про кожного, хто що зробив, та певно й совість примусили кожного до втечі.

СТИХ 10: ІСУС ЖЕ, ПІДВІВШИСЬ І НЕ ПОБАЧИВШИ НІКОГО, КРІМ ЖІНКИ, СКАЗАВ ДО НЕЇ: ЖІНКО, ДЕ Ж ТІ, ЩО ТЕБЕ ВІНУВАТИЛИ? НІХТО ТЕБЕ НЕ ОСУДИВ?

СТИХ 11: ВОНА Ж ПРОМОВИЛА: НІХТО, ГОСПОДИ! СКАЗАВ ЇЙ ІСУС: І Я ТЕБЕ НЕ ОСУДЖОЮ; ІДИ, І БІЛЬШЕ НЕ ГРІШИ.

Тут споминаються слова Христові: сказано їх було до Никодима — “Бо не на те Бог послав у світ Сина Свого, щоб Він осудив світ, а щоб світ був спасений через Нього” (Іо. 3, 17). Не тому Христос так милостиво посупив із цією жінкою, що ніби уне-

важлив її гріх, або потурав гріхові; а тому, що, як Бог, зінав обставини, за яких вона стала на стежку гріха, може не бажаючи того. Крім того, настала пора не суду, а прощення. Поза тим знає Христос, що ця жінка справді, за Його наказом, більше не буде грішити. А це саме і входило в Його місію — припинити гріх у людях.

СТИХ 12. І ЗНОВУ ЗАГОВОРИВ ДО НІХ ІСУС, КАЖУЧИ: Я СВІТЛО ДЛЯ СВІТУ: ХТО ЙДЕ ЗА МНОЮ, ТОЙ НЕ БУДЕ ХОДИТИ У ТЬМІ, А МАТИМЕ СВІТЛО ЖИТТЯ.

Ісус Христос не міг інакше свідчити про Себе, як Він свідчив, інакше Він би мусів говорити проти істини (див. нижче, стих 55). Він один від Св. Троїці — Бог, Син Бога Отця. Слово Бога Отця. Посланий Богом Отцем на землю зруйнувати владу диявола і спасти людей від влади його, від загибелі (Іо. 3, 16—21) (І 10, 3, 8). Але Бог є Світло і Отць (Джерело) Світла (Як 1, 77) (І 10, 1, 5). Отць і Син — одно (Іо. 10, 30). Отже Й Син Світло, як Бог. Його, як Світло для світу, передсповіщали пророки. Напр. (Іс. 9, 2 й ін.; Пс. 88, 15; Пс. 42, 3, й ін.). Тепер Христос явно говорить, Хто Він, бо саме того ж від Нього вимагають. Він каже: Я Світло для світу, як то сказано в Св. Писанні. Бог Світло, а Я від Бога, з єства Бога, Я те саме Світло для світу. Хто йде за Мною, цебто, хто вірує в Мене, приймає науку Мою, той не буде ходити в темряві (в невіданні), а матиме світло життя (вічного). Христос говорив до законників, які знали Св. Письмо, і тому розуміли сенс Його слів.

СТИХ 13: СКАЗАЛИ Ж ЙОМУ ФАРИСЕЇ: ТИ САМ ПРО СЕБЕ СВІДЧИШ: СВІДЧЕННЯ ТВОЕ НЕ є ПРАВДИВЕ.

Вони хотіли б свідчення якогось надзвичайного, свідчення від Самого Бога, якоїсь ознаки, як і раніше просили (Іо. 6, 30).

СТИХ 14: ОДНОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ІМ: ХОЧ Я Й САМ ПРО СЕБЕ СВІДЧУ, СВІДЧЕННЯ МОЕ ПРАВДИВЕ, БО Я ЗНАЮ, ЗВІДКІЛЬ ПРИЙШОВ І КУДИ ЙДУ, А ВИ НЕ ЗНАЄТЕ, ЗВІДКІЛЬ Я ПРИХОДЖУ І КУДИ ЙДУ.

Бог не ставив свідків на Синайській горі, коли давав Закон, і Слово Його було правдиве. Так і тепер — Христос знає Себе, звідки Він і куди йде. Знає, Хто Він. Коли б вони крапце розуміли Св. Писання, то досить було б з них того, що Він каже. Вони б зна-

ли, звідки Він приходить і куди йде. А так вони не знають, бо **не Св.** Письмом керуються, а власним поглядом.

СТИХ 15. ВИ СУДІТЕ ПО ТІЛОВІ: Я НЕ СУДЖУ НІКОГО.

Цебто: ви бачите Мене, як людину в тілі, і тому так судіте.
Я не осуджу за це нікого (і вас).

СТИХ 16: А КОЛИ СУДЖУ Я, ТО СУД МІЙ ПРАВЕДНИЙ, БО
Я НЕ ОДИН, АЛЕ Я І ОТЕЦЬ, ЩО МЕНЕ ПОСЛАВ.

Розуміння таке: ви бачите тільки тілесне, однаке не знаєте, що **в Мені Отець. Який Мене послав. Отже, Я не один, а нас два: Я, як Чоловік Ісус і Отець Бог, що в Мені перебуває** (— 14, 10).

СТИХ 17: І В ЗАКОНІ Ж ВАШОМУ НАПИСАНО, ЩО СВІДЧЕННЯ ДВОХ ЛЮДЕЙ ПРАВДИВЕ (5 кн. М. Второз. 19, 15).

Звертає на себе увагу те, що Христос не каже: у законі **НАШОМУ**, якби рівний з рівними, а як Хтось окремий.

СТИХ 18: Я САМ СВІДЧУ ЗА СЕБЕ, І СВІДЧИТЬ ЗА МЕНЕ
ОТЕЦЬ, ЩО МЕНЕ ПОСЛАВ.

Христос свідчить за Себе, як Чоловік Ісус. Отець же свідчить **за** Нього тими ділами (чудами), які Він творить (Іо. 5, 36).

СТИХ 19: КАЗАЛИ ТОДІ ЙОМУ: ДЕ ОТЕЦЬ ТВІЙ? ОДПОВІВ
ІСУС: НЕ ЗНАЄТЕ НІ МЕНЕ, НІ ОТЦЯ МОГО. КОЛИ Б ЗНАЛИ
МЕНЕ, ТО Й ОТЦЯ МОГО ЗНАЛИ Б.

Книжники і фарисеї напевні знали Ісуса, звідки Він походить **і хто** Його родичі (Іо. 6, 42), та не про це знання говорить Він. **Коли б пізнали** Його згідно з пророцтвами, та пізнали через слово **Його**, то відчули б у Ньому присутність і дії Отця, то було б правдиве знання.

СТИХ 20: ЦІ СЛОВА ГОВОРІВ ІСУС КОЛО СКАРБНИЦІ. НАВЧАЮЧИ В ХРАМІ, І НІХТО НЕ ВЗЯВ ЙОГО, БО ЩЕ НЕ ПРИЙШОВ ЧАС ЙОГО.

Він повинен був усе сказати, що заповів Йому Отець (— 28 — 29), говорив спокійно, бо знов, що не тут Його візьмуть. Час **їще** не прийшов.

СТИХ 21: І ЗНОВУ СКАЗАВ ІМ ІСУС: Я ВІДХОДЖУ І БУДЕ-

ТЕ ШУКАТИ МЕНЕ, І В ГРІСІ ВАШОМУ ПОМРЕТЕ; КУДИ Я ЙДУ, ВИ НЕ МОЖЕТЕ ПРИЙТИ.

Цей стих подібний до стихів 33—34, розділу 7-го, і сенс **той** самий, але поширеній: будете шукати Мене, але не так, як треба шукати, і не для того, щоб увірувати, а так, як шукають ті, що не визнають Його за Сина Божого. Через те не знайдуть, і так у **тому**: гріху помруть і не зможуть прийти туди, куди йде Він — до Отця Бога.

СТИХ 22: КАЗАЛИ Ж ІУДЕЇ: НЕВЖЕ ВІН УБ'Є СЕБЕ, ЩО КАЖЕ КУДИ Я ЙДУ, ВИ НЕ МОЖЕТЕ ПРИЙТИ?

Такий висновок здається не обґрунтованим, але вони не могли піднятися до вищого розуміння, тому замислювалися над **тим**, що Він може зробити з Собою, чого б вони не могли зробити? Хіба що самовбивство. Мов би на цю думку, Христос відповідає:

СТИХ 23: І СКАЗАВ ІМ: ВИ ВІД НИЗУ, Я ВІД ВИСОТИ; ВИ ВІД СВІТУ ЦЬОГО, Я НЕ ВІД ЦЬОГО СВІТУ.

СТИХ 24: ТОМУ СКАЗАВ Я ВАМ, ЩО ВИ ПОМРЕТЕ В ГРІХАХ ВАШИХ; БО КОЛИ НЕ УВІРУЄТЕ, ЩО ЦЕ Я, ТО ПОМРЕТЕ В ГРІХАХ ВАШИХ.

Цими словами Христос показує їм, як треба розуміти Його слова: “Я відходжу до Отця, що Мене послав”, і як Його треба шукати: увірувати всім серцем, і тоді Він буде знайдений, а без того знайти Його не можна, і гріх невірства не очиститься: у грісі помруть.

СТИХ 25: ТОМУ СКАЗАЛИ ЙОМУ: ХТО ТИ? І СКАЗАВ ІМ: СУЩИЙ ВІД ПОЧАТКІВ, ЯК І ГОВОРЮ ВАМ.

Запит їхній показує, що вони добре розуміли, про що говорить Христос, лише не вірили. Христос відповідає їм тими словами, якими говорив Бог до Мойсея в Хорівській пустині: “Я Сущий” (Ієгова) (2 кн. М. Вихід 3, 14). Ці слова мали б нагадати їм, Хто Він. І додає —

СТИХ 26: БАГАТО МАЮ СКАЗАТИ ПРО ВАС І СУДИТИ, АЛЕ ТОЙ, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ, ПРАВДИВИЙ (ІСТИННИЙ) І Я, ЩО ЧУВ ВІД НЬОГО, ТЕ КАЖУ НА СВІТІ.

Христос мав би багато сказати про них з того часу, коли ті

слово “Сущий” було сказане до Мойсея коло гори Хорив із того горючого куща (купині) і судити за ті вчинки, що народ Ізраїльський невдячний вчинив. Але Бог Правдивий (Істинний), Він не постановив судити їх, а спасти, забувши провину (Іо. 3, 17). Для того послав Його, Христа, на цей світ, і дав заповідь, що робити й що говорити. І Він, Христос, що від Нього чув, те й каже на світі, однаке не судить їх.

СТИХ 27: ВОНИ НЕ ЗРОЗУМІЛИ, ЩО ВІН ГОВОРІВ ЇМ ПРО ОТЦЯ.

Не зрозуміли, що Він говорив їм про Отця Бога. Серце їхнє далеке було від такого розуміння. Тому Христос дає їм ознаку, після якої вони зрозуміють.

СТИХ 28: СКАЗАВ ЖЕ ЇМ ІСУС: КОЛИ ПІДНЕСЕТЕ ВГОРУ СИНА ЛЮДСЬКОГО, ТОДІ ЗРОЗУМІЄТЕ, ЩО ЦЕ Я, І ЩО Я НІЧОГО НЕ ЧИНЮ ВІД СЕБЕ, А ЯК НАВЧИВ МЕНЕ ОТЕЦЬ МІЙ, ТЕ Я ГОВОРЮ.

СТИХ 29: И ТОЙ, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ, Е ЗО МНОЮ, НЕ ЗОСТАВИВ ОТЕЦЬ МЕНЕ ОДНОГО, БО Я ЗАВЖДИ ЧИНЮ УГОДНЕ ЙОМУ.

“...Піднесете вгору Сина Людського...” Ніде Христос не говорить про хрест, бо тоді б виходило, що Він продиктував хрест, як такий. Лише прикровенно, не вживаючи слова “хрест”, каже до Никодима: “Як Мойсей підняв змія в пустині, так повинен бута піднятий Син Людський” (Іо. 3, 14; 12, 32; 4 кн. М. Чисел 21, 9). Так і тут каже Христос про своє розп’яття прикровенно — “тоді зрозумієте, що це Я”. Це “Я” не відноситься до Ісуса Христа, як Людини, що з ними говорить, а до Ісуса Христа, як Сина Божого, Месію. “Зрозумієте”, “що Я той, Ким Себе називаю. Не дію Я, як людина від Себе, а як наказано Мені, те й говорю. Хоч Я й посланий, але від Того, Хто Мене послав, Я не відлішився, і Він Мене не покинув одного...” “Завжди угодне Йому творю” --- в розумінні абсолютнему: творю те, що Він, творимо разом.

СТИХ 30: КОЛИ ВІН ЦЕ ГОВОРІВ, БАГАТО ‘УВІРУВАЮ’ В НЬОГО.

Не сказано: “повірили Йому”, що (мовляв) каже правду, а УВІРУВАЛИ В НЬОГО, як МЕСІЮ, Посланця з небес, прийняли серцем.

СТИХ 31: ТОДІ СКАЗАВ ІСУС ДО ІУДЕЇВ, ЩО УВІРУВАЛИ В НЬОГО: КОЛИ ВИ БУДЕТЕ В МОЇМ СЛОВІ, СПРАВДІ БУДЕТЕ МОЇ УЧЕНИКИ.

Іудеями тут, як і в інших місцях, названо законників іудейських, які вважали себе за щирих, справжніх іудеїв.

“Справді будеся Мої ученики...” Слово “справді” показує, що не той є ученик Христа, який слухав і слухає науку Його, а той, хто цілім серцем приймає ту науку й додержується її, запрошує її в своєму житті (Порів. Мф. 7, 24—27; Іо. 15, 1—11).

СТИХ 32: І ЗРОЗУМІТЕ ІСТИНУ, І ІСТИНА ЗРОБИТЬ ВАС ВІЛЬНИМИ.

Часто ототожнюють істину з правою, а то й замінюють значення істини словом “правда”. Воно так, але тільки до деякої міри, бо “правда” — то частина істини. Правда — то адекватність (точна рівність) з дійсністю. Таких правд стільки, скільки існує рівностей між предметом і твердженням про нього. Може бути БІЛЬШЕ правди, або МЕНШЕ правди. А істина — одна, двох істин не буває. ІСТИНА АБСОЛЮТНА, непорушина. Про Себе Христос каже: “Я є... ІСТИНА” (Іо. 14, 6). Пророк Єремія каже: “ГОСПОДЬ БОГ є ІСТИНА” (Ерем. 10, 10); Євангелист Іоан: “ДУХ (СВЯТИЙ) є ІСТИНА” (І. Іо. 5, 6). Отже, пізнати істину — значить пізнати Єога ѹ Сина Його Ісуса Христа. Ми знаємо й зрозуміли багато правї, однаке, вони не роблять нас зовсім вільними і не звільняють від рабства гріха. Тільки познання Бога, пізнання Цієї Абсолютної Істини, звільняє нас від гріховних нахилів, як даті видно із слів Христових. Бо познання Бога не подібне до пізнання якогось предмету. Наприклад, ми пізнали закони ботаніки, фізики, хемії та інш. Це познання РОЗУМОВЕ — там серце мовчить. А Бог познається серцем, хоч і через розум. Познання Бога — це значить прийняті Бога в серці своє, полюбити серцем, відчути себе частиною Божого життя, що виявляється в праведності, в уподобленні до Бога (преподобність) та істині (непохитній твердості в вірі й віданості Богові). Це синівство Богові й ставлення до Бога, яко до Творця й Отця свого. Це позначення характеризує Христос словами: “Я У ОТЦІ МОЄМУ, І ВИ В МЕНІ, І Я В ВАС” (Іо. 14, 20).

СТИХ 33: ОДПОВІЛИ ЙОМУ: МИ СІМ'Я АВРААМОВЕ, І НІ

В КОГО НЕ БУЛИ В НЕВОЛІ; ЯК ЖЕ ТИ КАЖЕШ, ЩО ВІЛЬНІ БУДЕТЕ?

Запит показує, як це далекі вони від розуміння Христа.

СТИХ 34: ВІДПОВІВ ІМ ІСУС: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ, ЩО КОЖЕН, ХТО ЧИНить ГРІХ, є НЕВІЛЬНИКОМ ГРІХА.

Гріх — то беззаконство (Іо. 3, 4), порушення закону, норм життя. Гріх незмінно робить комусь шкоду й спричиняє страждання. Подібно, як у механізмі — відхилення тієї чи іншої частини від норми діяння спричинює школу сусіднім частинам і загрожує руйнацією всьому механізму, так і гріх шкодить і порушує норми життя. Коли Бог створив світ, то бачив, як усе було добре (І кн. М. Буття, розд. 1-й). Це значить, що ніщо нічому не шкодило. Подібно до прекрасної симфонії, де голоси рухаються й переплітаються в різних напрямах, але не тільки не шкодять одні одним, а доповнюють один одного і разом творять красу музики. Диявол, наперекір Богові, вніс отрую в душу людей — це нахил перебільшувати потрібне до життя за рахунок подібних осіб, а це спричинило порушення норм закону життя, іншими словами — диявол вніс беззаконство. Щоб противитися тим беззаконним нахилам, треба мати в собі достатні аргументи протидії, щоб побудувати беззаконства придушити і знищити. Але, крім того, і диявол, як дух зла, діє в людях, підсилюючи перебільшенні бажання. Таким чином, людина сама в собі стала рабом своїх бажань, а через них і рабом гріха, що є ділом диявола (Іо. 3, 8). Щоб викорінити з себе нахили до гріха і не дати володіти над собою дияволові, треба, щоб серце було до країв повне Богом, відданістю й любов'ю до всього Божого, тоді зло втрачає над нами силу, подібно, як ослаблені бандити не спричиняють нам хвороби.

СТИХ 35: НЕВІЛЬНИК ЖЕ НЕ ЗІСТАЄТЬСЯ В ДОМІ ДОВІКУ, СИН ЗІСТАЄТЬСЯ В ДОМІ ДОВІКУ.

Ставши рабом гріха, а через нього й рабом диявола, людина не може вернутися до дому свого, до Батька Бога, бо не хоче, а то й не може жити так, як наказує Бог. Бо має над собою іншого володаря — ворога Божого — диявола і мусить виконувати його волю, противну волі Божій. Для того, щоб вернутися й жити в домі Батька свого — Бога, треба знову стати сином Богові. Іншими словами — Христос каже: “ви тепер рabi гріха, а разом і невільники диявола. Вам треба вирватися з-під його влади і знову стати

вільними синами Богов^і, а це станеться, коли ви зрозумієте, пізнаєте істину, пізнаєте Мене, як Сина Божого".

СТИХ 36: ОТЖЕ, КОЛИ СИН ЗВІЛЬНИТЬ ВАС, СПРАВДІ ВІЛНІ БУДЕТЕ.

Бо цей Син справді перебуває в Домі, щебто, в Отцеві повіки, і має владу звільнити.

СТИХ 37: ЗНАЮ, ЩО ВИ СІМ'Я АВРААМОВЕ, А ШУКАЄТЕ МЕНЕ ВБІТИ, БО СЛОВО МОЕ НЕ ВМІЩАЄТЬСЯ В ВАС.

Ці слова, очевидно, сказані до тих, що ще не увірували, а пишаються своїм походженням від Авраама. Вони ще не перестали ненавидіти Ісуса, Його слова, через ту ненависть, не знаходять місця в їхньому серці. Тому Христос знову починає говорити мою, доступною для них.

СТИХ 38: Я, ЩО БАЧИВ У ОТЦЯ МОГО, КАЖУ; И ВИ, ЩО БАЧИЛИ У ОТЦЯ ВАШОГО, РОБИТЕ.

Про якого "отця" їхнього каже Христос, стає видно з дальнішої мови.

СТИХ 39: ОДПОВІЛИ Й СКАЗАЛИ ЙОМУ: ОТЕЦЬ НАШ АВРААМ. ГОВОРИТЬ ЇМ ІСУС: ЯКБИ ВИ БУЛИ ДІТИ АВРААМОВІ, ТО ДІЛА АВРААМОВІ РОБИЛИ Б.

Авраам був усім серцем відданий Богові і, як син, покірний Йому у всьому, включно до готовості принести в жертву сина свого, через якого мали би спровадитись обітниці, дані йому від Бога. А ці? Нічим вони не схожі на Авраама, лише чванилися, що тілом вони від Авраама, але цього не досить, як і сказав Іоан Хреститель (Мф. 3, 9).

СТИХ 40: ТЕПЕР ЖЕ ВИ ШУКАЄТЕ ВБІТИ МЕНЕ, ЧОЛОВІКА, ЩО СКАЗАВ ВАМ ПРАВДУ, ЯКУ ЧУВ ВІД БОГА. ЦЬОГО АВРААМ НЕ РОБИВ.

Тут Христос звс Себе Чоловіком, Який чув від Бога цю науку, і від Бога ж передає їм її. Цим він уподоблює Себе до давніх пророків, яких батьки їхні вбивали, а тепер вони збираються теж саме зробити. Чогось подібного Авраам не робив. І далі пояснює, звідки у них такий нахил.

СТИХ 41: ВИ РОБИТЕ ДІЛА ОТЦЯ ВАШОГО. СКАЗАЛИ Ж.

ЙОМУ: МИ НЕ З ЛЮБЮДІСТВА РОДЖЕНИ, ОДНОГО ОТЦЯ МА-
ЄМО — БОГА.

Тут вони сягають далі Авраама і впирають на те, що Першим Батьком своїм визнають Бога.

**СТИХ 42: СКАЗАВ ЖЕ ІМ ІСУС: ЯКБИ БОГ БУВ ОТЕЦЬ-
ВАШ, ТО ВИ ЛЮБИЛИ Б МЕНЕ, БО Я ВІД БОГА ВИЙШОВ Н
ПРИЙШОВ, БО НЕ САМ ОД СЕБЕ ПРИЙШОВ Я, А ВІН МЕНЕ
ПОСЛАВ.**

. Від Бога вийшов... значить: з Єства Божого.

Бог є Творець усього світу, а тому й Отець усього і всіх. Цього й вони не забули. Але при такій свідомості не досить одного переконання. Коли Бог — Отець наш, то й ми повинні бути синами Йому, і як сини, до Його ставитись. Якщо ж ми переступаємо Його волю, а чинимо чиєсь іншу волю, то ним самим вибираємо собі іншого отця. Так і ці законники: для них, як знатців і охоронників Божого Закону, мусів би бути Той, Хто говорить про Бога і роз'яснює Закон Його, хоч би, як звичайний пророк, бо ж він посланий від Бога, а тут щось більше, ніж пророк. Однаке, не любов у них до Його, а вбивча ненависть.

**СТИХ 43: ЧОМУ ВИ РОЗМОВИ МОЄІ НЕ РОЗУМІЄТЕ? ТОМУ.
ЩО НЕ МОЖЕТЕ СЛУХАТИ СЛОВА МОГО.**

“Виявлення нечестивия — це рана йому” (Притч 9, 7). Подібне сталося й з ними. Бувши повні нескінченного беззаконства, вони стали рабами гріха й дітьми диявола. Розмова й наука Христа не гармонує з їхньою поведінкою, вона мучить їх, і тому неможуть слухати Його слів, а разом і зрозуміти їх. Подібно до того, як буде слухати злодій або шахрай, коли говорити їм про чесність, п'янниці — про тверезість, розпусник — про вірність і т. д. Серпі їхнє стало оселею гріха, а разом і диявола. В ньому немає місця для слів Христових.

**СТИХ 44: ВИ (ДІТИ) ОТЦЯ ВАШОГО ДИЯВОЛА, І ХОТИННЯ
ОТЦЯ ВАШОГО ХОЧЕТЕ ЧИНІТИ; ВІН БУВ ДУШОГУБЕЦЬ-
СПОЧАТКУ І В ІСТИНІ НЕ СТОЇТЬ, БО ПРАВДИ НЕМАЄ В НЬО-
МУ. КОЛИ ГІН ГОВОРІТЬ ЛІЖУ (НЕПРАВДУ З КЛЕВЕТОЮ),
ВІД СВОГО ГОВОРІТЬ, БО ВІН САМ ЛІЖА І ОТЕЦЬ ЛІЖІ.**

Ось найточніша характеристика диявола: він не встояв у істині, не встояв у тому високому стані, в якому поставив його Бог, що першого Божого слугу, а через заздрість став ворогом Богові

й клеветником на Бога і на все Боже, став лжець, став убивцею перших людей, а разом і нашадків їхніх. Лжа стала його природою. Правди для добра він сказати не може, бо він ворог усього доброго. Правди в ньому нема іскільки. Коли ж говорить лжу (неправду з клеветою), то говорить від свого (з себе, з ества свого), бо він лжець і батько лжі. Саме такий метод життя полюбили вони. Звідси їхнє хотіння крові, звідси їхня підступна поведінка.

СТИХ 45: А ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО Я ІСТИНУ КАЖУ ВАМ, ВИ НЕ ВІРИТЕ МЕНІ.

Бо саме тієї істини, тієї правди не бажає диявол, не бажаєте ви.

СТИХ 46: ХТО З ВАС ДОКОРИТЬ МЕНІ ЗА НЕПРАВДУ? (НЕПРАВДА ГРІХ). А КОЛИ ПРАВДУ КАЖУ, ЧОМУ НЕ ВІРИТЕ МЕНІ?

Який доказ у вас, що Я обманюю? Нема його, а коли так, чому не вірите?

СТИХ 47: ХТО ВІД БОГА, ТОЙ СЛОВА БОЖІ СЛУХАЄ: ВИ ЧЕРЕЗ ТЕ НЕ СЛУХАЄТЕ, ЩО ВИ НЕ ВІД БОГА.

Хто любить Бога, той через віру й любов стає одно з Богом і живе життям Божим. Йому любо слухати Божі слова, Божу науку (див. 17 кафазму Псалтиря). Цим самим він від Бога, від Божого життя. Отже, бути від Бога залежить від нас самих, від нашої доброї волі. “А хто не від Бога...” Хто не любить Бога, а весь віддався пристрастям тіла, власній гордині, той далекий від Божого життя. Його не пікавить Божий Закон, і Слово Боже йому тяжко слухати, бо воно йму докір за недостойне життя. Він чужий для Бога, і Бог чужий для нього.

СТИХ 48: ВІДОПІЛИ ІУДЕЇ СКАЗАЛИ ЙОМУ: ЧИ НЕ ДОБРЕ МИ КАЖЕМО, ЩО ТИ САМАРЯНИН, І НЕЧИСТИЙ У ТОБІ?

Самаряни були напівпогані (див. 4-ий роздр. Іо.). Однаке, не аж такі, щоби вважати їх за останніх, як то вважали їх іудеї. Навпаки, самаряни шукали Бога і з увагою слухали науку Христову. А закид Христові, що в Ньому нечистий — це було тільки бажання відхилити від себе ударі Його вогнених слів.

СТИХ 49: ОДПОВІВ ІСУС: НЕМА В МЕНІ НЕЧИСТОГО, АЛЕ

Я ШАНЮ ОТЦЯ МОГО, А ВИ (ЗА ЦЕ) БЕЗЧЕСТИТЕ МЕНЕ.

СТИХ 50: Я Ж НЕ ШУКАЮ МОЄЇ СЛАВИ: Є ТОЙ, ХТО ШУКАЄ Й СУДИТЬ.

Розуміння таке: якби ри були від Бога, то раділи б, що Я прославляю Його та об'являю вам Його волю. Це ж не для Моєї слави, а для Божої. Що ж до слави Моєї, то вона в руках Отця Мого. Він шукає її, і судить (про Мене й вас).

СТИХ 51: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ХТО ДЕРЖАТИМЕ СЛОВО МОЄ, ТОЙ НЕ ПОБАЧИТЬ СМЕРТИ ПОВІКИ.

Тому, що Слово Моє — це Слово Отця Мого, то хто його буде додержуватись, той не зазнає смерти, бо смерть тіла буде лише переходом до життя вічного, в Царстві Отця Небесного. Чогось зовсім нового Христос їм не говорив. Вони — законники, і добре знали Святі Писання, де багато разів говориться про життя з Богом після фізичної смерті й воскресіння в останній день (Іо. 11, 24). Коли знала сестра Лазарева Марта, то тим більше знали вони. Однаке, за таку науку зневажали Христа, називаючи біснуватим.

СТИХ 52: ІУДЕЇ СКАЗАЛИ ЙОМУ: ТЕПЕР ДІЗНАЛИСЯ МИ, ЩО В ТОБІ НЕЧИСТИЙ: АВРААМ УМЕР І ПРОРОКИ (ВМЕРЛИ), А ТИ КАЖЕШ: ХТО ДЕРЖАТИМЕ МОЄ СЛОВО, ТОЙ НЕ ЗАЗНАЄ СМЕРТИ ПОВІКИ.

Це слова безбожників: вони заперечують твердження Христове, що ті, які додержуватимуться науки Його, яку Він подає, як науку Отця Бога, не зазнають смерти, і кажуть: "Он Авраам і пророки додержувались науки Божої, а їх померли ж. Значить, вона не дає життя вічного". Тут уже зневага до Самого Бога.

СТИХ 53: НЕВЖЕ ТИ БІЛЬШИЙ ВІД ОТЦЯ НАШОГО АВРААМА, ЯКИЙ УМЕР І ПРОРОКИ ВМЕРЛИ? ЧИМ ТИ САМ СЕБЕ РОБИШ?

Друге підкреслення, що Авраам умер і пророки вмерли. Однак, неча того вічного життя. А коли Ти доводиш, що є, то Хто ж Ти такий, чому так себе вивишуєш?

СТИХ 54: ІСУС ВІД'ОВІВ: КОЛИ Я САМ СЕБЕ БУДУ СЛАВИТИ, ТО СЛАВА МОЯ НІЩО. Є ОТЕЦЬ МІЙ, ЩО МЕНЕ СЛАВИТЬ, ПРО ЯКОГО ВИ КАЖЕТЕ, ЩО ВІН БОГ ВАШ.

СТИХ 55: И ВИ НЕ ПОЗНАЛИ ЙОГО, А Я ЗНАЮ ЙОГО; И КОЛИ Б Я СКАЗАВ,ЩО НЕ ЗНАЮ ЙОГО, ТО БУВ БИ ПОДІБНІЙ ДО ВАС — ЛІЖЕЦЬ. АЛЕ Я ЗНАЮ ЙОГО Й СЛОВО ЙОГО ДЕРЖУ.

Ці два стихи щільно пов'язані між собою. Коли б Христос, як людина, шукав собі слави Божої, та слава була б ніщо. Краще шукати слави у Отця Небесного, Який Сам прославляє і Якого й вони визнають за Бога свого. Але вони не познають Його.

ПРИМІТКА: Відрізняю означення “пізнати” від “познати”: “пізнати” — це впевнитися, що це Він Той Самий, а по-знати — це відчути, довідатися естом своїм про ЯКІСТЬ когось чи чогось. То ж тут уживаемо ПОЗНАТИ.

Не познали, не довідалися. Який Добрний, Який Милосердний Він, і яка радість жити Його життям і ходити в Законі Його.*) Все не датеке від них. Але Він усе це не тільки як Син Божий, а й як Чоловік Ісус знає досконало, і коли би сказав, що не знає Його, став би ліжцем, як і вони. Бо вони могли би знати Його, якби хотіли. Отже, Він знає Його у найвищому розумінні слова. Тому так каже.

СТИХ 56: АВРААМ ОТЕЦЬ ВАШ РАДИЙ БУВ ПОБАЧИТИ ДЕНЬ МІЙ І ПОБАЧИВ І ЗРАДУВАВСЯ.

Коли сказав Йому Бог: в насінні твоєму благословляться всі народи землі (Кн. I М. Буїтя 18, 18); 22, 18), Авраам радий був би побачити день той, коли те станеться. “І побачив і зрадувався”. Цими словами Христос показав їм, що Авраам хоч і вмер тілом, але духом живий, і не тільки живе, а й переживає домобудівництво Боже щодо людського спасіння. Коли Син Божий прийшов до народів з насіння його, він дуже вразливався. Це повідомлення Христове є догматом нашої віри про життя святих після фізичної сверти.

СТИХ 57: СКАЗАЛИ Ж ЙОМУ ІУДЕЇ: И П'ЯТДЕСЯТ ЛІТ ТИ ЩЕ НЕ МАЄШ, И ТИ БАЧИВ АВРААМА?

СТИХ 58: СКАЗАВ ІМ ІСУС: ИСТИННО, ИСТИННО КАЖУ ВАМ: ПЕРШЕ, НІЖ БУВ АВРААМ, Я Є.

---

*) Див. 17 кафизма.

Повторення: “Істинно, істинно...” — це абсолютне ствердження істини. Слова “Я є” іказують на ВІЧНІСТЬ, ПОЗАЧАСНІСТЬ Його, як Сина Божого, як Бога.

СТИХ 59: ТОДІ ВЗЯЛИ КАМІННЯ, ЩОБ КИНУТИ НА НЬОГО; ІСУС ЖЕ СКРИВСЯ ! ВИЙШОВ ІЗ ХРАМУ, ПРОЙШОВ ПО-СЕРЕД ІХ, І ТАК ПІШОВ ДАЛІ.

Євангелист не каже, як скрився. Треба думати, що сталося замішання між ними, дехто побіг по каміння *), а Христос увійшов у торбу народу, вийшов із храму, і так пішов далі.

---

*) Бо в храмі каміння не було.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

СТИХ 1: І ЙДУЧИ МИМО, (ІСУС) ПОБАЧИВ ЧОЛОВІКА СЛІПОГО ЗРОДУ.

СТИХ 2: І ЗАПИТАЛИ В НЬОГО УЧЕНИКИ ЙОГО, КАЖУЧИ: УЧИТЕЛЮ! ХТО ЗГРІШИВ: ВІН, ЧИ РОДИТЕЛІ ЙОГО. ЩЭ СЛІПІМ НАРОДИВСЯ?

Запит без будьяких роздумувань показує певність у учеників Його, що такі речі трапляються лише за гріхи, як кара. Можна думати, що таке переконання було загальне в народі, враховуючи погрози пророків. До такого думання приводило їх і те, що сказав Христос тому спаралізованому після того, як сцілив його в купальні коло Овечих воріт: „Ось ти тепер став здоровий, не гріши ж більше, щоб чогось гіршого тобі не трапилось” (Іо. 5, 14).

Але не завжди так буває.

СТИХ 3: ОДПОВІВ ІСУС: НІ ВІН НЕ ЗГРІШИВ, НІ РОДИТЕЛІ ЙОГО, А ЩОБ БУЛО ЯВЛЕНО НА НЬОМУ ДІЛА БОЖІ.

Він не міг згрішити, бо його ще не було, хіба що був би покараний за майбутні гріхи. Але Господь не карає за невчинені гріхи. За гріхи батьків кара буває на дітях, навіть до четвертого роду (Іс. 32, 18). Однаке, не зробили й батьки його чогось такоого, щоб за те кара простяглася на їхнього сина. А сталося так, щоб на ньому явлено було діла Божі. Встає питання: Бог справедливий до краю. І ось цей нещасний терпів нізащо. Так можемо думати ми, люди. Однаке, ми не знаємо путів Господніх, якими Він веде нас до вічного життя. З цієї події з сліпим бачимо, що його обрав Господь до сонму праведних. Чи сталося б так із ним, якби на ньому не з'явилось діло Боже? Можливо, що якби він був зрячий, то пішов би з книжниками й фарисеями. А так сліпота зберегла душу його для вічного життя. Судячи з його відповіді фарисеям у синедріоні, душа його була віддана Богові, і він мав світле розуміння праведності, як видно з дальншого оповідання (стих 30—33).

Звідси така пошана у християн до калік, бо вони — під особливою опікою Божою.

СТИХ 4: МЕНІ ПОВИННО ЧИНТИ ДІЛА ТОГО, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ, ПОКИ є ДЕНЬ; НАДХОДИТЬ НІЧ, КОЛИ НІХТО ЧИНТИ НЕ ЗМОЖЕ.

Отець Бог послав Сина Свого на світ — благовістити убогим (приниженим дією диявола). Сцилiti сокрушенних серцем... Сліпим прозріння... (Іс. 60, 1—2).

Це діла Того, Хто Його послав, і Він, Христос, мусить виконати наказане Йому. “Поки є день...” Ніколи ще не було на землі так, як тепер. Син Бога, істинний Бог (Іо. 5, 20), Який перебуває у Світлі неприступному (І Тим. 6, 16), Світ(ло) від Світ(ла), Бог істинний від Бога істинного, одягнувшись у тіло ества нашого (І Тим. 3, 16), прийшов на землю й оселився між людьми (Іо. 1, 14). Скільки ж Він ясніший від створеного Ним сонця! Якщо від сонця наступає день, то який же тоді настав День, коли Сам Вічний Світ освітлює душі! Це єдиний «День» в історії людства, освітлений Самим Богом, Самим Вічним Світлом. На протязі цього Дня діє Син Божий. Але незабаром це Сонце Правди зайде у гроб, і настане ніч, коли ніхто таких діл чинити не буде серед живих — ні Він, ні послідовники Його — доки Воно знову не засяє з тробу Воскресінням.

СТИХ 5: ПОКИ Я В СВІТІ, Я СВІТЛО СВІТОВІ.

Значення цих слів універсальне. Про перебування Його в світі, як Бога в тілі, сказано вище. Однаке, після Вознесіння Його до Отця Він, як Бог, Всюдисущий Дух, не залишив людства, перебуваючи в Церкві Своїй, і Своєю євангельською науково освітлює вірних до кінця віку (Мф. 28, 20).

СТИХ 6: СКАЗАВШИ ЦЕ, ПЛЮНУВ НА ЗЕМЛЮ, ЗРОБИВ ГРЯЗИВО З СЛИНИ І ПОМАЗАВ ГРЯЗИВОМ ОЧІ СЛІПОМУ.

Чи не міг би Він і тепер сказати сліпому, як колись іншому: “Прозри”? Однаке, Він робить грязиво і маже очі Йому. Встає питання: чи сліпороджений мав очі, як такі, і тільки вії його зрошені, чи зовсім ці органи не були впорядковані?

Треба думати про останнє. Саме тому сліпороджений каже: “Одвіку не чутно, щоб хтось одкрив очі сліпородженному...” **Мабуть** тому, що їх треба створити, Христос робить грязиво з своєї сlinи. Чи не перенесло це духовні очі Апостолів, і чи не переносить і наших тепер до того моменту, коли в раю Він, як Один від

Святої Тройці, взяв грязизо від землі і створив тіло Адама? Так. І цією лією Він показав, Хто Він.

Однаке, дія шириться далі:

СТИХ 7: І СКАЗАВ ЙОМУ: ІДИ, УМИЙСЯ В КУПЕЛІ СІЛОАМ. (ЩО ЗНАЧИТЬ: ПОСЛАНИЙ). ВІН ПІШОВ, УМИВСЯ І ВЕРНУВСЯ ВІДЮЩИМ.

Тут щось мов би прообраз Св. Хрещення: "Хто увірює й охреститься, спасений буде" (Мр. 16, 16). Чоловік цей повірив Христові всією силою своєї душі, і ось умився і прозрів. Здається, мов би на ньому повторилася історія дотворення очей з грязизва і просвітлення через віру. "Хто вірює в Мене, не буде ходити в темряву" (8, 12).

— — — — —

СТИХ 29: МИ ЗНАЄМО, ЩО МОЙСЕЄВІ ГОВОРІВ БОГ, А ПРО ЦЬОГО НЕ ЗНАЄМО, ЗВІДКІЛЬ ВІН.

СТИХ 30: ОДПОВІВ ТОЙ ЧОЛОВІК І СКАЗАВ ІМ: ТО Ж ТО Й ДИВНО, ЩО ВИ НЕ ЗНАЄТЕ ЗВІДКІЛЬ ВІН, А ВІН ОДКРИВ МЕНІ ОЧІ.

Докір цілком слушний: і про Мойселя не всі знали, звідки він, однак, коли говорив до нього Бог, то прийняли його за пророка, хоч Мойсей не творив таких діл, як цей Ісус. Через діла Його можна було б пізнати, звідки Бін, але вони, на диво, не пізнали.

СТИХ 31: МИ Ж ЗНАЄМО, ЩО ГРІШНИКІВ БОГ НЕ СЛУХАЄ, А КОЛИ ХТО ШАНУЄ БОГА Й ВИКОНУЄ ВОЛЮ ЙОГО, ТОГО СЛУХАЄ.

СТИХ 32: З ВІКУ НЕ ЧУВАНО, ЩОБ ХТО ВІДКРИВ ОЧІ СЛІПОМУ ЗРОДУ.

СТИХ 33: КОЛИ Б ВІН НЕ БУВ ВІД БОГА, НІЧОГО Б НЕ МІГ (ТАКОГО) ЧИНІТИ.

Висновки прості і цілком правильні. Він — проста, некнижна людина, і все це бачить, як же вони, сидячи на Законі, не розуміють того? Не розуміють і не хочуть розуміти:

СТИХ 34: ОДПОВІЛИ Й СКАЗАЛИ ЙОМУ: В ГРІХАХ ТИ ВЕСЬ НАРОДИВСЯ, І ТИ Ж НАС УЧИШ? І ВИГНАЛИ ЙОГО ГЕТЬ.

І тут наявна фарисейська гордія своєю вдаваною "святістю" і погорда до всіх інших.

СТИХ 35: ПОЧУВ ІСУС, ЩО ВИГНАЛИ ЙОГО ГЕТЬ І, ЗНАЙШОВШИ ЙОГО, СКАЗАВ: ЧИ ВІРУЕШ ТИ В СИНА БОЖОГО?

Просвітлення цього чоловіка повне; по простоті його серця Господь хоче просто відкритися йому:

СТИХ 36: ОДПОВІВ ТОЙ І СКАЗАВ: ХТО ВІН, ГОСПОДИ, ЩОБ МЕНІ УВІРУВАТИ В НЬОГО?

Вигнання з синагоги могло засмутити цього ощасливленого Богом чоловіка. Але Христос слідкує за ним, і в цей тяжкий момент дає йому інший стимул (рушій) до віри.

СТИХ 37: СКАЗАВ ЖЕ ЙОМУ ІСУС: І БАЧИВ ТИ ЙОГО І ВІН ГОВОРІТЬ З ТОБОЮ.

Слова "Бачив ти Його" нагадують йому те, що створив з ним Ісус. Подібне міг створити тільки Син Божий.

СТИХ 38: ВІН ЖЕ СКАЗАВ: ВІРУЮ, ГОСПОДИ! І ПОКЛОНИВСЯ ЙОМУ.

Треба відрізняти значення слів: "вірити" і "вірувати". Вірити можна сказаному слову чи запевненню. Так ми віримо один одному. Вірувати ж можна тільки в Єдиного Бога і в Його науку. Вірувати — значить: визнавати Сина Божого, як Такого. За Такого і визнав Його сліпороджений, і на ствердження своєї віри, поклонився Йому, як Богові.

СТИХ 39: І СКАЗАВ ІСУС: НА СУД Я У ЦЕЙ СВІТ ПРИЙШОЗ, ЩОБ НЕВІДЮЩІ БАЧИЛИ, А ВІДЮЩІ СЛІПИМИ СТАЛИ.

В чому ж суд? Суд сердце: невидючий побачив світ, і через спілчення побачив Сина Божого, побачив Бога. А видючі також бачили спілчення, можливе тільки від Бога, але серце їхнє не прозріло, щоб познати Сина Божого. Навпаки, ще більше затуманитося глобою проти Нього. Отже, перший оправданий, а ці осуженні.

СТИХ 40: ПОЧУЛИ ЦЕ ДЕЯКІ ФАРИСЕЇ, ЩО БУЛИ З НИМ, І СКАЗАЛИ ЙОМУ: НЕВЖЕ Ж І МИ СЛІПІ?

СТИХ 41: СКАЗАВ ІМ ІСУС: КОЛИ Б ВИ БУЛИ СЛІПІ, ТО

НЕ МАЛИ БИ ГРІХА; ТЕПЕР ЖЕ КАЖЕТЕ, ЩО ВИ БАЧИТЕ, ТО Й ГРІХ ВАШ ЗІСТАЄТЬСЯ.

“Сліпі” не в фізичному, а в духовному розумінні: якби ви не знали Закону, якби не читали пророків, були б подібні до сліпців і не були б винуваті за невірство. Однак, самі визнають, що не сліпі; читали й знають, а не вірують через гордину й заздрість, тому гріх їхній наявний і зостається на них.

В дальшому розділі Христос вказує на ріжницю між Ним і тими, що приходили й приходитимуть, як визволителі Ізраїля.

Р О З Д І Л Д Е С Я Т И Й

СТИХ 1: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ХТО НЕ ДВЕРИМА ВХОДИТЬ У ОВЕЧУ КОШАРУ, А ПЕРЕЛАЗИТЬ ДЕІНДЕ, ТОЙ ЗЛОДІЙ І РОЗБІЙНИК.

СТИХ 2: А ХТО ВХОДИТЬ ДВЕРИМА, ТОЙ ПАСТИР ВІВЦЯМ.

СТИХ 3: ТОМУ ВОРОТАР ОДЧИНЯЄ, І ВІВЦІ СЛУХАЮТЬ ЙОГО ГОЛОСУ, І ВІН КЛИЧЕ ПО ІМЕНІ І ВИВОДИТЬ ЇХ.

СТИХ 4: І КОЛИ ВИВЕДЕ ВІВЦІ СВОЇ, ПОПЕРЕД ЇХ ІДЕ, А ВІВЦІ СЛІДОМ ЗА НИМ ІДУТЬ, БО ЗНАЮТЬ ГОЛОС ЙОГО.

СТИХ 5: ЗА ЧУЖИМ ЖЕ НЕ ЙДУТЬ, А БІЖАТЬ ВІД НЬОГО, БО НЕ ЗНАЮТЬ ЧУЖОГО ГОЛОСУ.

СТИХ 6: ЦЮ ПРИТЧУ СКАЗАВ ІМ ІСУС. ВОНИ Ж НЕ ЗРОЗУМИЛИ, ЩО Б ЦЕ БУЛО, ПРО ЩО ВІН ГОВОРІВ ІМ.

Не спиняємся на кожному стиху окремо, бо всі вони так пов'язані в одно ціле, що зручніше говорити про всю притчу разом. Христос вибрав найкращий образ пастиря, воротаря, овець і кошари, щоб краще уяснити Апостолам науку про Царство Боже і про Себе, яко Спасителя світу. Взяв Він цей образ ще й тому, що він особливо близький Його слухачам, що походять з народу, у якого в особливій пошані випас овець. Однаке, ніби за видимим персонажем притчі наведений страшний образ під назвою “чужого”, і разом вічний образ Правдивого Пастиря, Його Самого — Христа Бога.

Євангеліст каже: “Вони (іудеї) не зрозуміли, що б це було, про що Він говорив їм”. Не можна думати, що вони не зрозуміли притчі, адже вона така проста, така їм близька. Але правдиво не в силах бути зрозуміти того, що крилося під нею, під її образами. Лише далі Христос розкриває перед Апостолами й перед іudeями (книжниками) всю глибочину Його притчі.

Хто той “чужий”, що перший переліз деінде в кошару овець — людей? (Бо кошара — це світ цей, а вівці — люди).

Св. Андрей, Архиєпископ Критський, у своєму великому каноні, каже в тропарах 4-ої пісні:

“... НЕХАЙ НЕ БУДУ Я ЗДОБИЧЮ ТА ПОЖИВОЮ ЧУЖОМУ, ТИ САМ, СПАСЕ, МЕНЕ ПОЖАЛІЙ”.

Ось цей “чужий”. Він не через двері увійшов у кошару овець, і не з дозволу Воротаря — Бога. І хоч він почав виганяти “вівці” на пасовисько життя, то не добровільно йшли за ним “вівці”. Він примушував їх, бив, убивав, але вони тікали від нього, від його, чужого їм, голосу, шукаючи й ждучи свого Правдивого Пастиря. Отже, ото чужий. це — той людовбивець сатана, батько насильства та обману. Він посилив слуг своїх, які тими ж методами володіли людьми*), тому Христос і називає їх злодіями й розбійниками. Вони вололіли людьми, але згинули, а вівці чекали іншого Пастиря.

Ознака ж істинного Пастиря та, що він вільно входить у овечу кошару, як той, що має владу. Йому воротар радо відчиняє ворота, вівці йдуть до нього, як до свого. І він зве їх кожну по імені, веде на пашу, перед ними йде, а вони за ним.

Глибший смисл такий: кошара — світ, Воротар — Бог. Ворота — це Він, Христос — Путь і Істинна й Життя (Іо. 14, 6), і Він же істинний і Добрий Пастир. Він не переліз деінде, а увійшов ворітами Божого присуду, і Воротар — Бог відчинив йому. Він покликав своїх по імені, і вони пішли за Ним на пасовисько життя. Він перед ними ходить і водить на добру пашу Богорозуміння і на водопій вічного спокою (Пс. 22).

Таким же шляхом приходять і послані Ним пастирі Церкви Його, як і Він, кладуть душі свої за овець. Ось внутрішній смисл цієї безмежно глибокої притчі.

СТИХ 7: ЗНОВ ЖЕ СКАЗАВ ІМ ІСУС: ІСТИННО. ІСТИННО КАЖУ ВАМ, Я — ДВЕРІ ВІВЦЯМ.

Повторення: істинно, істинно, як і в інших місцях, вказує на важливість твердження.

СТИХ 8: ВСІ, СКІЛЬКИ ЇХ ПРИХОДИЛО ПЕРШЕ МЕНЕ, ТО ЗЛОДІЇ ТА РОЗБІЙНИКИ, АЛЕ НЕ ПОСЛУХАЛИ ЇХ ВІВЦІ.

Говориться про тих, які створювали культу віри та видавали себе за посланих від Бога, але не були від Бога.

---

*) Створювали культ віри.

СТИХ 9: Я ДВЕРІ: ЧЕРЕЗ МЕНЕ КОЛИ ХТО ВВІЙДЕ, СПАСТЬСЯ, І УВІЙДЕ І ВИЙДЕ, Ј ПАШУ ЗНАЙДЕ.

Слова цього стиха пов'язуються з іншими словами Христа: Я ПУТЬ І ІСТИНА І ЖИТТЯ. НІХТО НЕ ПРИХОДИТЬ ДО ОТЦЯ, ЯК ТІЛЬКИ ЧЕРЕЗ МЕНЕ (Іо. 14, 6). В цьому розумінні Христос називає Себе "Двері". Хто входить через ці Двері — через Науку Христову — той прийде до Отця і спасеться. Слови ж: "УВІЙДЕ І ВИЙДЕ І ПОЖИВУ ЗНАЙДЕ" показують, що той, хто ходить у цих "Дверях", в науці Євангелії, вірою і надією, той скрізь знайде духовну пожину для душі. Як і раніш сказав: "ХТО ДО МЕНЕ ПРИХОДИТЬ, ТОЙ НЕ БУДЕ ГОЛОДУВАТИ, І ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ ЗАХОЧЕ ПИТИ НІКОЛИ" (Іо. 6, 35); порівн. Пс. 22; Пс. 26; Пс. 36).

СТИХ 10: ЗЛОДІЙ ПРИХОДИТЬ ТІЛЬКИ ЗА ТИМ, ЩОБ УКРАСТИ ТА ВБИТИ ТА ПОГУБИТИ. Я ПРИЙШОВ НА ТЕ, ЩОБ ЖИТТЯ МАЛИ І НАДТО МАЛИ.

Сатана не дверима увійшов у світ, а переліз, як злодій, щоб украсти у Бога створених Богом, убивати їх (Іо. 8, 44) і губити (І Пет. 5, 8). З таким же наміром приходять і ті, хто насильством хоче панувати над людьми, як і сатана. Христос же законно через двері увійшов, як посланий від Бога Отця, не володіти над людьми за допомогою сили, а щоб віддати життя Своє за них (— 10, 17) і пім визволити їх із неволі (Іо. 3, 8) і дати закон розумного, вільного й рівного для всіх тут життя і **вічного життя у Царстві Отця Небесного**.

СТИХ 11: Я ПАСТИР ДОБРИЙ: ПАСТИР ДОБРИЙ ДУШУ СВОЮ ПОКЛАДАЄ ЗА ВІВЦІ.

Христос називає Себе Пастирем Добрим у найвищому, найширшому і, при тому, найідеальнішому розумінні. Він Пастир усього світу і всього людства всіх віков, бо Отець усе віддав Йому в руки (— 13, 3), коли послав у світ і все покорив під ноги Його (І Кор. 15, 27). Разом із тим Христос означає, яка ознака Доброго Пастиря: **ПАСТИР ДОБРИЙ ДУШУ СВОЮ ПОКЛАДАЄ ЗА ОВЕЦЬ...** і Сам Він цю ознаку виявив на Собі (Ст. 17, 18). Він ставить у Собі ідеал для всіх пастирів у Церкві Його і кліче пастирів цей ідеал наслідувати, коли каже: "ХТО МЕНІ СЛУЖИТЬ, НЕХАЙ МЕНЕ НАСЛІДУЄ" (— 12, 26).

Чим викликається така готовість до самопожертви?

Він прийшов знайти і спасти загиблих (Лук. 19, 10) і полюбив їх до краю (— 13, 1). З цієї любові Він кладе душу (життя) своє за вівці. Таку ж любов заповідає всім пастирям і застерігає бути наймитами, цебто, тільки виконавцями за платню, бо такий не є пастир.

СТИХ 12: А НАЙМИТ, ЯК ВІН НЕ ПАСТИР І ЙОМУ ВІВЦІ НЕ СВОІ, БАЧИТЬ, ЩО ЙДЕ ВОВК І ПОКИДАЄ ВІВЦІ ТА Й УТІКАЄ, А ВОВК ХАПАЄ І РОЗПУДЖУЄ ВІВЦІ.

Коли пастир свідомий того, що він не від себе самого пастир, а лише настановлений від Пастиреначальника Христа Духом Святым пасти Церкву Господа й Бога (Діян. 20, 23), і що він має за неї дати відповідь перед Богом (Євр. 13, 17); а також пам'ятає, що обов'язок його служіння — це спасати доручену йому паству від загибелі, тоді він, не жаліючи себе, кидається на захист своєї паства. Його любов до паства випливає вже з того, що паства — це ті, за кого Христос умер і за спасіння яких радуються Ангели (Лук. 15, 10). Такого пастиря не може паства не любити. Таким чином, "вівці" йому свої, і він їм свій, і він готовий боронити їх від вовків хочби життям своїм.

Іменем вовка Христос називає кожного, хто приходить для того, щоб руйнувати єдність Церкви Божої, відриваючи вірних за для скверної для себе користі, або навчаючи науки, яка не згідна з науковою Христовою, даною через Апостолів (Діян. 20, 29—30). Такими є безбожники й різного напрямку сектанти, що утворюють секти для того, щоб лише в них панувати (2 Тим. 2, 16—18; 2 Петра 2; I Іо. 4 й ін.).

СТИХ 14: Я ПАСТИР ДОБРИЙ І ЗНАЮ МОЇХ І МОЇ ЗНАЮТЬ МЕНЕ.

Вислів незмірно широкий. Слова: "Я ЗНАЮ МОЇХ..." мають світове значення: бо знає Господь Своїх (Тим. 2; 2, 19) на всюму протязі історії людського життя (Рим. 8, 29—30) "...І МОЇ ЗНАЮТЬ МЕНЕ". Говориться не про розумове знання, а про відчування серцем, як говориться в псалмі: "Вкусіть і взнайайте, Який Добрий Господь" (Пс. 33, 9). Глибочінь і близькість цього знання Христос дає в наступному стиху:

СТИХ 15: ЯК ЗНАЄ МЕНЕ ОТЕЦЬ І Я ЗНАЮ ОТЦЯ І ДУШУ МОЮ ПОКЛАДАЮ ЗА ВІВЦІ.

Це знання зливається в повну єдність, як то видно з слів Христових: “ЩОБ УСІ БУЛИ ОДНО: ЯК ТИ, ОТЧЕ, В МЕНІ, І Я В ТОБІ, ЩОБ І ВОНИ В НАС БУЛИ ОДНО...” (Іо. 17, 21). Ця єдність спонукає класти душу (життя) за вівці.

СТИХ 16: І ІНШИХ ОВЕЦЬ МАЮ, ЯКІ НЕ З ЦЬОГО ДВОРУ, І ТИХ ПОВИНЕН Я ПРИВЕСТИ, І ГОЛОС МІЙ ПОЧУЮТЬ І БУДЕ ОДНО СТАДО І ОДИН ПАСТИР.

Христос говорить про поганські народи, які не з роду ізраїльського; їх Він має навернути, і вони голос Його почують. Всі вони вийдуть в Його Єдину Отару — Церкву. А Він буде Єдиним, Вічним їх Пастиром.

ПРИМІТКА: Від того, що Церква Христова тепер так поділена, справа не міняється. Питання лише в тому, хто ближче до істин науки Христової. Одначе Вічним Пастиром і Головою їх Христос.

СТИХ 17: ЗА ТЕ ЛЮБИТЬ МЕНЕ ОТЕЦЬ, ЩО Я ДУШУ МОЮ ПОКЛАДАЮ, ЩОБ ЗНОВУ ВЗЯТИ її.

Він покладає душу Свою (життя Своє) не для смерті, не для зникнення з життя, а для того, щоб знову взяти її, оживити Себе (таємничий натяк на воскресення з мертвих). Але оживити її не саму тільки, а й усіх тих, за кого вона покладена (Іо. 12, 24—25). За це любить Його Отець.

СТИХ 18: НІХТО НЕ БЕРЕ її ВІД МЕНЕ, АЛЕ Я САМ ВІД СЕБЕ ВІДДАЮ її. МАЮ ВЛАДУ ВІДДАТИ її, І МАЮ ВЛАДУ ЗНОВУ ВЗЯТИ її. ЦЮ ЗАПОВІДЬ ПРИЙНЯВ Я ВІД ОТЦЯ МОГО.

Себе віддав добровільно ще тоді, коли сказав: “ОСЬ ІДУ” (Євр. 10:7; Пс. 39, 8). То була Його добра воля, а не наказ. Він міг поступити, як хотів. Міг страждати, або не страждати. Але Він хотів загладити провину людську перед Богом, щоб задовольнити правосуддя Боже, і тому взяв ту провину й прокляття за неї на Себе. Так поступив Він лише з безмежної Своєї любові до людства, змущеного сваволею диявола.

Слови “ЦЮ ЗАПОВІДЬ ПРИЙНЯВ Я ВІД ОТЦЯ МОГО” означають, що Отець усе те віддав Йому на Його добру волю.

СТИХ 19: ТОДІ ЗНОВ СТАЛА НЕЗГОДА МІЖ ІУДЕЯМИ ЧЕРЕЗ ЦІ СЛОВА.

Тяжко було іudeям (законникам іудейським) уяснити собі, як Він може віддати життя Своє і знов забрати його? Щось неприродне, незвичайне, і тому неможливе.

СТИХ 20: БАГАТО З НИХ ГОВОРИЛИ: ВІН БІСА МАЄ І НЕ-САМОВИТИЙ.

Так говорили ті, які поверхово слухали і зразу спішили робити висновок, та не всі так думали.

СТИХ 21: ІНШІ КАЗАЛИ: ЦЕ СЛОВА НЕ БІСНУВАТОГО: ХІБА БІС МОЖЕ ВІДКРИВАТИ ОЧІ СЛІПИМ?

Якщо Христос відкривав очі сліпим Словом Своїм, і при тому тільки з милосердя Свого, а не як лікарі лікували за винагороду, то невже ж міг Він тепер говорити якусь нісенітницю? Ні, за Його словами якась таємнича правда — думали вони, і тому уважніше прислухалися.

СТИХ 22: НАСТАЛО ТОДІ СВЯТО ПОНОВЛЕННЯ (ХРАМУ) В ЄРУСАЛИМІ (Марк. 4, 59) І БУЛА ЗИМА.

СТИХ 23: І ХОДИВ ІСУС В ХРАМІ В ПРИТВОРІ СОЛОМОНОВІМ.

СТИХ 24: ТУТ ОБСТУПИЛИ ЙОГО ІДЕЇ І ГОВОРИЛИ ЙОМУ: ДОКИ ТИ ДЕРЖАТИМЕШ НАС В НЕПЕВНОСТІ? КОЛИ ТИ ХРИСТОС, ТО СКАЖИ НАМ ПРОСТО.

Чуда, які творив Христос, не могли не тривожити їх. Саме ті чуда привели князя їхнього, члена синедріону Никодима до Ньюго вночі. Але неправдиве уявлення про Месію Христа, як земного могутнього царя, не давало їм певності, і ось тепер вони ставлять запитання руба: чи Ти Той Христос, що має прийти? Скажи просто. Як відно, це питання турбувало і деяких учеників Івана Хрестителя, бо й він ради них і через них запитав Його: чи Ти Той, що має прийти, чи іншого нам ждати? (Мф. 11, 3). Відповіль Його їм ясна.

СТИХ 25: ОДПОВІВ ІМ ІСУС: Я СКАЗАВ ВАМ, І ВИ НЕ ВІРІТЕ: ДІЛА, ЯКІ ЧИНЮ В ІМ'Я ОТЦЯ МОГО, ТІ, СВІДЧАТЬ ПРО МЕНЕ.

На ці саме діла Він указав їм раніше (Іо. 5, 36), тепер же знову повторяє те саме.

**СТИХ 26: АЛЕ ВИ НЕ ВІРИТЕ, БО ВИ НЕ З МОІХ ОВЕЦЬ.
ЯК СКАЗАВ ВАМ (Іо. 8, 19).**

**СТИХ 27: ВІВЦІ МОЇ ГОЛОСУ МОГО СЛУХАЮТЬ, І Я ЗНАЮ
ІХ І ВОНИ ЙДУТЬ СЛІДОМ ЗА МНОЮ.**

Тут Христос без притчі просто каже, хто ті вівці і яка їхня ознака, і далі додає, який вислід вони матимуть із того, що пішли за Ним.

**СТИХ 28: І Я ДАЮ ІМ ЖИТТЯ ВІЧНЕ, І НЕ ЗАГИНУТЬ ВО-
ВІКИ, І НІХТО НЕ ВИХОПИТЬ ІХ ІЗ РУКИ МОЄї.**

Слова ці мусіли б нагадати їм ці ж самі слова, сказані Богом через Мойсея (Второзак. 32, 39). Їх було б досить для них, бо чи міг би хтось щось подібне сказати, крім посланого від Бога Месії-Христа, Якого вони ждуть і про Якого тепер питаютъ? Але, щоб ще більше впевнити їх, Він вказує їм, чому саме ніхто не вихопить овець із рук Його, і які взаємини Його з Отцем Богом, Який говорив через Мойсея (Второзак. 32, 39 — 40).

**СТИХ 29: ОТЕЦЬ МІЙ, ЩО ДАВ МЕНІ ІХ, БІЛЬШИЙ ЗА ВСІХ.
І НІХТО НЕ МОЖЕ ВИХОПИТИ ІХ ІЗ РУК ОТЦЯ МОГО.**

СТИХ 30: Я І ОТЕЦЬ — ОДНО.

Ось чому ніхто не вихопить овець з руки Його. Христос відповів їм просто, так, як вони просили. Він указав їм на тотожність Свою з Отцем (у Св. Тройці). Це повинно було їм нагадати слова пророків (Іс. 61, 1—3; Пс. 2; Пс. 109 та інш.), з яких видно, Хто буде Месія, і що Він, Христос, нічого іншого, як вони сказали, не говорить. Але ця Його Правда не викликала у них віри. Навпаки:

**СТИХ 31: ТУТ ІУДЕЇ ЗНОВУ ВЗЯЛИСЯ ЗА КАМІННЯ, ЩОБ
ЗАБИТИ ЙОГО.**

Не раз уже вони хотіли вбити Його (— 8, 59), але, як каже Євангеліст: “ще не прийшов час Його” (— 7, 30). Так і тепер узяли каміння, але не кинули. і Христос не ховався від них, а продовжував свідчення, Хто Він.

**СТИХ 32: ОЗВАВСЯ ДО НІХ ІСУС: БАГАТО ДОБРИХ ДІЛ Я
ПОКАЗАВ ВАМ ОД ОТЦЯ МОГО, — ЗА ЯКЕ З ТИХ ДІЛ Б'ЄТЕ
МЕНЕ КАМІННЯМ?**

СТИХ 33: ОДНОВИЛИ ЙОМУ ІУДЕЇ, КАЖУЧИ: ЗА ДОБРЕ ДІЛО НЕ Б'ЄМО ТЕБЕ КАМІННЯМ, А ЗА БОГОЗНЕВАГУ, І ЩО ТИ ЧОЛОВІК, А РОБИШ СЕБЕ БОГОМ.

СТИХ 34: ОДПОВІВ ЇМ ІСУС: ЧИ НЕ НАПИСАНО В ЗАКОНІ ВАШОМУ: ВИ БОГИ (Пс. 81, 6).

В тому псалмі написано: “**Ви боги і сини Всевишнього всі**”. Місце досить трудне для вияснення. В якому смислі названо богами тих, до яких було слово Боже? Чи у властивому, чи в умовному? Не можна сказати у властивому тоді, бо вони були тільки люди. А коли так, то чи не робить Христос натяжки, рівняючи Себе до них? Бо ж Він Бог по естеству. Однаке, коли візьмемо до уваги слова Апостола Павла: “**Коли все покориться Йому (Синові), тоді і сам Син покориться Тому, Хто Йому все покорив**”: щоб Бог був усе у всьому (І Кор. 15, 28), то стає ясно, що в останньому висліді Божого домобудівництва настане обожествлення духів праведних; не в злитті ества, що неможливо, а в одухотворенні. В цьому смислі сказано: “**ВИ БОГИ**”. Тому Христос і каже, що Писання (правдивість Св. Писання) від того не порушується.

СТИХ 35: КОЛИ ТИХ, ДО КОГО БУЛО СЛОВО БОЖЕ, ВІН НАЗВАВ БОГАМИ, І НЕ МОЖЕ ПОРУШИТИСЯ ПИСАННЯ.

СТИХ 36: ТО ЯК ЖЕ ТОМУ, КОГО ОТЕЦЬ ОСВЯТИВ І ПОСЛАВ У СВІТ, ВИ КАЖЕТЕ: “БОГОЗНЕВАГУ ГОВОРИШ?” БО Я СКАЗАВ: Я СИН БОЖІЙ.

Слово “**освятив**” відноситься до Нього, як до Чоловіка Ісуса, а як Син Божий, Він Святий у Естві, як Бог. Слово: “**послав у світ**” однаково стосується Його і як Сина Божого, і як Чоловіка Ісуса. Якщо тих, про яких говориться в 81 псалмі названо Богом синами Всевишнього, то чи можна вважати за Богозневагу те, що Син Божий по Еству називає Себе Сином Божим?

СТИХ 37: КОЛИ Я НЕ ТВОРЮ ДІЛ ОТЦЯ МОГО, ТО НЕ ЙМІТЬ МЕНІ ВІРИ.

СТИХ 38: А КОЛИ ТВОРЮ, ТО ЯК МЕНІ НЕ ВІРІТЕ, ДІЛАМ МОЇМ ВІРТЕ, щоб ви зрозуміли і увірували, що у мені ОТЕЦЬ І Я В НЬОМУ.

Яскішного свідчення, здавалося б, не можна було вимагати, бо свідчення пророків були перед їхніми очима. Вони вимагали озна-

ки з небес. Ознаки їм дані в ділах Його, свідками яких самі вони були. Може вони бажали б того, що було на Синаї (Вихід 19, 16 —19). Але то був початок закону, який готував людей саме до цих днів, і коли б щось подібне сталося, то був би примус величчю, а не свободна воля і любов до Бога. Бо ж Христос приніс **закон свободи** (Як. 1, 25), а не закон примусу, як після Синаю. Ізраїльтяни коло Синаю тремтіли від страху, а проте вже тут стали поклонятися золотим телятам *). Чи й на цей раз не повторилося б те саме? Страх не перетворює людину, і віра, породжена сильними враженнями, нетривка. Любов перетворює людину і в'яже до Бога. Цю любов приніс Син Божий з небес від Отця, і цієї любови шукає у людей. Саме тому сказав Він Апостолові Фомі: “БЛАЖЕННІ ТІ, ЩО НЕ БАЧИЛИ, А ПОВІРУВАЛИ” (Іо. 20, 29). Тому Христос не насилює їхньої волі, Він намагається переконати їх і терпеливо переносить їхні зневаги, ждучи, що хоч дехто з них зрозуміє Його і увірує.

.СТИХ 39: І ШУКАЛИ ЙОГО ЗНОВ СХОПИТИ, ТА ВІН УХИЛИВСЯ ВІД РУК ЇХНІХ.

СТИХ 40: І ПІШОВ ЗНОВ НА ТОЙ БІК ІОРДАНУ, В ТЕ МІСЦЕ, ДЕ ПЕРШЕ ХРЕСТИВ ІОАН, І ПРОБУВАВ ТАМ.

В місії Христовій нічого не було випадкового. Він повинен був виконувати все, що заповідав Йому Отець (Іо. 12, 49), Він мав принестися в жертву в день пасхи, щоб стати Новою Пасхою, і саме в Єрусалимі, бо з Сиону мав вийти Новий Закон (Іс. 2, 2—3). Коли б тепер Він дозволив скопити Себе, то не виконав би всього того, що належало. Тому Він пішов від них за Йордан.

СТИХ 41: І БАГАТО ПРИЙШЛО ДО НЬОГО І ГОВОРИЛИ, ЩО ІОАН НІ ОДНОГО ЧУДА НЕ СТВОРИВ, А ВСЕ, ЩО СКАЗАВ ІОАН ПРО НЬОГО, БУЛА ПРАВДА.

Іоан був голосом Того, Хто кликав у пустині (Іс. 40, 3). Його місія була — проповідь покаяння, щоб приготувати дорогу для Господа та показати Його людям. Тому він не творив чуд, бо те мав зробити Той, Хто за Ним ішов. А все те, що говорив він про Цього Агнця Божого, справдилося перед очима їхніми.

СТИХ 42: І БАГАТО ТАМ УВІРУВАЛО В НЬОГО.

---

*) Вихід, 32.

Р О З Д І Л О Д И Н А Д Ц Я Т И Й

СТИХ 1: БУВ ОДИН НЕДУЖИЙ ЛАЗАР З ВІФАНІЇ, З СЕЛА МАРІЇ І МАРФИ, СЕСТРИ ЇЇ (Лук. 10, 38—42).

СТИХ 2: МАРІЯ Ж БУЛА ТА, ЩО НАМАСТИЛА ГОСПОДА МИРОМ І ОБТЕРЛА НОГИ ЙОГО СВОЇМ ВОЛОССЯМ: (Іо. 13, 3; Мф. 26, 7; Мрк. 14, 3) Й БРАТ ЛАЗАР ЗАНЕДУЖАВ.

СТИХ 3: І ОТ СЕСТРИ ПОСЛАЛИ ДО НЬОГО СКАЗАТИ: ГОСПОДИ, ОСЬ ТОЙ, КОГО ТИ **ЛЮБИШ**, НЕЗДУЖАЄ.

Родина ця була одна з тих, які зразу увірвали в Ісуса, як у Месію-Христа, посланого від Бога (Іо. 11, 27). Тому Христос полюбив цю родину (— 5), часто зупинявся у них з учениками Своїми, як у Своїх рідних. І вони гостили Господа з найбільшою пошаною (Лук. 10, 40).

СТИХ 4: ІСУС ЖЕ, ПОЧУВШИ, СКАЗАВ: ЦЯ НЕДУГА НЕНА СМЕРТЬ, А НА СЛАВУ БОЖУ, ЩОБ ЧЕРЕЗ НЕЇ ПРОСЛАВИВСЯ СИН БОЖИЙ.

Христос у відповідних місцях завжди називав Себе Сином людським (Чоловіческим). Це тоді, коли ученики Його ще не були введені в таємницю місіянства Сина Божого. Тепер же, після Преображення і після розмов з іудейськими законниками про хліб небесний, Христос усе частіше звє Себе Сином Божим, особливо в тих місцях і при тих подіях, які вище сил сина людського. В даному разі воскрешення Лазаря, що має статися, щоб прославився **Син Божий**.

СТИХ 5: ЛЮБИВ ЖЕ ІСУС МАРФУ І СЕСТРУ ЇЇ І ЛАЗАРЯ.

СТИХ 6: І ОТ, ЯК ПОЧУВ, ШО ВІН НЕЗДУЖАЄ, ТО ЗОСТАВСЯ НА ТОМУ МІСЦІ, ДЕ БУВ, ДВА ДНІ.

Він завжди переходив з місця на місце, навчаючи людей, тепер же, бажаючи йти до Лазаря, Він не пішов в інше місце, а пробув тут два дні, очевидно, даючи час натуральному кінцеві Лазаревої хвороби.

СТИХ 7: А ПІСЛЯ ТОГО КАЖЕ УЧЕНИКАМ: ХОДІМО ДО ІУДЕЇ ЗНОВУ.

СТИХ 8: КАЖУТЬ ЙОМУ УЧЕНИКИ: УЧИТЕЛЮ! ТІЛЬКИЩО ШУКАЛИ ІУДЕЇ КАМІНЯМ ТЕБЕ ЗАБИТИ, І ТИ ЗНОВ ІДЕШ ТУДИ?

СТИХ 9: ОДПОВІВ ІСУС: ЧИ НЕ ДВАНАДЦЯТЬ ГОДИН У ДНІ? ЯК ХТО ХОДИТЬ ЗА ДНЯ, НЕ СПОТИКАЄТЬСЯ, БО СВІТЛО ЦЬОГО СВІТУ БАЧИТЬ.

СТИХ 10: А ЯК ХТО ХОДИТЬ УНОЧІ, ТОЙ СПОТИКАЄТЬСЯ, БО НЕМА СВІТЛА В НЬОМУ.

Смисл цих двох стихів таємничо-образовий. День має 12 годин і тоді видно, тому люди не спотикаються. Для місії — спасіння людей — також визначений час. Він — Світло (Див. Іо. 12, 35), хто ходить при цьому Свіtlі... (сприймає Його науку), той не спотикається... Відсутність цього Світла в душах Христос називає ніччю, як видно із слів: “БО НЕМАЄ СВІТЛА В НЬОМУ”: Таємничість цього вислову мусіла насторожити учеників до уваги.

СТИХ 11: ЦЕ ПРОМОВИВ ВІН, ТА Й КАЖЕ ЇМ ПО ТОМУ: ЛАЗАР, ДРУГ НАШ, ЗАСНУВ, АЛЕ Я ЙДУ, ЩОБ ЗБУДИТИ ЙОГО.

Слова “друг наш” опреділюють ставлення Господа до Лазаря.

СТИХ 12: ТОДІ СКАЗАЛИ УЧЕНИКИ ЙОГО: КОЛИ ЗАСНУВ, ГОСПОДИ, ТО ОДУЖАЄ.

Спокійний сон у хворого показує, що в організмі його сталося покращання, це дає надію на видужання. Так і думали ученики.

СТИХ 13: КАЗАВ ЖЕ ІСУС ПРО СМЕРТЬ ЙОГО, А ВОНИ ДУМАЛИ, ЩО ВІН КАЖЕ ПРО СПОЧИНОК СОННИЙ.

СТИХ 14: ТОДІ ІСУС КАЖЕ ЇМ ПРОСТО: ЛАЗАР УМЕР.

СТИХ 15: І Я РАДИЙ ЗА ВАС, ЩО МЕНЕ НЕ БУЛО ТАМ, ЩОБ ВИ УВІРУВАЛИ. АЛЕ ХОДІМ ДО НЬОГО.

Коли б Христос був там, то сестри б благали Його зцілити брата (— 21). Не зцілили, було б гірше для сестер, і сумнів торкнувся б учеників. Бо якже б: чужих зціляв, а друга не зцілив. А допустити його до смерті, а потім воскресити, то сказали б, що навмисне. Та й чи повірили б, що Лазар таки вмер? Сумніви таки лишився в душах учеників. Тепер же смерть сталася, і

підозрінь ніяких щодо воскресення Лазаря не буде. Саме ж чудо воскресення ще більше переконає учеників, Хто Він. Слова: “ЩОБ ВИ УВІРУВАЛИ” показують, що ще й тепер у деяких з учнів віра ще не була твердою.

СТИХ 16: ТОДІ ФОМА, ЩО ЗВАВСЯ БЛИЗНЮК, СКАЗАВ УЧЕНИКАМ: ХОДІМО Й МИ, ЩОБ УМЕРТИ З НИМ.

Злоба у книжників і фарисеїв до Ісуса все більше наростила. Уже в синедріоні рішено вбити Його, хоч офіційної ухвали ще не винесено (— ст. 47—53), іти до Єрусалиму було дуже не-безпечно. Це знали всі ученики, що йти в Іudeю — це значить: на смерть, тому Фома, як рішучий чоловік, і каже: ходімо, щоб умерти з Ним.

СТИХ 17: ПРИЙШОВШИ, ІСУС ЗАСТАВ, ЩО ВІН УЖЕ ЧОТИРИ ДНІ БУВ У ГРОБІ.

Сестри не могли довго тримати тіло непохованним, та й не було потреби. Вони не могли думати, що Христос воскресить їхнього брата.

СТИХ 18: ВІФАНІЯ Ж БУЛА БЛИЗЬКО ЄРУСАЛИМУ, ГІН П'ЯТНАДЦЯТЬ.

СТИХ 20: МАРФА Ж ЯК ПОЧУЛА, ЩО ЙДЕ ІСУС, ТО ПІШЛА НАЗУСТРІЧ ЙОМУ, А МАРІЯ СІДІЛА В ХАТИ.

СТИХ 21: СКАЗАЛА Ж МАРФА ДО ІСУСА: ГОСПОДИ! ЯКБИ ТИ БУВ ТУТ, ТО НЕ ВМЕР БИ БРАТ МІЙ.

Вона певна була, що Христос зцілив би її брата.

СТИХ 22: ТА Й ТЕПЕР ЗНАЮ, ЩО ВСЕ, ЧОГО ТИ ПОПРОСИШ У БОГА, ДАСТЬ ТОБІ БОГ.

Віра Марфи певна і незаперечна.

СТИХ 23: КАЖЕ Й ІСУС: ВОСКРЕСНЕ ТВІЙ БРАТ.

СТИХ 24: КАЖЕ ЙОМУ МАРФА: ЗНАЮ, ЩО ВОСКРЕСНЕ У ВОСКРЕСІННЯ, В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

Цей вислів Марфи достойний особливої уваги; він показує, як вірували старозавітні люди в воскресіння мертвих. Та віра не відрізняється від віри тепер. Та не про те воскресення говорить Христос.

СТИХ 25: СКАЗАВ ІСУС: Я ВОСКРЕСЕННЯ Й ЖИТТЯ; ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, ТОЙ ХОЧ БИ І ВМЕР, ОЖИВЕ.

Слова ці мають більше значення до даного випадку. Їх можна передати так: "Я воскрешаю і даю життя, бо Сам Я — Життя. Ця смерть не є знищення. Хто вірує в Мене, того дух живе, і Я можу повернути його знов до тіла, щоб мертвий ожив".

Правда, за науковою Христовою, та і взагалі, за науковою Божою, душі людей не можуть умерти*). Однака життям душ Св. Письмо називає життя з Богом у Царстві Його, а життя відкинутих Богом (Мф. 25, 41) не є життя, та "друга смерть". (Апок. 20, 6, 14—15).

СТИХ 26: І ВСЯКИЙ, ХТО ЖИВЕ І ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ ВМРІЄ ПОВІКИ. ЧИ ВІРУЄШ ЦЬОМУ?

"Всякий, хто живе і вірує в Мене..." Слова ці показують, що віра спасає нас, коли ми віруємо за життя. Після смерті віра переходить у знання (Іо. 3, 2; Рим. 8, 24). Для невірних те знання не дасть ніякої користі, подібно, як дияволи від свого знання правди нічого не мають (Як. 2, 19). Ті ж, що вірують за життя і, очевидно, її живуть по вірі (Як. 2, 17), не вмрутуть повіки, згідно з словами Христовими (Розд. 5, 24—30).

Достойне уваги й те, що Христос такі високі істини відкриває простій жінці Марфі, як раніше самарянці (Іо. 4, 10—26). Правдиве слово Апостола, що в Христі Ісусі нема чоловічої чи жіночої статі (Гал. 3, 28). А найвищі у Бога мудрі по духу, а не по плоті. Такою мудрістю володіла і ця жінка Марфа, і вся ця родина.

СТИХ 27: ВОНА ГОВОРІТЬ ЙОМУ: ТАК, ГОСПОДИ, Я ВІРУЮ, ЩО ТИ ХРИСТОС, СИН БОЖИЙ, ЩО ЙДЕ В СВІТ.

Ось та проста, чиста віра непорочного серця. Чому ж первосвященики й законники, знаючи свідчення Св. Письма й пророків, бачучи здійснення тих пророцтв, не повірили? Через зарозумільність. Скам'яніле серце нездібне відчути близькість Бога.

СТИХ 28: І ПРОМОВИВШИ ЦЕ, ПІШЛА І НИШКОМ ПОКЛИКАЛА МАРІЮ, СЕСТРУ СВОЮ, СКАЗАВШИ: УЧИТЕЛЬ ТУТ! КЛИЧЕ ТЕБЕ.

---

*) Лук. 20,36.

СТИХ 29: ТА Ж, ЯК ПОЧУЛА, ХУТКО ВСТАЄ І ЙДЕ ДО НЬОГО.

СТИХ 30: ІСУС ЩЕ НЕ ВВІЙШОВ У СЕЛО, А БУВ НА ТОМУ МІСЦІ, ДЕ ЗУСТРІЛА ЙОГО МАРФА.

СТИХ 31: А ІУДЕЇ, ЩО БУЛИ З НЕЮ В ГОСПОДІ ТА РОЗВАЖАЛИ ЇІ, ЯК ПОБАЧИЛИ, ЩО МАРІЯ ХУТКО ВСТАЛА Й ВИЙШЛА, ПІШЛИ ЗА НЕЮ, КАЖУЧИ, ЩО ВОНА ЙДЕ ДО ГРОБУ ПЛАКАТИ ТАМ.

СТИХ 32: МАРІЯ Ж, ЯК ПРИЙШЛА, ДЕ БУВ ІСУС, ТО, ПОБАЧИВШИ ЙОГО, УПАЛА ЙОМУ ДО ҲІГ, КАЖУЧИ ЙОМУ: КОЛІ Б ТИ БУВ ТУТ, НЕ ВМЕР БИ БРАТ МІЙ.

Слова ті самі, що і в **Марфи** (стих 21). Обидві сестри були переконані, що Христос уздоровив би їхнього брата.

СТИХ 33: ІСУС, ЯК ПОБАЧИВ, ЩО ВОНА ПЛАЧЕ, І ТІ ІУДЕЇ, ЩО ПОПРИХОДИЛИ З НЕЮ, ПЛАЧУТЬ, ЗАСКОРБІВ ДУХОМ І СТРИВОЖИСЯ.

СТИХ 34: І СКАЗАВ: ДЕ ВИ ПОЛОЖИЛИ ЙОГО? ГОВОРЯТЬ ЙОМУ: ГОСПОДІ! ІДИ ПОДИВИСЬ.

СТИХ 35: ЗАПЛАКАВ ІСУС.

Чи жалко було Йому Лазаря і Він заскорбів духом, а плач Марії та іудеїв стривожив Його, що й Він заплакав? Він же знов, що Лазар воскресне на Його наказ. Треба думати, що щось значно глибше засмутило Його й витиснуло слізози. Тепер Він стояв перед владою смерти, як наслідком Адамового гріха. Може в цю хвилину мелькнули перед Його мисленям поглядом ті міліярди людей, яких так, як і Лазаря, змучила і забрала смерть, і не за Лазарем тільки заплакав Він, хоч, по людській природі, і за другом Лазарем. З другого боку, може перед Його думкою промелькнув страшний образ Його смерті на Хресті, якою Він має перемогти смерть, і це був початок тієї скорботи й тривоги, яка закінчилася в саду Гефсиманському в ту ніч, коли Його забрали?

У всякому разі, Його плач був далеко глибший, ніж плач за померлим другом.

СТИХ 36: ТОДІ ІУДЕЇ ГОВОРИЛИ: ДИВИСЬ, ЯК ВІН ЛЮБИВ ЙОГО.

**СТИХ 37: А ДЕЯКІ З НИХ СКАЗАЛИ: ЧИ НЕ МІГ БИ ЦЕЙ,
ЩО ВІДКРИВ ОЧІ СЛІПОМУ, ЗРОБИТИ, ЩОБ І ОЦЕЙ НЕ ВМЕР?**

**СТИХ 38: ІСУС ЖЕ, ЗНОВУ ЗАСКОРБІВШИ, ПРИЙШОВ ДО
ГРОБУ. А ТО БУЛА ПЕЧЕРА І КАМІНЬ ЛЕЖАВ НА НІЙ.**

**СТИХ 39: КАЖЕ ІСУС: ЗНІМІТЬ КАМІНЬ. КАЖЕ ЙОМОУ СЕС-
ТРА ВМЕРЛОГО МАРФА: ГОСПОДИ, ВЖЕ ЧУТИ ТЛІННЯ, БО
ЧОТИРИ ДНІ ВЖЕ В ГРОБІ.**

Заувага Марфи незвичайно важлива. Сморід тління — то пев-
на ознака смерті. Коли поглянути з анатомічного боку, то сморід
є наслідок розпаду клітин. Тут не те, що воскрешення дочки Іа-
їра. Там Господь повелів духові вернутися в тіло. А тут треба бу-
ло відновити клітини, мовби створити спочатку. Це чудо особли-
вої ваги, особливої сили.

**СТИХ 40: КАЖЕ ЙІ ІСУС: ЧИ НЕ СКАЗАВ Я ТОБІ, ЩО КО-
ЛИ БУДЕШ ВІРУВАТИ, ТО ПОБАЧИШ СЛАВУ БОЖУ?**

Самі ці слова вказують на подію особливої сили, особливої
Божої милості.

**СТИХ 41: І ОТ ЗНЯЛИ КАМІНЬ, ДЕ ЛЕЖАВ УМЕРЛИЙ. ІСУС
ЖЕ ЗВІВ ОЧІ ВГОРУ І СКАЗАВ: ОТЧЕ! ХВАЛУ ТОБІ ВІДДАОУ,
ЩО ТИ ПОЧУВ МЕНЕ.**

**СТИХ 42: Я Й ЗНАВ, ЩО ТИ МЕНЕ ЗАВЖДИ ЧУЄШ, ТА
СКАЗАВ ЦЕ ТІЛЬКИ ДЛЯ НАРОДУ, ЩО СТОЇТЬ НАВКРУГИ.
ЩОБ УВІРУВАЛИ, ЩО ТИ МЕНЕ ПОСЛАВ.**

Контекст цих стихів дає підставу думати, що Христос мисле-
но молився до Отця, щоб благословив довершити надмірне діло —
воскресити з тління. Тепер же, як людина, мав упевнитись, що так
станеться. Подяку ж Свою висловлює для того, щоб показати, що
не людською волею чи силою Він воскресить Лазаря, а виключ-
но силою Божою, даною Отцем-Богом Синові-Богу, посланому від
Отця.

**СТИХ 43: І СКАЗАВШИ ЦЕ, СИЛЬНИМ ГОЛОСОМ ПОКЛИК-
НУВ: ЛАЗАРЮ, ВИЙДИ ГЕТЬ!**

Чому сильним голосом? Не можна думати, що для Лазаря, щоб
почув, бо для Божої сили однаково. Скоріше для народу, щоб усі
почули, і щоб той оклик глибоко запав у душі всім присутнім.

СТИХ 44: І ВИЙШОВ УМЕРЛИЙ, ПОВИТИЙ ПО РУКАХ І ПОНОГАХ ПОКРИВАЛОМ, І ЛИЦЕ ЙОГО ОБВ'ЯЗАНЕ БУЛО ХУСТКОЮ. ІСУС КАЖЕ ІМ: РОЗВ'ЯЖІТЬ, НЕХАЙ ІДЕ.

Ісус каже ім: розв'яжіть його й пустіть, нехай іде.

Євангелист не каже, що у Лазаря лишилися якісь сліди слабості від пережитого. Він вийшов цілком здоровий.

СТИХ 45: ТОДІ БАГАТО ІУДЕЇВ, ШО ПОПРИХОДИЛИ ДО МАРІЇ І БАЧИЛИ, ЩО СТВОРИВ ІСУС, УВІРУВАЛИ В НЬОГО.

Євангелист нічого не каже, як були вдячні Христові Марфі та Марія, а також і сам Лазар. Але прийняття, яке справили Йому у Віфанії, в домі Симона прокаженого (очевидно, зціленого Христом), напевно було подякою Христові. Виявляючи найбільшу пошану, Марія намстила ноги Ісуса найдорожчим запашним міром, і обтерла волоссям голови своєї на знак найбільшої вдячності й віданості. Однаке, кидається в очі, чому серед Жон Мироносиць не споминається їхніх імен? Що були вони обидві серед жінок під час страждань Христових, як також і Лазар, в тому нема сумніву. Але що жили вони не в Єрусалимі, чутка про воскресення Христа досягла їх, може, як зійшло сонце (Мр. 16, 1), і там вони були серед "інших" (Лук. 24, 10). А що були вони всі троє серед усіх тих, що були в горниці Сіонській в день воскресення й пізніше, а потім після зшестя Св. Духа на Апостолів у тій горниці, де дообрали Апостола Матфія, в тому нема сумніву.

СТИХ 46: А ДЕЯКІ З НІХ ПІШЛИ ДО ФАРИСЕЇВ І СКАЗАЛИ ІМ: ЩО ЗРОБИВ ІСУС.

Це ті, яких посылали фарисеї слідкувати, що робить Христос.

СТИХ 47: ТОДІ ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ І ФАРИСЕЇ ЗІБРАЛИ РАДУ І КАЗАЛИ: ЩО НАМ РОБИТИ, ЩО ЦЕЙ ЧОЛОВІК БАГАТО ЧУДЕС ТВОРИТЬ?

СТИХ 48: КОЛИ ЗОСТАВИМО ЙОГО ТАК, ВСІ УВІРУЮТЬ У НЬОГО І ПРИЙДУТЬ РИМЛЯНИ Й ЗАБЕРУТЬ МІСТО Й НАРОД НАШ.

На цих людях справдилися слова, сказані Богом через пророка Ісаю: "ЗАКАМ'ЯНІЛО СЕРЦЕ ЇХ І ЗАСЛІПИЛИСЬ ОЧІ ІМ" (Іс. 6, 10). Вони, дивлячись, не бачать, і, слухаючи, не чують. Таке чудо, як воскресення з мертвих того, що почав уже зотліва-

ти, не здивувало їх і не примусило замислитися. Вони не заперечують чуд, але невдоволені, що їх так багато. Вони не силкуються зрозуміти ті чуда, а вимагають знищити Творця чудес. Яка ж причина? Вони боятьсяся, що весь народ увірує в Нього і проголосить Його Царем. Вони не хочуть дізнатися, що Христос не земнє царство проповідує, хоч і чули. Найбільший їхній страх за своє становище, а ненависть до Нього — за докір їм за беззаконну поведінку.

СТИХ 49: ОДИН ЖЕ З НИХ, КАІАФА, ЩО БУВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОМ ТОГО РОКУ, СКАЗАВ ІМ: ВИ НІЧОГО НЕ ЗНАЄТЕ.

СТИХ 50: І НЕ ЗВАЖАЄТЕ, ЩО КРАЩЕ НАМ, ЩОБ ОДИН ЧОЛОВІК УМЕР ЗА ЛЮДЕЙ, А НЕ ВЕСЬ НАРОД ЗАГИНУВ.

Каїфа міг сказати, що краще нехай Він загине, а не весь народ. Але мимоволі він висловився так, що сказав іншу, глибшу правду, ніж те, що хотів сказати. Тому Євангелист зазначує:

СТИХ 51: ЦЕ Ж ВІН НЕ ВІД СЕБЕ СКАЗАВ, А БУВШИ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОМ ТОГО РОКУ, ПРОРОКУВАВ, ЩО ІСУС МАЄ ВМЕРТИ ЗА НАРОД.

СТИХ 52: І НЕ ТІЛЬКИ ЗА НАРОД, А ЩОБ І РОЗСІЯНИХ ДІТЕЙ БОЖИХ ЗІБРАТИ В ОДНО.

Під словом “народ” мислиться народ ізраїльський. Дітьми Божими Євангелист називає тих, що ввійдуть у Церкву Божу з інших народів (Іо. 10, 16; Єф. 2, 11—20; Ів. 1, 12).

СТИХ 53: ОТОЖ, З ТОГО ДНЯ ЗМОВИЛИСЯ, ЩОБ УБИТИ ЙОГО.

Це вже офіційна ухвала, передсповіщена Христом у притчі про виноградарів (Мф. 21, 38).

СТИХ 54: ЧЕРЕЗ ТЕ ІСУС НЕ ХОДИВ УЖЕ БІЛЬШЕ МІЖ ІУДЕЯМИ ЯВНО, А ПІШОВ ЗВІДТИ ДО КРАЇВ КОЛО ПУСТИНІ, У МІСТО, ЩО ЗВАЛОСЯ ЄФРАІМ, І ТАМ ПЕРЕБУВАВ З УЧЕНИКАМИ СВОЇМИ.

СТИХ 55: БУЛО Ж БЛИЗЬКО ДО ПАСХИ ІУДЕЙСЬКОЇ, І БАГАТО З УСЬОГО КРАЮ ПРИЙШЛО В ЄРУСАЛИМ ДО ПАСХИ, ЩОБ ОЧИСТИТИСЬ.

За свідченням істориків, на Пасху в Єрусалим сходилося сог-

ні тисяч народу, з усієї Римської імперії, іудеї й прозеліти (люди з інших народів, що прийняли іудейський закон). Тоді Єрусалим не міг умістити всіх. Частина спинялася в околишніх селах, а більше перебували в наметах поза містом. Тих наметів так було багато, що, здавалося, паслася отара білих овець навколо Єрусалиму (за проф. Барсовим: "Жизнь Иисуса Христа"). Тепер же більше, бо чутка про Ісуса пролетіла всюди, і багато бажали побачити Його (— 12, 21).

СТИХ 56: ТОДІ ШУКАЛИ ІСУСА І, СТОЯЧИ В ХРАМІ, ГОВОРІЛИ ПРОМІЖ СЕБЕ: ЯК ВАМ ЗДАЄТЬСЯ? ЧИ НЕ ПРИЙДЕ ВІН НА СВЯТО?

СТИХ 57: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ ЖІ ФАРИСЕЇ ДАЛИ НАКАЗ, ЩО ЯК ХТО ДОВІДАЄТЬСЯ, ДЕ ВІН, ТО ДАВ БИ ЗНАТИ. ІШОВ ІМ СХОПИТИ ЙОГО.

Р О З Д І Л Д В А Н А Д Ц Я Т И Й

СТИХ 1: ЗА ШІСТЬ ЖЕ ДЕНЬ ПЕРЕД ПАСХОЮ ІСУС ПРИЙШОВ У ВІФАНІЮ, ДЕ БУВ ЛАЗАР ПОМЕРЛИЙ, ЩО ЙОГО ВІН ВОСКРЕСИВ ІЗ МЕРТВИХ.

СТИХ 2: СПРАВИЛИ Ж ЙОМУ ТУТ ВЕЧЕРЮ, І МАРФА ПРИСЛУГОВУВАЛА, А ЛАЗАР БУВ ОДИН ІЗ ТИХ, ЩО СИДІЛИ З НИМ.

У Євангелистів Мф. 26, 6 і Мр. 14, 2 говориться, що ця вече-ря відбулася в домі Симона прокаженого. Названо його так тому, що був прокажений і Господь зцілив його. Здається, що і родина Лазаря і родина Симона із віячності за виявлену їм милість хотіли виявити Христові з учениками велику пошану цією вечерою. Чому не в домі Лазаря? Можливо, що в Симона було більше примищення, а Симон певно був близьким родичем Лазаря й сестер його. Це видно з того, що сестри чуються там, як у себе вдома.

СТИХ 3: МАРІЯ Ж, ВЗЯВШИ ЛІТРУ МИРА НАРДОВОГО, ЧИСТОГО, ДУЖЕ ДОРОГОГО, НАМАСТИЛА НОГИ ІСУСА І ОБТЕРЛА ВОЛОССЯМ СВОЇМ НОГИ ЙОГО; ГОСПОДА Ж НАПОВНИЛАСЯ ПАХОЩАМИ ВІД МИРА.

Євангелисти: Матфей (26, 7) і Марк (14, 3) говорять, що жінка (без імені) вилила миро на голову, коли Він сидів, а Євангелист Іоан пише, що намостила ноги. Як погодити? Очевидно, що Марія спочатку вилила миро Христові на голову, а потім намостила ноги. Тому, що ті Євангелисти не споминають, що вона витерла ноги волоссям голови своєї, вони й говорять тільки про голову. Євангелист же Іоан, бажаючи підкреслити віячність Марії за брата Лазаря, споминає, що, намостиивши ноги, вона обтерла їх волоссям голови своєї на знак найвищої пошани й покори. Що вона вилила миро на голову, видно з того, що Христос говорить: “**ВИЛИВШИ ЦЕ МИРО НА ТІЛО МОЄ, ВОНА НАГОТОВИЛА МЕНЕ НА ПОХОРОН**” (Мф. 26, 12; Мар. 14, 8). При похороні намашували все тіло, так і Христові голову і ноги.

Важливі зауваження до 3-го стиха:

Про вечерю у Симона Прокаженного оповідають Євангелисти: Матфей 26, 6—13, Марк 14, 3—9, і Іоан 12, 1—8, а Лука не оповідає. Але тому, що тільки один Лука оповідає про вечерю у Симона Фарисея (Лук. 7, 37—50), на якій блудниця намостила ноги Ісуса Христа і обтерла волоссям голови своєї, як і Марія, сестра Лазарева в домі Симона Прокаженного, дехто став думати, що ніби і Лука повіствує про ту саму вечерю і про ту саму жінку. Помилка запала так глибоко, що в російській Біблії (Берлін, 1941 року) на стор. 77 Нового Заповіту, до ст. 37 подано, як ніби тожні паралелі: Мф. 26, 7; Мр. 14, 3; Іоана 11, 2; 12, 3. (їх треба скреслити, як помилкові). Можливо, з російського безкритично перейшло і до перекладів, які брали з російської Біблії. Все це породило плутанину в розумінні — хто була та блудниця? Навіть в проповідях довелося чути, що ніби Марія, сестра Лазаря була та "велика грішниця". Але досить хоч трошки приглянутися, щоб побачити, що ті дві вечері не мають нічого між собою спільногого, крім міра та обітрання помашених ніг Христа волоссям голови діючих жінок. Вечеря у Симона Фарисея відбулася ще тоді, коли Йоан Хреститель був ще живий (Лук. 7, 18—28) і відбулася в місті Наїн, де Христос воскресив юнака вдови, або ж в місті Капернаумі, якщо Христос вернувся (—1). Жінка-грішниця походила з того ж міста (ст. 37). Лука не називає її імення, не каже, щоб хтось шкодував за тим миром, не сказав і Христос, що вона приготовила Його на похорон і що про неї будуть згадувати, як то сказано у інших Євангелістів про Марію, сестру Лазаря. Лише сказав: "Іди спокійна: віра твоя спасла тебе" (—50).

А вечеря у Симона Прокаженного відбулася у Віфанії коло Єрусалиму, в суботу перед Входом Господнім в Єрусалим, за шість день перед юдейською Пасхою (Ів. 12, 1). Отже, змішувати ці дві події нема ніяких підстав, а вважати, що ніби Марія, сестра Лазаря, була та грішниця, яку згадує Лука, це — була б зневага до Самого Христа Сина Божого, бо Він же любив цю родину (Ів. 11, 5), часто гостив у них з учениками, як у своїх (Лук. 10, 38—42). Похвалив Марію, що вона вибрала собі Добру Частину — Слово Боже. Можливо, що ці дві сестри ради служіння Богові лишилися незамужніми. А судячи по тому, як народ шанував Лазаря, можна думати, що він займав якесь становище в синагозі і належав до законників. Бо Христос, хоч і йшов до грішників кликати їх до покаяння, як напр., Закхея, але ніколи не толерував ніякого гріха і ніякого гріховного життя.

В другу помилку впадають ті, що думають, що та блудниця це була Марія Магдалина. Але й тут нема ніяких підстав так думати: Марія Магдалина народилася в Сірії в місті Магдалі (див. її життя під 22 липня). Мабуть ще з дитинства почали її біси мучити муками біснування. Коли ж Христос появився в Галілії і почав сціляти недужих і біснуватих, привели до нього й її, і Він вигнав із неї сім бісів (Лук. 8, 2; Мр. 16,9). Число "7" мало якесь значення і для бісів, коли вони його трималися і мабуть тримаються (Мф. 12, 45). Після того Марія Магдалина уже не відступала від Господа, а з другими жінками всим, чим могла, допомагала Христові (Лук. 8, 2). А та грізна жінка була з Капернаума, або Наїна, як сказано вище. Вона не мучилася і не падала від біснування, як то знаємо про євангельських біснуватих і не втрачала волі й свідомості і саме тому обдумала, як їй приступити до Ісу-са Христа. Цього Марія Магдалина в своїй хворобі біснування не могла б зробити, бо біснуваті утікали і втікають від Христа.

Отже, євангелії повістують про цілком окремих трьох жінок: **блудниця**, що про неї повістує Лука в роз. 7, 37—50, не зазна-чаючи імені, **Марія Магдалина**, і **Марія**, сестра Лазаря.

В середу Страсного тижня в стихирах на вечірні говориться про ту блудницю, без імені, про яку говорить Лука, і проводиться паралель між нею і Юдою. Вона від самого ~~дна~~ гріховности, че-рез покаяння, дійшла до висоти святости, а Юда, через гро-шлюбство та нерозум, з висоти апостольства упав до загибелі. Вона стала зразком покаяння, а Юда — осторогою для інших.

СТИХ 4: ТОДІ СКАЗАВ ОДИН ІЗ УЧЕНИКІВ ЙОГО ІУДА СИМОНІВ ІСКАРІОТ, ЩО ХОТІВ ЙОГО ВИДАТИ:

СТИХ 5: ЧОМУ Б ЦЬОГО МИРА НЕ ПРОДАТИ БУЛО ЗА ТРИСТА ДИНАРІВ І НЕ ДАТИ УБОГИМ?

Матфей каже, що ремствували "ученики Його". Марк каже "деякі", а Іоан просто каже, хто. Міг іще хтось із присутніх го-дитися з ним (може й неширо).

СТИХ 6: СКАЗАВ ВІН ЦЕ НЕ ТОМУ, ЩО ДБАВ ПРО УБО-ГІХ, А ТОМУ, ЩО БУВ ЗЛОДІЙ І МАВ СКРИНЬКУ І НОСИВ, ЩО ВКИДАЛИ.

Необхідно трохи більше уваги звернути на Іуду. Він син Си-мони з міста Каріота, тому мав прізвище "Іскаріот". Цей жалю-гідний "апостол" викликав, іще й тепер викликає багато супере-

чок. В той час, коли Церква в своїх богослужбових піснях цілком засуджує Іуду, як негідного, невдячного, злочестивого (Служба Страстей Христових), деякі богослови підходять до нього з боку філософії. Вони кажуть: якщо викуплення людей мало статися кров'ю Христовою на хресті, то хтось мусів видати Ісуса синедріонові. Це ніби входило в план Божий, і тому Іуда тільки виконав те, що йому призначено. Звідси, кажуть, ледве чи можна ставити те в його персональну вину. Дехто посилається і на слова Апостола Павла про предопреділення Боже (Рим. 8, 29—30; 9, 10—21). Але Апостол Павел не говорить про примусовість передопреділення. Він каже: **“кого Він (Бог) наперед узняв, тих і призначив бути подобними до образу Сина Свого, щоб Він був первородним між многими братами. А кого Він призначив, тих і покликав, а кого покликав, тих і прославив”.**

Отже, нема примусового призначення. Інакше, як погодити з тим слова Самого Бога, що Він не бажає смерти (загибелі) грішника (Єзек. 18, 4—9; 18, 21—24; 28, 31—32). Коли б справді наперед було Богом призначено кому бути праведним, а кому бути грішним, то яка була б ціль покаяння?

Сам Христос Спаситель кличе до Себе всіх: “ПРИЙДІТЬ до МЕНЕ В СІ” (Мф. 11, 28). Він прийшов знайти і спасті загиблого (грішника) (Лук. 19, 10). Він кличе в сіх пити з чаши Його Св. Кров у Євхаристії на відпущення гріхів (Мф. 26, 27—28). Який смисл був би всьому тому, коли б грішники були по передопреділенню?

Той же Апостол каже: що Бог хоче, щоб усі люди спаслися (І Тим. 2, 4). Як би могли спастися ті, що наперед определені на загибель? Не можна забувати про свободу волі, дану людині. Доля її в її руках. Деся у Ездри кн. 3 сказано, що люди подібні до зерен пшениці, які посіяні на ниві; зерна однакові і всі сіяні для доброї мети, але виростають і дають плід не всі. Всі люди створені Творцем у Адамі для доброго, всім їм дана свобода діяння. Але Бог, Якому **“відомі від вічності всі діла Його”** (Діян. 15, 18), у Якого нішо з творінь не буває поза Його увагою (Іс. 40, 26), Дух Якого наповняє всесвіт, обнімає все і знає кожне слово (Прем. 1, 7), знає наперед, як хто буде користати з своєї свободної волі, як її спрямує — до Бога, чи супроти Бога, і тому праведних обрав, грішних же кличе до покаяння. Правда, Господь ще до народження декого определює до якоїсь поважної місії. Як,

наприклад, Св. Предтечу Іоана, раніше — Самуїла, Самсона й ін.. Але те стається на підставі першого, цебто, що дана особа свою- свободну волю спрямую на служіння Богу, як, наприклад, Св. Ап. Павел.

Отже, й Іуда не був призначений від Бога бути предателем- зрадником Іуса Христа. Правда, про його вчинок були пророку- вання, як, наприклад: "ТОЙ, ЩО ІВ ХЛІБ МІЙ, ПІДНЯВ ПРОТИ МЕНЕ П'ЯТУ СВОЮ" (Іо. 13, 18; Пс. 40, 10). Але тому, що так мало статися. Іуда ж прийшов до того своєю нерозумною волею.

На підставі записів у Євангеліях, ми можемо піznати Іуду близче. Христос призвав його до Апостольства не для того, щоб він виконав свою сумну місію зрадника. В той час Іуда був та- кий, як і всі покликані. Судячи по тому, що він у перечисленні учеників останній, можна думати, що й покликаний він до Апос- тольства останній. Він був побожний. Дуже захоплювався науковою Христовою і любив Учителя. Був чесний, практичний і господар- ний. Саме тому став мов би скарбником серед Апостолів. Невели- кі там-були скарби, а все ж таки, люди, знаючи, що Христос ученики Його не мають змоги працювати, а мають потребу всьо- го до життя, дещо жертвували. Іуда тим розпоряджав: дещо давав убогим за наказом Учителя (Іо. 13, 29). Ніде в Євангеліях не го- вориться, що Іуда в першому році свого апостольства десь виявив себе негативно. Саме тому Господь причислив його до дванадця- тьох.

Він був, як і всі. Але характер у нього був трохи відмінний. Він слухав Христа і захоплювався. В той же час прислухався і до фарисеїв, і де-в-чому годився з ними. Слухаючи про Царство Месії, він, як і інші з Апостолів, уявляв його собі, як земне царство, і потроху почав мріяти, яке то він становище зайде в тому царст- ві? Сам він був з небагатої провінціяльної родини, а тут, поба- чивши розкіш саддукеїв, міг малювати собі в думках своє стано- вище в царстві Месії. Тим часом почав потроху збирати скарби, — почав і дещо утаювати з скарбниці. Убогим давав мало, а показував багато. Христос, даючи науку до народу, часто торкав- ся і недосконалих поглядів Своїх учеників. Можна думати, що наука: "Не скривайте собі скарбів на землі" ... (Мф. 6, 19) почас- ти торкалася й Іуди, але даремно — апетит його до них збільшу- вався. Він вірив, що Христос незабаром об'явить Себе царем, але. як проходив уже рік і другий, він почав сумніватися в тому, що Христос казав. Він усе більше зближувався з ворогами Христа і

вислухував їхні доводи, що Ісус не Месія. Дійшло до того, що він став "дворушником і лицеміром": він, перебуваючи серед Апостолів, вислухував і видивлявся все, що тут було, і передавав ворогам. Христос не відганяв його, лише давав йому зрозуміти, що Йому все відоме. Слова: "ЧИ НЕ 12 ВАС Я ВИБРАВ, АЛЕ ОДИН ІЗ ВАС ДИЯВОЛ (наклепник)", сказані були про Іуду, щоби врозуміти його (Іо. 6, 70—71). В міру того, як збільшувалася злоба ворогів Христових, роля Іуди, як зрадника, побільшувалася. Ім треба було шпигуна, який слідкував би за кожним кроком Ісуса. Тому вони щільніше взялися за Іуду. Напевно переконували його, що Ісус обманює народ, переконували його і в тому, що знищити Ісуса буде боговгодне діло і велика прислуго батьківщині (Іо. 11, 48—50), і він схилився до їхніх думок. Крім усього, обіцяли добре оплатити його услугу готівкою. Отже, він попав у вир. Бачучи чуда, які творив Христос, він не міг порвати з Ним зовсім: а що, як Він справді стане царем? З другого боку: а що, як Ісус тільки мудрець, а ніякий Месія? То чи вигідно стати проти синедріону? А тим часом, на нього натискали.

Щоб вийти з тієї мучительної колізії з вигодою для себе, Іуда придумує оригінальний вихід: він предастіть Його їм і поставити Ісуса в таке становище, що Той хоче-не-хоче, мусітиме об'явити Себе царем з такою силою, що всі підкоряться Йому. Адже ж творить Він чуда. Це буде прислуго з його, Іуди, боку народові, бо то буде край римській неволі. Тим часом йому добре заплатити синедріон. Це останнє рішення він здійснює в середу перед пасхою. Він біжить до них і питає, що йому дадуть за те, що видасть їм без народу? Він сподівався великого. Але тут сталася зміна. Тут присудили, що Ісус не вартий великої ціни — досить з Нього ціни раба за викуп — 30 срібняків. На думку Іуди, це було ніщо в порівнянні з тим, що він сподівався, але відступати вже пізно було і небезпечно. Він узяв, і вже ролю предателя виконував до краю. Коли взяли Ісуса, він, мов би в гарячці, чекав, що осьось станеться щось наїзничайне, і Ісус знищить ворогів своїх і Себе об'явить царем. Як тоді вже з ним буде, він не думав до краю: він тішив себе, що таким чином він наблизить визволення свого народу. Він невідступно був на суді, і коли побачив, що Ісуса засудили на смерть, і нічого такого, як він думав, не сталося, що всі плани його пішли на марне, бо 30 срібняків то був лише глум над ним, — у нього опустилися руки. Разом із тим, у нього по-лум'ям ожив спомин усього того, що зробив йому Христос. Тепер

він повірив у правдивість слів Христових: "що Синові Людському належить відданому бути в руки людей грішних. І наглумлятися над Ним, уб'ють Його, і Він на третій день воскресне". Це сам він чув із уст Христових. Тепер до того прийшло. А коли так, то що ж тоді він, Іуда? Яка його роль і чого йому ждати? І він, мов у пропасниці, біжить до храму з мучительним криком: "Згрішив я! Видав кров неповинну!" Шо думав він? Може думав цим спинити присуд? Але почув горде, холодне: "Що нам до того? Дивись сам?". І шпурнув він ті срібняки на підлогу, а сам, схопивши вір'ювку, вибіг за місто й повісився на осиччині. Гнила була вір'ювка, недовго витримала, обірвалася; він упав, розбився так, що все з живота вирвалося (Діян. 2, 18).

Ось таким шляхом прийшов Іуда до такого трагічного кінця: по своїй нерозумній волі, а не по призначенню від Бога. Отже, він тільки нещасний, але винен у тому сам.

СТИХ 7: СКАЗАВ ЖЕ ІСУС: ОСТАВ ЙІ: НА ДЕНЬ ПОХОРОНУ МОГО ВОНА НАЛАГОДИЛА ЦЕ.

У Матфея сказано: "ВИЛИВШИ ЦЕ МИРО НА ТІЛО МОЄ, ВОНА НАГОТОВИЛА МЕНЕ НА ПОХОРОН" (— 26, 12). Ці слова сказані до Іуди, вони показали йому, що Ісус знає, що робить він. Але не спинили його.

СТИХ 8: БО ВБОГИХ ЗАВЖДИ МАЄТЕ З СОБОЮ, А МЕНЕ НЕ ЗАВЖДИ МАЄТЕ.

З цих слів видно, що допомагати вбогим треба, однаке неможна забувати того, що йде на славу Божу.

СТИХ 9: ДОВІДАЛОСЬ ЖЕ БАГАТО НАРОДУ З ІУДЕЇВ, ЩО ВІН ТАМ, І ПРИЙШЛИ НЕ ТІЛЬКИ РАДИ ІСУСА, АЛЕ ЩОБ ПОБАЧИТИ Й ЛАЗАРЯ, ЩО ЙОГО ВІН ВОСКРЕСИВ З МЕРТВИХ.

СТИХ 10: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ Ж НАРАДИЛИСЬ, ЩОБ І ЛАЗАРЯ ВБИТИ.

СТИХ 11: БО БАГАТО З ІУДЕЇВ ЧЕРЕЗ НЬОГО ПРИХОДИЛО І ВІРУВАЛИ В ІСУСА.

Воскресення більш, як чотириденного мерця (бо не зразу ж після смерті поклали його в гріб), не могло не здивувати народ. Таке вчинити міг тільки творчий Дух Бога, тому народ через це чудо вірував у Ісуса, як посланого з небес. Але у первосвящени-

ків ненависть затемнила розум, вони не хочуть тут добачати сили Божої, і не розуміють, Кого хочуть вони вбити.

СТИХ 12: НА ДРУГИЙ ДЕНЬ БАГАТО НАРОДУ, ЩО ПРИЙШЛИ НА СВЯТО, ПОБАЧИВШИ, ЩО ІСУС ІДЕ В ЄРУСАЛИМ,

СТИХ 13: УЗЯЛИ ПАЛЬМОВЕ ВІТТЯ ТА Й ВИЙШЛИ НАЗУСТРІЧ ЙОМУ І КРИЧАЛИ: ОСАННА! БЛАГОСЛОВЕН, ХТО ІДЕ В ІМ'Я ГОСПОДНЄ, ЦАР ІЗРАЇЛІВ.

Воскресення Лазаря стало останнім пунктом доказу того, що Ісус справді Той Месія, Який мав прийти. І народ, довідавшись, що Він іде в Єрусалим, кинувся назустріч Йому, творячи тріумф, як цареві. Всіх охопило нез'ясниме почуття радості й піднесення. Вони зрізували зелені віхи дерев і йшли назустріч, інші також проводжали з віттям і криком: “Осанна!” (спасіння).

СТИХ 14: ІСУС ЖЕ, НАЙШОВШИ ОСЛЯ, СІВ НА НЬОГО, ЯК НАПИСАНО:

СТИХ 15: НЕ БІЙСЯ. ДОЧКО СИОНОВА: ЦЕ ЦАР ТВІЙ ІДЕ, СІДЯЧИ НА МОЛОДІМ ОСЛІ (Зах. 9, 9; Іс. 62, 11).

Євангелист не описує, як найдено осля тому, що інші Євангелисти про це докладно говорять (Мф. 21, 2—3; Mr. 11, 1—7). Що ж до пророцтва Захарії, Св. Іоан пише:

СТИХ 16: АЛЕ ЦЬОГО НЕ ЗРОЗУМІЛИ УЧЕНИКИ ЙОГО СПОЧАТКУ, А КОЛИ ПРОСЛАВИВСЯ ІСУС, ТОДІ ЗГАДАЛИ, ЩО ЦЕ БУЛО ПРО НЬОГО НАПИСАНО, І ЩО ТАК ВЧИНИЛИ ЙОМУ.

“Коли прославився Ісус” — це — “коли воскрес Ісус”. В той же час, коли відбувався цей величний вхід Господа в Єрусалим, вони самі були в великому піднесенні. Та й не тімili вони, що діялося, бо все сталося так несподівано. Тисячі народу і такий тріумф! Тільки після явлення Воскреслого Господа для них стало ясно, Хто був Іхній Учитель. Тепер вони перебирали в пам'яті всі події на протязі тих трьох з половиною років та після того, як Христос розкрив їм розум розуміти Писання (Лук. 24, 45) для них стало ясно, що пророк Захарія писав про Нього.

Щодо самого входу Господа в Єрусалим, Христос правдив, як Цар світу, йшов у Єрусалим, але так, як виступали царі в похід проти ворога, якого треба перемогти. Тому, коли людей і учеників охопив нероз'яснений екстаз (Лук. 19, 37—38) радости, Він,

Цар, не радів. Навпаки, коли поглянув з гори на шумний Єрусалим, то заплакав і сказав: “О, КОЛИ Б ТИ ХОЧ У ЦЕЙ ТВІЙ ДЕНЬ ЗРОЗУМІВ, ЩО СЛУЖТЬ ДЛЯ ТВОГО СПОКОЮ. АЛЕ ЦЕ ТЕПЕР ЗАКРИТО ВІД ОЧЕЙ ТВОЇХ” (Лук. 19, 41—42).

СТИХ 17: НАРОД, ЩО БУВ З НИМ, СВІДЧИВ, ЩО ВІН ВІЗВАВ ЛАЗАРЯ З ГРОБУ І ВОСКРЕСИВ ЙОГО З МЕРТВИХ.

СТИХ 18: ЧЕРЕЗ ТЕ НАРОД І ЗУСТРІВ ЙОГО, БО ЧУВ, ЩО ВІН СТВОРІВ ТЕ ЧУДО.

(Див. пояснення до 13-го стиха).

СТИХ 19: А ФАРИСЕЇ МІЖ СОБОЮ ГОВОРИЛИ: БАЧИТЕ, ЩО НІЧОГО НЕ ВДІЄТЕ? ОСЬ УВЕСЬ СВІТ ПІШОВ ЗА НИМ.

Слова фарисеїв — “увесь світ пішов за Ним”, показують, яка сила народу проводжала Господа в Єрусалим.

СТИХ 20: БУЛИ Ж ДЕЯКІ ГРЕКИ МІЖ ТИМИ, ЩО ПРИЙШЛИ ПОКЛОНИТИСЬ У СВЯТО.

Це так звані прозеліти, що прийняли закон іудейський.

СТИХ 21: ВОНИ ПІДІЙШЛИ ДО ФИЛИПА, ЩО БУВ З ВІФСАЇДИ ГАЛІЛЕЙСЬКОЇ, І БЛАГАЛИ ЙОГО, КАЖУЧИ: ПАНЕ, МИ ХОЧЕМО ІСУСА БАЧИТИ.

Є передання церковне, що Авгар, князь Едеський, хворий на проказу, послав свого маляра Ананію з малювати образ Христа, з надією, що й від образу князь видужає. Припускають, що між цими греками був і той Ананія. Але як з малювати йому не вдавалося, передання каже, що Христос попросив води, умився, приклав рушника до обличчя, і на ньому лишився Його Образ, так званий Нерукотворний. Христос дав його Ананії, а той одніс князеві Авгарю. Князь видужав. Правда, Євангелисти не згадують цього випадку. Але судячи по піднесеній мові Христа Спасителя, здається, що було щось більше, ніж тільки те, що греки хотіли побачити Його. Та й чи все записали Євангелисти? (Іо. 21, 25).

СТИХ 22: ПРИХОДИТЬ ФИЛИП І КАЖЕ АНДРІЄВІ, І ЗНОВУ АНДРІЙ І ФИЛИП КАЖУТЬ ІСУСОВІ.

СТИХ 23: ІСУС ЖЕ ВІДПОВІВ ІМ, КАЖУЧИ: ПРИЙШЛА ГОДИНА, ЩОБ ПРОСЛАВИВСЯ СИН ЛЮДСЬКИЙ (ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ).

Христос уже багато разів говорив своїм, що Йому належить через страждання й смерть увійти в славу Свою (Мф. 16, 21), але не говорив їм, коли те станеться. Коли ж час той наблизився, а ці греки, що не з двору ізраїльського (— 10, 16) уже почали приходити і вже шукають Його, це стривожило душу Його, схвилювало. З другого боку, радість Йому, як Викупителеві, що вже народи йдуть до Нього, а з другого — страх і скорбота (Мф. 14, 33) перед тим усім, що Йому належить перетерпіти, щоб ті “інші вівці” (— 10, 16) прийшли до Нього. В той же час Він хоче укріпити учеників, щоб вони не похитнулися в вірі, бачучи все те, що скоро наступить. Він дає їм зрозуміти, чому саме так мусить бути.

СТИХ 24: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: КОЛИ ЗЕРНО ПШЕНИЧНЕ, ВПАВШЕ В ЗЕМЛЮ, НЕ ВМРЕ, ТО ЗІСТАНЕТЬСЯ ОДНЕ, А КОЛИ ВМРЕ, ТО БАГАТО ОВОЧУ ПРИНОСИТЬ.

Христос дає прекрасне уподоблення Себе до пшеничного зерна. Він мов би посіяний Богом Отцем і упав в землю, в людство, в єство людське (Буття 3, 19) через втілення. Коли б Він лишився самотньо в Собі, як і всі, то й лишився б один. Коли ж він, як те зерно, вмре, то матиме великий врожай з тієї “землі” (єства людського), у яку впав. Але не тільки Він Сам, Він дає приклад усім, що підуть за Ним, і роз'яснює, яка ціна самопожертви.

СТИХ 25: ХТО ЛЮБИТЬ СВОЮ ДУШУ, ТОЙ ПОГУБИТЬ ЇЇ, А ХТО НЕНАВИДИТЬ ДУШУ СВОЮ НА ЦЬОМУ СВІТІ, ТОЙ ЗБЕРЕЖЕ ЇЇ НА ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

Хто ставить життя своє на землі вище всього, той губить душу свою (див. Мр. 8, 35—37). Життя людини на землі — це тільки час приготувати себе до життя вічного в Царстві Божому. Дух наш від Бога, він і прагне бо Бога; тіло ж від землі, і земного ж бажає. Тому то їхні бажання протилежні (див. Галат. 5, 16—26). Хто піддався виключно бажанням тіла, той занедбав бажання духа, і тому губить душу свою. Хто ж не шкодує життя свого задля Бога і Правди Його, даної в Євангелії, той зберігає душу свою для життя вічного. Такий смисл слів Христових, сказаних до учеників і до народу (Мф. 10, 39; Мр. 8, 35; Лук. 9, 24).

В цьому ж місці Христос говорить про Себе Самого. Чи Йому зберегти життя Свое для слави земної і тільки для Себе, чи втратити його, щоб спасти багатьох? В цьому випадку Ним ужито, як

здається, засильне слово: "НЕНАВИДИТЬ ДУШУ СВОЮ..." Але той, хто любить Бога, не може захоплюватися земним, бо в земному царює зло (Іо. 5, 19). Звідси: не можна любити світу з його злом (Іо. 2, 15—17). А тим більше Христос, Якому зло до краю противне.

СТИХ 26: КОЛИ ХТО МЕНІ СЛУЖИТЬ, НЕХАЙ ЗА МНОЮ ІДЕ; І ДЕ Я, ТАМ І СЛУГА МІЙ БУДЕ; І КОЛИ ХТО МЕНІ СЛУЖИТЬ, ПОШАНУЄ ТОГО ОТЕЦЬ МІЙ.

Навчаючи класти душу свою задля Бога, Христос подає приклад на Собі Самому. Після того кличе переше Апостолів, потім і всіх християн, які бажають служити Йому, щоб вони завжди були готові наслідувати Його, і запевняє, що де Він, там і слуги Його будуть, цебто, в Царстві Отця Його, бо слуг Його пошанує, відзначить славою Сам Отець Його.

СТИХ 27: ТЕПЕР ДУША МОЯ СТРИВОЖИЛАСЬ: І ШО СКАЖУ Я? ОТЧЕ, СПАСИ МЕНЕ ВІД ЦІЄЇ ГОДИНИ? АЛЕ ДЛЯ ТОГО Я Й ПРИЙШОВ НА ЦЮ ГОДИНУ.

Душа Його стривожилась, бо наблизилась та страшна година. По єству людському час той страшив Його, як і кожну людину. Тому Він міг би благати Отця, щоб година ця оминула Його. Але Він, з любові своєї до людства, прийшов на землю, щоб провину їх перед Богом і кару за неї взяти на Себе. Все це зробив Він добровільно (Іо. 10, 17—18). Як же тепер благати Отця, щоб спас Його від години цієї? Саме ж для цієї години Він прийшов. Йому, як Людині, треба від Бога підкріпллення. Тому Він просить:

СТИХ 28: ОТЧЕ! ПРОСЛАВ ІМ'Я ТВОЕ! ТОДІ ПРИЙШОВ ГОЛОС З НЕБА: "І ПРОСЛАВИВ, І ЗНОВУ ПРОСЛАВЛЮ".

Христос, яко Син Божий, все діяв на землі в ім'я й іменем і силою Отця. Тепер лишилася найважливіша частина Його місії — спасіння людей — це принесення Себе в жертву, як викуп за провину їхню. Ця дія перевищує сили людини, вона можлива лише за допомогою Божою. Тому Христос і просить Отця прославити Себе в Синові. Як відповідь, почувся голос із неба: "І прославив, і знову прославлю" (в попередніх чудах і в стражданнях та воскресінні). Це значило: "НЕ БІЙСЯ, Я БУДУ З ТОБОЮ" (Євр. 5, 7).

СТИХ 29: НАРОД ЖЕ, ЩО СТОЯВ И ЧУВ, КАЗАВ: ІЦО ЦЕ

БУВ ГРІМ; А ІНШІ КАЗАЛИ: АНГЕЛ ГОВОРІВ ДО НЬОГО.

Голос був членороздільний, похожий на грім може силою, голос той за грім могли вважати (може, навмисне) тільки ті, що не вірували в Нього. Інші ж розуміли, що грім не розділює слів, і тому говорили, що то Ангел до Нього промовив.

СТИХ 30: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ: НЕ РАДИ МЕНЕ ГОЛОС ЦЕЙ БУВ, А РАДИ ВАС.

Як Один із Святої Тройці, Бог Єством, Він і без голосу знати волю Отця, але, щоб посвідчити за Сина, Отець промовив із небес; коли для них було замало тих чуд, які творив Христос, то тепер сталося подібне, як на Синаю, чого вони просили (Мф. 16. 1).

СТИХ 31: ТЕПЕР СУД СВІТОВІ ЦЬОМУ, ТЕПЕР КНЯЗЬ СВІТУ ЦЬОГО ВИГНАНИЙ БУДЕ ГЕТЬ (Іо. 14, 30; 16, 11).

З цих слів Христових можемо бачити, що відбувалося на небесах в час (по-теперішньому) страсного тижня. Тоді відбувся перший суд світові цьому. Тоді зібрани були в одно всі переступи людства, починаючи від Адама. Тоді правосуддям Божим було зважено, Якою жертвою можна загладити всю провину людства. Тоді ж Бог у Св. Тройці осудив винуватця падіння й переступів людських — диявола. Можливо в суді тому, як свідки проти сатани й ангелів його, виступали й Аагели, отже, винуватця зла — сатану — осуджено, і він буде вигнаний геть. Вислід же дії Сина Божого на землі міг бути один із двох: **ПЕРШИЙ**: коли б людство просто прийняло Ісуса Христа, як Сина Божого, то не були б потрібні страждання Його. Сталося б просто прошення гріхів. Як би тоді Господь навернув поган, то Йому Одному відомо. Але Бог знав, як міцно диявол охопив світ, і що він доведе Сина Божого до страждань, тому наперед бачив, як усе те відбудеться, і заздалегідь сказав через пророків. Отже, **ДРУГИЙ ВИСЛІД** — це задоволення правосуддя Божого в спосіб, щоб людство понесло заслужену кару за гріхи. Але тому, що Христос провину людства взяв на Себе, Він, як Людина, мусів стати викупительною жертвою. Він мусів понести на Собі кару за всіх людей, які померли до моменту Його смерти, і цим знищити владу сатани, бо ж він володів над боржниками Богу, над рабами гріха. Ісус Христос називає його **“князем світу цього”**. З часу гріхопадіння сатана поступово оволодів усім людством. Так що всі культи поган були не що інше, як служіння бісам (І Кор. 10, 20; Пс. 105, 37; Пс. 95, 15). Слово:

“буде” вигнаний геть, показує, що ще не вигнаний. Смертю й воскресенням Христовим він знесилений, і ад — царство його — спущене, бо воскрес Христос і нікого в гробі (Слово Золот. на Пасху). Вигнання його поступове, бо ще й тепер іде боротьба (І Пет. 5, 8; Єф. 6, 11—12). Остаточне вигнання цього князя світу цього настане тоді, коли Христос усе покорить під ноги Свої (І Кор. 15, 25; Пс. 109, 1).

СТИХ 32: І КОЛИ Я БУДУ ВОЗНЕСЕНИЙ ВІД ЗЕМЛІ, ТО ВСІХ ПРИТЯГНУ ДО СЕБЕ.

СТИХ 33: ЦЕ Ж ВІН ГОВОРІВ, ОЗНАЧАЮЧИ, ЯКОЮ СМЕРТЮ МАВ УМЕРТИ.

Вознесений на хрест (Іо. 3, 14). Всіх притягну... згідно з словами Його (розділ 10). Всіх Моїх — і тих, що є, і тих, що будуть.

СТИХ 34: ОДПОВІВ ЙОМУ НАРОД: МИ ЧУЛИ З ЗАКОНУ, ШО ХРИСТОС ПЕРЕБУВАЄ ПОВІКИ: ЯК ЖЕ ТИ КАЖЕШ, ШО ПОВИННО СИНОВІ ЧОЛОВІЧЕСЬКОМУ (СИНОВІ ЛЮДСТВА) ВОЗНЕСЕНОМУ БУТИ? ХТО ЦЕЙ СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ?

Законники народні мали правдиве поняття про вічність Христа, але помилка їхня в тому, що вічність Його вони мислили на землі. Христос не відповідає на їхній запит: “Хто цей Син Чоловічеський”, бо вже не раз їм говорив, що це Він — Ісус. Лише застерігає їх, щоби скористали з короткого часу і долевнилися, Хто Він.

СТИХ 35: СКАЗАВ ІМ ІСУС: ЩЕ КОРОТКИЙ ЧАС СВІТЛО є З ВАМИ. ХОДІТЬ, ДОКИ МАЄТЕ СВІТЛО, щоб ТЕМРЯВА ВАС НЕ ЗАХОПИЛА, А ХТО ХОДИТЬ У ТЕМРЯВІ НЕ ЗНАЄ КУДИ ІДЕ.

Христос нагадує їм те, що раніше сказав: “Я СВІТЛО ДЛЯ СВІТУ. ХТО ІДЕ ЗА МНОЮ, ТОЙ НЕ БУДЕ ХОДИТИ В ТЕМРЯВІ А МАТИМЕ СВІТЛО ЖИТТЯ” (Іо. 8, 12). Тепер це Світло вони мають між собою, але не надовго. Їм треба скористати нагоду, щоб те Світло лишилося в їхніх серцях. Хто не має того Світла, той, як у темряві, не знає куди йти.

Син Божий явив Бога (Іо. 1, 18). Люди до часу пришестя Його сиділи в пітьмі й тіні смертельній (Іс. 9, 2). Вони не розуміли Бога, ані істини про призначення людини. Все це роз'яснив і ос-

вітлив Христос. І в цьому смислі Він — Світло для світу. Але і в Єсусі Своєму Він, як Бог — Світло істинне, що освітлює кожну людину, яка з'являється на світ (Іо. 1, 9; 1, Іо. 1, 5). Це мусіло біт, як знавцям закону, ще нагадати слова Мойсея, що Бог — Всевишній (Второз. 4, 24, 36), а також слова псалма: “Господи, у світлі Лиця Твого будуть ходити” (Пс. 88, 1й; Єзек. 1, 26—27).

СТИХ 36: ПОКИ МАЄТЕ СВІТЛО, ВІРУЙТЕ В СВІТЛО. ЩОБ БУТИ ВАМ СИНAMI СВІТЛА. ЦЕ ПРОМОВИВ ІСУС І, ВІДІЙШОВШI, СКРИВСЯ ВІД НИХ.

“Віруйте в СВІТЛО...” Повірте всьому тому, що Я говорю, тоді будете синами Світла. Вислів образовий: відкритими словами це означало б: Я Світло — Син від Світла Бога Отця, повірте в це Світло, тоді й ви станете синами Світла (синами Бога) (Мф. 5, 45; Іо. 1, 12; Гал. 3, 26; Рим. 8, 15).

СТИХ 37: ХОЧ ВІН І СТІЛЬКИ ЧУДЕС СТВОРИВ ПЕРЕД НИМИ, ВОНИ НЕ ВІРУВАЛИ В НЬОГО.

СТИХ 38: ЩОБ СПРАВДИЛОСЯ СЛОВО ПРОРОКА ІСАЇ. ЩО СКАЗАВ: “ГОСПОДИ! ХТО ПОВІРИВ ТОМУ, ЩО ЧУЛИ ВІД НАС, І РУКА ГОСПОДНЯ КОМУ ВІДКРИЛАСЬ?” (Іс. 53, 1).

Не можна розуміти так, що ніби сталося так для того, “щоби справдилося”; то — форма вислову. Точніше було б: “і справдилося”.

СТИХ 39: ЧЕРЕЗ ТЕ ВОНИ НЕ МОГЛИ ВІРУВАТИ, ЩО, ЯК ЩЕ СКАЗАВ ІСАЇЯ:

СТИХ 40: ЗАСЛІПИВ ОЧІ ІХ І ЗАКАМ'ЯНИВ СЕРЦЕ ІХ, ЩОБ ОЧИМА НЕ БАЧИЛИ І СЕРЦЕМ НЕ РОЗУМІЛИ І НЕ ПОВЕРНУЛИСЬ, ЩОБ Я ЗЦІЛИВ ІХ (Іс. 6, 10).

Хто засліпив? Очевидно, не Бог — засліпив сатана. Коли ж десь говориться, що ніби Бог засліпив, або ожорсточив серце фараона (Рим. 9, 17—18), то треба розуміти, що Бог попустив ожорсточитися, цебто, відступив від того чи того і пустив їх на їхню волю (Рим. 1, 28), на яку впливав диявол.

СТИХ 41: ЦЕ СКАЗАВ ІСАЇЯ, КОЛИ БАЧИВ СЛАВУ ЙОГО І ГОВОРІВ ПРО НЬОГО.

Ісаю пророка називають старозаповітним Євангелистом саме

тому, що він найясніше і найточніше передсповістив пришестя Спасителя світу — Месії Христа. Наприклад, 53 розділ його книги мов би списаний коло самого хреста під час страждань Христових. Ісаїя не написав, у якому вигляді він бачив Господа на високому престолі (Іс. 6, 1) але слова цього 41-го стиха показують, що — подібного до Сина Божого, тому говорив про Нього. Церковна ж гісня просто говорить: “Як побачив Ісаїя образно на престолі превознесеного Бога слави, ангелами носимого, то взвивав: о, нещасний я! Я наперед побачив Втіленого Бога”. (Ірмос 5 пісні на Стрітення Господнє).

СТИХ 42: ПРОТЕ Ж БАГАТО СТАРШИХ УВІРУВАЛО В НЬОГО, ТА ЗЗА ФАРИСЕЇВ НЕ ПРИЗНАВАЛИСЯ, ЩОБ НЕ ВІДЛУЧИЛИ ЇХ ВІД СИНАГОГИ.

СТИХ 43: БО ПОЛЮБИЛИ ЛЮДСЬКУ СЛАВУ БІЛЬШЕ, НІЖ СЛАВУ БОЖУ.

СТИХ 44: ІСУС ЖЕ ПІДНЯВ ГОЛОС І СКАЗАВ: ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ В МЕНЕ ВІРУЄ, А В ТОГО, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ.

Цими словами підбадьорує їхню віру, щоб не подумали, що вони якось зраджують Бога, повіривши в Нього — Ісуса; ще більше:

СТИХ 45: ХТО МЕНЕ БАЧИТЬ, ТОЙ БАЧИТЬ ТОГО, ХТО МЕНЕ ПОСЛАВ.

Зрозуміти це було труdnіше для них. Таємниця Св. Тройці незагненна для людського розуму й тепер, після стількох об'явлень і науки Євангельської, а тоді це було щось несприймальне для їхнього непідготовленого розуму. Однаке, Христос не міг сказати інакше. Він з Отцем одно, і хто бачить Його, той бачить Отця, бо Отень у Ньому, як і Він у Отці (Іо. 14, 8—11; 10, 30).

СТИХ 46: Я СВІТЛО, ПРИЙШОВ У СВІТ, ЩОБ УСЯКИЙ, ХТО ВІРУЄ В МЕНЕ, НЕ ЗОСТАВСЯ В ТЕМРЯВІ.

Перша темрява — це нерозуміння Бога, як Бога (Рим. 1, 21). Христос вініс світло Богорозуміння (Ірм. 5 Різдв. Христ.), а з ним і закон боговгодного життя. Нелегко було їм злагнути Його божественну науку: повіривши в Нього тепер, вони тільки дали місце в серці своєму для Його науки й відкрили Йому душу свою. А чи все вміститься в їхній душі, Христос не настоює.

. СТИХ 47: И КОЛИ ХТО ПОЧУЕ СЛОВА МОИ И НЕ ПОВИРИТЬ,
Я НЕ СУДЖУ ЙОГО, БО Я ПРИЙШОВ НЕ СУДИТИ СВИТ, А ЩОБ
СПАСТИ СВИТ.

Тепер не пов'ярять ще, бо не розуміють, коли зрозуміють, то
повірють, але для того потрібний час. Навіть Петрові Він сказав:
“ЗРОЗУМІЄШ ПОТИМ” (Іс. 13, 7). Через те Христос не осуджує
за невірство через незрозуміння, коли вони не вірять не через
упертисть і гордінню, як у деяких фарисеїв, про яких каже:

СТИХ 48: ХТО МЕНЕ ЦУРАЄТЬСЯ И СЛІВ МОІХ НЕ ПРИЙМАЄ, ТОЙ МАЄ СОБІ СУДДЮ: СЛОВО, ЩО Я СКАЗАВ — ВОНО СУДИТИМЕ ЙОГО В ОСТАННІЙ ДЕНЬ.

Фарисеї й саддукеї (звичайно, не всі) з презирством дивилися на Ісуса Христа, погорджували Ним, цуралися Його, як мов би когось такого, що не вартий уваги, тому й слухати Його не хотіли (Іо. 10, 20). Але й так Він їх не осуджує. Суддею їм в останній день будуть слова Його, яких вони не послухали, згідно з словами Писання (Притч. 1, 24—28).

СТИХ 49: БО Я НЕ ВІД СЕБЕ ГОВОРИВ, А ТОЙ, ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ, ОТЕЦЬ, ДАВ МЕНІ ЗАПОВІДЬ, ЩО МЕНІ КАЗАТИ І ЩО ГОВОРИТИ.

З цих слів видно, що Христос не говорив з якимось перебільшенням, пристосовуючись до мови, або до хитрих зворотів речень, щоб уловлювати. Всі слова Його прості і ясні, за винятком тих, у яких говорить Він про таємниці Царства Божого, та того, що з Ним мало статися. Притчі Його були тільки образовим прикладом, але завжди мали в собі сутність самих речей. Тому не можна давати словам Христовим іншого тлумачення, як тільки те, що виходить із простого смислу Його слів. Його слова — слова Отця, у якого не може бути ні гіпербол, ні гіпотез.

СТИХ 50: И Я ЗНАЮ, що ЗАПОВІДЬ ЙОГО є ЖИТЯ ВІЧНЕ;
ТО Ж И ТЕ, ЩО Я ГОВОРЮ, ТАК ГОВОРЮ, ЯК КАЗАВ МЕНІ
ОТЕЦЬ (теж, Іо. 14, 31).

Після цих слів яке може бути інше тлумачення? Слови Його ясні. Тільки так і треба розуміти.

Р О З Д І Л Т Р И Н А Д Ц Я Т И Й

СТИХ 1: ПЕРЕД СВЯТОМ ПАСХИ ІСУС, ЗНАЮЧИ, ЩО ПРИЙШЛА ЙОГО ГОДИНА ПЕРЕЙТИ З СВІТУ ЦЬОГО ДО ОТЦЯ, ПОЛЮБИВШИ СВОЇХ ТИХ, ЩО В СВІТІ, ДО КРАЮ ПОЛЮБИВ ЇХ.

“**Полюбивши Своїх тих, що в світі...**” Перше — це Апостолів (Іо. 15, 12; 17, 11), також і інші ученики та учениці. Потім і всіх тих, що повірюють через проповідь їх (— 17, 20). По людській природі Він тоді дсрікає ученикам за маловірство, або нетвердість віри, напр.: Мф. 17, 20; — 14, 31. Тоді ще повній любові Христевій перешкоджала непевність учеників. Тепер же місійний час доходить кінця. Вже вияснилося, хто Його, і любов Його збільшилася. Але цих 12 (замість Іуди Іскаріота, Матфій) Христос возлюбив до краю, до самопожертви (— 15, 12—13) як за друзів Своїх довірених, котрим Він завіщає Царство, як і Отець Йому (Лук. 22, 29).

СТИХ 2: І ЗА ВЕЧЕРЕЮ, КОЛИ ВЖЕ ДИЯВОЛ ВЛОЖИВ У СЕРЦЕ ІУДІ СИМОНОВУ ІСКАРІОТУ, ЩОБ ЙОГО ВИДАТИ,

Ще в середу Іуда згодився видати Ісуса їм без народу, і одержав 30 срібняків. Це була мізерна ціна, рівна викупові за раба. Це Іуду трохи знеохотило. Але диявол, який не переставав жалити Ісуса в п'яту (Буття 3, 15), тепер остаточно вклав Іуді рішливість видати Його.

СТИХ 3: Ісус, знаючи, що Отець усе ВІДДАВ ЙОМУ В РУКИ, І ЩО ВІН ВІД БОГА ВИЙШОВ І ДО БОГА ВІДХОДИТЬ,

Ще раніше сказав Він: “**Все Мені віддано Отцем Моїм...**” (Мф. 11, 27). Отже, місія спасіння людей Отцем Богом уся передана Богу Сину. Він Спаситель світу у повному обсязі цього слова. Він діє все, як хоче, і встановлює все, що вважає за потрібне на майбутнє. однаке, в повній згоді з Отцем. Вийшов Він від Бога і, скінчivши свою місію між людьми, знову повертається до Бога. Однаке, діло Його і придбані Ним лишаються тут, на землі (— 17, 11—14), їм треба лати все, що потрібно їм, щоб утвердити їх у Царстві Правди, яке Він заснував і тепер лишає на землі.

СТИХ 4: УСТАЄ ВІД ВЕЧЕРІ, СКИДАЄ ОДЕЖУ І, ВЗЯВШИ РУШНИКА, ПІДПЕРЕЗАВСЯ.

СТИХ 5: А ПОТІМ НАЛИВАЄ ВОДИ В УМИВАЛЬНИЦЮ, ТА Й ПОЧАВ УМИВАТИ НОГИ УЧЕНИКАМ І УТИРАТИ РУШНИКОМ, ЩО НИМ БУВ ПІДПЕРЕЗАНИЙ.

Євангелист Іоан не наводить про змагання між учениками, **хто** з них старший. А це тому, що про те написав Євангелист Лука. Св. Лука пише: “СТАЛОСЯ Ж МІЖ НИМИ І ЗМАГАННЯ, ХТО З НИХ МАЄ ВВАЖАТИСЯ ЗА СТАРШОГО”. Чому це саме тепер, перед вечерею? Знаємо, що в ті часи всі ходили босі, в сандалях. Від пилу брудніли ноги, часто репалися від спеки. “ПЕРША ГОСТИННІСТЬ ГОСТЕЙ — ЦЕ ПОМИТИ ЙОМУ НОГИ, ЩОБ ДАТИ облегшення” (Лук. 7, 44). Але цю роботу переважно виконували раби, або прислуга. Тут, між учениками Христа, таких не було. Треба було комусь із них це зробити, але ніхто не хотів бути в ролі раба або слуги. Тут і почалося змагання, хто між ними старший або менший.

ПРИМІТКА: Коли б справді Апостол Симон-Петр був старший над Апостолами, то Євангелист сказав би.

Тоді Христос сказав до них: “ЦАРІ НАРОДІВ ПАНУЮТЬ НАД НИМИ, І ТІ, ЩО ВОЛОДІЮТЬ НИМИ, ДОБРОДІЯМИ ЗВУТЬСЯ. ВИ Ж НЕ ТАК, АЛЕ БІЛЬШИЙ МІЖ ВАМИ НЕХАЙ БУДЕ, ЯК МЕНШИЙ, І СТАРШИЙ, ЯК СЛУГА” (Лук. 22, 25—26).

Після цих слів Христос сам знімає верхню одягу, підперізується рушником, вливає воду в умивальницю і починає виконувати обов'язки раба або слуги — мити ноги їхні і обтирати рушником.

СТИХ 6: ПІДХОДИТЬ ДО СИМОНА ПЕТРА, А ТОЙ ГОВОРИТЬ ЙОМУ: ГОСПОДИ! ЧИ ТОБІ Ж НОГИ МОІ УМИВАТИ?

СТИХ 7: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЙОМУ: ШО Я РОБЛЮ, ТИ ТЕПЕР НЕ ЗНАЄШ, А ЗРОЗУМІЄШ ПОТІМ.

Відповідь Ісуса Христа таємнича. Коли б говорилося лише про смирення, про яке Він сказав (Лук. 22, 26), щоб услуговували один одному, на що й звертає Христос їхню увагу (див. нижче, ст. ст. 13 і 14), то Петр міг би догадатися, та й певно догадувався, бо вважав себе за недостойного, щоб Той, у Кому він пізнав-

Сина Бога Живого (Мф. 16, 16), мив йому ноги. Однаке, в стиху 8-му Христос говорить щось інше:

СТИХ 8: КАЖЕ ЙОМУ ПЕТР: НЕ ВМИЄШ НІГ МОЇХ ПОВІКИ.

Петр виявив високе смирення, достойне похвали, але...

Одповів йому Христос: "КОЛИ НЕ ВМИЮ ТЕБЕ, ТО НЕ БУДЕШ МАТИ ЧЕСТИ ЗО МНОЮ".

Отже, справа не в простому умиванні ніг для свята. Тайна печеря, до якої готувалися, була останньою пасхою Старого Заповіту і початком Нового (Лук. 22, 15—16). Перше, що робить Христос, це — настановляє Єпархію для Його Церкви. В Старому Заповіті Єпархію Скінії, з наказу Божого, установив Мойсей. Бог наказав йому помити брата свого Аарона і чотирьох синів його, одягнути в священичі одяги, помазати їх миром і освятити жертвою кров'ю (Лев. 8). Тепер же Сам Син Божий обмиває ноги ученикам, тільки ноги, бо вони очищені Його словами (Іо. 15, 3), які Він проповідував їм.

Далі Христос установляє Таїнство Євхаристії. Мойсей освятив Аарона, яко преосвященника, і синів його жертвою кров'ю. Христос же, скінчивши Старозаповітну пасху, освячує учеників, преподаючи їм під видом хліба, Своє Пречисте Тіло, і під видом вина, Свою Пречисту Кров, пролиту за спасіння людей (Мф. 26, 26—28; Мр. 14, 22—24; Лук. 22, 19—20). Так настановив Ісус Христос, як вічний Архиєрей (Євр. р. 7) перших ієархів Архиєреїв — Апостолів. Ось чому треба було помити Апостолам ноги. Без того вони не були б Єпархами і не розділили б чести Архиєрейства з своїм Учителем.

СТИХ 9: КАЖЕ ЙОМУ СИМОН ПЕТР: ГОСПОДИ! НЕ ТІЛЬКИ НОГИ, АЛЕ Й РУКИ І ГОЛОВУ.

СТИХ 10: ГОВОРИТЬ ЙОМУ ІСУС: УМИТОМУ ТРЕБА ТІЛЬКИ НОГИ УМИТИ, БО ВВЕСЬ ЧИСТИЙ (Іо. 15, 3), І ВИ ЧИСТИ, ТА НЕ ВСI.

СТИХ 11: БО ВІН ЗНАВ, ХТО ЙОГО ВИДАСТЬ, ЧЕРЕЗ ТЕ СКАЗАВ: НЕ ВСI ВИ ЧИСТИ!

У антіфонах на Страстях Христових кілька разів повторюється: "Беззаконний же Іуда не побажав зрозуміти" (Антіф. 3). Христос завжди давав знати Іуді, що Він знає про його злий намір. Так і тепер: Іуда ще міг би розкяйтися.

СТИХ 12: КОЛИ Ж УМИВ ІМ НОГИ І НАДІВ ОДЕЖУ СВОЮ, ТО ВОЗЛІГШИ*) ЗНОВУ, СКАЗАВ ІМ: ЧИ ЗНАЄТЕ, ЩО Я ЗРОБІВ ВАМ?

Можна думати, що тут Христос сказав і ті слова, які записав Євангелист Лука: "ХТО БІЛЬШИЙ — ЧИ ТОЙ, ХТО СІДИТЬ, ЧИ ТОЙ, ХТО СЛУЖИТЬ? ЧИ НЕ ТОЙ, ХТО СІДИТЬ? Я Ж ПОСЕРЕД ВАС ЯК ТОЙ, ЩО СЛУЖИТЬ" (Лук. 22, 27).

СТИХ 13: ВИ ЗВЕТЕ МЕНЕ: УЧИТЕЛЬ І ГОСПОДЬ, І ДОБРЕ КАЖЕТЕ, БО Я ТОЙ І Є.

СТИХ 14: ТО Ж: КОЛИ Я — ГОСПОДЬ І УЧИТЕЛЬ, УМИВ НОГИ ВАМ, ТО Й ВИ ПОВИННІ ОДИН ОДНОМУ УМИВАТИ НОГИ.

СТИХ 15: БО Я ДАВ ВАМ ПРИКЛАД, ЩОБ ЯК Я ВАМ УЧИНИВ, ТАК І ВИ ЧИНІТЬ.

Не можна думати, що ця заповідь стосується тільки взаємин між Апостолами. Також, ширший смисл, ніж тільки взаємини між членами Його Церкви.

СТИХ 16: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: СЛУГА НЕ БІЛЬШИЙ ВІД ГОСПОДАРЯ СВОГО І ПОСЛАНЕЦЬ ВІД ТОГО, ХТО ЙОГО ПОСЛАВ.

Господарем є Він — Христос. Апостоли — слуги (І Кор. 4, 1). Він посилає, вони — посланці (Мф. 28, 19). Він, як Основоположник Церкви Своєї, тепер розпочинає її. Він настановляє їх Архиереями замість Себе на землі, і каже їм: "Ви Ж БУЛИ ЗО МНОЮ У НАПАСТЯХ МОЇХ. І Я ЗАВІЩАЮ ВАМ ЦАРСТВО, ЯК ЗАВІЩАВ МЕНІ ОТЕЦЬ МІЙ, ЩОБ ВИ ІЛИ І ПИЛИ ЗА СТОЛОМ МОІМ У ЦАРСТВІ МОІМ І СІЛИ НА ПРЕСТОЛАХ СУДИТИ ДВАНАДЦЯТЬ КОЛІН ІЗРАЇЛЕВИХ" (Лук. 22, 28—30).

Царство Його на землі починається (Лук. 17, 20—2й) і продовжується в життія вічне (Мф. 25, 34). Отже, їм Христос завіщав Царство Своє на землі. Трапеза Його — Божественна Євхаристія тут, на землі і далі в Царстві Отця Його на небі (Мф. 26, 29). Зрозуміло: "нове вино", вино Духа, як радість і блаженство. Сісти на 12-ох престолах судити 12 колін ізраїльських тут, на зем-

---

*) Сив.

лі, як Апостоли Христові і Архиереї перші. Судити — навчати 12 колін Нового Християнського духовного Ізраїля, а далі — на престолах небесних судити — розсуджувати, молитись за них і т. ін.

Ось те, що передав Христос ученикам на Тайній Вечері.

СТИХ 17: ЯК ЦЕ ЗНАЄТЕ, ТО БЛАЖЕННІ ВИ, КОЛИ ЧИНИТИМЕТЕ ТАК.

Цебто, блаженні ви, коли наслідуєте Мене у всьому, як Я показав вам.

СТИХ 18: НЕ ПРО ВСІХ ВАС КАЖУ. Я ЗНАЮ ТИХ, ЯКИХ Я ВИБРАВ. АЛЕ НЕХАЙ СПРАВДИТЬСЯ ПИСАННЯ: ТОЙ, ХТО ІСТЬ ЗО МНОЮ ХЛІБ, ПІДНЯВ НА МЕНЕ СВОЮ П'ЯТУ (Пс. 40, 10).

Зауваження Ісуса Христа, що Він не про всіх їх каже, а, значить, і не всім Він завіщає Царство, і не всі сядуть на престолах, Іуда міг цілком віднести до себе і розкяятися, але диявол тепер уже затъмарив йому розум, він не вірив словам Ісуса. Євангелисти синоптики не кажуть, що Христос не помив ноги зрадників Іуді.

(В сіданному після 2-ої Євангелії на Страстях Христових співається "... хіба іншим ноги помив, а твої ні!").

Отже, помив і йому. Цей акт міг сколихнути й кам'яну душу, а Іуди не зворушив.

Ті ж Євангелисти не кажуть ясно, чи Іуда вийшов раніше, ніж Христос преподав ученикам під видом хліба і вина Свої Тіло і Кров, чи також був присутній і прийняв? Однаке, церковне передання каже, що й він прийняв. (У великий четвер на вечірні, у стихирі замість догматика порівнюються Іуду з народом єврейським у пустині: ТІ ЇДЯТЬ МАННУ І РЕМСТВУЮТЬ НА ТОГО, ШО Й ПОСЛАВ: манна в зубах, а вони клевечуть на Бога. А цей, злочестивий, МАЮЧИ ХЛІБ НЕБЕСНИЙ В УСТАХ, на Спаса зраду содіяв).

Отже, видно: Христос таки дав Іуді причастя. Тоді як те розуміти? Тільки так: Господь кличе всіх, а йдуть за Ним, хто хоче. Іуді, не дивлячись на його зіпсутість, Господь лавав усе, як і іншим Апостолам: він міг розкяятися, але не скотів. Тому не має виправдання. Це стосується і всіх тих, які чули поклик Євангелії, але лишилися глухі.

Що ж до Причастя: якщо Христос не відмовив нечистому Іуді преподати Тіло й Кров Свою, то цим показав, що і в майбутньому вони будуть преподаватися грішним на відпущення гріхів. Однаке, користати з них будуть ті, хто прийматиме з вірою, як Апостоли, а з більшим гріхом лишаються ті, що, як Іуда, прийматимуть без віри, а то і з зневагою (І Кор. 11, 20—32; Євр. 10, 29).

СТИХ 19: ТЕПЕР КАЖУ ВАМ: ПЕРШЕ, НІЖ ТЕ СТАЛОСЯ, ЩОБ КОЛИ СТАНЕТЬСЯ, ВИ ПОВІРИЛИ, ЩО ЦЕ Я.

Що Я справді Той, за Кого Себе видаю.

СТИХ 20: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ, ХТО ПРИЙМАЄ ТОГО, КОГО Я ПОШЛЮ, ТОЙ МЕНЕ ПРИЙМАЄ, А ХТО МЕНЕ ПРИЙМАЄ, ПРИЙМАЄ ТОГО, ХТО ПОСЛАВ МЕНЕ.

Ці самі слова сказав Ісус ученикам, коли посылав їх на проповідь по містах і селах ізраїльських, щоб вони приготували людей до Його проповіді (Мф. 10, 40; Лук. 10,16). Тепер Він те саме повторює, але вже в іншому значенні і в іншому маштабі (див. Мр. 16, 45). Словеса ці означають, що Він завжди буде з ними і Отець Його (Мф. 28, 20).

СТИХ 21: ПРОМОВИВШИ ЦЕ, ІСУС СТРИВОЖИВСЯ ДУХОМ, І ЗАСВІДЧИВ І СКАЗАВ: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ, ЩО ОДИН ІЗ ВАС ВИДАСТЬ МЕНЕ.

Потішаючи учеників, не міг Ісус, по людській Своїй природі, не думати й про Іуду Іскаріота. Колись і він з іншими учениками ходив проповідувати, що наблизилося Царство Боже (Мф. 10, 5). А тепер? І він міг би бути з усіма, якби схотів. Але він пішов де-інде. І тому стривожився дух Його і Він засвідчив і сказав... сказав для нього ж.

СТИХ 22: ПОЗИРАЛИ ТОДІ УЧЕНИКИ ОДИН НА ОДНОГО, НЕ ЗНАЮЧИ, ПРО КОГО ВІН ГОВОРИТЬ.

Інші Євангелисти докладніше спиняються на цьому моменті (Мф. 26, 22; Мар. 14, 19). Вістка така дуже схвилювала їх, і вони питали з тривогою: чи не я, Господи? Христос не відповідав просто, лише давав ознаку неясну: “ТОЙ, ХТО ВЛОЖИВ ЗО МНОЮ РУКУ В МИСКУ...” Христос ще й тепер не хотів його виказати, лише стукав до дверей його серця (Апок. 3, 20). Він сказав: “СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ ІДЕ, ЯК НАПИСАНО ПРО НЬОГО,

АЛЕ ГОРЕ ТОМУ ЧОЛОВІКОВІ, ЧЕРЕЗ ЯКОГО СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ ВИДАЄТЬСЯ: КРАЩЕ БУЛО Б НЕ РОДИТИСЯ ЧОЛОВІКОВІ ТОМУ" (Мф. 26, 24). Але й таке застереження не подіяло: у Іуди ще вистачило нахабства запитати: "Чи не я, Учителю?" Тільки тепер Христос сказав Йому просто: "ТАК, ТИ". (Мф. 24. 25). Але так тихо, що ніхто не чув.

СТИХ 23: ВОЗЛЕЖАВ (СИДІВ) ЖЕ ПРИ ЛОНІ (КОЛО ГРУДЕЙ) ІСУСА ОДИН З УЧЕНИКІВ ЙОГО, ЯКОГО ЛЮБИВ ІСУС.

Євангелист не називає себе по імені по своєму смиренню, а означення: "якого любив Ісус", не означає, що тільки його любив Ісус. Він усіх любив до краю (Іо. 13, 1). Іоана ж любив особливою Батьківською любов'ю, як юнака, за його таку ж дитячу любов до Себе, і садовив його завжди поруч Себе.

СТИХ 24: ОТ ЙОМУ СИМОН ПЕТР ДАЄ ЗНАК ЗАПИТАТИ. ХТО ТОЙ, ПРО КОГО ВІН ГОВОРІТЬ?

СТИХ 25: А ТОЙ, ПРИПАВШИ ДО ГРУДЕЙ ІСУСОВИХ, КАЖЕ: ГОСПОДИ, ХТО ЦЕ?

СТИХ 26: ОДПОВІВ ІСУС: ЦЕ ТОЙ, КОМУ Я, ВМОЧИВШИ ШМАТОК ХЛІБА, ПОДАМ. ТА, ВМОЧИВШИ ШМАТОК, ПОДАЄ ІУДІ СИМОНОВУ ІСКАРІОТОВІ.

І Іоанові Христос сказав дуже тихо, щоб ученики не почули. Вони всі з обуренням і страхом говорили: хто б це міг таке зробити? (Лук. 22, 23). Чому Христос не назвав ім'я Іуди вслух? Можливо, тому, що ученики могли б обуритися й скопити Іуду; з другого боку: Христос представив Іуду його добрій волі. Ще той останній шматок хліба з сіллю говорив Іуді про мир і любов. Він також міг нагадати Іуді слова пророка: "Той, хто єсть хліб Мій, підніяв на Мене п'яту свою" (Пс. 46, 40). Але нішо не помогло.

СТИХ 27: ТОДІ, ЗА ШМАТКОМ, УВІЙШОВ У НЬОГО САТАНА. І СКАЗАВ ІСУС: ЩО РОБИЩ, РОБИ ШВИДШЕ.

Ще до цього моменту Дух Божий не покидав Іуду. Можливо, ще в ньому відбувалася якась боротьба з сумлінням, але тепер, після викриття його Ісусом (Мф. 26, 25), злоба в ньому закипіла. Хліб цей він прийняв із злобою. Тоді Дух Божий відступив від нього, в порожнє серце увійшов сатана, і вже тепер у ньому діяв.

СТИХ 28: АЛЕ НІХТО З ТИХ, ЩО ВОЗЛЕЖАЛИ, НЕ ЗРОЗУМІВ, ДО ЧОГО ЦЕ ВІН ЙОМУ СКАЗАВ.

СТИХ 29: БО ДЕЯКІ ДУМАЛИ, ЩО ЯК У ІУДИ БУЛА СКРИНЬКА, ТО ІСУС ЙОМУ СКАЗАВ: КУПИ, ЩО ТРЕБА НАМ НА СВЯТО, АБО ЩОБ ДАВ ЩОНЕБУДЬ УБОГИМ.

Слова: “купи, що треба нам на свято”, показують ясно, що Тайна Вечеря відбулася не в дні опрісноків, а напередодні, коли ще їли квасний хліб. Тому і Євхаристію Христос звершив не на опрісноках, а на квасному, звичайному хлібі. І це зрозуміло. Опрісноки — це ознака старозаповітної пасхи, яка свій прообразуючий чин відбула.

СТИХ 30: А ТОЙ, УЗЯВШИ ШМАТОК, ЗАРАЗ ВИЙШОВ; БУЛА Ж НІЧ.

Іуда, довідавшись, що й тепер Ісус піде з учениками Своїми на гору Єлеонську (Оливну, покриту деревами маслин), побіг дати знати первосвященикам, щоб туди послали варту схопити Його (Іо. 18, 20). Коли ж він вийшов, Христос почув себе серед вірних друзів, як Батько серед рідних дітей. В Ньому запалала вся любов Його до них, і ось цю любов виливає він у Своїй вічній, невичерпній глибині: розмові. Тепер уже не було потреби в притчах. Тепер уже непотрібно натякувати Іуді і чути присутнього ворога. Це вже Родина Небесних, хоч і в тілі. Тому,

СТИХ 31: КОЛИ ВІН ВИЙШОВ, СКАЗАВ ІСУС: НИНІ ПРОСЛАВИВСЯ СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ, І БОГ ПРОСЛАВИВСЯ В НЬОМУ.

“**Нині...**” на протязі трьох з половиною років прославлявся Син Чоловічеський; прославлявся всім тим, що явив Він людям словацими і ділами; прославився, як Чоловік, як Людина. Так на Нього спочатку всі дивилися. Але слова й діла Його не були Його, як Людини, а Отцеві, що завжди перебував у Ньому (— 14, 10). Отже, в Ньому проославився Бог.

СТИХ 32: КОЛИ Ж БОГ ПРОСЛАВИВСЯ В НЬОМУ, ТО БОГ І ЙОГО ПРОСЛАВИТЬ У СОБІ, І СКОРО ПРОСЛАВИТЬ ЙОГО.

До цього часу Бог діяв у Ньому, так би сказати, прикровенно, так, що треба було запевняти, що в Ньому діяв Бог. Тепер же настає час і дії, де сила Сина Людського покривається силою Божою..

Раніше діями Своїми Він прославляв Бога, тепер наступають дії, в яких Бог прославить Сина Людського в Собі. І це станеться дуже скоро.

СТИХ 33: ДІТКИ! ВЖЕ НЕ ДОВГО МЕНІ БУТИ З ВАМИ: ШУКАТИМЕ МЕНЕ, І ЯК Я СКАЗАВ ІУДЕЯМ, ЩО КУДИ Я ЙДУ, ВИ ТУДИ НЕ МОЖЕТЕ ПРИЙТИ, І ВАМ КАЖУ ТЕПЕР: (Іо. 7, 34; 8, 21).

СТИХ 34: ЗАПОВІДЬ НОВУ ДАЮ ВАМ, ЩОБ ВИ ЛЮБИЛИ ОДИН ОДНОГО, ЩОБ ЯК Я ПОЛЮБИВ ВАС, ТАК ЩОБ І ВИ ЛЮБИЛИ ОДИН ОДНОГО.

Заповідь до ближнього дана ще Мойсеєм (Левіт. 19, 17—18). Чому ж Христос, даючи заповідь про взаємну любов між ними, каже: “**ЗАПОВІДЬ НОВУ** даю вам!” Вона не нова по смыслу, але цілком нова по обсягу й глибині. У Старому Заповіті за близьких уважали тільки ізраїльтян, інші були чужі — вороги. Звідси заповідалась любов до своїх і ненависть до чужих, як ворогів (Мф. 5, 43). Це не значить, що ніби Мойсей завіщав ненависть з наказу Божого. Народ ізраїльський жив серед моря поган, не можна було завіщати до них однакову любов, як до своїх. Навпаки, треба ненавидіти поганство, щоб не приєднатися до нього. Христос же дає нову заповідь: любити ворогів своїх (Мъ. 5, 44). Це зовсім нове, а любов між собою завіщає рівну з Його любов’ю, що покладає душу Свою за них.

СТИХ 35: З ТОГО Й ЗНАТИМУТЬ УСІ, ЩО ВИ МОЇ УЧЕНИКИ, КОЛИ МАТИМЕТЕ ЛЮБОВ МІЖ СОБОЮ.

Нове життя світу Христос будує на любові, поклавши в основу Свою любов. Хто не має любови, той не Його послідовник. Любов до людей то ознака принадлежності до Христа (Іо. 3, 23).

СТИХ 36: ГОВОРИТЬ ЙОМУ СИМОН-ПЕТР: ГОСПОДИ! КУДИ ЙДЕШ? ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: КУДИ Я ЙДУ, ТЕПЕР НЕ МОЖЕШ ІТИ ЗА МНОЮ, ЗГОДОМ ЖЕ ПІДЕШ ЗА МНОЮ.

СТИХ 37: ГОВОРИТЬ ЙОМУ ПЕТР: ГОСПОДИ! ЧОМУ Я НЕ МОЖУ ЙТИ ЗА ТОБОЮ ТЕПЕР? Я ДУШУ МОЮ ПОЛОЖУ ЗА ТЕБЕ.

Мабуть після цих слів Христос сказав до Петра слова, записані Євангелістом Лукою: “СИМОНЕ, СИМОНЕ ОСЬ САТАНА ЖАДАВ ЩОБ СІЯТИ ВАС, ЯК ПШЕНИЦЮ, АЛЕ Я МОЛИВСЯ ЗА ТЕ-

ЩЕ, ЩОБ НЕ ОСЛАБЛА ВІРА ТВОЯ, И ТИ КОЛИСЬ, НАВЕРНУВШИСЬ, УТВЕРДИ БРАТИВ ТВОЇХ" (Лук. 22, 31—32), але Петр не розумів і продовжував: "Господи! Я з Тобою готов і в в'язницю, і на смерть іти" (— 33). Теж і всі ученики казали (Мф. 26, 35).

СТИХ 38: ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: ДУШУ ТВОЮ ЗА МЕНЕ ПОЛОЖИШ? ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ТОБІ, ЩЕ НЕ ПРОСПІВАЄ ПІВЕНЬ, ЯК ТИ ТРИЧІ ВІДРЕЧЕШСЯ ВІД МЕНЕ.

Євангелисти Матфей і Марк наводять слова, сказані Ісусом, яких нема у Луки й Іоана, а саме: "Тоді каже їм Ісус: "УСІ ВИ СПОКУСИТЕСЯ ЗА МЕНЕ В ЦЮ НІЧ, БО НАПИСАНО: ВДАРЮ ПАСТИРЯ, И РОЗСИПЛЮТЬСЯ ВІВЦІ СТАДА (Зах. 13, 7). А ЯК ВОСКРЕСНУ, ПОПЕРЕДЖУ ВАС У ГАЛІЛЕЇ" (Мф. 26, 31—32; Mr. 1, 27 — 28).

Це відкрите попередження Ісуса Христа Апостолам про Своє Воскресіння з мертвих. Перше було воно сказане в Галілеї (Лук. 9, 22; Мф. 17, 22—23). На Його посилаються Ангели коло гробу (Мф. 28, 6; 26, 32), а тепер повторене Апостолам окремо.

Р О З Д І Л Ч О Т И Р И Н А Л Ц Я Т И Й

СТИХ 1: НЕХАЙ НЕ ТРИВОЖИТЬСЯ СЕРЦЕ ВАШЕ: ВІРУЙТЕ В БОГА І В МЕНЕ ВІРУЙТЕ.

Віруйте в Бога, як нарчені від Закону Божого, і в Мене віруйте так, як Я навчав вас.

СТИХ 2: У ДОМІ ОТЦЯ МОГО ОСЕЛЬ БАГАТО. А КОЛИ БУДЕ ТАК, ТО Я СКАЗАВ БИ ВАМ: ІДУ НАГОТОВИТИ МІСЦЕ ВАМ.

Це одно із трудних місць для розуміння. Як розуміти ті оселі у Отця небесного? Чи мислити якимось просторами? Міри наші земні не можна приложити до області духа. А все ж мусимо мислити якимось простором, хоч і непохожим на простір цього світу. В Св. Письмі сказано: “**З початку створив Бог небо...**” (Буття 1, 1). Коли б це небо духа не було якісь простори, у яких перебувають Ангели, що створені раніше фізичного світу, то не було б чого творити, бо Бог, як Дух, і до створення неба (не фізичного) був. Христос говорить про конкретні оселі — простори, у яких перебувають Ангели і духи Святих. Оселі ті бачив Апостол Павел і називає їх — **рай**. Називає він місце те третім небом. Може з такого порядку: перше небо — це небо землі, як простір повітря; друге — небо сонця — міжпланетне; третє — небо духа — мета фізичне, астральне. Звідси множина: **небеса**. Але це лише припущення.

Друга трудність — це слова Христові: “**ІДУ НАГОТОВИТИ МІСЦЕ ВАМ**”. Як і коли? Чи не тим, перше, коли принесе Себе в жертву на хресті, а потім, коли вознесеться до Отця з людським еством і посадить Його праворуч Бога? (Ефес. 1, 20; 2, 5—6); (Мар. 16, 19; I Пет. 1, 22). Цим актом Він обожить ество людське і дасть право Апостолам зайняти ті 12 престолів на небесах, про які сказав (Мф. 19, 28).

СТИХ 3: І КОЛИ ПІДУ ТА НАГОТОВЛЮ МІСЦЕ ВАМ, ТО ЗНОВУ ПРИЙДУ І ЗАБЕРУ ВАС ДО СЕБЕ, ЩОБ, ДЕ Я, ТАМ І ВИ БУЛИ.

“Знову прийду...” Знову прийшов Він після воскресіння (Іс. 16, 22), але не тоді забрав їх, забрав тоді, коли вони “~~випали~~ чашу” Його (Мф. 20, 23) і пройшли слід Його, щоб бути з Ним (Іс. 12, 26).

СТИХ 4: І КУДИ Я ЙДУ, ВИ ЗНАЄТЕ І ДОРОГУ ЗНАЄТЕ.

Христос мав підставу так сказати, бо ж Він їм говорив (Мф. 16, 21; 17, 22—23), але вони забули.

СТИХ 5: КАЖЕ ЙОМУ ФОМА: ГОСПОДИ! МИ НЕ ЗНАЄМО, КУДИ ТИ ЙДЕШ, І ЯК МОЖЕМО ДОРОГУ ЗНАТИ?

Апостоли все ж таки думають, що Він говорить про звичайну подорож.

СТИХ 6: КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: Я — ДОРОГА І ІСТИНА Й ЖИТЯ. НІХТО НЕ ПРИХОДИТЬ ДО ОТЦЯ, ЯК ТІЛЬКИ ЧЕРЕЗ МЕНЕ.

Христос не просто відповідає на слова Фоми, але дає йому ~~до~~ зрозуміння, про яку подорож Він говорить. Апостол Петр від усіх спитав: Господи, куди йдеш? Вони знають, що Він має йти до Отця, але якою дорогою, вони не знають. Фома сумує, що не знаєтії дороги. Христос каже йому, що дорога ця — це Він Сам. Він до Отця йде через Себе Самого, цебто, через великий послух, через любов до Отця, через любов до людей та страждання за них, щоб і їх привести до Отця і дати їм життя вічне. Іншою дорогою до Отця ніхто не може прийти, як тільки Його, Христовою, дорогою, яку указав Він своєю науковою й прикладом.

Примітка: В українській мові поняття “істина” іноді замінюють словом “правда”. Така заміна не точна. Поняття “істини” — ширше, ніж поняття “правда”. Істина — це Сам Бог. “Господь Бог є істина” (Єр. 10, 10); “Христос, Син Божий — істина” (Іс. 14, 6); “Дух Святий — істина” (Іо. 5, 6). Поняття “істина” необняте, як Бог. Вона — абсолютне добро, абсолютна точність (гармонія всього), її не можна окреслити якоюсь однією ознакою, вона все. “Правла” ж — це розуміння вужче, вона означає рініність із якоюсь дійсністю. “Правда” — це частина істини. (Див. Іо. 8, 32, пояснення).

СТИХ 7: КОЛИ Б ВИ ЗНАЛИ МЕНЕ, ТО Й ОТЦЯ Б МОГО ЗНАЛИ. І ВІДНИНІ ВИ ЗНАЄТЕ ЙОГО І БАЧИЛИ ЙОГО.

Хіба ученики не знали Його? Але тут мова не про зовнішнє

знання. Мало знати Христа розумом — то лише зовнішнє знання. Знати Його — це значить: прийняти Його в серце своє, мислити Його мислями, жити Його Духом; стати Його другом і братом: віддати себе Йому і волю свою підкорити Його волі, і з таким настановленням стати сином Богу. ХТО Ж ДУХА ХРИСТОВОГО (В СОБІ) НЕ МАЄ, ТОЙ І НЕ ЙОГО (Рим. 8, 9, 17). В такому стані людина знає Сина Божого, знає і Отця-Бога, бо Вони — Одно (Іо. 10, 30). Але відтепер вони вже знають Його, і Отца вже знають, і бачать Його в серці (Мф. 5, 8).

СТИХ 8: КАЖЕ ЙОМУ ФИЛИП: ГОСПОДИ! ПОКАЖИ НАМ ОТЦЯ І ДОСИТЬ НАМ.

Филип бажав би побачити Отця тілесними очима. Не пригадав він сказаного Мойсеєві: “ЛИЦЯ МОГО НЕ МОЖЕШ ТИ ПОБАЧИТИ ТОМУ, ЩО ЛЮДИНА, ЯКА Б ПОБАЧИЛА ЛИЦЕ МОЄ, НЕ МОЖЕ ЛИШИТИСЯ ЖИВОЮ” (Вих. 33, 20).

СТИХ 9: ГОВОРИТЬ ЙОМУ ІСУС: СТИЛЬКИ ЧАСУ Я З ВАМИ, І ТИ НЕ ПІЗНАВ МЕНЕ, ФИЛИПЕ: ХТО БАЧИВ МЕНЕ, ТОЙ І ОТЦЯ БАЧИВ. ЯК ЖЕ ТИ ГОВОРИШ: ПОКАЖИ НАМ ОТЦЯ?

СТИХ 10: ХІБА ТИ НЕ ЙМЕШ ВІРИ, ЩО Я В ОТЦІ І ОТЕЦЬ У МЕНІ? СЛОВА, ЩО Я КАЖУ ВАМ. НЕ ВІД СЕБЕ КАЖУ: ОТЕЦЬ, ЩО В МЕНІ ПЕРЕБУВАЄ, ТОЙ ТВОРІТЬ ДІЛА.

СТИХ 11: ВІРТЕ МЕНІ, ЩО Я В ОТЦІ І ОТЕЦЬ У МЕНІ, А ЯК ЖЕ НІ, ТО ДЛЯ САМИХ ДІЛ ВІРТЕ МЕНІ.

Христос указує на найнаочнішу ознаку Своєї готовності з Отцем і разом єдність Отця і Сина в Єдиному Божестві. Це — діла Його, яких ніхто не може створити, крім Самого Бога, і ті, що вже створені, і ті, що мають статися, як воскресення з мертвих і вознесення на небо. В тих словах Своїх до Филипа Христос починає розкривати перед Апостолами незбагненну таємницю триединства Єдиного Бога в Св. Тройці, але, покищо, єдність Отця і Сина. Христос не осуджує учеників, що вони бажають свідомої віри, як не осудив у свій час Никодима (Іо. 3). Він знає неміч людську і прихиляється до неї. Бо й тут те ж, що й з Никодимом: коли події земного порядку часто незрозумілі для них, то як зразу зrozуміти небесне (Іо. 3, 12), навіть Ангелам незбагнене таїнство? Тому Христос і каже: “А ЯК НІ... (ЯК НЕ ВІРІТЕ МОЇМ СЛОВАМ), ТО, ДИВЛЯЧИСЬ НА ДІЛА МОЇ, ВІРТЕ МЕНІ.”

СТИХ 12: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ХТО В МЕНЕ ВІРУЄ, ТОЙ ТЕЖ ТВОРИТИМЕ ДІЛА, ЯКІ Я ТВОРЮ, И БІЛЬШЕ ВІД ЦИХ ТВОРИТИМЕ, БО Я ДО ОТЦЯ МОГО ІДУ.

Тому, що Він, як Син, перебуває в Отці, Він творив такі діла. Коли хто вірує в Нього, то й він через ту віру серцем стає одною з Ним і з Отцем (Іо. 17, 21). Так що і він тією ж силою Бога буде творити діла. Він наслідує Ісуса Христа у всьому. На світі матимемо скорботу (Іо. 16, 33), як і Христос мав, і воскресне в останній день (Іо. 5, 39, 44) для вічного життя у Царстві небесному. Запорукою цієї обітниці є те, що Він, як Син, іде до Отця і перебуватиме в Ньому.

СТИХ 13: И ЧОГО Б ВИ НЕ ПОПРОСИЛИ У ОТЦЯ В ІМ'Я МОЕ, ТО СОТВОРЮ, ЩОБ ОТЕЦЬ ПРОСЛАВИВСЯ В СИНІ.

Не каже: те Він — Отець сотворить, а: попросите у Отця, і Я — Син, сотворю, бо Вони — ОДНО. I тому Син прославляється в Отці (Іо. 17, 1) і Отець у Синові. I це підсилює обітницю:

СТИХ 14: КОЛИ ЧОГО ПОПРОСИТЕ В ІМ'Я МОЕ, Я СОТВОРЮ.

Однаке, за умови:

СТИХ 15: КОЛИ ЛЮБИТЕ МЕНЕ, ТО ЗАПОВІДІ МОЇ ДЕРЖИТЬ:

Любов, не виявлена виконанням заповідів Його, не є Любов до Нього (Іо. 3, 16—24).

СТИХ 16: И Я УБЛАГАЮ ОТЦЯ, И ІНШОГО УТИШІТЕЛЯ ДАСТЬ ВАМ, ЩОБ БУВ З ВАМИ ПОВІКИ.

Це — початок розкриття істини про третю іпостась (Лице Св. Тройці), про Духа Святого. Дух Святий від Отця сходить, а Він, Син, тільки ублагає Отця, щоб того Утишителя послав на світ у серця вірних. В розумінні “Утишитель” зміст безмежно широкий. Не в смислі “утішити”, заспокоїти. Дух Божий, як воля Бога, є животворчий і (з слов'янської мови Зіждитель), цебто, Будуючий і Упорядкуватиль. А де порядок-лад, там спокій, задоволення, радість і втіха. Словами: “ЩОБ БУВ З ВАМИ ПОВІКИ” показують, що не Апостолам тільки Отець пошле Духа Святого, бо вік їхній недовгий, а всій Церкві Його, яку вони поширять, на всі віки.

СТИХ 17: ДУХА ІСТИНИ, ЩО ЙОГО СВІТ ПРИЙНЯТИ НЕ

МОЖЕ, БО НЕ БАЧИТЬ ЙОГО І НЕ ЗНАЄ ЙОГО; ВИ Ж ЗНАЄТЕ ЙОГО, БО ВІН З ВАМИ ПЕРЕБУВАЄ І В ВАС БУДЕ.

Духа Істини... Духа Абсолюту, Духа Самого Бога, як третю іпостась Св. Тройці. Світ, як такий, світ, що в злі лежить (Іо. 5, 19) не може Його прийняти, бо не бачить Його (не хоче бачити Його) і не знає Його (не відчуває Його), закрив очі і міцно зачинив своє серце (Іо. 6, 10). Ви ж знаєте (чуєте в собі) Його, бо Він з вами перебуває (через Мене) і в вас буде. Тепер “з вами”, а далі “в вас”.

СТИХ 18: НЕ ПОКИНУ ВАС СИРОТАМИ: ПРИЙДУ ДО ВАС.

Це знову попередження. Перше попередив, що ждатиме їх у Галілеї (Мф. 26, 32; Mr. 14, 28). Тепер же не вказує місця, а просто каже: “ПРИЙДУ ДО ВАС”. Це — про явлення Його їм в Єрусалимі після воскресення.

СТИХ 19: ЩЕ НЕДОВГО, І СВІТ УЖЕ НЕ ПОБАЧИТЬ МЕНЕ, А ВИ ПОБАЧИТЕ МЕНЕ, БО Я ЖИВУ І ВИ БУДЕТЕ ЖИТИ.

Світ міг бачити Його таким, як Він тепер — під завісою плоті (Єв. 10, 20), бо світ плотяний — земний, смертний (Гал. 5, 17; Рим. 8, 5—8, 13) і нездібний побачити воскреслого в зміненому, духовному тілі. “А ВИ ПОБАЧИТЕ МЕНЕ, БО Я ЖИВУ, І ВИ БУДЕТЕ ЖИТИ”. Іншими словами сказати: “Я є ЖИТЯ (—14, 6) ВІЧНЕ. ТЕ ЖИТЯ ДАЮ Й ВАМ, ТОМУ ВИ ЗДІБНІ БУДЕТЕ ПОБАЧИТИ МЕНЕ В ОНОВЛЕНУМУ ВОСКРЕСЕННЯМ ТІЛІ”.

СТИХ 20: У ТОЙ ДЕНЬ ЗРОЗУМІЄТЕ ВИ, ЩО Я У ОТЦІ МОІМ, І ВИ В МЕНІ, І Я В ВАС.

Тепер **вони тільки вірують** в слова Його, що Він у Отці і Отець у Ньому, але глибшого розуміння не мають. А в той день вони зрозуміють, бо відчувають своїм еством.

СТИХ 21: ХТО МАЄ ЗАПОВІДІ МОЇ І ДОДЕРЖУЄ ЇХ, ТОЙ ЛЮБИТЬ МЕНЕ: А ХТО МЕНЕ ЛЮБИТЬ, ТОГО Й ОТЕЦЬ МІЙ ПОЛЮБИТЬ І Я ПОЛЮБЛЮ ЙОГО І ВИЯВЛЮСЯ ЙОМУ САМ.

“Хто має заповіді Мої...” (в мислях і серці). Щоб їх мати, треба їх знати. Це заповідь: щоб кожний християнин вивчав написане в Євангеліях і знав Його науку (заповіді). А знаючи, додержував (виконував) їх. Тільки цим він докаже свою любов до Нього — Христа, Сина Божого. Це — діюча, справжня любов, і

за таку любов полюбить його Отець, і Син полюбить його.

“І виявлюся Йому Сам...” Любов Божа могла б виявлятися в ласці Божій до того, хто полюбив Христа Господа. і то було б помітно, скажемо: на здоров'ї, на успіхах, на добробуті, але того мало, та й не в тому правдиве щастя людини; Христос обіцяє **виявитися** тим, що люблять Його, виявится не назовні, а в серці дістать відчути Себе (— 23).

СТИХ 22: КАЖЕ ЙОМУ ІУДА, НЕ ІСКАРІОТ: ГОСПОДИ! ЩО ЦЕ. ЩО ТИ МАЄШ ВИЯВИТИСЯ НАМ, А НЕ СВІТОВІ?

СТИХ 23: ОДПОВІВ ІСУС І СКАЗАВ ЙОМУ: КОЛИ ХТО ЛЮБИТЬ МЕНЕ, ТОЙ СЛОВО МОЄ ДЕРЖАТИМЕ: И ОТЕЦЬ МІЙ ПОЛЮБИТЬ ЙОГО И ПРИЙДЕМО ДО НЬОГО И ОСЕЛЮ (В НЬОГО) СТВОРИМО. “

Цими словами Христос показує, що не для них тільки (Апостолів) Він говорить, а для всіх на світі і на всі часи. Любов кожного приєднує його до Бога. Через любов він стає свій Богу (Єф. 2, 19). Він одкриває серце своє і Господь Духом Святым приходить до нього і поселюється в серці його. Так що й сам він стає храмом Духа Святого (І Кор. 3, 16; 6, 19—20), храмом Бога в Св. Тройці.

СТИХ 34: А ХТО НЕ ЛЮБИТЬ МЕНЕ, ТОЙ СЛІВ МОЇХ НЕ ДЕРЖИТЬ; СЛОВО Ж, ЩО ВИ ЧУЄТЕ, НЕ МОЄ, А ОТЦЯ. ЩО ПОСЛАВ МЕНЕ.

Антитеза попередньому стихові. Хто не любить Його, той не дотримує слів (заповідів) Його. Але тут же підкреслює, що слова, які вони чують тепер від Нього, не Його слова, а що через Нього тепер говорить Отець, Який Його послав.

СТИХ 25: ЦЕ Я СКАЗАВ ВАМ, З ВАМИ ПЕРЕБУВАЮЧИ.

Цебто, кажу устами до уст.

СТИХ 26: УТИШІТЕЛЬ ЖЕ ДУХ СВЯТИЙ, ЯКОГО ПОШЛЕ ОТЕЦЬ МІЙ У ІМ'Я МОЄ, ТОЙ НАВЧИТЬ ВАС УСЬОМУ И НАГАДАЄ ВАМ УСЕ, ЩО Я КАЗАВ ВАМ.

І тут Христос називає Духа Святого Утішителем, і саме тому (ст. 16), що Він має діяти, впорядковувати і нагадати, покласти на серце і в розум усе те, що заповідав Син — Слово Боже. Тут знову Ісус Христос ясно говорить, що Духа Святого не Він, Христос

тос, пошле від Себе, а пошле Отець Його, тільки в ім'я Його (для слави імені Його) (І Фил. 2, 10—11; Рим. 8, 14—27).

СТИХ 27: МИР ОСТАВЛЯЮ ВАМ, МИР МІЙ ДАЮ ВАМ; НЕ ТАК, ЯК СВІТ ДАЄ, Я ДАЮ ВАМ; НЕХАЙ НЕ ТРИВОЖИТЬСЯ СЕРЦЕ ВАШЕ І НЕ ЛЯКАЄТЬСЯ.

В цьому місці в українських перекладах поставлено: “спокій”, а в перекладі Куліша — “упокій”, у слов. і рос. — “мир”, у нім. — Фріеден = мир, у англ. — Peace = мир, франц. Раіх = мир. Означення “мир” далеко ширше, ніж означення “спокій”. Спокій — це заспокоїтися в собі. Але Христос дає не цей спокій, не тільки заспокоєння в собі. Він дав, насамперед, примирення з Богом, як і каже Апостол: “..Бог примирив нас з Собою через Ісуса Христа, і дав нам служення примирення”. (2 Кор. 5, 18 і 19). Також помирив світ у собі: як той же Апостол каже: “**Бо Він (Христос) мир наш, вчинив з обох одне, а перегорожу, що була посередині, розвалив; що відрожнечу тілом Своїм, а закон науковою Своєю обернув у ніщо, щоби з двох створити в Собі Самому одну людину, встановлюючи мир**” (Еф. 2, 24—15; Колос. 1, 20—22).

Ось такий мир (а не тільки спокій) Він оставляє Апостолам. Він цей Свій мир дає їм і тому й каже: не так, як світ дає. Я даю вам. Саме тому нехай не тривожиться серце їх і не лякається.

СТИХ 28: ВИ ЧУЛИ, ЩО Я СКАЗАВ ВАМ: ВІДХОДЖУ І ПРИЙДУ ДО ВАС. КОЛИ Б ВИ ЛЮБИЛИ МЕНЕ. ТО ЗРАДІЛИ Б, ЩО Я СКАЗАВ — ІДУ ДО ОТЦЯ, БО ОТЕЦЬ МІЙ БІЛЬШИЙ ВІД МЕНЕ.

“Коли б ви любили Мене...” А хіба вони не любили Його? Ще з годину тому всі вони клялися вмерти за Нього (Мф. 26, 35; Mr. 14, 31). Так, вони любили вже Його всім єством своїм, але їхня любов не обнімала всього, що треба в Христі любити: вони любили Його, як Учителя, що від Бога прийшов. Тепер же, коли Він каже, що піде від них, вони сумують, що залишить їх, і тільки. Та любов їхня, яка вона не палка, а все ж не така глибока, не така непохитна й безповоротна, що кладе душу свою за друзів (Іо. 15, 13) і перемагає страх (Іо. 4, 18). Їхня любов ще не досягла повної сили, як те в цю ж ніч виявиться. Страх переможе їхню любов (— 15, 56; Mr. 14, 50). Та не дорікає їм Христос, лише поглиблює їхнє розуміння. Їхня любов уже тепер була б довершеною. коли б вони розуміли, чому саме Він лишає їх і йде до Отця. “**Бо**

ОТЕЦЬ МІЙ БІЛЬШИЙ ВІД МЕНЕ... — смисл цього речення такий: “тепер Я тільки виконую волю Отця. Я, як слуга посланий. А коли піду до Отця, то ввійду в славу Мою, яку Я мав у Ньому перше, ніж створено світ” (— 17, 5).

Словеса ці — **“Бо ОТЕЦЬ більший від Мене”** аріяни тлумачили на свій бік, що ніби Син не рівний Отцю. Але то помилка. Словеса сказані про час перебування Сина Божого на землі, як Чоловіка.

СТИХ 29: І ТЕПЕР Я СКАЗАВ ВАМ ПЕРШЕ, НІЖ СТАЛОСЯ, ЩОБ КОЛИ СТАНЕТЬСЯ, ВИ ПОВІРИЛИ.

Що станеться? Страдання на хресті й смерть — щоб те не похитнуло їхньої віри.

СТИХ 30: ВЖЕ НЕБАГАТО ГОВОРИТИМУ З ВАМИ; БО ЙДЕ КНЯЗЬ СВІТУ ЦЬОГО І В МЕНІ ВІН НЕ МАЄ НІЧОГО.

Князь світу цього устремляється на Ісуса, та даремно. Людством заволодів він через гріх. Гріх став мостом для диявола до людських душ, і зробив їх рабами Йому. Христос же народився не від хотіння мужа, а від Бога, як Боже слово (Іо. 1, 14), а тому не мав ні первородного гріха, ані персональних, тому диявол не знайшов у Нього нічого для себе.

СТИХ 31: АЛЕ ЩОБ СВІТ ЗНАР, ЩО Я ЛЮБЛЮ ОТЦЯ, І ЯК ЗАПОВІДАВ МЕНІ ОТЕЦЬ, ТАК Я Й ЧИНЮ. ВСТАНЬТЕ, ХОДІМ ЗВІДСИ.

Словеса цього стиха щільно пов'язані з словами стиха попереднього. Диявол устремляється на Ісуса, щоб заподіяти Йому смерть. Але смерть — це наслідок гріха (Рим. 5, 12; 6, 23). А як Христос не мав гріха, то й смерть над Ним не мала влади. Але Він — Син — любить Отця діє, як Отець заповів. Не маючи власних гріхів, Він узяв на Себе гріхи всього людства, щоб у Тілі Своїм засудити гріх. Апостол Павел так пише “... Бог послав Сина Свого в подобі гріховного тіла заради гріха (ви жертиві за гріх) і осудив гріх у тілі (Його). (Рим. 8, 3; 2 Кор. 5, 21; Галат. 3, 13; Еф. 1, 5; Фл. 2, 16).

“**Встаньте, ходім звідси!**” Євангелист Матфей каже: “**І, заспівавши, пішли на гору Єлеонську (Оливну)**”. Так молитвою і похвалою Богу закінчив Христос з учениками Тайну Вечерю, що була останньою Пасхою Старого Заповіту і початком Нової — в Новому Заповіті.

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦАТИЙ

СТИХ 1: Я ПРАВДИВИЙ ВИНОГРАД, І ОТЕЦЬ МІЙ ВИНОГРАДАР.

Христос дає образ подібності. Однаке, не тільки зовнішній, а ще більше внутрішній, органічний. Корінь — Отець Бог. Лоза винограду — Він, Христос, Син Отця. З Нього, як із лози, виростають паростки — Апостоли, вони випускають цвіт — науку Його. З науки їх виростуть грана овочу (синів і дочок) Царства Божого..

СТИХ 2: УСЯКУ ПАРОСТЬ У МЕНІ, ЩО НЕ РОДИТЬ ОВОЧУ, ВІН ОДТИНАЄ, А ВСЯКУ, ЩО ДАЄ ОВОЧ, ОБЧИЩАЄ, ЩОБ БІЛЬШЕ ОВОЧУ РОДИЛА.

“**Усяку**” — велику, чи малу... Іуда Іскаріот був великий, як і всі Апостоли, але залишився безплідний, і тому Отець одтяв його. Подібно й кожний, який прийняв св. хрещення і назвався християнином, а діє в житті своєму противно науці Христовій, тому не помогає назва “християнин”, як не помогла Іуді назва “ученик Христа”. Він, як парость, засихає, і Бог відкидає, виключає з книги живих. Хіба що покається — і знову оживе. В той же час “кожну парость” — чи то чоловік, чи жінка — чи знаний, чи простий, багатий, чи вбогий, як тільки намагається виконувати заповіді Христа, Отець дає йому силу, місце і умови, де він може все більше приносити овоч чеснот.

СТИХ 3: ВИ ВЖЕ ЧИСТІ ЧЕРЕЗ СЛОВО, ЩО Я ОПОВІВ ВАМ.

Слово Його очистило їх, бо вони прийняли його (— 17, 8). Але хто слухає Його слово, а не приймає його в серце своє, щоб виконувати його, того воно (слово) не очищає. (Як. 1, 21—25).

СТИХ 4: ПРОБУВАЙТЕ В МЕНІ, І Я В ВАС. ЯК ПАРОСТЬ НЕ МОЖЕ РОДИТИ ОВОЧУ САМА З СЕБЕ, КОЛИ НЕ БУДЕ НА ВИНОГРАДНИЙ ЛОЗІ, ТАК І ВИ, КОЛИ НЕ БУДЕТЕ В МЕНІ.

Парость тоді приносить плоди, коли виростає з лози, яка своїм порядком виростає з кореня: щоб приносити (чинити) справжній овоч добра, треба виростати з кореня Добра, Яким є Бог. Хри-

Христос називає Себе Лозою з Виноградового кореня. То є; з кореня Бога, як Син. Тому, щоб чинити правдиво добре діла, необхідно перебувати в Ньому (в Лозі, з кореня — Отця), а через Нього — в Богові. Тоді “сік Лози — Христа — Дух Святий — буде в “парості” — в ученикові Христові. В такому разі буде справжня єдність з Богом Отцем через Бога — Сина. А содіянє добро (овоч) також буде не посторонній плід, а плід від Бога, бо “в Богові содіянний” (Іо. 3, 21).

СТИХ 5: Я — ВИНОГРАДНА ЛОЗА, А ВИ — ПАРОСТИ; ХТО В МЕНІ І Я В НЬОМУ, ТОЙ БАГАТО РОДИТЬ ОВОЧУ, БО БЕЗ МЕНЕ НЕ МОЖЕТЕ ЧИНІТИ НІЧОГО.

Парость тоді родить овочі, коли росте на лозі і з неї живиться соком. Як тільки одірветься, то вже не тільки не вродить овочу, а й сама засохне (— 6). Подібно до того й кожний, хто одірвався від Христа, а тим самим і від Бога. Страшний доказ тому — відповілі ангели. **“Бо без Мене не можете чинити нічого...”** Хтось може сказати: “Але й безбожники, коли хочуть, можуть творити діла милосердя”. Так, можуть. Але чи то їхні діла? Чи не те саме, що каже Апостол про поган: (Рим 2, 14—15) МИ СТВОРЕНІ ПО ПОДОБІ ЙОГО (Бут. 2, 26—27); МИ ВІД НЬОГО (Рим. 11, 36). НИМ ВКЛАДЕНО В НАС РОЗУМІННЯ ДОБРА. Тому роблення добрих діл одпадшими — то залишок відбліску того ж Бога в серцях їхніх. Однаке, діла добра відрізняються не тільки якістю, а ще й стимулами (побудженнями). Коли роблять добро не з любови до близнього, а з розрахунку вигоди, то то вже не чесноти, а комерція. Бо основа добра — це любов, а любов від Бога, бо Бог Сам — Любов (Іо. 4, 7—8) і далі ст. ст. 9—12.

А коли ще візьмемо до уваги, що безбожний не по Богу живе, а по плоті, інстинктами (див. Галат. 5, 13—21; Рим. 1, 21—32), то чи на такому дереві можуть виростати добре овочі добра? (Мф. 7, 16—18). Чи з такого джерела може текти добра вода? (Як. 3, 11). Добро — від Бога. Корінь Добра — Бог; добро без Бога не є добро. Тому то й говорить Христос: **“БЕЗ МЕНЕ НЕ МОЖЕТЕ ЧИНІТИ НІЧОГО”**.

СТИХ 6: КОЛИ ХТО НЕ ПЕРЕБУВАТИМЕ В МЕНІ, ТОГО ВІДКИНУТЬ ГЕТЬ, ЯК ТУ ПАРОСТЬ, І ВСОХНЕ: І ЗБИРАЮТЬ ТЕ І В ВОГОНЬ КИДАЮТЬ, І ВОНО ЗГОРИТЬ.

Отже, чесноти безбожного і богопротивного не дають йому

жористи: гине він і діла Його, бо вони не від Бога (Іо. 3, 21; Мф. 15, 13).

СТИХ 7: КОЛИ БУДЕТЕ В МЕНІ І СЛОВА МОЇ В ВАС БУДУТЬ, ТО ЧОГО Б ВИ НЕ ЗАХОТІЛИ, ПРОСІТЬ І БУДЕ ВАМ.

Перебувати в Ньому, як уже говорилось вище, це значить: жити Його життям, жити Його духом покори й відданості Богу. носити образ Його в серці своєму, пам'ятати слова Його й діяти згідно з ними; чутися без остатку відданим Йому, жити в Ньому. При такому стані не може бути нерозумних бажань, незгідних з Його словом. Тому й каже: “просіть і буде вам” (Іо. 3, 32).

СТИХ 8: ТИМ ПРОСЛАВИТЬСЯ ОТЕЦЬ МІЙ, КОЛИ ВИ БАГАТО ОВОЧУ ПРИНЕСЕТЕ, І БУДЕТЕ МОЇ УЧЕНИКИ.

Коли Він — Ісус, Син Божий, чинив діла миросердя людям для спасіння їх, то тим самим прославляв Отця Свого, Який діяв через Сина (Іо. 17, 4). Коли й вони будуть так же чинити, проповідувати Євангеліє і навчати, Хто Він, а також навчати виконувати все, що Він заповідає, тоді вони справді наслідують Свого Учителя і справді будуть Його учениками.

СТИХ 9: ЯК ПОЛЮБИВ МЕНЕ ОТЕЦЬ, ТАК І Я ПОЛЮБИВ ВАС; ПРОБУВАЙТЕ Ж У ЛЬБОВІ МОЇЙ.

Це скрайня, найвища любов; вона безмежна й неосяжна, бо яка ж міра Любови у Бога Отця до Сина, сущого в Лоні Його? (Іо. 1, 18). Якщо такою любов'ю Син полюбив їх, учеників, то це понад міру людського розуміння. Велич і сила її, як страшний вононь, розтоплює нас! Але Він благає: “ПЕРЕБУВАЙТЕ В ЛЮБОВІ МОЇЙ”, любіть взаємно (Іо. 2, 28; 3, 1, 16; 4, 7—10).

СТИХ 10: КОЛИ ЗАПОВІДІ МОЇ ДЕРЖАТИМЕТЕ, ТО БУДЕТЕ В ЛЮБОВІ МОЇЙ, ЯК І Я ЗАПОВІДІ ОТЦЯ МОГО ЗБЕРІГ І ПЕРЕБУВАЮ В ЙОГО ЛЮБОВІ.

Така повнота любови Його до них, як повнота любови Отця до Нього, дається їм за таку ж любов і їх до Нього, яку Він має до Отця.

СТИХ 11: ЦЕ Я СКАЗАВ ВАМ, ЩОБ РАДІСТЬ МОЯ В ВАС ПЕРЕБУВАЛА, І ЩОБ РАДІСТЬ ВАША СТАЛА ПОВНОЮ.

Любов і радість нерозлучні: бути з тим, кого любиш — то найприємніша радість. Чим більша любов, тим більша радість

спілкування. Христос заповів їм найвищу любов, щоби з тією повнотою Його любови перебувала в них і повнота Його в них радості, і щоб через любов до Нього і між собою радість їхня стала повною.

СТИХ 12: ЦЕ МОЯ ЗАПОВІДЬ, ЩОБ ВИ ЛЮБИЛИ ОДИН ОДНОГО, ЯК Я ПОЛЮБИВ ВАС.

СТИХ 13: БІЛЬШЕ ВІД ЦІЄЇ ЛЮБОВІ НІХТО НЕ МАЄ, ЯК ХТО ДУШУ (ЖИТТЯ) СВОЮ ПОКЛАДЕ ЗА ДРУЗІВ СВОІХ.

Ось до яких розмірів повинна доходити взаємна любов. Що вона така можлива, доказ Він показує на Собі Самому (Іо. 10, 17—18).

СТИХ 14: ВИ ДРУЗІ МОЇ, КОЛИ ЧИНІТИМЕТЕ ТЕ, ЩО Я ЗАПОВІДАЮ ВАМ.

Бо то доказ дружби на ділі.

СТИХ 15: Я ВЖЕ НЕ ЗВУ ВАС РАБАМИ, БО РАБ НЕ ЗНАЄ, ЩО ЧИНІТЬ ГОСПОДАР ЙОГО; А ВАС Я НАЗВАВ ДРУЗЯМИ, БО ВСЕ, ЩО ЧУВ Я ВІД ОТЦЯ МОГО, Я ОБ'ЯВИВ ВАМ.

Раб — невільник, він тільки виконує волю господаря свого, не питуючи, чому й нащо. І господар не вважає за потрібне вводити раба у свої справи, бо він тільки раб, мало чим вищий від домашньої худоби. Подібно й Закон Старого Заповіту лише наказував; невиконання Закону тягло за собою сурову кару (див. 3 кн. Мойс. Левіт., р. 26). Тільки з Мойсеєм говорив Господь лицем-долиця, як із Своїм другом, і то тому, що доручив йому господарювати в Домі (в народі) Його (4 кн. Мойсея. Числа 12, 6 — 8). Христос же приніс на землю Закон Любови й Закон Свободи (Як. 1, 15), а не примусу. Він кличе всіх (Мф. 11, 28), але нікого не примушує. Ублажає тих, що добровільно виконують заповіді Його (Іо. 13, 14—17). Тепер Він, Син Божий, обрав Собі Апостолів, як колись Мойсея, їм доручає, як будувати Дім (Церкву) Його (І Тим. 3, 15); але відкриває їм, без порівняння, більше, ніж колись Мойсеєві. Він об'являє їм усе, що чув від Отця. Таким чином підносить їх від стану рабів виконавців до стану будівників Царства Божого на землі (І Кор. 4, 1—2). Він настановляє їх продовжувати діла Його (на землі) і тому удостоює їх найвищої чести бути друзями Його.

СТИХ 16: НЕ ВИ МЕНЕ ВИБРАЛИ, А Я ВИБРАВ ВАС И НА-

СТАНОВИВ ВАС, ЩОБ ВИ ЙШЛИ Й ОВОЧ ДАВАЛИ, ЩОБ ЧОГО Б НЕ ПОПРОСИЛИ У ОТЦЯ В ІМ'Я МОЄ, ДАВ ВАМ.

Завжди буває, що люди вибирають собі вчителя за вподобою своєю. Але тут не так: Він, Учитель, Сам вибрал їх — не за ознакою розуму, а за ознакою серця. Вибрал і навчав не для того, щоб стали професіоналами Його науки, а щоб ішли і “плід” приносили, цебто ловили людей (Мф. 4, 19) у послух віри в Церкві Його. І щоб плід їхній (навернуті до Нього) перебував (не був тимчасовим), і щоб усе, чого вони (розуміється, і навернуті ними) попросять у Отця, в Ім'я Його, дав їм. Іншими словами — щоб через Нього Церква мала найщільніше спілкування з Отцем Богом.

СТИХ 17: ОЦЕ ЗАПОВІДАЮ ВАМ, ЩОБ ВИ ЛЮБИЛИ ОДИН ОДНОГО.

Заповідь ця через них і всій Церкві на всі віки.

СТИХ 18: КОЛИ СВІТ ВАС НЕНАВИДИТЬ, ЗНАЙТЕ, ШО МЕНЕ ПЕРШЕ, НІЖ ВАС ЗНЕНАВИДІВ.

СТИХ 19: КОЛИ Б ВИ БУЛИ З СВІТУ, ТО СВІТ СВОЄ ЛЮБИВ БИ. ЯК ЖЕ ВИ НЕ З СВІТУ. А Я ВАС ВИБРАВ ІЗ СВІТУ. ЧЕРЕЗ ТЕ НЕНАВИДИТЬ СВІТ.

Коли б ви були, як і всі, з усіма вадами гріховности, то світ не мав би чого ненавидіти, бо вважав би вас за своїх. Але тепер ви вже не такі, як усі, бо я вас вибрал із світу. Не те, що вибрав з-поміж інших, а виділив од світу тим, що очистив вас через слово (— 15, 3) і ви стали не такі, як він. Через те він ненавидить тепер вас, а раніше вас, Мене зненавидів, бо ж світом володіє князь світу цього — сатана (— 14, 30), який перше в Мені не знайшов для себе нічого.

СТИХ 20: ПАМ'ЯТАЙТЕ СЛОВО, ЩО Я СКАЗАВ ВАМ: НЕ БУВАЄ РАБ БІЛЬШИЙ ЗА ГОСПОДАРЯ СВОГО; КОЛИ МЕНЕ ГОНИЛИ, ТО Й ВАС ГОНІТИМУТЬ; КОЛИ СЛОВО МОЄ ДЕРЖАЛИ, ТО Й ВАШЕ ДЕРЖАТИМУТЬ.

Доля їхня така, як і Його: Його переслідували, і їх будуть переслідувати, але в Нього увірують і приймуть Його слово. Так і їх спочатку будуть переслідувати, а потім повірять у проповідь їхню і стануть вірувати за науковою їхньою.

СТИХ 21: ТА ВСЕ ТЕ ЧИНІТИМУТЬ ВАМ ЗА ІМ'Я МОЄ, БО НЕ ЗНАЮТЬ ПОСЛАВШОГО МЕНЕ.

“Бо не знають Пославшого...” Хіба іудеї не знали Бога? Знали, але знали розумом, а серце їхє було далеко від Нього (Мф. 15, 8—9; Іс. 29,13). Через те ѿ науку Його, Христова, чужа їм (Іо. 8, 47, 55).

СТИХ 22: КОЛИ Б Я НЕ ПРИЙШОВ І НЕ ГОВОРІВ ІМ, ГРІХА НЕ МАЛИ Б ВОНИ, А ТЕПЕР НЕ МАЮТЬ ОДМОВКИ ЗА ГРІХ СВІЙ.

Не мали б гріха, бо не чули. Але Він прийшов і все сказав, щоб переконати їх, вони ж, по гордині своїй, не послухали й неповірили. Тому гріх лишився на них, їм немає чим виправдати себе (Іо. 8, 24; 9, 41).

СТИХ 23: ХТО МЕНЕ НЕНАВИДИТЬ, ТОЙ І ОТЦЯ МОГО НЕНАВИДИТЬ.

Бо Він і Отець — Одно (Іо. 10, 30; 14, 9).

СТИХ 24: КОЛИ Б Я НЕ ТВОРИВ СЕРЕД НИХ ДІЛ, ЯКИХ ІНШИЙ НІХТО НЕ СОТВОРИВ, ТО ГРІХА НЕ МАЛИ Б, А ТЕПЕР І БАЧИЛИ І ЗНЕНАВИДІЛИ МЕНЕ І ОТЦЯ МОГО.

Саме діла (чуда) Свої Христос ставив, як свідків, що Він від Бога посланий (— 5,36) і кращі з них через ті діла увірували в Нього (— 3, 2). Але вони і бачили і зненавиділи Його і Отця Його, що ті діла через Нього творив.

СТИХ 25: АЛЕ НЕХАЙ СПРАВДИТЬСЯ СЛОВО, НАПИСАНЕ В ЗАКОНІ ІХ: ЩО ЗНЕНАВИДІЛИ МЕНЕ ДАРЕМНЕ (Пс. 68, 5).

Христос наводить слова пророка Давида в псалмах 34, 19; 68. 5. З цього бачимо, що псалми ці писані про Нього.

СТИХ 26: КОЛИ Ж ПРИЙДЕ УТИШІТЕЛЬ, ЯКОГО Я ПОШЛЮ ВАМ ВІД ОТЦЯ МОГО, ДУХ ІСТИНИ, ЯКИЙ ВІД ОТЦЯ ВИХОДИТЬ, ТОЙ БУДЕ СВІДЧИТИ ЗА МЕНЕ.

В цьому стиху Христос у всій повноті розкриває догмат про Третю Особу (іпостась) Св. Троїці — про Духа Святого (див. ст. ст. 16 і 26). Істотою Божого Єства Дух Святий сходить тільки від Отця, як і Син народжується тільки від Отця. Але в домобудівництві Божому на вірних сходить через Сина, як от Апостолам (Іо-

20, 22), тому Син благає Отця послати Духа Святого (— 14, 16). Його — Духа Святого, посилає Отець в ім'я Сина (— 26), посилає й Син, але не від Себе, а від Отця. Так вірувала Свята Все-ленська Церква спочатку, і тому 2-й Вселенський Собор так виклав цей догмат у 8-му члені Символу Віри.

“Він буде свідчити за Мене...” Ця обітниця здійснена в день 50-ї після воскресіння Христового і свідчить донині (Лук. 24, 49; Діян. 2, 2—41; Іо. 5, 6; Рим. 8, 16, 26—27).

СТИХ 27: І ВИ ЗАСВІДЧИТЕ, БО ВИ СПОЧАТКУ ЗО МНОЮ.

Дух Святий буде свідчити через них різними силами й чудами (Мар. 16, 17 — 18), а самі вони по природі людській будуть свідчити про Нього, як очевидці, що бачили Його й доторкалися до Нього, чули з уст Його (Іо. 1, 1; Лук. 24, 39; Іо. 20, 27).

Р О З Д І Л Ш І С Н А Д Ц Я Т И Й

СТИХ 1: ЦЕ Я СКАЗАВ ВАМ, ЩОБ ВИ НЕ СПОКУСИЛИСЯ.

Сказав... роз'яснив вам, щоб зрозуміли, що діється.

СТИХ 2: З СИНАГОГ ОДЛУЧАТЬ ВАС; ТА НАСТАНЕ ЧАС,
КОЛИ КОЖЕН, ХТО ВБИВАТИМЕ ВАС, БУДЕ ДУМАТИ, ЩО СЛУ-
ЖБУ СКЛАДАЄ БОГОВІ.

Відлучення з синагоги означало виключення з дому Ізраїля, а це означало позбавлення всіх обітниць, які дані були дому Ізраїля. Тому кожний вірний іудей дуже боявся підпасти під таку кару (Іо. 9, 22). Але це тільки початок переслідування: надходить більш грізний час, коли будуть думати, що нищення їх — це богоугодне діло (Діян. 8, 3).

СТИХ 3: І ТАК РОБИТИМУТЬ ВАМ, БО НЕ ПІЗНАЛИ НІ ОТ-
ЦЯ, НІ МЕНЕ.

СТИХ 4: АЛЕ Я ЦЕ СКАЗАВ ВАМ, ЩОБ КОЛИ НАСТАНЕ
ЧАС, ЩОБ ВИ ЗГАДАЛИ, ЩО Я ГОВОРІВ ВАМ. НЕ ГОВОРІЙ
ЖЕ ВАМ ЦЬОГО СПОЧАТКУ, БО З ВАМИ БУВ.

Коли перебував із ними, то не говорив їм того, що буде після Нього. Воно вже при Ньому починалося, але вони були під Його захистом (Іо. 18, 8), та їй не були вони готові прийняти таку вістку без страху, як прийняли тепер (Мр. 14, 31). Але попередження в майбутньому дасть їм силу твердо стояти під час переслідування, бо вони розумітимуть, що діється (Мф. 10, 19—20; Лук. 21, 15).

СТИХ 5: А ТЕПЕР ІДУ ДО ТОГО, ХТО ПОСЛАВ МЕНЕ, І
НИХТО З ВАС НЕ ПИТАЄ МЕНЕ: КУДИ ЙДЕШ?

Христос не враховує того, що Симон-Петр запитав: "Господи, куди йдеш?" (Іо. 13, 36), бо Симон тоді мислив собі звичайну юдорож кудись, як і Фома (— 14, 5). Тепер же, після попередніх розмов із ними, вони зрозуміли, що йдеться не про звичайну дорогу. Тут уже запит: "куди йдеш?" був би зайвий, бо вже знали, куди.

СТИХ 6: А ВІД ТОГО, ЩО Я ЦЕ СКАЗАВ ВАМ, СЕРЦЕ ВАШЕ НАПОВНИЛОСЯ СМУТКУ.

Ім було жалко й страшно розлучатися з Ним. Вони не хотіли б того. Христос же, потішаючи їх, пояснює, чому саме краще для них, щоб Він пішов.

СТИХ 7: АЛЕ Я ПРАВДУ КАЖУ ВАМ: КРАЩЕ ДЛЯ ВАС, ЩОБ Я ПІШОВ, БО ЯК НЕ ПІДУ, УТИШИТЕЛЬ НЕ ПРИЙДЕ ДО ВАС, ЯК ЖЕ ПІДУ, ПРИШЛЮ ЙОГО ДО ВАС.

Діло спасіння світу мусить іти своєю дорогою, без зупинки, як то визначено у Бога. Коли б Він на бажання учеників залишився і надалі з ними, як то висловив Петр (Мф. 16, 21—23), тоді все спинилося б. Христос не піднявся б вище дивного Учителя-Чудотворця. Але Він, як Син Божий, не для того прийшов на землю. Його місія на землі доходить кінця, має прийти інший від Святої Тройці — Дух Святий.

СТИХ 8: І ВІН, ПРИЙШОВШИ, ДОКОРИТЬ СВІТОВІ ЗА ГРІХ, ЗА ПРАВДУ І ЗА СУД.

Докорить... (слов'янське “облічіт”), виявить гріх, і правду, і осуд.

СТИХ 9: ЗА ГРІХ, ЩО НЕ ВІРУЮТЬ У МЕНЕ.

При всіх доказах і ознаках, які давав Він іudeям, вони могли переконатися, Хто Він. Але по жорстокості та впертості своїй, вони не увірували. Це їхній свідомий гріх (— 8, 41).

СТИХ 10: ЗА ПРАВДУ, ЩО Я ДО ОТЦЯ МОГО ЙДУ, І ВЖЕ НЕ ПОБАЧИТЕ МЕНЕ.

Доказом того будуть дії, які настануть потім, як зшестя Духа Святого на них у 50-й день, Якого Він пошле від Отця, як сказав, і дальші дії Його в них Духом Святым. **“І вже не побачите мене”** — таким, як тепер бачите. І те покаже правду, що Він до Отця пішов.

СТИХ 11: ЗА СУД, ЩО КНЯЗЯ СВІТУ ЦЬОГО ЗАСУДЖЕНО.

Ознакою того для світу стало воскресення Ісуса Христа з мертвих. Христос не так воскрес, як воскрес Лазар, або син Наїнської жінки та дочка Іаіра. Вони воскресли в тому ж тілі, в якому вмерли. Христос же воскрес у тілі оновленому, нетлінному, яке вже не

підлягало фізичним законам (Іо. 20, 19—25). А це значить, що Він переміг смерть, яка була наслідком гріха — зброї диявола. В час Його смерті на хресті багато воскресло з мертвих (Мф. 27, 52—53). Це вже було ознакою, що Христос зійшов душою в ад (шеол), знесилив диявола і вирвав померлих із влади його (І Петр. 3, 19—20). А дальші діяння Духа Святого через мучеників і святих у Церкві показали й показують, що диявол знесилений і за суджений до пекельних мук (Мф. 25, 41).

СТИХ 12: ЩЕ БАГАТО МАЮ ГОВОРИТИ ВАМ, ТА ТЕПЕР ВИ НЕ МОЖЕТЕ ЗНЕСТИ.

СТИХ 13: КОЛИ Ж ПРИЙДЕ ВІН, ДУХ ІСТИНИ, ТО НАСТАВИТЬ ВАС НА ВСЯКУ ІСТИНУ, БО НЕ ВІД СЕБЕ ГОВОРИТИМЕ, А ТЕ, ЩО ПОЧУЄ, БУДЕ ГОВОРИТИ, І ТЕ, ЩО НАСТАНЕ, ЗВІСТИТЬ ВАМ.

Те, що тепер не міг переказати їм, Він говорив їм після воскресіння свого, колиявлявся їм на протязі сорока днів (Діян. 1, 3).

“... **Наставить на всяку інстилну...**” — ту саму, що Він, Христос, говорив, і яку вони не могли вмістити (знести). “... **Не від Себе буде говорити...**” — не нове щось, “... а те, що почує...” Син також не від Себе говорив і казав: “ЯК ЧУЮ, ТАК І СУДЖУ” (Іо 5, 30). Чую від Отця (— 12, 49), так і Дух Святий буде говорити, що почує від Отця. Іншими словами: Син і Дух не діють окремо від Отця, а діють згідно з нарадою в Св. Тройці (І кн. Мойс. Буття I, 26; 3, 22; 11, 77). “... **і те, що настане, сповістить вам...**” Звідси слова Апостолів є слова Духа Святого.

СТИХ 14: ВІН МЕНЕ ПРОСЛАВИТЬ, БО З МОГО ВІЗЬМЕ І ЗВІСТИТЬ ВАМ.

“... **Мене прославить...**” — дасть повне зрозуміння місії Христа на землі, поглибить віру в серцях і пошириТЬ її через Апостолів на весь світ. “... **З Мого візьмe...**” — не щось інше, а те саме, що й Христос навчав.

СТИХ 15: УСЕ, ЩО МАЄ ОТЕЦЬ, МОЄ; ТОМУ ТО Я Й СКАЗАВ, ЩО З МОГО ВІЗЬМЕ І ЗВІСТИТЬ ВАМ.

Це доповнення до слів 13-го стиха, а разом наука про єдність . волі й діяння Св. Тройці.

СТИХИ 16—19 не потребуютъ поясненія.

СТИХ 20: ... А СВІТ РАДІТИМЕ... КНЯЗЬ СВІТУ І ТІ, що виконують його волю. Радітимуть, ніби перемогою.

СТИХ 21: ЖОНА, КОЛИ РОДИТЬ, ПЕЧАЛЬ МАЄ, ЩО ПРИЙШЛА Й. ГОДИНА, А КОЛИ ПОРОДИЛА ДИТИНУ, НЕ ПАМ'ЯТАЄ ВЖЕ МУКИ З РАДОЩІВ, ЩО ЛЮДИНА НАРОДИЛАСЯ НА СВІТ.

Образ, вище поданий, не тільки влучний, а ще більше символічний. Щоб породити людину на світ, жона мусить перетерпіти муки родин згідно з присудом Божим (Кн. Буття 3, 16). Христос же через Свої хресні муки перероджує ціле людство, а вони стануть моральними (а потім і фізичними) спільноками Його мук. Але, як жона, породивши, забуває муки родин і радіє з народження людини, так і вони, побачивши Його воскреслим, зрозуміють, яка неизбагненна і радісна зміна в світі сталася, забудуть свою скорботу і зрадіють несказанкою радістю, що сталося спасіння світу.

СТИХ 22: ОТ І ВИ ТЕПЕР ПЕЧАЛЬ МАЄТЕ, АЛЕ Я ЗНОВ ПОБАЧУ ВАС, І ЗРАДУЄТЬСЯ СЕРЦЕ ВАШЕ, І РАДОСТИ ВАШОЇ НІХТО НЕ ВІДБЕРЕ ВІД ВАС.

Коли явиться воскреслим, тоді зрадується серце їхнє не тільки тому, що побачать Його знов, а й тому, що зрозуміють, яка велична подія звершилася, і що саме вони стали учасниками тієї події. Те, що ще було загадкою для них, тепер роз'ясниться: між ними Бог у тілі (І Тим. 3, 16), а вони обранці Його “і радості вашої ніхто не відбере від вас”. Ця радість вічна, дана Богом, і немає сили, яка б відняла їх у Бога (Іо. 43, 13; Іо. 4, 4). Ось причина їхньої радості.

СТИХ 23: І В ТОЙ ДЕНЬ НЕ БУДЕТЕ ПИТАТИ НІ ПРО ЩО; ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ВАМ: ЧОГО Б ВИ НЕ ПОПРОСИЛИ У ОТЦЯ У ІМ'Я МОЄ, ДАСТЬ ВАМ.

Радість заповнить їх до краю. Питати вже не буде про що, бо все ясно. Тепер уже вони виступатимуть на арену дій замість Нього, іменем Його. Він же все їм дасть від Отця, що їм буде потрібно і чого попросять.

СТИХ 24: ДОСІ ВИ НІЧОГО НЕ ПРОСИЛИ В ІМ'Я МОЄ: ПРОСІТЬ І ОДЕРЖИТЕ, ЩОБ РАДІСТЬ ВАША БУЛА ПОВНОЮ.

До цього часу діяв Він, вони ж були тільки свідками, тому нічого не просили собі у Бога Отця. Тепер же нехай просять у ім'я Його. Нехай упевняються, що Отець Бог любить їх і чує їхні прохання і дасть те, чого просять, щоб радість їхня була повною (і певною).

СТИХ 25: ЦЕ Я ГОВОРІВ ВАМ ПРИТЧАМИ, АЛЕ НАСТАЄ ЧАС, КОЛИ ВЖЕ НЕ ПРИТЧАМИ ГОВОРИТИМУ, А ПРОСТО СПОВІЩУ ВАМ ПРО ОТЦЯ.

Цей час настане, коли Він явиться їм воскреслим. З цих слів ясно стає, про що говорив Він з Апостолами на протязі 40 днів по воскресінні. Тоді Він просто роз'яснював їм про Отця Бога і про будування Церкви, як Царства Божого на землі (Діян. 1, 3).

СТИХ 26: У ТОЙ ДЕНЬ БУДЕТЕ ПРОСИТИ У ІМ'Я МОЄ, І НЕ СКАЖУ ВАМ, ЩО Я БЛАГАТИМУ ОТЦЯ ЗА ВАС.

СТИХ 27: БО САМ ОТЕЦЬ ВАС ЛЮБИТЬ ЗА ТЕ, ЩО ВИ ВОЗЛЮБILI МЕНЕ I UVIRUVALI, ЩО Я ZIЙSHOV OD BOGA.

“у той день...” — замість “у ті дні”.

СТИХ 28: Я ZIЙSHOV VІD OTЦЯ I PRIJISHOV U SVIT, I ZNOV POKIDAU SVIT I ЙДУ DO OTЦЯ.

Тепер уже дає конкретне розуміння про Свою місію на землі і про закінчення її.

СТИХ 29: КАЖУТЬ ЙОМУ УЧЕНИКИ ЙОГО: ОТ ТЕПЕР ТИ ПРОСТО ГОВОРИШ I ПРИТЧI НІЯКОI НЕ КАЖЕШ.

СТИХ 30: ТЕПЕР ЗНАЄМО, що ТИ ВСЕ ВІДАЕШ I НЕ ТРЕБА ТОБІ, ЩОБ ХТО ПИТАВ ТЕБЕ; ТОМУ Й ВІРУЄМО, що ТИ ZIЙSHOV VІD BOGA.

Всевідання має тільки один Бог. Всевідання Христа показало їм, що Він істинний Син Бога — Бог, що зійшов з небес від Бога Отця. В цьому вони переконалися остаточно, вони увірували всім еством своїм.

СТИХ 31: ОДПОВІВ ІМ ІСУС: ТЕПЕР (уже) ВІРУЄТЕ?

СТИХ 32: ОСЬ НАСТАЄ ЧАС, ТА ВЖЕ Й НАСТАВ. ЩО ВИ РОЗСІЄТЕСЯ КОЖНИЙ У СВІЙ БІК, А МЕНЕ САМОГО ПОКИНЕТЕ: ТА Я НЕ САМ, БО ОТЕЦЬ МІЙ ЗО МНОЮ.

Повна упевненість їхня стала гарантією того, що вони, хоч і розсіються в різні сторони, як розпуджені вівці (Зах. 13, 7; Мф. 26, 31), але не спокусяться. Тому Він просто каже їм, що час той уже настав. Сумно Йому, що Його в такий тяжкий час покинуть Самого. Це й для них буде великим болем душі; тому, щоб заспокоїти їх, Він додає: **“та Я не сам, бо Отець Мій зо Мною”**.

СТИХ 33: ЦЕ Я СКАЗАВ ВАМ, ЩОБ ВИ У МЕНІ СПОКІЙ МАЛИ; У СВІТІ ТУГУ МАТИМЕТЕ, АЛЕ БУДЬТЕ СМІЛИВІ, БО Я ПЕРЕМІГ СВІТ.

“Щоб за Мене були спокійні”, також і за себе, бо хоч і матимете в світі тугу, але будьте сміливі; Я СВІТ ПЕРЕМІГ, він покориться вам. Переміг князя світу цього — диявола, він буде перешкоджати вам, робити тяжкі прикрощі, вбиватиме вас, але остаточна перемога за вами.

Розмови, які записані в 15 й 16 розділах, висловив Ісус Христос на горі Елеонській (Мф. 26, 30; Лук. 22, 39).

РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ

ПЕРВОСВЯЩЕНИЧА МОЛИТВА ІСУСА ХРИСТА

17-й розділ Євангелії Іоана — це Первосвященича молитва Ісуса Христа над Священою Жертвою — Самим Собою. Старозавітні жертви вищого порядку, що приносились за весь народ, приносив сам первосвященик (див. З кн. Мойс. Левіт. 16, 2—16). Над тією жертвою читав молитви (молився) і з кров'ю жертви входив у Святе Святих (— 14), там кров'ю кропив ковчег Заповіту на очищення гріхів народу. Все те діялося тільки як прообраз (Євр. 8, 5) Страшної Голгофської Жертви. Христос Сам Себе в жертву приніс на очищення всього світу, всього людства.

Який первосвященик із людей міг би готовати ту Жертву, як не тільки Він Сам? Апостол Павел у посланні до єреїв дуже доходно пояснює Ісуса Христа, як Вічного Первосвященика — Архиєрея по чину Мелхіседека, що приніс у Жертву Себе Самого (див. Євр. 7—10,21), і з Своєю Кров'ю ввійшов у Святе Святих на небесах (— 9, 12). І ось, закінчивши настанови ученикам, Ісус почав цю Страшну Свяще́ннодію Саможертвоприношення цією дивною, безмежно-глибокою, потрясаючою молитвою до Отця.

СТИХ 1: ПРОКАЗАВШИ ЦЕ*), ІСУС ЗВІВ ОЧІ СВОЇ ДО НЕБА І СКАЗАВ: ОТЧЕ! ПРИЙШОВ ЧАС: ПРОСЛАВ СИНА ТВОГО, ЩОБ І СИН ТВІЙ ПРОСЛАВИВ ТЕБЕ.

Отче! Дай силу перенести те, що наступає. Прослав Сина через ці терпіння, щоб ними Син прославив Тебе (Іо. 12, 23).

СТИХ 2: ЯК ТИ ДАВ ЙОМУ ВЛАДУ НАД УСЯКОЮ ПЛОТТЮ, ЩОБ УСЬОМУ, ЩО ТИ ДАВ ЙОМУ, ВІН ДАВ ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

(Дан. 7, 14; Мф. 11, 27; 28, 18; Іо. 13, 3; 10, 26).

СТИХ 3: ЦЕ Ж Є ЖИТТЯ ВІЧНЕ. ЩОБ ЗНАЛИ ТЕБЕ — ЄДИНОГО ІСТИННОГО БОГА І ТОГО, ЩО ТИ ПОСЛАВ — ІСУСА ХРИСТА.

---

*) Скінчене в 16-му розділі.

Ще повторюємо, що не про розумове знання Бога говорить Христос: розумом можна тільки пізнавати Бога. Коли ж те пізнання через розум проходить у серце, тоді людина починає відчувати в собі віяння Духа Святого. Погане зникає з її думок, а Закон уст Божих стає солодшим, ніж мед (Пс. 18, 11; 118, 72). Тоді починається життя в Богові і знання Бога душою своєю також, Ісуса Христа. Ця єдність з Богом через віру і любов приєднує до життя вічного.

СТИХ 4: Я ПРОСЛАВИВ ТЕБЕ НА ЗЕМЛІ, ЗВЕРШИВ ДІЛО, ЩО ТИ ДАВ МЕНІ, ЩОБ Я ВЧИНИВ.

“**Прославив на землі...**” Хіба Бог не був прославлений на землі? Ні, слави Його була повна земля. Прославлений Він ще від Адама, прославлений у Авраама і Ізраїля. Прославлений у Єгипті, в Червоному морі, і на Синаї, і в Аравійській пустині, і в Землі Обітуваній, прославлений пророками, прославлений і в вавилонській печі. Та не про таке прославлення каже Христос. Він прославив Отця тим ділом, яке дав Йому Отець завершити — ділом спасіння всього людства всього світу. Це така подія, перед якою ті інші події здаються тільки місцевими і тимчасовими. Недаремно ж сказав Господь через пророка: “ЩЕ РАЗ Я ПОТРЯСУ НЕ ТІЛЬКИ ЗЕМЛЕЮ, АЛЕ Й НЕБОМ” (Аггея 2, 7; Євр. 12, 26).

І справді, діло Сина Божого потрясло небом, бо й сили 3-го неба (2 Кор. 12, 2), ангельські сили жахнулися від пониження Бога, страждань, смерти й похорону в гробі. І сили 2-го неба (сонячного) покинулися (сонце затмарилося на три години в час розп'яття Його на хресті), а земля затряслася, та й не тільки: але (шеол) мертвих викинув (Мф. 27, 51—52; Іо. 26, 19). Сама смерть зазнала смерти (— 25, 8; I Кор. 15, 54) і сатана — князь світу цього — ворог Божий, переможений (Іо. 16, 33). Ось чим прославив Син Отця, Богочоловік на землі.

СТИХ 5: І ТЕПЕР ПРОСЛАВ МЕНЕ ТИ, ОТЧЕ, У СЕБЕ САМОГО ТІЄЮ СЛАВОЮ, ЯКУ Я МАВ У ТЕБЕ ПЕРШЕ, НІЖ НАСТАВ СВІТ.

Як Син, Він не відділявся небес і Отця (Іо. 3, 13) і не втрачав слави Єдиного Бога в Св. Тройці. Але як Чоловік Ісус (І Тим. 2, 5), у Якому був Бог (— 16), ішов тепер до Отця, і тепер просить, щоб посадив Його, як Богочоловіка, праворуч Себе, а з Ним І Єство Людське (Єф. 2, 6) в тій славі, яку Він, як Бог Син у Св.

Тройці мав раніше, ніж настав світ. Бо Він не тільки спас людство від гріха, прокляття й смерти (Гал. 3, 13), але й повернув людству сивінство Боже (Гал. 3, 26; 4, 4—7).

СТИХ 6: Я ВИЯВИВ ІМ'Я ТВОЄ ЛЮДЯМ, ЩО ТИ ІХ ДАВ МЕНІ З СВІТУ. ТВОЇ БУЛИ І ТИ ІХ ДАВ МЕНІ, І ВОНИ СЛОВО ТВОЄ ЗБЕРЕГЛИ.

Людство знало ім'я Бога, але не прославляло Його, як Бога (Рим. 1, 21). І в самому Ізраїлі прославляли Бога лише формально (Мф. розд. 23). Христос же явив Собою ім'я Отця тим із людей, яких Отець вибрав і дав Йому їх. Він передав їм слова Його, і вони прийняли й додержали.

СТИХ 7: ТЕПЕР ЗРОЗУМІЛИ ВОНИ, ЩО ВСЕ, ЩО ТІЛЬКИ ТИ ДАВ МЕНІ, є ВІД ТЕБЕ.

Зрозуміли, що не людською силою Він, як Людина, все течинив, а що через Нього діяв Отець.

СТИХ 8: БО СЛОВО, ЩО ТИ МЕНІ ДАВ, Я ІМ ДАВ, І ВОНИ ПРИЙНЯЛИ І ЗРОЗУМІЛИ ІСТИННО, ЩО Я ЗІЙШОВ ВІД ТЕБЕ, І УВІРУВАЛИ, ЩО ТИ МЕНЕ ПОСЛАВ.

“Зрозуміли істинно...” — зрозуміли точно, без помилки, без сумніву, і увірували всім єством своїм.

СТИХ 9: Я ЗА НИХ БЛАГАЮ; НЕ ЗА СВІТ БЛАГАЮ; А ЗА ТИХ, ЩО ТИ ДАВ МЕНІ, БО ВОНИ ТВОЇ.

В цій першій частині своєї звершительної молитви Христос молиться за Своїх учеників і особливо тих одинадцять, яких Він настановив, як Первосвящеників-Архиереїв Своєї Новозаповітньої Церкви, щоб зберіг їх. За все ж людство в цей час не благає, і саме тому, що воно ще чуже Богові, доки не перетвориться через віру в Нього.

СТИХ 10: І ВСЕ МОЄ ТВОЄ, І ТВОЄ МОЄ, І Я ПРОСЛАВИВСЯ В НИХ.

Тут говорить Він про єдність Його з Отцем у Св. Тройці: єдине царство, єдина влада. “**І Я прославився в них . . .**” — прославився в “нашому” з Тобою, зокрема в учениках.

СТИХ 11: Я ВЖЕ НЕ В СВІТІ, ВОНИ Ж У СВІТІ, А Я ДО ТЕБЕ ЙДУ, ОТЧЕ СВЯТИЙ! ЗБЕРЕЖИ ІХ У ІМ'Я ТВОЄ; ТИХ, ЩО ТИ ДАВ МЕНІ, ЩОБ ВОНИ БУЛИ ОДНО, ЯК І МИ.

Він уже не в світі... Він уже лишив світ (— 16, 28); Він уже на дорозі до Отця, через страждання, і вже (як чоловік) не вернеться в світ. А вони лишаються в світі, де ще панує князь світу цього і хоче розсіяти їх, як пшеницю (Лук. 22, 31), розсіяти по світі і в думках, щоб не було єдності. Тому особливо молиться зберегти їх у такій єдності й однодушності, яка у Нього з Отцем.

СТИХ 12: КОЛИ Я БУВ З НИМИ В СВІТІ, ТО БЕРІГ ІХ У ІМ'Я ТВОЄ, ТИХ, ЩО ТИ ДАВ МЕНІ Я ОХОРОНИВ, І НІХТО З НИХ НЕ ЗАГИНУВ, ТІЛЬКИ СИН ПОГИБЕЛЬНИЙ, ЩОБ ЗБУЛОСЯ ПИСАННЯ. (Пс. 108, 17).

Наслідок, замість причини. Це особливість мови. Бо Іуда не для того став злим зрадником, щоб збулося Писання, але в Писанні написано тому, що цей нерозумний ученик “воздлюбив прокляття, і воно впало на нього; не захотів благословення, і воно віддалилось від нього” (Пс. 108, 17), бо він підняв п’яту свою на Того, Чий споживав хліб (духовний) (Пс. 40, 10; Іо. 13, 18). Слово Боже і Хліб — Тіло Його.

СТИХ 13: ТЕПЕР ЖЕ ДО ТЕБЕ ЙДУ, І ГОВОРЮ ЦЕ В СВІТІ, ЩОБ МАЛИ ВОНИ РАДІСТЬ МОЮ У СОБІ ПОВНУ.

Коли вмер Лазар, Христос, перебуваючи ще за Йорданом (Іо. 10, 40), сказав ученикам: “Я РАДУЮСЯ ЗА ВАС, ЩО МЕНЕ НЕ БУЛО ТАМ, ЩОБ ВИ УВІРУВАЛИ” (— 11, 15). Ось радість Його. І тепер Він це говорить ще тут, на світі, щоб Його радість за віру їхню їм передалася і була в них повною.

СТИХ 14: Я ДАВ ІМ СЛОВО ТВОЄ, І СВІТ ЗНЕНАВИДІВ ІХ, БО ВОНИ НЕ З СВІТУ, ЯК І Я НЕ З СВІТУ.

(Див. розд. 15, стих 19 — пояснення).

Через слово Його, яке очистило їх (— 15, 3), вони стали чужі для світу (князя світу), як і Він, Христос, тепер чужий йому, через те світ зненавидів їх.

СТИХ 15: Я НЕ БЛАГАЮ, ЩОБ ТИ УЗЯВ ІХ ЗІ СВІТУ, АЛЕ ЩОБ ЗБЕРІГ ІХ ВІД ЛУКАВОГО.

(Див. пояснення до стиха 11-го).

СТИХ 16: НЕ З СВІТУ ВОНИ, ЯК І Я НЕ З СВІТУ.

Христос цілком уподоблює тепер Своїх Апостолів до Себе. Як Він не має нічого спільногого з гріховним світом, то й їх такими зробив, через освячення на Тайній Вечері Тілом і Кров’ю Своїми і че-

през очищення купіллю водяною в слові (Іо. 15, 3; Еф. 5, 26).

СТИХ 17: ОСВЯТИ ІХ ИСТИНОЮ ТВОЕЮ. СЛОВО ТВОЕ — ИСТИНА.

Я освятив їх Тілом і Кров'ю Моєю (так би мовити, ще тілесно) і очистив через слово ще тут, на землі; тепер Ти, Отче, освяти їх ИСТИНОЮ ТВОЕЮ там, в небесах (так би мовити: зроби їх Твоїми, зроби спільниками Твоєї істини, через яку святість Твоя передається їм) (Як. 1, 16; Лев. 19, 2; Второзак. 10, 17). СЛОВО ТВОЕ — ИСТИНА. Освяти Твоїм словом. Скажи про них Твоє освячуоче слово, слово ИСТИНИ, цебто, слово Тебе Самого.

СТИХ 18: ЯК ТИ ПОСЛАВ МЕНЕ В СВІТ (так) І Я ПОСЛАВ ІХ У СВІТ.

Необхідно звернути увагу на такий момент: в стиху 4-му цього 17-го розділу, сказано: “Я ПРОСЛАВИВ ТЕБЕ НА ЗЕМЛІ — ДІЛО ЗВЕРШИВ, ЩО ТИ ДАВ МЕНІ, ЩОБ Я ВЧИНИВ...” Але ж Він ще не закінчив того діла — спасіння світу. Тільки на хресті Він скаже: “Звершилось!” А тим часом, уже в цій молитві каже: “ДІЛО ЗВЕРШИВ”. Так і в цьому 18-му стиху Він каже: “ТАК І Я ІХ ПОСЛАВ”. Але ж ще не сказав: “ІДІТЬ”, лише казав умовно: “ЩОБ ВИ ЙІШЛИ...” (— 15, 16). А власне послав їх через кілька тижнів після Свого воскресіння, коли сказав: “ІДІТЬ ПО ВСЬОМУ СВІТІ, ПРОПОВІДУЙТЕ ЕВАНГЕЛІЄ ВСЬОМУ ТВОРІННЮ” (всім людям, без винятку). А тим часом каже: “Я ПОСЛАВ ІХ У СВІТ” (у ж е послав). Як це розуміти?

Розв'язку цього питання дає стих 11-ий: “Я ВЖЕ НЕ В СВІТІ... Я ДО ТЕБЕ ЙДУ...” (див. пояснення до 11-го стиха). Молитва ця Його — це молитва звершальна над Жертвою — Самим Со-бою. Головне в жертові — не освячення через молитву; решта — то технічне закінчення (3 Цар. 3, 22, 54, 62—63) (— 9, 2—3). Тому й Христос висловлюється, як за доконане вже, хоч технічно ще не закінчене. В цій молитві і в тих, що зразу наступлять в Гефсиманському саду, Його вже, як Жертву, прийняв Отець, хоч ще жертва не закінчена. Тому й каже Св. Апостол Павло:

“ВІН (ХРИСТОС) ЗА ДНІВ СВОГО ТІЛА З СИЛЬНИМ ПЛАЧЕМ І СЛЬОЗАМИ ПРИНІС МОЛИТВИ Й БЛАГАННЯ ДО ТОГО, ХТО МІГ СПАСТИ ЙОГО ВІД СМЕРТИ І БУВ ВИСЛУХАНИЙ ЗА БОГОВІДДАНІСТЬ.”

“Вислуханий” — треба розуміти: прийнятий, як жертва, хоч ще та жертва й не закінчена.

“Як Ти послав мене в світ, так і Я йх послав у світ...” Проповідь Апостолів, а потім їхніх наступників — то продовження діла Христового на землі.

СТИХ 19: І ЗА НИХ ОСВЯЧАЮ СЕБЕ, ЩОБ І ВОНИ БУЛИ ОСВЯЧЕНИ ІСТИНОЮ.

“Освячую Себе”, як Жертву, цією молитвою, щоб через цю освячену Жертву і вони стали освячені ІСТИНОЮ. Те саме, що й стих 17-ий.

До цього 19-го стиха — це молитва за Апостолів і за їхніх наступників Архиєреїв і священиків; з 20-го ж стиха Христос молиться за всіх тих, що увірують в Нього, за всю Церкву.

СТИХ 20: НЕ ЗА ЦИХ ЖЕ ТІЛЬКИ БЛАГАЮ, АЛЕ Й ЗА ТИХ, ЩО УВІРУЮТЬ У МЕНЕ ЧЕРЕЗ СЛОВО ІХНЕ.

СТИХ 21: ЩОБ УСІ БУЛИ ОДНО, ЯК ТИ, ОТЧЕ, В МЕНІ, І Я В ТОБІ, ЩОБ І ВОНИ В НАС БУЛИ ОДНО; ЩОБ УВІРУВАВ СВІТ, ЩО ТИ МЕНЕ ПОСЛАВ.

Повна єдність з Богом через віру й любов до Нього, повна покори Його волі, повна відданості Йому. Це у всіх вірних, а потім і між собою, бо тоді у всіх мов би одно серце, з'єднане з Богом. Апостол Павел саме для цього каже: “Нехай будуть у вас ті самі помисли, що й у Христі Ісусі”. (Див. Филипп. 2, 5—8).

“Щоб позірував світ...” — це світ поганських народів.

СТИХ 22: І СЛАВУ, ЯКУ ТИ ДАВ МЕНІ, Я ДАВ ІМ, ЩОБ БУЛИ ОДНО, ЯК І МИ ОДНО.

Це слава подвійна: перша — це тут, на землі, яка виявиться в їхніх ділах, як проповідь і чуда, які будуть вони чинити іменем Його (Іо. 14, 12). Друга слава — це слава у Царстві Отця на небесах (Мф. 19, 28).

СТИХ 23: Я В НИХ І ТИ В МЕНІ, ЩОБ ВОНИ БУЛИ ЗВЕРШЕНИ В ОДНО, ЩОБ СВІТ ЗРОЗУМІВ, ЩО ТИ МЕНЕ ПОСЛАВ. І ТИ ПОЛЮБИВ ІХ, ЯК ПОЛЮБИВ МЕНЕ.

“Я в них і Ти в Мені” (див. Іо. 14, 23). Єдність і згода пов’язана любов’ю до Бога й між собою (— 15,12) — то ознака, що з цими людьми Бог, і що Бог любить їх, а це переконає світ, що Христос, у Якого вони вірують, справді посланий від Бога.

“Як полюбив Мене...” — бо ж і вони стануть синами Богу (Рим. 8, 45).

**СТИХ 24: ОТЧЕ! ЯКИХ ТИ ДАВ МЕНІ, ХОЧУ, ЩОБ ДЕ Я.
ТАМ І ВОНИ БУЛИ ЗО МНОЮ, ЩОБ БАЧИЛИ СЛАВУ МОЮ, ЩО
ТИ МЕНІ ДАВ, БО ТИ ПОЛЮБИВ МЕНЕ ПЕРШЕ СТВОРЕННЯ
СВІТУ.**

Ось закінчення Його діла на землі. Він бачив, як сатана, мов блискавка, упав з неба (Лук. 10, 18) з своїми прибічниками, і тепер хоче на місце їх (що не зберегли своєї гідності й залишили свою оселю на небесах) (Іуди 1, 6) оселити тих, що Він здобув Своєю Кров'ю. “Щоб бачили славу”, цебто, були спільнокомунітетії слави Його, що дав Йому Отець. “... бо полюбив мене перше створення світу...” — це співвічність Його з Отцем.

Немає слів, щоб передати всю велич Любові Його до нас, людей! І за що? Хіба за ненависть і зраду? Правдиве слово Апостола: Бог Свою Любов виявив до нас, бо коли ми були ще грішниками, Христос умер за нас (Рим. 5, 8; Іо. 3, 16). Чим і як можна віддячити Йому?

СТИХ 25: ОТЧЕ ПРАВЕДНИЙ! І СВІТ ТЕБЕ НЕ ПРИЗНАВ. Я Ж ПРИЗНАВ ТЕБЕ, І ЦІ ПРИЗНАЛИ, ЩО ТИ МЕНЕ ПОСЛАВ.

“... І світ Тебе не признає...” Це навіть сумне здивування. Як міг не призвати? Я ж, як Людина, признає. І ці признали...

СТИХ 26: І Я ІМ ВИЯВИВ ІМ'Я ТВОЄ І ВИЯВЛЮ, ЩОБ ЛЮБОВ, ЩО НЕЮ ТИ ПОЛЮБИВ МЕНЕ, В НИХ БУЛА, І Я В НИХ.

“Виявив ім'я Твое...” — (див. стих 6-ий); “і виявлю”. Треба думати — воскресінням, Вознесенням, посланням Св. Духа і силами, які будуть у Церкві.

“Щоб любов, що нею Ти полюбив Мене, була в них...” — передалася ім, і щоб Я був у серці їхньому.

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

СТИХ 1: І СКАЗАВШИ ЦЕ, ІСУС ВИЙШОВ З УЧЕНИКАМИ СВОЇМИ НА ТОЙ БІК ПОТОКА КЕДРОНУ, ДЕ БІВ САД, КУДИ УВІЙШОВ САМ І УЧЕНИКИ ЙОГО.

У Євангелистів спостерігається ніби якесь розходження про місце, де проходили розмови Ісуса Христа з учениками зараз після Тайної Вечері: про зречення Петра і про те, що в ту ніч всі вони розбіжаться. Так, по Матфею й Марку Христос з учениками зараз після причастя їх, “заспівавши молитви, пішли на гору Єлеонську” (Мф. 26, 30; Мк. 14, 26), а дальші бесіди з ними про те, що вони Його покинуть Самого та про зречення Петра відбувались по дорозі до гори Єлеон. По Луці ті розмови були ще в Сіонській горниці (Лк. 22, 21—39; Іо. 13, 21—38; 14, 1—31). По Іоану початок бесіди в Сіонській горниці, а з 15-го розділу — по дорозі до Саду Гефсиманського.

Таке, ніби розходження, можна пояснити тим, що бесіда Христа з ними почалася в Сіонській горниці, а тривала далі по дорозі до гори Єлеон і на горі, і все про ті ж речі. Крім того, перші Євангелисти передають тільки уривки з Його розмови, а Євангелист Іоан передає все по порядку, як було, хоч і випускає те, що сказали інші Євангелисти.

Закінчивши Свою звершительну молитву ще на Єлеоні, Христос перейшов потік Кедрон і увійшов у місцевість, що звалась Гефсиманія (Мф. 26, 36), ле був сад, званий Гефсиманським. Єв. Іоан знову пропускає те, що написано в інших Євангелистів, а сазме: молитву Ісуса Христа в салу, і переходить відразу до зрадництва Юди. Але для повності картини мусимо, все ж таки, брати від інших Євангелистів те, що пропускає Євангелист Іоан. Ідемо за Матфеєм:

Мф. 26, 36: ТОДІ ПРИХОДИТЬ З НИМИ ІСУС ДО МІСЦЯ, ЩО ЗВЕТЬСЯ ГЕФСИМАНІЯ І КАЖЕ УЧЕНИКАМ: ПОСИДЬТЕ ТУТ, ПОКИ Я ПІДУ ПОМОЛОЮСЯ ТАМ.

Христос так часто й довго молився, що молитва складала послівницу Його життя. Цілий день навчав народ і уздоровляв хворих; ночі проводив у молитві на цій віддаленій тихій горі Єлеон, покритій оливковими деревами. Це було улюблене Його місце під відкритим небом. І тепер Він хоче ще помолитися серед дерев у цім

саду, звівши очі до зоряного неба. Для учеників це — звичайне явище. Та на цей раз інакше.

СТИХ 37: І ВЗЯНШИ З СОБОЮ ПЕТРА ТА ОБОХ СИНІЕ ЗАВЕДЕЄВІХ, ПОЧАВ СКОРБІТИ Й ТУЖИТИ.

Чому не всіх учеників, а тільки цих тьох? Бо це — ті, що були з ним на Фаворі під час Преображення і вже бачили Його Божественну славу. Отже, вони були більше утасманичені, ніж інші.

“Скорбіти й тужити...” Тужити — це значить: відчувати страшну тугу на луші. Знаючи, що перед Ним стоїть, ество людське не могло не жахатися. (По Марку у слов'янському тексті: ужасатися). Та не те тільки: прийнявши на себе гріхи (провини перед Богом) усього світу, Він тепер відчув на Собіувесь страшний тягар їх. (Акаф. Страс. Христ., кондак 2). Отже, вони гнітили Його до землі.

Мф. 26, 38: ТОДІ КАЖЕ ІМ ІСУС: ДУША МОЯ СУМУЄ СМЕРТЕЛЬНО; ЗОСТАНЬТЕСЯ ТУТ І ПОПИЛЬНУЙТЕ ЗО МНОЮ.

Сумує смертельно... “Огорнена смертельним сумом душа Моя” (проф. І. Огіенко). Це такий стан душі, коли вже не вистачало в Нього людської сили. Серце стискається тяжким белем, що людством такі гріхи содіяні. І це — ніби “розважання” за увесь світ... Він просить в учеників підтримки хоч у молитві. Він мов би боїться лишитися самотньо, хоч завжди самотньо любив молитися ночами після цілоденних навчань народу. Тепер Він просить їх побуди з Ним і не спати.

Мф. 26, 39: І ОДІЙЩОВШИ ТРОХИ, УПАВ НИЦЬ І МОЛИВСЯ, КАЖУЧИ: “ОТЧЕ МІЙ! КОЛИ МОЖНА. НЕХАЙ МЕНЕ ЦЯ ЧАША ОБМИНЕ; А, ПРОТЕ, НЕ ЯК Я ХОЧУ, А ЯК ТИ.

(У Марка: “Авва Отче! Усе можливе Тобі: пронеси мимо Мене цю чашу; одначе, не як Я хочу, а як Ти” (— 14. 36).

У Луки: “Одійшов від них, як докинути каменем... Отче, о коли б Ти схотів пронести чашу цю мимо Мене! Тільки ж не Моя воля, а Твоя нехай буде” (— 22, 41—42).

Як бачимо, Христос благає Отця, щоб простив людство без страждань Його (Христа). Але Він безвідмовно покірний волі Отця і готовий її виконати без слова (Філ. 2, 6—8; Іс. 42, 2; 53, 2).

З цього бачимо, що в Ньому було дві волі: одна Божеська разом з Отцем (Ів. 10, 30), друга — людська, як Сина людського.

Але ця людська воля цілком підкорена волі Божеській.

За текстом виходить, ніби Христос тільки ті слова сказав. Але то — тільки означення про що Христос молився. Молитва Його була довга. Це видно з того, що на прохання Учителя не спати, ученики все ж таки заснули, хоч і боролися зі сном.

Мф. 26, 40: **І ПРИХОДИТЬ ДО УЧЕНИКІВ І ЗНАХОДИТЬ ІХ СПЛЯЧИХ, І КАЖЕ ПЕТРОВІ: ЧИ ТАК ТО ВИ Й ОДНОЇ ГОДИНИ НЕ МОГЛИ ПОПИЛЬНУВАТИ ЗО МНОЮ?**

З цього стиха бачимо, що молитва Його тривала коло години.

Мф. 26, 41: **ПИЛЬНУЙТЕ Й МОЛІТСЯ, ЩОБ НЕ ВПАСТИ В СПОКУСУ. ДУХ БАДЬОРИЙ, А ТІЛО НЕМІЧНЕ (Мк. 14, 38).**

Дух діє в стані бадьюому, особливо в молитві. Все це тепер так потрібно, щоб устояти перед напастю страху і не впасти в спокусу, бо під час сну дух не діє, воля спить, а тіло немічне, щоб йому боротися з напастю від диявола.

— 25, 42: **ПОТІМ УДРУГЕ ПІШОВ І МОЛИВСЯ, КАЖУЧИ: ОТЧЕ! КОЛИ НЕ МОЖЕ ЦЯ ЧАША МИНУТИ МЕНЕ, ЩОБ МЕНІ І НЕ ПИТИ, ТО НЕХАЙ БУДЕ ВОЛЯ ТВОЯ.**

Як довго тривала ця друга молитва, не сказано. Апостоли уловили лише перші слова її. В цьому разі вже звучить готовість іти на страждання, згідно з Волею Отця. Може Отець сказав Йому, що так треба...

— 26, 43: **І, ВЕРНУВШИСЬ, ЗНОВ ІХ ЗНАХОДИТЬ СПЛЯЧИХ, БО ОЧІ В НІХ ЗЛИПАЛИСЯ.**

Євангелист Лука додає: “від журби” (— 22, 45). Скорбота знесила їх. Євангелист Марк додає: “і вони не знали, що Йому відповісти” (— 14, 40).

— 26, 44: **І, ЗОСТАВИВШИ ІХ, ОДІЙШОВ ВІН ЗНОВ І ПОМОЛИВСЯ ВТРЕТЬЕ, ПРОМОВИВШИ ТЕ Ж САМЕ СЛОВО (ті самі слова).**

Очевидно, перші слова третьої молитви. Ця третя молитва була такою сильною, з таким тяжким переживанням душі, що кривавий піт з Нього падав. Як пише Євангелист Лука:

“**І, БУВШИ У СМЕРTELНІЙ БОРОТЬБІ, ЩЕ ПИЛЬНІШЕ МОЛИВСЯ, І БУВ ПІТ ЙОГО, ЯК КРАПЛІ КРОВІ, ЩО КАПАЮТЬ НА ЗЕМЛЮ**” (22, 44).

I, бувши в смертельній боротьбі, очевидно, Сам із Собою, як Людина. Страх страждань і невимовного пониження лякав у Ньому людське ество. Він же молився Отцю, щоб підкріпив Його (Євр. 12, 2). Апостол Павел пише:

“ВІН ЗА ДНІВ СВОГО ТІЛА З СИЛЬНИМ ПЛАЧЕМ І СЛЬОЗАМИ ПРИНІС МОЛИТВИ І БЛАГАННЯ ДО ТОГО, ХТО МІГ СПАСТИ ЙОГО ВІД СМЕРТИ, І БУВ ВИСЛУХАНИЙ ЗА ВІДДАНІСТЬ І ПОКОРУ” (Євр. 5, 7).

“ЯВИВСЯ Ж ЙОМУ АНГЕЛ З НЕБА, ПІДКРІПЛЯЮЧИ ЙОГО” (Лук. 22, 43).

Він ізнемогав тілом, і Ангел підняв Його і підкріпив сили.

Мф. 26, 45: ТОДІ ПРИХОДИТЬ ДО УЧЕНИКІВ СВОЇХ І КАЖЕ ІМ: ВИ ВСЕ ЩЕ СПІТЕ Й СПОЧИВАЄТЕ. ОСЬ НАБЛИЗИЛАСЬ ГОДИНА І СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ ВИДАЄТЬСЯ В РУКИ ГРІШНИКІВ.

Син Чоловічеський (а не Син Божий), бо має страждати Чоловік Ісус (І Тим. 2, 5—6).

Мф. 26, 46: ВСТАНЬТЕ, ХОДИМ, ОН НАБЛИЗИВСЯ ТОЙ, ШО ВИДАЄ МЕНЕ (Мф. 14, 42).

(До цього місця з Матфея. Далі — від Іоана)

ВІД ІОАНА: Розділ 18-ий:

СТИХ 2: ЗНАВ ЖЕ ЦЕ МІСЦЕ Й ІУДА, ЗРАДНИК ЙОГО, БО ЧАСТО ТУТ СХОДИВСЯ ІСУС З УЧЕНИКАМИ СВОЇМИ.

СТИХ 3: ТОДІ ІУДА, ВЗЯВШИ ВІЙСЬКОВУ СТОРОЖУ ТА СЛУГ ВІД ПЕРВОСВЯЩЕНІКІВ І ФАРИСЕЇВ, ПРИХОДИТЬ ТУДИ З ЛІХТАРЯМИ І СВІТИЛЬНИКАМИ ТА ЗБРОЄЮ.

За Матфеєм: А ЗРАДНИК ЙОГО ДАВ ІМ ЗНАК, КАЖУЧИ: КОГО Я ПОЦІЛЮ, ТОЙ І ЄСТЬ. БЕРІТЬ ЙОГО (26, 48) І ВЕДІТЬ ОБЕРЕЖНО (Мр. 14, 44). I, зараз ПІДІЙШОВШИ ДО ІСУСА, СКАЗАВ: РАДУЙСЯ, УЧИТЕЛЮ, І ПОЦІЛУВАВ ЙОГО. ІСУС ЖЕ СКАЗАВ ЙОМУ: ДРУЖЕ, (ЧИНИ) НА ЩО ТИ ПРИЙШОВ (— 22, 48—50). Лука: ІСУС СКАЗАВ ЙОМУ: ІУДО! ЧИ ПОЦІЛУНКОМ ВИДАЄШ ТИ СИНА ЧОЛОВІЧЕСЬКОГО? (— 22,48).

Чому саме такий знак дав він ім? Можливо, з обережності, щоб хто з учеників не вдарив мечем, доки підійде сторожа, а поці-

лунок міг, на його думку, обманити й Самого Христа і учеників Його. Це — верх лицемірства (Пс. 34, 7).

СТИХ 4: ІСУС ЖЕ, ЗНАЮЧИ ВСЕ, ЩО МАЛО БУТИ З НИМ, ВИСТУПИВ І КАЖЕ ІМ: КОГО ШУКАЄТЕ?

Укріплений Духом Божим, як Чоловік, Він уже не лякається, вийшов у руки тим, що мали взяти Його.

СТИХ 5: ОДПОВІЛИ ЙОМУ: ІСУСА НАЗОРЕЯ. КАЖЕ ІМ ІСУС: ЦЕ Я. СТОЯВ ЖЕ З НИМИ ІУДА, ЗРАДНИК ЙОГО.

“Назорея...” — таким іменем вороги ще не називали Його. Звали “галилейнин”, звали: “Ісус із Назарета” (Мф. 21, 11). Слово ж “Назорей” мало інше значення: воно означало — “посвяченний Богові” (Суд. 13, 5). Саме в тому смислі Євангелист Матфей каже: “ЩОБ СПРАВДИЛОСЬ СКАЗАНЕ ПРОРОКАМИ, ЩО ВІН НАЗОРЕЄМ НАЗВЕТЬСЯ”. Хоч у Суд. 13, 5 сказано про Самсона, але то був прообраз. Той мав спасті Ізраїля від зовнішніх ворогів, а Цей — увесь світ від ворога — диявола. Отже, й ці, мимоволі, як і Каїафа (Іо. 11, 51) називали Його тим, чим Він був.

СТИХ 6: ЯК ТІЛЬКИ СКАЗАВ ІМ: ЦЕ Я, ВОНИ ПОДАЛИСЬ НАЗАД І ВПАЛИ НА ЗЕМЛЮ.

З цього видно, як хвилювався Іуда і ті, що з ним прийшли.

СТИХ 7: І ЗНОВ ЗАПИТАВ ІХ: КОГО ШУКАЄТЕ? ВОНИ Ж СКАЗАЛИ: ІСУСА НАЗОРЕЯ.

СТИХ 8: ОДПОВІВ ІСУС: Я СКАЗАВ ВАМ, ЩО ЦЕ Я; ТО КОЛИ МЕНЕ ШУКАЄТЕ, ДАЙТЕ ІМ (УЧЕНИКАМ) ВІДІЙТИ.

СТИХ 9: ЩОБ СПРАВДИЛОСЯ СЛОВО, ЩО ВІН СКАЗАВ: З ТИХ, ЩО ТИ МЕНІ ДАВ, Я НЕ ЗАГУБИВ НІКОГО (— 17, 12).

СТИХ 10: ТОДІ СИМОН ПЕТР, МАЮЧИ МЕЧ, ВИТЯГНУВ ЙОГО ТА Й УДАРИВ СЛУГУ ПЕРВОСВЯЩЕНИКА І ОДТЯВ ЙОМУ ПРАВЕ ВУХО. ІМ'Я СЛУЗІ МАЛХ.

Чи за згодою Ісуса Христа Петр мав тепер меч? З 11-го стиха видно, що ні. Ученики, знаючи намір синедріону — взяти їхнього Учителя силою, готові були захищати Його хоч із зброєю в руках, бо вони не розуміли того, що діється (— 13, 7). Словами ж Христа, записані Лукою (22, 35—36): “НЕХАЙ ПРОДАСТЬ ОДЕЖУ СВОЮ І КУПИТЬ МЕЧ” не означають дослівно меча, а лише небезпеку й самозбереження, як то видно з дальших слів:

“БО КАЖУ ВАМ, ЩО ТЕ, ЩО НАПИСАНО, ПОВИННО СПОВИТИСЬ НА МЕНІ: И ДО БЕЗЗАКОННИКІВ ПРИРІВНЯЛИ ЙОГО. (Іс. 53, 12). БО Й ТЕ, ЩО ПРО МЕНЕ, ДОХОДИТЬ КІНЦЯ”.

ВОНИ Ж СКАЗАЛИ: “ГОСПОДІ! ОСЬ ТУТ ДВА МЕЧІ. ВІН ЖЕ СКАЗАВ ІМ: ДОВОЛІ (Лук. 22, 37—38).

Вони зрозуміли його дослівно і тепер призналися, що мають два мечі. Можливо, сподівалися, що Він скаже: “візьміть більше”. але Він сказав: “доволі”, та не на те, щоб захищатися. Він знов, як має статися, і хотів у саму ту хвилину, коли вороги підймуть на Нього руку, виявити до них любов Свою.

СТИХ 11: ІСУС ЖЕ СКАЗАВ ПЕТРОВІ: ВЛОЖИ МЕЧ У ПІХВУ. ЧАШУ, ЩО ДАВ МЕНІ ОТЕЦЬ, ЧИ ВЖЕ Ж МЕНІ І НЕ ПИТИ?

Мф. 26, 52: ВЕРНИ МЕЧ ТВІЙ У МІСЦЕ ЙОГО, БО ВСІ, ЩО ВЗЯЛИСЯ ЗА МЕЧ, ВІД МЕЧА ПОГИНУТЬ.

Мф. СТИХ 53: ЧИ ВЖЕ Ж ЗДАЄТЬСЯ ТОБІ, ЩО Я ТЕПЕР НЕ МОЖУ ВБЛАГАТИ ОТЦЯ МОГО. И ВІН ПОШЛЕ МЕНІ БІЛЬШ, ЯК ДВАНАДЦЯТЬ ЛЕГІОНІВ АНГЕЛІВ?

Мф. СТИХ 54: ЯК ЖЕ СПРАВДЯТЬСЯ ПИСАННЯ, ЩО ТАК ПОВИННО СТАТИСЯ? (Пс. 21, 2; Дан. 7, 14; 9, 26; Іс. 53, 2).

Це було б відхилення. Це була б помста, яка не входить у плян любові, якою Бог має спасти світ (Рим. 5, 6—8).

ЛУКА 22, 51: ОЗВАВШИСЬ ЖЕ, ІСУС СКАЗАВ: ЗОСТАВТЕ, ГОДІ! I, ДОТОРКНУВШИСЬ ДО ЙОГО (МАЛХОВОГО) ВУХА, СЦІЛИВ ЙОГО.

Так і в цей останній момент Христос виправдав науку Свою: “ЛЮБІТЬ ВОРОГІВ ВАШІХ, ДОБРО ТВОРІТЬ ТИМ, ЩО НЕНАВІДЯТЬ ВАС...” (Мф. 5, 44; Лук. 6, 27; 23, 34).

ІОАН, СТИХ 12: ТОДІ ВІЙСЬКОВА СТОРОЖА I ТИСЯЧНИК I СЛУГИ ІУДЕЙСЬКІ ВЗЯЛИ ІСУСА I ЗВ'ЯЗАЛИ ЙОГО.

Мф. В ТОЙ ЧАС ІСУС КАЗАВ НАРОДОВІ: НЕНАЧЕ НА РОЗБІЙНИКА ВИЙШЛИ ВИ З МЕЧАМИ ТА КИЯМИ, ЩОБ МЕНЕ ВЗЯТИ: ЩОДНЯ СІДІВ Я З ВАМИ В ХРАМІ. НАВЧАЮЧИ, I ВИ НЕ ВЗЯЛИ МЕНЕ (— 26, 55).

Лука: СКАЗАВ ІСУС ПЕРВОСВЯЩЕНИКАМ I НАЧАЛЬНИКАМ

ЦЕРКОВНИМ І СТАРШИМ, ЩО ЗІБРАЛИСЯ НА НЬОГО: МОВ НА РОЗБІЙНИКА ВИЙШЛИ ВИ З МЕЧАМИ ТА КИЯМИ, ЩОБ УЗЯТИ МЁНЕ. ЩОДНЯ БУВ Я З ВАМИ В ХРАМІ І ВИ НЕ ПІДНІМАЛИ РУКИ НА МЕНЕ, АЛЕ ТЕПЕР ВАША ГОДИНА І ВЛАСТЬ ТЬМИ (22, 52—53).

Мф.: ЦЕ Ж УСЕ СТАЛОСЯ, ЩОБ СПРАВДИЛОСЯ ПИСАННЯ ПРОРОКІВ. ТОДІ ВСІ УЧЕНИКИ, ПОКИНУВШИ ЙОГО, РОЗБІГЛИСЯ (Іо. 16, 32; Зах. 13, 7).

Розуміти треба: “все це так сталося, і справдилося писання пророків...”

СТИХ 13: І ПОВЕЛИ ЙОГО ПЕРШЕ ДО АННИ (первосященика), БО ВІН БУВ ТЕСТЬ КАІАФИ, ЩО БУВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОМ ТОГО РОКУ.

Матфей описує суд у Анни. Марко й Лука не називають імені, а просто — “до первосвящеників”; тільки Іоан, який був непідлучний при суді, подає в хронологічному порядку.

СТИХ 14: ЦЕ БУВ ТОЙ КАІАФА, ЯКИЙ ПОРАДИВ ІУДЕЯМ, ЩО КРАЩЕ ОДНОМУ ЧОЛОВІКОВІ ВМЕРТИ ЗА НАРОД (— 11, 49—51).

СТИХ 15: ВСЛІД ІСУСОВІ ШЛИ СИМОН ПЕТР І ДРУГИЙ УЧЕНИК, А УЧЕНИК ТОЇ ВІДОМІЙ БУВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОВІ І ВВІЙШОВ З ІСУСОМ У ДВІР ПЕРВОСВЯЩЕНИКА.

“Відомий первосвященикові...” Виникає питання: чому відомий і як? Адже він син рибалки Зеведея. Що спільногого у первосвященика з рибалкою з Галілеї? (Мр. 1, 14). Та так не є. Зеведей і родина його відомі були в Єрусалимі, особливо в храмі, як родина побожна, тому знов і її й первосвященик. Христос Спаситель не відкидав і не відкинув раз установленого Богом первосвященства (Ісх. 29), як такого, лише замінив його на Тайній Вечері іншим, за чином Мелхіседека, а не Аарона (Євр. 7, 12, 17, 21). Він Сам ходив у храм Єрусалимський і ученики Його. Не навчав не слухати первосвящеників у ділах закону, лише застерігав не робити в житті так, як вони (Мф. 23, 2—3). Ось так знов первосвященик родину Зеведея й синів його. Є також припущення, що Зеведей мав приміщення в Єрусалимі, або, принаймні, близьких родичів, де Апостоли Яків та Іоанн спинялися. Є також припущення, що Сіонська горниця, де являвся Господь ученикам після воскресення, належала Зеведеєві або його родичам.

Чому Євангелист Іоан у своїй Євангелії не називає себе на ім'я, а споминає описово? — Через своє смирення (див. Іо. 13, 23).

СТИХ 16: ПЕТР ЖЕ СТОЯВ ЗА ВОРІТЬМИ. ТОДІ ВИЙШОВ ДРУГИЙ УЧЕНИК, ЩО ВІДОМІЙ БУВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОВІ, І СКАЗАВ ВОРОТАРЦІ І ВВІВ ПЕТРА.

СТИХ 17: ТУТ КАЖЕ СЛУЖНИЦЯ-ВОРОТАРКА ПЕТРОВІ: А ТИ ЧИ НЕ З УЧЕНИКІВ ЦЬОГО ЧОЛОВІКА? ВІН КАЖЕ: НІ.

Це — перше відречення. Чому він так сказав? Перше: боявся, що не впустять його, а він так хоче бачити, що буде (Мф. 26, 58). Друге: уже закрадався йому позасвідомий страх, що його схоплять.

СТИХ 18: СТОЯЛИ Ж РАБИ Й СЛУГИ, РОЗЛОЖИВШИ ВОГОНЬ, БО БУЛО ХОЛОДНО, І ГРІЛИСЯ; СТОЯВ З НИМИ Й ПЕТР І ГРІВСЯ.

На екваторі (рівник) температура дня й ночі дуже різничається: нічі бувають холодні. Єрусалим під тропіком, тому й там нічі бувають значно холодніші, ніж дні. Вдень дуже гаряче, одежда дуже легка, а вночі в ній холодно. Тому запалили вогонь.

СТИХ 19: І ОТ ПЕРВОСВЯЩЕНИК ЗАПИТАВ ІСУСА ПРО УЧЕНИКІВ ЙОГО І ПРО УЧЕННЯ ЙОГО.

СТИХ 20: ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: Я ГОВОРИВ ЯВНО СВІТОВІ, Я ЗАВЖДИ УЧИВ У СИНАГОГАХ І В ХРАМІ, КУДИ ЗАВЖДИ ІУДЕЇ СХОДЯТЬСЯ, І ПОТАЙ НЕ ГОВОРИВ НІЧОГО.

“Я явно говорив **світові...**” Вислів характерний: всьому світові, а не тільки іudeям.

СТИХ 31: ЧОГО МЕНЕ ПИТАЄШ? СПИТАЙ ТИХ, ЯКІ МЕНЕ ЧУЛИ, ЩО Я ГОВОРИВ ІМ; ОСЬ ВОНИ ЗНАЮТЬ, ЩО Я ГОВОРИВ ІМ.

Допит цей відбувався не в приміщенні, а в дворі, на підвищеній площині — ганку, при світильниках, так, що Петр міг бачити осяяне обличчя Христа, і Христос бачив Петра, осяяного вогнем.

Христос відповідає первосвященикові, як Людина, на допит. Він говорить так, як було.

СТИХ 22: ЯК ВІН ЦЕ СКАЗАВ, ОДИН ІЗ СЛУГ, ЩО СТОЯВ тут, УДАРИВ ІСУСА ПО ЩОЦІ, КАЖУЧИ: ТАК ОДКАЗУЄШ ТИ ПЕРВОСВЯЩЕНИКОВІ?

Згідно з законом, ніхто не мав права в суді бити підсудного (Діян. 23, 3). Первосвященик мусів би покарати цього недостойного слугу. Але він нічого йому не сказав. Це показує, як дотримувались закону навіть у вищих судах.

СТИХ 23: ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: КОЛИ Я СКАЗАВ НЕ ДОБРЕ, ТО СКАЖИ, ЩО ТУТ НЕДОБРОГО, А КОЛИ ДОБРЕ, ЧОГО МЕНЕ Б'ЄШ?

Ось смиренна відповідь Богочоловіка (І Пет. 2, 23). Серце обурюється проти беззаконня навіть у судах, і то в таких, де судитъ сам первосвященик, охоронець закону! Він продовжує інше беззаконня разом із зятем своїм, первосвящеником Каїафою і всім синедріоном.

СТИХ 24: ТОДІ ВІДІСЛАВ ЙОГО АННА ЗВ'ЯЗАНОГО ДО КАІАФИ, ПЕРВОСВЯЩЕНИКА.

Далі за Матфеєм:

Мф. 26, 59: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ И СТАРШИ, И УВЕСЬ СИНЕДРІОН ШУКАЛИ КРИВДНОГО СВІДЧЕННЯ НА ІСУСА, ЩОБ ЙОГО ВБИТИ.

— 60: И НЕ ЗНАХОДИЛИ: И ХОЧ БАГАТО ЛЖЕСВІДКІВ ПІДСТУПАЛО, НЕ ЗНАЙШЛИ. НА ОСТАНОК ПІДІЙШОВШИ, ДВА СВІДКИ. —

— 61: СКАЗАЛИ: ЦЕЙ КАЗАВ: МОЖУ ЗРУЙНУВАТИ ХРАМ БОЖИЙ И ЗА ТРИ ДНІ ЗБУДУВАТИ ЙОГО. (За Мр.: нерукотворений — 14, 58)... Свідчення їхні не сходились (— 59).

Тяжко було лжесвідчити проти Ісуса Хреста, а то тому, що весь народ чув науку Його, проти якої не можна нічого закинути. Могли свідчити тільки ті, що не слухали Його. Тому свідчення їх не сходилися (Мр. 14, 56—59).

Мф. 26, 62: ВСТАВ (тоді) ПЕРВОСВЯЩЕНИК И СКАЗАВ ЙОМУ: ШО Ж ТИ НІЧОГО НЕ ВІДКАЗУЕШ, ЩО ЦІ НА ТЕБЕ СВІДЧАТЬ?

— 63: ІСУС ЖЕ МОВЧАВ. И ОЗВАВШИСЬ, ПЕРВОСВЯЩЕНИК СКАЗАВ ЙОМУ: ЗАКЛИНАЮ ТЕБЕ БОГОМ ЖИВИМ, СКАЖИ НАМ, ЧИ ТИ ХРИСТОС, СИН БОЖИЙ?

Первосвященик ужив такої клятви, яка рівнозначна тому, як говорити перед Лицем Всевідаючого Бога. Обман ставав би обманом Самого Бога, отже неправда виключена.

— 64: КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: ТИ СКАЗАВ. АЛЕ КАЖУ ВАМ: НЕЗАБАРОМ ПОБАЧИТЕ СИНА ЧОЛОВІЧЕСЬКОГО, СИДЯЧОГО З ПРАВОГО БОКУ СИЛИ Й ПЕРЕХОДЯЧОГО НА ХМАРАХ НЕБЕСНИХ.

Первосвященик бажав правдивої відповіді, і він її почув. Слова: “ти сказав” — значать: так, як ти сказав. Я СИН БОЖІЙ (за Мр.: СИН БЛАГОСЛОВЕННОГО). Доказом буде те, що вони побачать, почують про Вознесення Його на небеса на хмараах небесних, де сяде Він праворуч Бога Отця (Мр. 16, 19; Пс. 109, 1). Первосвященик мусів би нагадати собі сказане в псалмі 109, 1: “СКАЗАВ ГОСПОДЬ ГОСПОДЕВІ МОЄМУ: СИДИ ПРАВОРУЧ МЕНЕ, ДОКИ ПОЛОЖУ ВОРОГІВ ТВОЇХ У ПІДНІЖЖЯ НІГ ТВОІХ.” Але:

— 65: ТОДІ ПЕРВОСВЯЩЕНИК РОЗДЕР ОДЕЖУ СВОЮ, КАЖУЧИ: “ВІН СКАЗАВ ХУЛУ! ЯКИХ ЩЕ ТРЕБА НАМ СВІДКІЗОСЬ ТЕПЕР ВИ ЧУЛИ ХУЛУ ЙОГО”.

Роздерти одежу свою — це виявити найбільший розпач і обурення.

— 66: ЯК ВАМ ЗДАЄТЬСЯ? ВОНИ Ж, ОЗВАВШИСЬ, СКАЗАЛИ: ПОВИННИЙ СМЕРТІ!

Євангеліст[†] Лука записав слова, які пропущені у інших євангелистів: на засудження — “чи ти Христос?”, сказав: “КОЛИ Я СКАЖУ ВАМ, НЕ ПОВІРИТЕ. КОЛИ Ж Я ВАС ЗАПИТАЮ, НЕ ВІДПОВІСТЕ МЕНІ, И НЕ ВІДПУСТИТЕ” (Лук. 22, 67—68).

Бо їх правда не цікавила, вони тільки ловили в словах, щоб мати віправдання свого злочину — вбивства невинного, але додавши:

Лук. 22, 69: ВІДНИНІ СИН ЧОЛОВІЧЕСЬКИЙ СЯДЕ ПРАВОРУЧ СИЛИ БОЖКОЇ (Мф. 16, 19; Пс. 109, 1).

Мф. 26, 67: ТОДІ ПЛЮВАЛИ ЙОМУ В ЛИЦЕ І ЗНУЩАЛИСЯ НАД НИМ, А ІНШІ БИЛИ ЙОГО ПО ЩОКАХ.

— 68: КАЖУЧИ. ВГАДАЙ НАМ, ХРИСТЕ, ХТО ТЕБЕ ВДАРИВ.

Мр. 63: ІНШІ ПОЧАЛИ ПЛЮВАТИ НА НЬОГО, ЗАКРИВАЛИ ЙОМУ ЛИЦЕ, БИЛИ ЙОГО, і ГОВОРИЛИ: ВГАДАЙ! і СЛУГИ БИЛИ ЙОГО ПО ЩОКАХ.

Лук. 22, 63: ЛЮДИ, що держали ІСУСА, ЗНУЩАЛИСЯ З НЬОГО і БИЛИ ЙОГО.

— 64: І, ЗАКРИВШИ ЙОГО, БИЛИ В ЛІЦЕ ЙОГО І ПИТАЛИ ЙОГО, КАЖУЧИ: ПРОВІЩАЙ, ХТО ТЕБЕ ВДАРИВ? (Див. Іс. 50, 6—7).

Мф. 26, 69: А ПЕТР СИДІВ НАДВОРІ І ГРІВСЯ (Іо. 18, 25), І ПІДІЙШЛА ДО НЬОГО ОДНА СЛУЖНИЦЯ, КАЖУЧИ: І ТИ БУВ З ІСУСОМ ГАЛІЛЕЙСЬКИМ?

— 70: ВІН ЖЕ ОДРІКСЯ ПЕРЕД УСІМА, КАЖУЧИ: “НЕ ЗНАЮ, ШО ТИ КАЖЕШ”.

Це — друге зれчення, бо перше було в воротях, коли вводив його Іоан у двір.

Петр бачив, що вже виробляли з Його любим Учителем. Галас, який там зчинився, цілком його зетероризував. Його охопив жах, і він уже не володів собою.

— 73: ТРОХИ Ж ЗГОДОМ ПІДІЙШЛИ ТІ, ЩО ТАМ СТОЯЛИ, І СКАЗАЛИ ПЕТРОВІ: СПРАВДІ Й ТИ З НІХ, БО Й МОВА ТВОЯ ВИЯВЛЯЄ ТЕБЕ.

— 74: ТОДІ ВІН ПОЧАВ БОЖИТИСЯ І КЛЯСТИСЯ, ШО НЕ ЗНАЄ ЦЬОГО ЧОЛОВІКА. І ЗАРАЗ ПІВЕНЬ ПРОСПІВАВ.

Він цілком утратив самоволодіння. Очі ж його дивилися туди, де мучили Його Учителя.

Лука, 22, 61: ТОДІ ГОСПОДЬ, ОБЕРНУВШИСЬ, ГЛЯНУВ НА ПЕТРА, І ЗГАДАВ ПЕТР СЛОВО ГОСПОДНЄ, ЩО СКАЗАВ ЙОМУ: “ПЕРШЕ, НІЖ ПІВЕНЬ ЗАСПІВАЄ, ТРИЧІ ОДРЕЧЕШСЯ МЕНЕ”.

— 62: І ВИЙШОВШИ ГЕТЬ, ЗАПЛАКАВ ГІРКО.

Про зрецення Петра оповідають усі Євангелисти, хоч і не в однаковій послідовності, а це тому, що беруть різні моменти. Як служниця сказала Петрові в воротях, що він із них, то люди стали шепотіти, киваючи в його бік, інші чіплялися до нього з запитом. Євангелисти записали лише тверде зрецення. Також є розходження про півня. За Марком — “дібчі заспіває” (— 14, 72), за Матфеєм (26, 74) і Лукою (22, 61) та Іоаном (18, 27) — один раз. Розбіжність сталася тому, що не всі півні мовчали, доки Петр тричі відречеться. Десять далеко міг півень проспівати після першого зрецення. Але чи чув його Петр? Після третього зрецення півень тут же, поблизу, заспівав, і Петр почув його ясно. Це був спів для Петра, щоб згадав.

Мф. 27, 1: А ЯК НАСТАВ РАНOK, TO ВСI ПЕРВОСВЯЩЕННИКИ Й СТАРШI ЧАРОДНI СКЛАДАЛИ РАДУ НА ІСУСА, ШОБ УБИТИ ЙОГО.

Так стався суд беззаконний, бо Христос провини не мав ні проти закону, ні проти державної влади (Іс. 53, 9). Його судили на показах лжесвідків (Мф. 26, 51); беззаконний і самою формою. За юдейськими законами, для того щоб засудити людину на смерть, суд мав тривати дев'ять днів: один день розбирали справу обвинуваченого й вислухували свідків, а два дні ходили сурмачі по місту й сурмили — може знайдеться хтось, хто скаже щось на захист обвинуваченого. І так до трьох разів по три дні. Коли вже ніхто не ставав на захист його, тоді на дев'ятий день схвалювали присуд на смерть. У найгостріших випадках суд тривав три дні (проф. Барсов: "Жизнь Иисуса Христа"). А цей суд відбувся вночі, менше, як за три години, так, що спростилися слова пророка: "У приниженні Його суд Його взято" відбрано (Іс. 53, 8). Суд не мав права мучити підсудного (Діян. 23,3). А Христа Спасителя в самому синедріоні били й мучили (Мф. 26, 57). Отже, це справді була зграя беззаконних (співі на Страстях Христових). Вона не дала Йому законного суду (Іс. 53, 8).

Іоана 18, 28: ПОВЕЛИ ТОДІ ІСУСА В ПРЕТОРІЮ. БУВ РАНOK I НЕ ВВІЙШЛИ ВОНИ В ПРЕТОРІЮ, ЩОБ НЕ ОСКВЕРИТИСЯ, A ЩОБ МОЖНА БУЛО ІСТИ ПАСХУ.

Преторія — це установа урядування римського управителя Іudeю. Тут і резиденція його була.

Мф. 27, 2: I, ЗВ'ЯЗАВШI ЙОГО, ОДВЕЛИ I ВИДАЛИ ПЛАТОВІ ПОНТІЙСЬКОМУ, УПРАВИТЕЛЕВІ.

— 3: ТОДІ ІУДА, ЗРАДНИК ЙОГО, ПОБАЧИВШI, ЩО ЙОГО ОСУДИЛИ I, РОЗКАЯВШIСЬ, ВЕРНУВ ТРИДЦЯТЬ СРІБНЯКІВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКАМ I СТАРШИМ.

— 4: КАЖУЧИ: ЗГРИШИВ Я, ВИДАВШI КРОВ НЕПОВИННУ! ВОНИ Ж СКАЗАЛИ: А НАМ ЩО? ГЛЯДИ САМ.

Іуда, видаючи Христа синедріонові, сподіався, що в скрутних обставинах Христос об'явить Себе царем і станеться щось незвичайне. Чекаючи цього, може був одним із лжесвідків. У всякому разі, був невідлучно на тому беззаконному суді. Коли ж чогось такого не сталося, він побачив мароту свого заміру, і ось тепер вертає срібняки первосвященикам, визнає свій гріх, але пізно. Знього тепер сміються: "а нам що? дивись сам..."

— 5: І, КИНУВШИ СРІБНЯКИ В ХРАМІ, ВИЙШОВ ТА Й ПОВІСИВСЯ.

Срібняки ті тепер стали наочним докором йому — вони вже пекли його. Він шпурнув їх у храмі, як щось найогидніше. Але перед ним на весь згорт стала огіда його вчинку. Він побачив, що жити з собою він уже не зможе. Один вихід утікти від себе — це смерть, хоч найганебніша, і він скопив десь вірьовку, вибіг за місто й повісився на якомусь дереві. На ньому з особливою силою здійснився присуд Закону: ПРОКЛЯТИЙ КОЖНИЙ, ХТО ВИСИТЬ НА ДЕРЕВІ (5 кн. М. Второз. 21, 23) і слова пророка: І ВОЗЛЮБИВ ПРОКЛЯТЯ И ВОНО ВПАЛО НА НЬОГО (Пс. 108, 17).

Примітка. Апостол Павел слова: ПРОКЛЯТИЙ КОЖНИЙ, ХТО ВИСИТЬ НА ДЕРЕВІ (Второз. 21, 23) відносить до Христа Спасителя, і саме тому, що Він узяв на Себе прокляття всього людства і в тілі Своєму розп'яв його на хресті. "ХРИСТОС ВИКУПИВ НАС ВІД КЛЯТВИ, СТАВШИ ЗА НАС КЛЯТВОЮ, БО НАПИСАНО: ПРОКЛЯТИЙ КОЖНИЙ, ХТО ВИСИТЬ НА ДЕРЕВІ" (Галат. 3, 13).

Про Іуду докладно сказано в поясненні до Іоана 12, 4.

Мф. 27, 6: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ Ж, УЗЯВШИ СРІБНЯКИ, СКАЗАЛИ: НЕ ДОЗВОЛЕНО КЛАСТИ ЇХ У СКАРБНИЦЮ ХРАМУ, БО ТО ЦІНА КРОВІ.

Дивуватися треба: їм не соромно признатися, що вони купили кров за ті нещасні срібняки? Хоч і самі визнають ганебність того вчинку.

— 7: І, ПОРАДИВШИСЬ, КУПИЛИ ЗА НИХ ЗЕМЛЮ ГАНЧАРЕВУ, ЩОБ ХОВАТИ СТРАННИКІВ.

— 8: ТИМ ТО Й ЗВЕТЬСЯ ТЕ МІСЦЕ ЗЕМЛЕЮ КРОВІ Й ДО ЦЬОГО ДНЯ.

— 9: ТОДІ СПРАВДИЛОСЬ, що сказав пророк Єремія цими словами: "І ВЗЯЛИ ТРИДЦЯТЬ СРІБНЯКІВ, ЦІНУ ОЦІНЕННОГО, ЯКОГО ОЦІНЕНО ВІД СИНІВ ІЗРАЇЛЕВИХ."

— 10: І ДАЛИ ЇХ ЗА ЗЕМЛЮ ГАНЧАРЕВУ, як сказав мені ГОСПОДЬ (Зах. 11, 12; Єрем. 32, 9).

— 11: ІСУС ЖЕ СТАВ ПЕРЕД УПРАВИТЕЛЕМ...

Іоана, 18, 29: ВИЙШОВ ТОДІ ПІЛАТ ДО НІХ И СКАЗАВ: ЯКУ ВІНУ СКЛАДАЄТЕ НА ЧОЛОВІКА ЦЬОГО?

СТИХ 30: ОЗВАЛИСЬ ВОНИ І СКАЗАЛИ ЙОМУ: КОЛИ Б НЕ БUV ВІН ЛИХОДІЙ, НЕ ВИДАЛИ Б МИ ЙОГО ТОВІ.

Лук. 23, 2: І ПОЧАЛИ ВИНІТИ ЙОГО, КАЖУЧИ: МИ ЗНАЙШЛИ, ЩО ВІН ЗВОДИТЬ НАРОД НАШ І ЗАБОРОНЯЄ ДАВАТИ ПОДАТЬ КЕСАРЕВІ, І ГОВОРІТЬ, що він ХРИСТОС ЦАР.

То була чорна клевета: ніде Христос не забороняв давати податок кесареві, навпаки, казав: віддавайте кесареве кесареві (Мф. 22, 21). Але їм треба було вбити Його. Та за справи їхнього закону Пілат не судив би — він відхилив би їхні домагання, як і було (Іо. 18, 31). Тому вони почали ставити справу на ґрунт політичний. Це — нове беззаконство.

— 3: ПІЛАТ ЖЕ ЗАПИТАВ ЙОГО, КАЖУЧИ: ЧИ ТИ ЦАР ІУДЕЙСКИЙ? ВІН ЖЕ, ОЗВАВШИСЬ, СКАЗАВ: ТИ КАЖЕШ. (Так, як ти кажеш).

— 4: ПІЛАТ СКАЗАВ ДО ПЕРВОСВЯЩЕННИКІВ І НАРОДУ: НІЯКОЇ ВИНИ Я НЕ ЗНАХОДЖУ В ЧОЛОВІКОВІ ЦЬОМУ.

Іоана, 18, 31: СКАЗАВ ТОДІ ПІЛАТ: ВІЗЬМІТЬ ЙОГО ВИ ТА Й СУДІТЬ ЙОГО ПО ЗАКОНУ ВАШОМУ. СКАЗАЛИ Ж ІУДЕЇ: НАМ НЕ ДОЗВОЛЕНО ВБИВАТИ НІКОГО.

СТИХ 32: ЩОБ СПРАВДИЛОСЬ СЛОВО, що сказав ІСУС, ОЗНАЧАЮЧИ, якою СМЕРТЮ МАЄ ВМЕРТИ.

Мф. 27, 12: А КОЛИ ПЕРВОСВЯЩЕННИКИ Й СТАРШІ НАГОВОРЮВАЛИ НЬОГО, ВІН НЕ ВІДКАЗУВАВ НІЧОГО.

— 18: ТОДІ ПІЛАТ ЙОМУ КАЖЕ: ТИ НЕ ЧУЄШ, СКІЛЬКИ НА ТЕБЕ СВІДЧАТЬ?

— 14: І ВІН НЕ ВІДКАЗАВ ЙОМУ НІ НА ОДНЕ СЛОВО ТАК, що УПРАВІТЕЛЬ ДУЖЕ ДИВУВАВСЯ.

Лук. 23, 5: АЛЕ ВОНИ НАМАГАЛИСЬ, КАЖУЧИ, що він БУНТУЄ НАРОД, НАВЧАЮЧИ ПО ВСІЙ ІУДЕЇ, ПОЧАВШИ ВІД ГАЛІЛЕІ АЖ ДОСЮДИ.

— 6: ПІЛАТ, ПОЧУВШИ ПРО ГАЛІЛЕЮ, ЗАПИТАВ: ХІБА ЧОЛОВІК ЦЕЙ ГАЛІЛЕЯНИН?

— 7: І, ДОВІДАВШИСЬ, що він з області ІРОДОВОЇ, ПОСЛАВ ЙОГО ДО ІРОДА, що тими днями теж був у ЄРУСАЛИМІ.

Пілат відчував щось недобре з боку первосвящеників, і радий був передати справу Іродові.

— 8: ИРОД ЖЕ, ПОБАЧИВШИ ІСУСА, ДУЖЕ ЗРАДІВ, БОДАВНО ВЖЕ БАЖАВ ЙОГО БАЧИТИ ЧЕРЕЗ ТЕ, ЩО БАГАТОЧУВ ПРО НЬОГО І СПОДІВАВСЯ ПОБАЧИТИ ВІД НЬОГО ЧУДО.

— 9: И РОЗПИТУВАВ ЙОГО РІЗНИМИ СЛОВАМИ. ВІН ЖЕ НЕ ВІДПОВІДАВ ЙОМУ НІЧОГО.

Ірод дивився на Ісуса Христа, як на якогось мудреця грецького, або на штукаря чи чарівника, що володіє таємними силами. Він далекий був від того, щоб у Христі бачити якусь божественну спілу; тому Христос не відповідав ні на один із його "цікавих" запитів.

— 10: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ ЖІ КНИЖНИКИ (ЗАКОННИКИ) СТОЯЛИ, ЗАВЗЯТО ВИНЮЮЧИ ЙОГО.

— 11: ТОДІ ИРОД З ВОЯКАМИ СВОІМИ, ЗНЕВАЖИВШИ ЙОГО І НАЗНУЩАВШИСЯ НАД НИМ, ОДЯГНУВ ЙОГО В ОДЕЖУ СВІТЛУ І ОДПРАВИВ НАЗАД ДО ПІЛАТА (Іс. 53, 3).

Чому саме одягнув у світлую одежду? Може цим хотів ще більше наглутистися над Ним, але мимо своєї волі показав, що в Ісусі не знайшов вини.

Примітка: За переданням Церковним, виявленим у іконографії, одежина біла, в яку Ірод наказав одягнути Христа, це був білій хитон, довжиною до землі. Як спомин цього, священики і єпископи під час Служб Божих одягають так звані підризники, довгі до землі.

— 12: И СТАЛИ СОБІ ПРИЯТЕЛЯМИ ИРОД ТА ПІЛАТ У ТОЙ ДЕНЬ, БО ПЕРШЕ ВОРОГУВАЛИ МІЖ СОБОЮ.

— 13: ПІЛАТ ЖЕ СКЛИКАВ ПЕРВОСВЯЩЕНИКІВ І НАЧАЛЬНИКІВ І НАРОД.

— 14: И СКАЗАВ ДО НИХ: ВИ ПРИВЕЛИ ДО МЕНЕ ЧОЛОВІКА ЦЬОГО, ЩО НІБІ ВІН ЗВОДИТЬ НАРОД, І ОТ Я ПРИ ВАС, РОЗПИТАВШИ, НЕ ЗНАЙШОВ У ЧОЛОВІКОВІ ЦЬОМУ НІ ОДНИЄ ВИНИ, ЯКОЮ ВИ ЙОГО ВИНУЄТЕ.

— 15: И ИРОД ТЕЖ, БО Я ПОСЛАВ ЙОГО ДО НЬОГО, І ОСЬНІЧОГО ДОСТОЙНОГО СМЕРТИ НЕ ВЧИНЕНО НИМ.

— 16: ОТО Ж Я, ПОКАРАВШИ ЙОГО, ОДПУЩУ.

Мф. 27, 19: А ЯК СИДІВ ВІН НА СУДІЩІ, ЖІНКА ЙОГО ПОСЛАЛА СКАЗАТИ ЙОМУ: НІЧОГО НЕ ЧИНІ ПРАВЕДНИКУ ТОМУ, БО Я БАГАТО ТЕРПІЛА СЬОГОДНІ В СНІ ЗА НЬОГО.

Мф. 27, 15: НА СВЯТО Ж ПАСХИ УПРАВІТЕЛЬ МАВ ЗВИЧАЙ ВІДПУСКАТИ НАРОДОВІ ОДНОГО В'ЯЗНЯ, ЯКОГО ХОТИЛИ.

— 16: НА ТОЙ ЧАС БУВ ВІДОМИЙ В'ЯЗЕНЬ, ЩО ЗВАВСЯ ВАРАВА (Мф. 15, 7) З ТОВАРИШАМИ СВОЇМИ, ЩО В ЧАС БУНТУ ВЧИНИЛИ ДУШОГОБСТВО.

— 17: КОЛИ Ж ВОНИ ЗІЙшлися, ТО ПІЛАТ ЗАПИТАВ ІХ: КОГО ХОЧЕТЕ, щоб я випустив вам з двох: ВАРАВУ, чи ІСУСА, що звуть ЙОГО ХРИСТОМ?

— 18: БО ВІН ЗНАВ, що видали ЙОГО з зависті.

Мр. 15, 11: ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ Ж НАМОВИЛИ НАРОД, щоб КРАЩЕ ПУСТИВ ІМ ВАРАВУ.

Іоан 18, СТИХ 33: ТОДІ ПІЛАТ ЗНОВ УВІЙШОВ У ПРЕТОРІЮ, ПОКЛИКАВ ІСУСА і СКАЗАВ ЙОМУ: ТИ ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ?

СТИХ 34: ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: САМ ВІД СЕБЕ ТИ ЦЕ ГОВОРИШ, ЧИ ІНШІ ТОБІ ПРО МЕНЕ СКАЗАЛИ?

Не для Себе Христос спитав його, а для нього самого, щоб він уяснив собі, чого він хоче.

СТИХ 35: ОДПОВІВ ПІЛАТ: ХІБА Я ЖИДОВИН? НАРОД ТВІЙ ~~І~~ ПРЕОСВЯЩЕНИКИ ВИДАЛИ МЕНІ ТЕБЕ; що ти вчинив.

Словами: “хіба я жидовин?” Пілат хоче показати, що він не втручається в справи їхнього закону; він стоїть на законі державному. “Чим порушив ти державний закон, що первосвященики й народ твій видали Тебе мені, як державній владі? Як розуміти Твоє царство?”

СТИХ 36: ОДПОВІВ ІСУС: ЦАРСТВО МОЄ НЕ ОД СВІТУ ЦЬОГО; КОЛИ Б ОД СВІТУ ЦЬОГО БУЛО МОЄ ЦАРСТВО, СЛУГИ МОЇ ВОЮВАЛИ Б ЗА МЕНЕ, щоб я не був виданий ІУДЕЯМ; АЛЕ ЦАРСТВО МОЄ НЕ ЗВІДСИ (Іо. 8, 23).

“...Не од світу цього...” Світом цим Христос називає світ гріховний, де володіє “князь світу цього” — ворог Божий. І царство землі під його владою. Саме так і розуміє Пілат, коли питає: чи Ти Цар? Але слова Христові не означають, що ніби Царство Його зовсім одірване від землі. Царство Його в серці кожної людини

земної, якщо вона повірувала в Нього, як у Сина Божого (Лук. 17, 20—21; Іо. 4, 15). Отже, Царство Його хоч і на землі, але воно відмінне від царства світу гріховного. Вони моральне, і діє, як сіль, спасаючи світ від загнияття. Отже, хоч і не од світу цього, але для світу цього. Звідси безпідставне твердження бозбожних, що ніби Церква тільки готує нас до “вимріяного”, загробного життя.

СТИХ 37: СКАЗАВ ЙОМУ ПІЛАТ: ТАК ТИ ЦАР? ОДПОВІВ ЙОМУ ІСУС: ТИ КАЖЕШ, ЩО Я ЦАР. Я НА ТЕ НАРОДИВСЯ І НА ТЕ ПРИЙШОВ У СВІТ, ЩОБ СВІДКУВАТИ ЗА ІСТИНУ; ХТО ВІД ІСТИНИ, ТОЙ СЛУХАЄ МОГО ГОЛОСУ (Іо. 8, 47).

Тепер уже Пілат розумів, у якому змислі Ісус є Цар, і саче так питає: так Ти Цар? Христос же глибше роз'яснює йому, Який Він Цар і хто в Його Царстві. “Хто од істини...” цебто, хто від Бога, той слухає голосу Його (Іо. 8, 47). (Див. пояснення до Іоана 8, 32).

СТИХ 38: КАЖЕ ЙОМУ ПІЛАТ: ШО Є ІСТИНА? ТА ЦЕ МОВИВШИ, ЗНОВ ВИЙШОВ ДО ІУДЕЇВ І КАЖЕ ІМ: Я НІЯКОЇ ВИНИ В НЬОМУ НЕ ЗНАХОДЖУ.

Чому Пілат, поставивши питання: “що є істинна?”, не дослухав відповіді, а зараз же вийшов? Він уже відчував, що перед Ним Хтось більший, ніж звичайна людина, а слова Христові викликали в ньому страх (Іо. 19, 8). Тепер він більше хотів звільнити Ісуса Христа, бо справді побачив, що на Ньому нема ніякої вини. Він усе ж таки хотів скористатися із звичаю відпускати одного в'язня на Пасху, і сподівався, що попросять таки Царя Іудейського.

СТИХ 39: А ЄСТЬ У ВАС ЗВИЧАЙ. ЩОБ ОДНОГО Я ВІДПУСТИВ ВАМ НА ПАСХУ: ТАК ОТ, ХОЧЕТЕ — ВІДПУЩУ ВАМ ЦАРЯ ІУДЕЙСЬКОГО?

СТИХ 40: ТОДІ ЗНОВ ЗАКРИЧАЛИ ВСІ: НЕ ЦЬОГО, А ВАРАВВУ? ВАРАВВА Ж БУВ РОЗБІЙНИК.

Мф. 27, 22: КАЖЕ ІМ ПІЛАТ: ШО Ж Я ЗРОБЛЮ З ІСУСОМ, ЩО ЗВУТЬ ЙОГО ХРИСТОМ? І КАЖУТЬ ЙОМУ ВСІ: НЕХАЙ БУДЕ РОЗП'ЯТИЙ!

— 23: УПРАВІТЕЛЬ КАЖЕ: ЯКЕ Ж ЗЛО ВІН ЗРОБИВ? А ВОНИ ЩЕ БІЛЬШЕ КРИЧАЛИ, КАЖУЧИ: НЕХАЙ БУДЕ РОЗП'ЯТИЙ.

Лук. 23, 22: ВІН ЖЕ УТРЕТЕЄ СКАЗАВ ДО НІХ: ЯКЕ ЗЛО

ЦЕЙ УЧИНИВ? Я НІЧОГО ДОСТОЙНОГО СМЕРТИ НЕ ЗНАЙШОВ У НЬОГО. ОТО Ж, ПОКАРАВШИ, ВІДПУЩУ ЙОГО.

— 23: ВОНИ Ж НАМАГАЛИСЯ ВЕЛИКИМ КРИКОМ І ТРЕБУВАЛИ РОЗП'ЯСТИ ЙОГО; І ПЕРЕМОГЛИ КРИКИ ІХНІ І ПЕРВОСВЯЩЕНИКІВ.

Ще так недавно так же кричали: “Осанна!”, а тепер — “розвини! — Справді, вони не розуміли, що роблять (— 34), лише сліло йшли за фарисеями.

Лук. 23, 25: І ВІДПУСТИВ ПОСАДЖЕНОГО У В'ЯЗНИЦЮ ЗА БУНТ ТА ДУШОГУБСТВО, ЗА ЯКОГО ПРОСИЛИ, А ІСУСА ВІДДАВ НА ВОЛЮ ІХ.

Мр. 15, 15: ПІЛАТ ХОТІВ ДОГОДИТИ НАРОДОВІ...

Пілат бачив, що Ісус Христос ні в чому неповинний, і справді бажав відпустити Його, але як заспокоїти розбурхане море багатисячної юрби, що вже впала в екстаз релігійного фанатизму? І от, Пілат рішаеться на вчинок, який би, бодай наполовину, заспокоїв бажання крові у тієї розпаленої юрби. Він дає наказ бичувати Ісуса Христа так, щоб та юрба бачила.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

СТИХ 1: ТОДІ ПІЛАТ УЗЯВ ІСУСА ТА Й БИЧУВАВ ЙОГО.

Не своєручно, а дав наказ бичувати.

Мф. 27, 27: ТОДІ ВОЯКИ УПРАВИТЕЛЕВІ ВЗЯЛИ ІСУСА З ПРЕТОРИЮ І ЗІБРАЛИ НА НЬОГО ВСЮ ВАТАГУ.

Мр. 15, 16: ВОЯКИ Ж ОДВЕЛИ ЙОГО В СЕРЕДИНУ ДВОРУ, ЦЕБТО, ПРИТОР, І ЗІБРАЛИ НА НЬОГО ВСЮ ВАТАГУ.

Мф. 27, 28: І РОЗДЯГШИ ЙОГО, НАКИНУЛИ НА НЬОГО БАГРЯНИЦЮ (Мф. 15, 17; Іо. 19, 2).

Багряница — це була стара червона хламида кінного вояка, як мале рядно.

— 29: І СПЛІВШИ ВІНЕЦЬ ІЗ ТЕРНИНИ (КОЛЮЧОЇ) ПОКЛАЛИ ЙОМУ НА ГОЛОВУ, А ТРОСТИНУ В ПРАВУ РУКУ ЙОГО, І ПАДАЮЧИ ПЕРЕД НИМ НА КОЛІНА, ГЛУЗУВАЛИ З НЬОГО, КАЖУЧИ: РАДУЙСЯ, ЦАРЮ ІУДЕЙСЬКИЙ?

— 30: І ПЛЮВАЛИ НА НЬОГО І, ВЗЯВШИ ТРОСТИНУ, БИЛИ ЙОГО ПО ГОЛОВІ (Мр. 15, 19), ПАДАЮЧИ НА КОЛІНА, КЛАНЯЛИСЬ ЙОМУ.

СТИХ 3: І ГОВОРИЛИ: РАДУЙСЯ, ЦАРЮ ІУДЕЙСЬКИЙ! І БИЛИ ЙОГО ПО ЩОКАХ.

І справдилося сказане через Пророка: “Плечі Мої Я віддав на биття і шоки Мої під удари. Лиця Мого Я не одвернув від ганьби заплювання” (Іс. 50, 6).

Чи наказував Пілат так мучити? Але в цій озвірлій юрбі римських поганських вояків заговорила ненависть і призирство до цдеїв, і вони тепер усю її виливали на безвинного Стражданця Христа. Били вони немилосердно, прив'язавши до стовпа, били вірювками, били кулаками, плювали на Нього, кидали пиликою. Били тростиною по голові так, що колючки вганялися в чоло і в голову, і кров текла по всьому Його тілі. Але Він мовчав, хоч сила Його знемагала (Іс. 53, 7). Уже й Пілат не міг далі дивитися на

**це тяжке, страшне знущання. Але юрба ревла, схвалюючи цю не-
васлужену кару.**

**СТИХ 4: ВИЙШОВ ТОДІ ПІЛАТ ТА Й КАЖЕ: ОСЬ Я ВИВО-
ДЖУ ЙОГО ВАМ, ЩОБ ВИ ЗНАЛИ, ЩО Я В НЬОМУ НІЯКОУ ВИ-
НИ НЕ ЗНАХОДЖУ.**

Він сподіався викликати у них жаль до Страждальця.

**СТИХ 5: І ОТ ВИЙШОВ ІСУС, МАЮЧИ НА СОБІ ТЕРНОВИЙ
ВІНЕЦЬ І БАГРЯНИЦЮ. І КАЖЕ ІМ ПІЛАТ: ЦЕ ЧОЛОВІК.**

Це був страшний докір первосвященикам: “Це Чоловік!” “ЦЕ
ЛЮДИНА, ЦЕ ВИ ПРИМУШУЄТЕ МЕНЕ ТАКЕ ЧИНІТИ — ЦЕ
ВАШ ЧОЛОВІК”. Але — даремно.

**СТИХ 6: ЯК ЖЕ ПОБАЧИЛИ ЙОГО ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ І
СЛУГИ, ТО ЗАКРИЧАЛИ, КАЖУЧИ: РОЗПНИ, РОЗПНИ ЙОГО!
КАЖЕ ІМ ПІЛАТ: ВІЗЬМІТЬ ЙОГО ВИ І РОЗПНІТЬ, БО Я НЕ
ЗНАХОДЖУ В НЬОМУ ВИНИ.**

Голос його був страшний, розпучливий.

**СТИХ 7: ОДПОВІЛИ ЙОМУ ІУДЕЇ: МИ ЗАКОН МАЄМО, І ПО-
ЗАКОНУ НАШОМУ ЙОМУ ПОВИННО ВМЕРТИ, БО САМ СЕБЕ
ЗРОБИВ СИНОМ БОЖИМ.**

“...По закону нашему Йому повинно вмерти...” — це невіль-
не пророкування всієї юрби. Справді, в Законі сказано, що спа-
сіння станеться через смерть Сина Божого на землі (Іс. 53 й інші
пророки).

СТИХ 8: ПІЛАТ, ПОЧУВШИ ЦЕ СЛОВО, БІЛЬШЕ ЗЛЯКАВСЯ.

**СТИХ 9: І ЗНОВ УВІЙШОВ У ПРЕТОРІЮ ТА Й КАЖЕ ІСУ-
СОВІ: ЗВІДКИ ТИ? ТА ІСУС ВІДПОВІДІ НЕ ДАВ ЙОМУ.**

Сказати, що з Назарету Галілейського, то Пілат це знов, бо-
йому безумовно сказали: того вимагала формальність суду. Мож-
на думати, що запит Пілата: “звідки Ти?” мав інше значення:
“звідки Ти такий?” Сказати йому “ЗВІДКИ”, то що міг зрозуміти:
поганин, коли й іудеї не хотіли, та й нездібні були, добре зрозу-
міти? Тому Христос відповіді не дав йому, як не давав Іродові (Лук.
23, 9).

**СТИХ 10: ТОДІ ПІЛАТ КАЖЕ ЙОМУ: МЕНІ ТИ НЕ ГОВО-
РИШ? ХІБА НЕ ЗНАЄШ, що я маю владу розп'ясти тебе
І МАЮ ВЛАДУ ОДПУСТИТИ ТЕБЕ?**

СТИХ 11: ОДПОВІВ ІСУС: НЕ МАВ БИ ТИ НАДІ МНОЮ НІЯ-

КОІ ВЛАДИ, КОЛИ Б НЕ ДАНО БУЛО ТОБІ З ВИСОТИ; ТИМ ТО ТОЙ, ХТО ВИДАВ МЕНЕ ТОБІ, БІЛЬШИЙ ГРІХ МАЄ.

Іншими словами сказати: “ти пишаєшся владою, ніби вона твоя. Владу дає Бог (і Я, як Син Божий), але ти те мало розуміеш. Ті ж, що видали Мене тобі, більше розуміють, через те на них більший гріх (Іо. 9, 41).

СТИХ 12: ПІСЛЯ ЦЬОГО ПІЛАТ СТАРАВСЯ ВІДПУСТИТИ ЙОГО, ІУДЕЇ Ж КРИЧАЛИ, КАЖУЧИ: КОЛИ ТИ ВІДПУСТИШ ЦЬОГО, ТО ТИ НЕДРУГ КЕСАРЕВІ: ВСЯКИЙ, ХТО РОБИТЬ СЕБЕ ЦАРЕМ, ПРОТИВИТЬСЯ КЕСАРЕВІ.

Спочатку наполягали вони, що Він повинен умерти згідно з законами, бо Сам зробив Себе Сином Божим (— 7). Коли ж побачили, що так не досягнуть своєї Боговівчої мети, вони перенесли обвинувачення на ґрунт державно-політичний і, при тому, так, що поставили Пілата в безвихідне становище. Треба вже було самопожертви, щоб відстоїти правду, але на таке у Пілата не вистачало духу.

СТИХ 13: ТОДІ ПІЛАТ, ПОЧУВШИ ЦЕ СЛОВО, ВИВІВ ІСУСА СІВ НА СУДИЩІ, НА МІСЦІ, ЩО ЗВЕТЬСЯ ЛІФОСТРОТОН, А ПО-ЄВРЕЙСЬКОМУ ГАВВАФА.

Допит скінчено. Пілат усе зробив, що міг, тепер уже сів на крісло, як прокуратор-суддя.

СТИХ 14: БУЛА Ж П'ЯТНИЦЯ ПЕРЕД ПАСХОЮ, БЛИЗЬКО ШОСТОЇ ГОДИНИ. І КАЖЕ ПІЛАТ ІУДЕЯМ: ЦЕ ЦАР ВАШ!

Ці слова викрикнув Пілат з гіркотою й докором.

СТИХ 15: ВОНИ Ж ЗАКРИЧАЛИ: ВІЗЬМИ, ВІЗЬМИ, РОЗПНИ ЙОГО! КАЖЕ ІМ ПІЛАТ: ЧИ Ж ЦАРЯ ВАШОГО РОЗПНУ? ОДПОВІЛИ ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ: МИ НЕ МАЄМО ЦАРЯ, КРІМ КЕСАРЯ.

Це було останнє намагання Пілата звільнити Ісуса Христа, але вони й тут поставили його в ризикований становище.

Мф. 27, 24: ПІЛАТ, ПОБАЧИВШИ, ЩО НІЦО НЕ ПОМАГАЄ, А БУЧА БІЛЬША РОСТЕ, ВЗЯВ ВОДИ І ВМИВ РУКИ ПЕРЕД НАРОДОМ, КАЖУЧИ: НЕПОВИННИЙ Я В КРОВІ ПРАВЕДНИКА ЦЬОГО, САМІ ПОБАЧИТЕ.

Слови: “самі побачите” показують, що Пілат погрожує їм Су-

дом Божим. Він уже переконався, що перед ним — Праведник.

— 25: И ОЗВАВШИСЬ, НАРОД УВЕСЬ ЗАКРИЧАВ: КРОВ ЙОГО НА НАС И НА ДІТЯХ НАШИХ!

Іоана 19, 16: ТОДІ ВЖЕ ВИДАВ ЙОГО ІМ, ЩОБ РОЗП'ЯЛИ ЙОГО. ВОНИ Ж УЗЯЛИ ІСУСА ТА Й ПОВЕЛИ ЙОГО.

СТИХ 17: И НІСШИ ХРЕСТ СВІЙ... (Мф. 27, 33; Мр. 15, 22; Лук. 23, 33; Євр. 13, 12).

Так засудили Його на найгіршу, на наймучительнішу смерть — через розп'яття на хресті. Смерть, на яку засуджували тільки рабів за найтяжчий переступ. Справді Його до злочинців прирівняли (Іс. 53, 12). І ось, згідно з порядком присуду, Він мусів нести хрест Свій, на якому Його мали розп'ясти. Змучений, зранений, виснажений, як міг Він нести? На Нього клали хреста й примушували йти, били, штовхали кінцями списів, лаяли, а Він падав під тягарем хреста. Його били ногами, щоб уставав і ніс. Само небо, здавалося, плакало, бачучи таке страшне пониження та зневагу до безвинного Праведника. Але розлючена первосвящениками багатотисячна юрба ревла, тюкала, скриготала зубами, стискаючи кулачки. Тут справді здійснилися слова пророка: “І ЖДАВ Я, ХТО Б. СПОЧУВАВ МЕНІ, И НЕ БУЛО, И ХТО Б. ПОТІШИВ МЕНЕ, И НЕ ЗНАЙШОВ” (Пс. 68, 20). Тільки Пресвята Мати Його, підтримувана любим Йому учеником Іоаном, та Магдалиною, ішла слідом, дивлячись на те найтяжче знущання, обливаючись слезами та не раз утрачаючи свідомість. Та ще кілька жінок — тих невідлучних, вірних друзів Його, що служили Йому, йдучи аж із Галілеї (Лук. 23, 49) та, безумовно, тут були Марфа і Марія — сестри Лазареві — та інші...

Лук. 23, 27: И ІШЛИ ЗА НИМ ДУЖЕ БАГАТО ЛЮДЕЙ И ЖІНКІ, ЩО ПЛАКАЛИ И РИДАЛИ ПО НЬОМУ.

Є передання Церковне, що Він вісім разів упав під тягарем хреста. Коли одного разу упав, і піт, змішаний із кров'ю, яка виступала від ключок із тернового вінка, заливали Йому очі, а вояки били Його, щоб уставав, одна жінка, на ім'я Вероніка, кинулася між вояків і рушником утерла Йому лицє. Її вояки з лайкою відкинули, а на рушнику лишився образ Христа у терновому вінку. Ale, як Христос не міг уже встати, то —

Мф. 27, 32: ВИХОДЯЧИ, ЗУСТРИЛИ ВОНИ ЧОЛОВІКА КІРНЕЙСЬКОГО, НА ІМ'Я СИМОНА... (Мр. 15, 21), ЩО ЙШОВ ІЗ ПОЛЯ, БАТЬКА АЛЕКСАНДРОВОГО І РУФОВОГО, И ЦОГО ПРИМУСИЛИ НЕСТИ ХРЕСТ ЙОГО.

Чому саме цього Симона, а не когось із тих, що тут ішли? Треба думати, що, йдучи з поля і зустрівши цю страшну процесію, він наблизився до когорти, що вела Ісуса на розп'яття. А побачивши, Кого ведуть, він гірко заплакав. Тому саме на нього поклали хреста Ісусового, мовляв: "шкода? — то неси ти!" На таку думку наводить замітка Євангелиста Марка: "батька Александрового Й Руфового". Видно ці Александр і魯夫 добре були знані вже Церкві Христовій, коли писано Євангелію. Апостол Павел, посилаючи привіти Римській Церкві, пише: "ПРИВІТАЙТЕ РУФА, ВИБРАНОГО В ГОСПОДІ, І МАТИЙ ЙОГО Й МОЮ" (Рим. 16, 13). Можливо, що це той самий Руф, якого споминає Євангел. Марко, що тепер перейшов до Риму. Його матір апостол зве й своєю — не в фізичному, а в духовному значенні. Отже, і цей Симон Кіринейський був із учеників Христових, і став співучасником Його страждань. Симон поніс хреста, а Ісуса вже тягли, бо не мав сили йти І тут штовхали і били Його, щоб ішов. Бачуши те, жінки гірко плачали.

Лук. 23, 28: ІСУС ЖЕ, ОБЕРНУВШИСЬ ДО НІХ, СКАЗАВ: ДОЧКИ ЄРУСАЛИМУ! НЕ ПЛАЧТЕ ЗА МНОЮ, А ПЛАЧТЕ ЗА СОБОЮ Й ЗА ДІТЬМИ ВАШИМИ.

— 29: БО ОТ НАДХОДЯТЬ ДНІ, КОЛИ СКАЖУТЬ: БЛАЖЕННІ НЕПЛІДНІ І УТРОБИ, ЩО НЕ РОДИЛИ, І ГРУДИ, ЩО НЕ ГОДУВАЛИ.

— 30: ТОДІ СКАЖУТЬ ГОРАМ: УПАДІТЬ НА НАС, І ГОРБАМ: ПОКРИЙТЕ НАС!

Христос говорить про ті страхіття, які сталися під час руйнування Єрусалиму римським військом під проводом Тіта в 70-му році після народження Христа.

— 31: БО КОЛИ З ЗЕЛЕНИМ ДЕРЕВОМ ТАК РОБЛЯТЬ, ТО ЩО Ж БУДЕ З СУХИМ?

Христес під зеленим деревом розуміє Себе, як Дерево Життя, що було в раю, а під сухим розуміє синедріон із Його державністю, який, через беззаконства первосвящеників і законників, усох і народ свій засушив. Усох із ними й Старий Заповіт. Отже, коли з Ним, Зеленим Деревом Життя, вони так вчинили, то що буде з ними? Те, що з усохлим лісом. Вони будуть знищені.

— 32: ВЕЛИ Ж І ІНШИХ ДВОХ ЗЛОЧИНЦІВ З НИМ НА СМЕРТЬ.

Цих злочинців раніше було засуджено на смерть, і вони чекали тільки виконання присуду. Суд же над Ісусом Христом був наглий, поспішний і беззаконний. Тепер же, щоб не лишити засуджених на смерть на свято Пасхи, вони користаються з нагоди засудження Ісуса Христа на смерть, і з Ним ведуть і їх. ДО БЕЗЗАКОННИХ ЙОГО ПРИРІВНЯЛИ (Іс. 53, 12).

Іоана 19, 17: И НІСШИ ХРЕСТ СВІЙ, ВІН ВИЙШОВ НА МІСЦЕ, ЗВАНЕ ЛОБНЕ, А ПО-ЄВРЕЙСЬКому ЗВЕТЬСЯ ГОЛГОФА.

СТИХ 18: ТАМ РОЗП'ЯЛИ ЙОГО И З НИМ ІНШИХ ДВОХ, З ОДНОГО Й ДРУГОГО БОКУ, А ПОСЕРЕДИНІ ІСУСА.

Мф. 27, 33: И ПРИЙШОВШИ НА МІСЦЕ, ЩО ЗВЕТЬСЯ ГОЛГОФА, ЦЕБТО, СКАЗАТИ: ЛОБНЕ МІСЦЕ,

— 28: ДАЛИ ЙОМУ ВИПИТИ ОЦТУ, ЗМІШАНОГО З ЖОВЧЮ. И ВІН, ПОКУШТУВАВШИ, НЕ СХОТІВ ПИТИ.

Коли розпинали на хресті, прибиваючи цвяхами, то щоб той, кого розпинали, не корчився з болю й не завдавав обслузі клопоту, йому давали напій з оцту й жовчі, який запаморочував голову й зменшував болі. Але Ісус Христос прийняв страждання за людство добровільно. Він не хотів хоч би чимось полегшити ті Свої страждання. Він пив чашу мук до дна, і тому не прийняв того напою. Істинно “царі, цебто, наймудріші світу, мусять закрити уста свої перед величчю Духа Христового!” (Іс. 52, 15).

Мр. 15, 23: И ДАЛИ ЙОМУ ПИТИ ВИНО З СМИРНОЮ. ВІН ЖЕ НЕ ПРИЙНЯВ.

Євангелист Марк називає той напій “вино з смирною”. Це той самий оцет із перекислого вина. Певно, до нього домішували жовч і смирун.

Лук. 23, 34: ИСУС ЖЕ ГОВОРИВ: ОТЧЕ! ВІДПУСТИ ІМ, БО ВОНИ НЕ ЗНАЮТЬ, ШО РОБЛЯТЬ...

Так могла робити цілковита незлобність (Єрем. 11, 19), повна, безмежна Любов (Іо. 3, 16).

— 35: И СТОЯЛИ ЛЮДИ, ДИВЛЯЧИСЬ. НАСМІХАЛИСЯ Ж ІЗ НИМИ И НАЧАЛЬНИКИ, КАЖУЧИ: ІНШИХ СПАСАВ, НЕХАЙ ЖЕ СПАСЕ СЕБЕ, КОЛИ ВІН ХРИСТОС, ВИБРАНЕЦЬ БОЖИЙ.

— 36: ГЛУЗУВАЛИ Ж З НЬОГО Й ВОЯКИ, ПРИСТУПАЮЧИ Й ПІДНОСЯЧИ ЙОМУ ОЦЕТ.

— 37: І КАЗАЛИ: КОЛИ ТИ ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ, СПАСИ СЕБЕ.

Мф. 27, 35: ТІ Ж, ЩО РОЗП'ЯЛИ ЙОГО, ПОДІЛИЛИ ОДЕЖУ ЙОГО, КИДАЮЧИ ЖЕРЕБ (Пс. 21, 19).

Мр. 15, 24: ТІ, ЩО РОЗП'ЯЛИ ЙОГО, ПОДІЛИЛИ ОДЕЖУ ЙОГО, КИНУВШИ ЖЕРЕБ НА НЕЇ, КОМУ ЩО ВЗЯТИ (Іо. 19, 23).

Мф. 27, 36: І СИДЯЧИ, СТЕРЕГЛИ ЙОГО ТАМ.

Певно, щоб не зняли Його.

— 37: І ПРИБИЛИ НАД ГОЛОВОЮ ЙОГО НАПИС ВИНИ ЙОГО: ЦЕЙ ІСУС ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ.

— 38: ТОДІ РОЗП'ЯЛИ З НИМ ДВОХ РОЗБІЙНИКІВ, ОДНОГО З ПРАВОГО, А ДРУГОГО З ЛІВОГО БОКУ.

— 39: ТІ, ЩО ПРОХОДИЛИ ПОБІЧ, ГЛУЗУВАЛИ З НЬОГО, ПОХИТУЮЧИ ГОЛОВАМИ СВОЇМИ (Пс. 21, 8; 108, 25).

— 40: І КАЖУЧИ: ТИ, ЩО РУЙНУЄШ ХРАМ І ЗА ТРИ ДНІ будуєш, СПАСИСЯ САМ, КОЛИ ТИ СИН БОЖИЙ, ЗЙДИ З ХРЕСТА!

— 41: ТЕЖ І ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ З КНИЖНИКАМИ Й СТАРШИМИ, НАСМІХАЮЧИСЬ, КАЗАЛИ:

— 42: ІНШИХ СПАСАВ, СЕБЕ Ж СПАСТИ НЕ МОЖЕ. КОЛИ ВІН ЦАР ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ, НЕХАЙ ТЕПЕР ЗЙДЕ З ХРЕСТА, І МИ УВІРУЄМО В НЬОГО.

Раніше вони домагалися знамення (ознаки) з неба (Мф. 16, 1, 12, 38). Але вони мали багато ознак, як, скажемо, воскрешення вже тлілого Лазаря, і все ж таки те не помогло. Тепер бажають іншої ознаки: щоб зійшов з хреста, тоді повірюють. Але чи помогло б? Вони так засліплени в своїй злобі, що не розуміють, чого бажають. А що було б їм, коли б Він зійшов із хреста?

— 43: ВІН НАДІЯВСЯ НА БОГА: НЕХАЙ ТЕПЕР ПОРЯТУЄ ЙОГО. КОЛИ ВІН УГОДЕН ЙОМУ, БО Ж ВІН КАЗАВ: Я СИН БОЖИЙ (Мр. 15, 29—32).

Тут уже глузування з Самого Бога: мов би Він безсилий вирвати Його з рук іхніх. Вони не помічають того, що говорять словами Пророка (Пс. 21, 9). Справді, зборище Богопротивних.

Лук. 23, 38: БУВ ЖЕ І НАПИС, НАПИСАНИЙ НАД НИМ, ПИСЬМОМ ГРЕЦЬКИМ, РИМСЬКИМ І ЄВРЕЙСЬКИМ: “ЦЕЙ є ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ”.

Примітка: Ці три Євангелисти подають лише зміст напису, а Євангелист Іоан подає повно.

Іоан 19, 19: ПІЛАТ ЖЕ НАПИСАВ І НАПИС І ВИСТАВИВ НА ХРЕСТИ. БУЛО Ж НАПИСАНО: ІСУС НАЗОРЕЙ, ЦАР ІУДЕЙСКИЙ.

СТИХ 20: ЦЕЙ ЖЕ НАПИС БАГАТО З ІУДЕЇВ ЧИТАЛИ, БО МІСЦЕ, ДЕ БУЛО РОЗПЯТО ХРИСТА, БЛИЗЬКО БУЛО ВІД МІСТА, І НАПИСАНО БУЛО ПО-ЄВРЕЙСЬКИ, ПО-ГРЕЦЬКИ І ПО-РИМСЬКИ.

— 21: КАЗАЛИ ТОДІ ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ ІУДЕЙСЬКІ: НЕ ПИШИ ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ, АЛЕ ЩО ВІН САМ КАЗАВ: Я ЦАР ІУДЕЙСЬКИЙ.

СТИХ 22: ОДПОВІВ ПІЛАТ: ЩО Я НАПИСАВ, ТО НАПИСАВ.

Така тверда відповідь Пілата показує, що він знат, що робить. Із слів Христових він зрозумів, у якому розумінні Ісус Христос є Цар Іудейський, і тому так написав.

Лук. 23, 39: ОДИН ЖЕ З ПОВІШЕНИХ ЗЛОЧИНЦІВ ГАНИВ ЙОГО, КАЖУЧИ: КОЛИ ТИ ХРИСТОС, СПАСИ СЕБЕ Й НАС.

— 40: А ДРУГИЙ, ОЗВАВШИСЬ, ЗУПИНЯВ ЙОГО, КАЖУЧИ: ЧИ НЕ БОШСЯ ТИ БОГА, КОЛИ Й САМ НА ТЕ Ж ЗАСУДЖЕНИЙ?

— 41: ТАК МИ Ж ПО ПРАВДІ, БО ДОСТОЙНЕ ЗА ДІЛА НАШІ ПРИЙМАЄМО. ЦЕЙ ЖЕ НІЯКОГО ЗЛА НЕ ЗРОБИВ.

— 42: І СКАЗАВ ІСУСОВІ: ПОМ'ЯНИ МЕНЕ, ГОСПОДІ, КОЛИ ПРИЙДЕШ У ЦАРСТВО ТВОЕ.

Захищаючи Невинного Стражданця Христа, цей колишній розбійник згадав свої вчинки — він не нарікав, що його на таку смерть засудили, бо, каже: “ми достойне за діла наші приймаємо”. Невеселі ті діла! Хоч був він і розбійник (може втягнутий в таке діло обставинами), але він не забув, що єсть Бог — Суддя всім, і йому дивно з товариша, що той перед смертю ще пр довжує злочин. Сам же він, стоячи на порозі смерті, саме й дум; і: з чим він

з'явиться перед Богом? Почалося сильне розкаяння в Його душі, страх і плач починають охоплювати його. Може й йому довелось користуватися науками Христа. Словеса "Цей же ніякого зла не зробив" показують, як він дивився на Христа. Він уже вірував у Нього, як у Сина Божого. І ось тепер загорілось у нього серце, що товариш зневажає Його. В його слізних словах: "Пом'яни мене, Господи, коли прийдеш у Царство Твоє" вилітася вся його віра і все покаяння. Це якраз те, що Христос усім казав: ПОКАЙТЕСЯ, БО НАБЛИЗИЛОСЬ ЦАРСТВО НЕБЕСНЕ (Мф. 4, 17). Тому —

— 43: И СКАЗАВ ЙОМУ ІСУС: ИСТИННО КАЖУ ТОБІ: СЬОГОДНІ БУДЕШ ЗО МНОЮ В РАЮ.

Ось так у одну годину покаяння очистило розбійника і зробило його достойним зразу бути з Сином Божим. Тому то Церква Христова завжди ставить цього благородного розбійника, як зразок широго покаяння. Якщо ж у інших Євангелистів сказано: "Розбійники, розп'яті з Ним, докоряли Йому" (Мф. 27, 44; Мр. 15, 32), то — або мова йде лише про одного, або й цей спочатку висловлював невдоволення, що Христос не карав цих ворогів Своїх.

Мф. 27, 45: ОД ШОСТОЇ Ж ГОДИНИ СТАЛАСЯ ТЪМА ПО ВСІЙ ЗЕМЛІ ДО ГОДИНИ ДЕВ'ЯТОЇ (Мр. 16, 33; Лук. 23, 44).

Так реагувала природа на розп'яття Творця свого (Іо. 1, 3; Пс. 32, 6; Колос. 1, 16). Це передсповістили й пророки від Господа, особливо, Захарія: "І БУДЕ В ТОЙ ДЕНЬ: НЕ СТАНЕ СВІТЛА СВІТИЛА ВІДДАЛЯТЬСЯ (примеркнуть). ДЕНЬ ТОЙ БУДЕ ЄДИННИЙ (безподібний), ВІДОМИЙ ТІЛЬКИ ГОСПОДУ: НІ ДЕНЬ, НІ НІЧ; ТІЛЬКИ НАДВЕЧІР З'ЯВИТЬСЯ СВІТЛО" (Зах. 13, 6—7). І пророк Амос: "І БУДЕ В ТОЙ ДЕНЬ ГОВОРІТЬ ГОСПОДЬ БОГ: ЗРОБЛЮ ЗАХІД СОНЦЯ В ПІВДЕНЬ І ПОКРИЮ МОРОКОМ ЗЕМЛЮ СЕРЕД СВІТЛОГО ДНЯ" (Амос 8, 9).

Отже, будька думка, що то було звичайне затемнення сонця, відпадає. Затемнення сонця триває хвилиами, а тут — три години.

— 46: А КОЛО ДЕВ'ЯТОЇ ГОДИНИ СКРИЧАВ ІСУС ГОЛОСНО, КАЖУЧИ: ІЛІ, ІЛІ, ЛІМА САВАХФАН? ЩО ЗНАЧИТЬ: БОЖЕ МІЙ, БОЖЕ МІЙ, НАЩО ТИ МЕНЕ ПОКИНУВ? (Пс. 21, 1).

За Марком вимова: "Елої, Елої (Мр. 15, 34).

До дев'ятої години страждання Христові набули страшної, нестерпної сили: тіло обважніло, цвяхи роздирали руки й ноги. Му-

чила страшна млість від спраги, зупинялася в жилах кров, і серце тяжко нило, паморочилося в голові, і сила людська в Ньому знемагала. І ось тепер, зібравши останні сили, Він скрикує до Отця, додати Йому сили, щоб довершити цю страшну Жертву.

— 47: ДЕЯКІ З ТИХ, ЩО ТУТ СТОЯЛИ, ЧУЮЧИ ЦЕ, КАЗАЛИ, ЩО ВІН ІЛЛЮ ЗВЕ (Мр. 15, 35).

— 48: І ЗАРАЗ КИНУВСЯ ОДИН ІЗ НІХ, УЗЯВ ГУБКУ, НАМОЧИВ ЇЇ В ОЦЕТ, І, НАСТРОМИВШИ НА ТРОСТИНУ, ДАВ ЙОМУ ПИТИ (Мр. 15, 36).

Що спонукало на це того вояка? Бажання полегшити муки? Хто скаже?

— 49: ІНШІ Ж ГОВОРИЛИ: ПОСТИЙ, ПОБАЧИМО, ЧИ ПРИЙДЕ ІЛЛЯ СПАСТИ ЙОГО? (Мр. 15, 36).

Це вже не було глузування, а був страх. А що, як прийде?

За Євангелією Іоана:

СТИХ 23: ТОДІ ВОЯКИ, ЯК РОЗГЯЛИ ІСУСА, ВЗЯЛИ ОДЕЖУ ЙОГО І РОЗДІЛИЛИ НА ЧОТИРИ ЧАСТИ, КОЖНОМУ ВОЯКОВІ ПО ЧАСТИ, І ХІТОН: ХІТОН ЖЕ БУВ НЕ ЗШИТИЙ, А ВЕСЬ ЗВЕРХУ ТКАНИЙ.

Хітон — це довга одежина, як сорочка, аж до землі. У греків і римлян звалася „туніка”. Вона була широка, і по ній підперізувались поясом. Одежина ця — це діло власних рук Богоматері: хітон був плетений, як панчохи.

*СТИХ 24: СКАЗАЛИ Ж ВОНИ ОДИН ОДНОМУ: НЕ ДЕРІМО ЙОГО, А КИНЬМО ЖЕРЕБ НА НЬОГО, КОМУ ДОСТАНЕТЬСЯ. ШОБ СПРАВДИЛОСЯ (і справдилося) ПИСАННЯ, ЩО КАЖЕ: “РОЗДІЛИЛИ ОДЕЖУ МОЮ СОБІ І ПРО ОДЕЖИНУ МОЮ КИНУЛИ ЖЕРЕБА” (Пс. 21, 19). ВОЯКИ ЦЕ ЗРОБИЛИ (Мф. 27, 35; Mr. 15, 24; Лук. 23, 34).

СТИХ 25: СТОЯЛИ Ж КОЛО ХРЕСТА ІСУСОВОГО МАТИ ЙОГО І СЕСТРА МАТЕРІ ЙОГО МАРІЯ КЛЕОПОВА І МАРІЯ МАГДАЛІНА.

СТИХ 26: ІСУС ЖЕ, ПОБАЧИВШИ МАТИ І УЧЕНИКА, ЩО СТОЯВ ТУТ І ЯКОГО ВІН ЛЮБИВ, КАЖЕ ДО МАТЕРІ СВОЕЇ: ЖОНО! ЦЕ СИН ТВІЙ.

СТИХ 27: ПОТІМ КАЖЕ УЧЕНИКОВІ: ЦЕ МАТИ ТВОЯ. І З: ТОГО ЧАСУ УЧЕНИК ТОЙ УЗЯВ ЇЇ ДО СЕБЕ.

Хоч закони римські були дуже жорстокі щодо засуджених на хресну кару, але родичам не заборонялося бути при засуджених, хоч і самі вони могли наражатися на різні образи з боку жорстоких виконавців присуду. Пресвята Діва і Мати Господа Ісуса Христа також невідступно була коло хреста і, як Мати, розпиналася з Ним Своїм серцем. З нею була сестра її Марія Клеопова. Сестра не рідна, бо у Якима і Ганни не було інших дітей, крім Богоматері. Може — двоюрідна. Назва “Клеопова” подає думку, що це була дружина Апостола Клеопи, який подорожував у день Господнього воскресення з Лукою до Еммаусу, коли явився Їм Господь на дорозі (Лук. 24, 13—32). Стояла тут Марія Магдаліна... Ця ні на хвилину не відступала від Богоматері і підтримувала її. На протязі всіх страждань Христових, як і Богоматір, вона не відходила від Ісуса Христа, також і св. Апостол Іоан. Вони вдвое підтримували Богоматір і були великою втіхою для Христа Господа тим, що не залишили Його і Матір Його у такі тяжкі хвилини.

І ось, коли вже вичерпувались Його останні сили, вже чулося, що закінчується життя, Він поглянув на Матір Свою. Яка Вона нещасна, і яка Вона самотня серед цієї озвірілої юрби! Він Один був для Неї все, а тепер покидає її. Тяжко шкода Йому Її стало. І ось Він усиновляє Її Свого любого ученика Іоана. Але так, щоб не наразити Матір на образи з боку жорстоких вояків. Він не каже: “Мамо”, а каже: “Жоно!” Це щось педібне до французького “мадам” (госпожа). (Див. пояснення до Іо. 2, стих 4): “Це син Твій” і йому: !“Це Мати твоя”. Іоан цілком зрозумів значення цих слів, і з того часу ученик той забрав її ДО СЕБЕ, і покоїв і долядав, як Рідну Маму аж до її блаженного Успіння. Так Він, Христос, виконав 5-ту заповідь Закону Божого у саму тяжку хвилину Своїх мук, забувши ті муки! Тут відповідь тим віруванням з християнських сект, які припускають, що у Богоматері ще були діти, крім Ісуса Христа. Коли б так, то пошо було б усиновляти Її Іоана? І чому Іоан забрав би її до себе, коли це могли б зробити інші діти? Бо чи зручно їм було б відлати Маму в чужі руки? Ні, у Неї був Єдиний Син, Христос Ісус, народжений нашестям Духа Святого, як то навчає св. Вселенська Православна Церква.

СТИХ 28: ПІСЛЯ ЦЬОГО ІСУС, ЗНАЮЧИ, що вже все звершилось, щоб справдилось писання, говорить: спрагну!

Не треба думати, що ніби Ісус слідкує виконати, що написано, і тому каже: "спрагну". Його страждання йшли своїм порядком, а писання тільки наперед відмітили їх Духом Святым. Так і тепер: не тому Христос каже: "спрагну", щоб справдилось писання, а тому, що муки виснажили Його, і страшна спрага Його томила. Але Дух Святий вложив у уста пророка слова, які відзначили, як саме заспокоють Його спрагу вояки.

СТИХ 29: СТОЯЛА Ж ПОСУДИНА, ПОВНА ОЦТУ, ВОЯК, НАМОЧИВШИ ГУБКУ В ОЦЕТІ, НАСТРОМИВШИ НА ТРОСТИНУ, ПІДНІС ДО УСТ ЙОГО.

Ось так справдилися слова пророка: "І ДАЛИ НА ПОЖИВУ МЕНІ ЖОВЧІ В СПРАГУ МОЮ НАПОЇЛИ МЕНЕ ОЦТОМ" (Пс. 68, 22).

СТИХ 30: КОЛИ Ж ІСУС ПРИЙНЯВ ОЦТУ, ТО СКАЗАВ: ЗВЕРШИЛОСЯ І, СХИЛИВШИ ГОЛОВУ, ВІДДАВ ДУХ (Мф. 27, 60; Мр. 15, 37).

Що звершилося? Звершилося спасіння людей, бо довершена викупительна жертва. Виконано Волю Отця, виконано все, що Він Духом Святым висловив через пророків.

Євангелія Луки передає ще одно речення з хреста і дальші події:

Лук. 23, 46: І СКРИКНУВШИ, ГОЛОСНО СКАЗАВ: ОТЧЕ! В РУКИ ТВОІ ВІДДАО ДУХ МІЙ!

Ці слова після викрику: "Звершилося!". Євангелисти подають сім слів (речень), сказаних Ісусом Христом із хреста:

1. "ОТЧЕ! ПРСТИ ІМ, БО ВОНИ НЕ ЗНАЮТЬ, ЩО РОБЛЯТЬ" (Лук. 23, 34).
2. До розбійника: "ІСТИННО КАЖУ ТОБІ: СЬОГОДНІ БУДЕШ ЗО МНОЮ В РАЮ" (Лук. 23, 43).
3. "ІЛІ, ІЛІ, ЛІМА САВАХФАНІ?" (Мф. 27, 46; Мр. 15, 34).
4. До Матері: "ЖОНО! ЦЕ СИН ТВІЙ!" (Іо. 19, 26) і до ученика: "ЦЕ МАТИ ТВОЯ" (— 27).
5. "ПРАГНУ" (Іо. 19, 28).
6. "ЗВЕРШИЛОСЯ" (— 30).

7. "ОТЧЕ! В РУКИ ТВОІ ВІДДАЮ ДУХ МІЙ" (Лук. 23, 46).

Мф. 27, 51: И ОСЬ: ЗАВІСА В ХРАМІ РОЗДЕРЛАСЯ НАДВОЕ ВІД ВЕРХУ ДО НИЗУ, И ЗЕМЛЯ ЗАТРУСИЛАСЯ, И СКЕЛІ ПОРОЗ-ПАДАЛИСЯ (Мр. 15, 38; Лук. 23, 45).

Розідрання завіси в храмі мало два символічні значення: 1) смертю Христовою відкрито рай для людства. Завіса відділяла Святе Святих від людей, і ніхто не смів зайти туди, крім первосвященика раз на рік, і то з жертвою кров'ю. Тепер же, за словами Апостола, ХРИСТОС, ЯК ВІЧНИЙ ПЕРВОСВЯЩЕННИК, УВІЙШОВ У СВЯТЕ СВЯТИХ САМИХ НЕБЕС З СВОЄЮ ЖЕРТВЕНОЮ КРОВ'Ю, і так відкрив вхід до раю всім віруючим (Євр. 9, 24—28, 10, 19); 2) всі події Старого Заповіту були тільки "ТІННЮ МАЙБУТНІХ БЛАГ" (— 10, 1). Зі смертю Христа все Старозавітне обрядове скінчило своє значення, бо Господь заповідав через Сина Свого Новий Заповіт Євангелія (Єрем. 31, 31—34; Євр. 8, 7—13). Отже, роздертя завіси значило припинення Старого Заповіту і початок Нового.

Земля ж затряслася і скелі порозпадалися, бо сама природа не могла стерпіти такого приниження Творця свого. Це те, про що співається в Страсну п'ятницю на вечірні: "Всі творіння мінилися від страху..." (Стихири на стиховні). Разом із тим, збувалися слова Бога, сказані через пророка: "ще раз потрясу не тільки землею, а й небом". (Аггея 2, 7). Отже, справдилось дослівно.

— 52: И ГРОБИ ОДКРИЛИСЬ. И БАГАТО ТІЛ ПОМЕРЛИХ СВЯТИХ ВОСКРЕСЛО.

— 53: И, ВИЙШОВШИ З ГРОБІВ ПІСЛЯ ВОСКРЕСІННЯ ЙОГО, УВІЙШЛИ В СВЯТЕ МІСТО И ЯВИЛИСЬ БАГАТЬОМ.

Це також була ознака великих, незвичайних подій. Христос Духом зійшов у шеол (пекло) і вивів Адама і весь рід його. Отже, деякі святі з'єдналися з тілами своїми. Так справдилися слова пророка: "оживуть мерці твої, встануть мертві тіла..." (Іс. 26, 19).

Чи всіх Христос вивів із пекла? Св. Золотоуст каже: "Воскрес Христос і нікого в гробі..." (Слово в день Пасхи).

В церковних піснях співається: "І з пекла всіх визволив" (Тропар воскресний на ранній, 1-й тропар на "Благословен єси, Господи"). Інші думають, що тільки душі праведників. Святе Письмо не дає приводу до такого думання. Апостол Петро ясно пише: "БО И

ХРИСТОС, ЩОБ ПРИВЕСТИ НАС ДО БОГА, РАЗ ПОТЕРПІВ ЗА ГРІХИ, ПРАВЕДНИК ЗА НЕПРАВЕДНИХ, УМЕРТВЛЕНИЙ ТІЛОМ, АЛЕ ОЖИВШИ ДУХОМ, ЯКИМ ВІН І ТИМ ДУХАМ, ЩО БУЛИ В ТЕМНИЦІ (в пеклі) ПРИЙШОВШИ, ПРОПОВІДУВАВ. КОЛІСЬ НЕ ПОСЛУШНИМ ДОВГОТЕРПІННЮ БОЖКОМУ, ЩО ЇХ ДОЖИДАЛО ЗА ДНІВ НОЯ..." (Петра 3, 18—20). Отже, не праведникам, а грішникам. Та й не могло бути інакше. Жертва Сином Божим принесена, як викуп за всіх людей. Інакше б вона виявилася замалою, щоб покрити гріхи всього людства, всього світу, без винятку. Померлих до Його смерті викупив, а тим, що народяться, показав путь до спасіння (Пс. 21, 23—32).

Мф. 27—54: СОТНИК (і ті, що стерегли з ним Ісуса), ПОБАЧИВШИ, ЩО ЗЕМЛЯ ТРЯСЛАСЯ І ЩО ТУТ ДІЯЛОСЯ, ДУЖЕ НАЛЯКАЛИСЯ І КАЗАЛИ: ВОІСТИНУ ВІН БУВ СИН БОЖИЙ (Мф. 15, 39; Лук. 23, 47). (Сотник Логгин увірував у Христа і був замучений).

Лук. 23, 48: И ВВЕСЬ НАРОД, ЩО ЗІЙШОВСЯ НА ЦЕ ДИВО ВИЩЕ, БАЧИВШИ, ЩО СТАЛОСЯ, ВЕРТАЛИСЯ, Б'ЮЧИ СЕБЕ В ГРУДИ.

Мф. 27, 55: БУЛО Ж ТАМ БАГАТО Й ЖІНОК, ЩО ДИВИЛИСЯ ЗДАЛЯ, ЯКІ ПІШЛИ СЛІДОМ ЗА ІСУСОМ З ГАЛІЛЕЇ, ПРИСЛУГОВОЮЧИ ЙОМУ.

— 56: МІЖ НИМИ БУЛА МАРІЯ МАГДАЛІНА І МАРІЯ, МАТИ ЯКОВА ТА ОСІЇ, І МАТИ СИНІВ ЗАВЕДЕЄВІХ.

Мр. 15, 40: БУЛИ Ж ТУТ І ЖІНКИ, ЩО ОДДАЛЕКИ ДИВИЛИСЯ: МІЖ НИМИ БУЛА МАРІЯ МАГДАЛІНА І ЯКОВА МОЛОДШОГО ТА ОСІЇ МАТИ І САЛОМЕЯ.

— 41: КОТРІ, ЯК БУВ ВІН І В ГАЛІЛЕЇ, ХОДИЛИ ЗА НИМ І ЙОМУ СЛУЖИЛИ, І БАГАТО ІНШИХ, ЩО ПРИЙШЛИ З НИМ ДО ЕРУСАЛИМУ (Лук. 23, 49).

Євангелисти Матфей і Марк споминають інший момент, ніж Іоан при хресті. Не споминають Богоматері, бо вона від хреста не відходила.

Іоанна СТИХ 31: А ЯК ТОДІ БУЛА П'ЯТНИЦЯ, ТО ІУДЕЇ, ЩОБ ТІЛА НЕ ЗІСТАЛИСЬ НА ХРЕСТИ В СУБОТУ (бо та субота була великдень), ПРОСИЛИ ПІЛАТА, ЩОБ ПЕРЕБИТИ ІМ ГОЛІНКИ І ЗНЯТИ.

Перебити голінки, щоб померли. Іудеї точно виконували закон про повішених на дереві (див. 5 кн. М. Второз. 21, 23), бо там сказано: “Прокляти кожний, що висить на дереві. Хорони його в той же день і не оскверняй землі твоєї... яку дав тобі Господь Бог”.

Цей наказ дивним чином застосувався і до Христа Спасителя. Він розп'яв Собою прокляття всього світу, прийнявши те прокляття на Себе (Галат. 3, 13).

СТИХ 32: ТОДІ ПРИЙШЛИ ВОЯКИ І ПЕРШОМУ ПЕРЕБИЛИ ГОЛІНКИ І ДРУГОМУ, РОЗП'ЯТОМУ З НИМ.

СТИХ 33: КОЛИ Ж ПІДЙШЛИ ДО ІСУСА І ПОБАЧИЛИ, ЩО ВІН УЖЕ ВМЕР, ТО НЕ ПЕРЕБИВАЛИ ЙОМУ ГОЛІНОК.

СТИХ 34: АЛЕ ОДИН ІЗ ВОЯКІВ СПИСОМ ПРОКОЛОВ ЙОМУ РЕБРА, І ЗАРАЗ ВИТЕКЛА КРОВ І ВОДА.

СТИХ 35: І ТОЙ, ЩО БАЧИВ ЗАСВІДЧИВ, І СВІДЧЕННЯ ЙОГО ПРАВДИВЕ, І ВІН ЗНАЄ, ЩО ГОВОРИТЬ ПРАВДУ, ЩОБ ВИ УВІРУВАЛИ.

Зробив це вояк, щоб не було сумніву в смерті Ісуса. Коли б витекла з рані тільки кров, то ще міг би хтось заперечувати смерть, але коли витекла й вода, то то ознака, що внутрішні сосуди порвано, а при такому стані смерть незаперечна. Євангелист твердо запевняє, що він це своїми очима бачив, і свідчення його правдиве. А додаток: “щоб ви унірували” можна б передати: “увірували, що Христос істинно вмер і істинно ж воскрес із мертвих”.

СТИХ 36: БО ЦЕ СТАЛОСЯ ЩОБ СПРАВДИЛОСЯ ПИСАННЯ: КІСТЬ НЕ ПОЛОМИТЬСЯ У НЬОГО (2 кн. М. Вихід 12, 46).

Це сказано про пасхальне ягня при виході з Єгипту. Те ягня було прообразом Цього Агнця Божого, що взяв гріхи світу (Іо. 1, 29).

СТИХ 37: І ЗНОВ ДРУГЕ ПИСАННЯ: ЗГЛЯНУТЬ НА ТОГО, КОГО ПРОКОЛОЛИ (Зах. 12, 10).

Поглянути з вірою, увірувати.

СТИХ 38: ПІСЛЯ ЦЬОГО ІОСИФ З АРИМАФЕЇ, ЩО БУВ УЧЕНИК ІСУСА, ТІЛЬКИ ПОТАЙНИЙ, ЗІ СТРАХУ ПЕРЕД ІУДЕЯМИ, ПРОСИВ ПІЛАТА, ЩОБ УЗЯТИ ТІЛО ІСУСОВЕ, І ПІЛАТ

ДОЗВОЛИВ. ВІН ТОДІ ПІШОВ І ЗНЯВ ТІЛО ІСУСОВЕ (Мф. 27, 57).

Мр. 15, 43: ПРИЙШОВ ІОСИФ З АРИМАФЕЇ, ПОВАЖНИЙ РАДНИК, ЩО Й САМ СПОДІВАВСЯ ЦАРСТВА БОЖОГО, І НАС-МІЛИВШИСЬ, ПРИЙШОВ ДО ПІЛАТА ТА ПРОСИВ ТІЛО ІСУСОВЕ.

Іосиф з Аримафеї був одним із поважніших князів іудейських, був із поважного роду і родовито багатий. Був також членом синедріону. Євангелисти не подають, як і коли вчився Іосиф у Ісуса Христа. Може так, як і Никодим, приходив до Нього вночі. Він не поділяв фарисейських поглядів на Ісуса Христа, як і Никодим (Іо. 7, 50—51).

Лук. 23, 50: І ОСЬ ЧОЛОВІК, НА ІМ'Я ІОСИФ, ЩО БУВ РАДНИКОМ, ЧОЛОВІК ДОБРИЙ І ПРАВЕДНИЙ —

— 51: ВІН НЕ ПРИСТАВ ДО РАДИ Й ДІЛА ІХ, З АРИМАФЕЇ, МІСТА ІУДЕЙСЬКОГО, ЩО Й САМ СПОДІВАВСЯ ЦАРСТВА БОЖОГО,

— 52: ЦЕЙ ПРИЙШОВ ДО ПІЛАТА І ПРОСИВ ТІЛО ІСУСОВЕ.

Іоан СТИХ 39: ПРИЙШОВ ЖЕ Й НИКОДИМ, ЩО ПРИХОДИВ ПЕРШЕ ДО ІСУСА ВНОЧІ, І ПРИНІС МАСТЬ ІЗ СМИРНИ І АЛОЯ ЛІТРІВ ІЗ СОТНЮ.

СТИХ 40: І ОТ УЗЯЛИ ТІЛО ІСУСОВЕ І ОБГОРНУЛИ ЙОГО ПОКРИВАЛАМИ З ПАХОЩАМИ, ЯК є ЗВИЧАЙ ХОВАТИ У ІУДЕІВ.

СТИХ 41: БУВ ЖЕ НА ТОМУ МІСЦІ, ДЕ ЙОГО РОЗП'ЯЛИ, САД, А В САДУ НОВИЙ ГРІБ, В ЯКОМУ НІХТО ЩЕ НЕ БУВ ПОЛОЖЕНИЙ (Лук. 23, 53).

СТИХ 42: ТУТ ТО РАДИ П'ЯТНИЦІ ІУДЕЙСЬКОЇ ПОЛОЖИЛИ ІСУСА, БО ГРІБ ЦЕЙ БУВ БЛИЗЬКО.

“Ради п'ятниці...” — бо не можна було нести далеко.

Мф. 27, 57. ЯК СТАЛО ПІЗНО, ТО ПРИЙШОВ ОДИН БАГАТИЙ ЧОЛОВІК З АРИМАФЕЇ НА ІМ'Я ІОСИФ, ЩО Й САМ УЧИВСЯ У ІСУСА.

— ЦЕЙ, ПРИЙШОВШИ ДО ПІЛАТА, ПРОСИВ ТІЛА ІСУСОВОГО (Мр. 15, 44).

Пілат здивувався, що він уже вмер, і, покликавши сотника, запитав, чи вже вмер?

— 45: і, довідавшись від сотника, віддав тіло Іосифові (звелів віддати тіло).

Мф. 27, 59: і взявши тіло, Іосиф обгорнув його чистою плащаницею.

— 60: і положив його в новім своїм гробі, що вибитий був у скелі, і, приваливши великий камінь до дверей гробу, одійшов.

Іосиф виготовив гріб для себе самого в своєму саду, висікши його в скелі. Гріб новий, і в ньому ще ніхто не був покладений. Це має велике значення, бо коли б там лежали інші мерці, вороги могли б сказати, що встав не Христос, або ще інше що, щоб заперечити воскресіння Христа. Але з волі Божої зробилося все так, що заперечити неможливо. Євангелист подає тільки Іосифа, як головно діючу особу. Іоан споминає й Никодима. Але само собою ясно, що не вони тільки хоронили. Була тут Богоматір, був Апостол Іоан, Магдаліна й ще інші, як подає Євангелист Лука:

Лук. 23, 55: СЛІДОМ ЖЕ ЙІШЛИ І ЖІНКИ, ЩО ПРИЙШЛИ З ГАЛІЛЕЇ І ДИВИЛИСЬ НА ГРІБ, ЯК ПОЛОЖИЛИ ТІЛО ЙОГО.

— 56: ВЕРНУВШИСЬ ЖЕ, НАГОТОВИЛИ ПАХОЩІВ ТА МИРА, і в суботу нічого не робили по заповіді.

Мф. 27, 61: БУЛА Ж ТУТ МАРІЯ МАГДАЛІНА І ДРУГА МАРІЯ, і сиділи напроти гроба.

Мр. 15, 47: А МАРІЯ МАГДАЛІНА І МАРІЯ ІОСІЄВА ДИВИЛИСЬ, ДЕ ЙОГО ПОЛОЖИЛИ.

Євангелисти коротко подають, як відбувся похорон і, як уже сказано, не споминають поіменно, хто був на похороні, крім Іосифа з Никодимом. Не кажуть також, де була Богоматір після того, як привалили камінь до дверей гробу. Але Церковне Передання, записане в церковних піснях Великої П'ятниці й Великої Суботи, яскраво передає той піднесений сумно-благоговійний і повний жалю настрій, з яким покладали тіло Господнє в гріб. (Див. стихія: “Тебе, що одягаєшся світом, як ризою...”). Також передано той

страшний сум і душевні муки Богоматері при похороні в каноні: “Плач Богородиці” (читається на Малому повечір’ї в Страсну П’ятницю). З нього видно, що Вона не відходила від гробу зовсім: “НЕ ВІДІЙДУ ВІД ГРОБУ ТВОГО, СИНУ МІЙ, З ТОБОЮ УМРУ” — сказано там (теж див. і статті й канон Великої Суботи). Тоді зрозуміло, де саме “АНГЕЛ ПРИВІТАВ БЛАГОДАТНУ: ДІВО ЧИСТА, РАДУЙСЯ!” І ЗНОВ ВІТАЮ: РАДУЙСЯ! ТВІЙ СИН ВОСКРЕС ІЗ ГРОБУ” (приспів до 9-ої пісні Канон Пасхи). Бувши недалеко від гробу, Вона бачила, що діялося в момент воскресення Господнього. Саме тут і привітав її Ангел. З її уст міг записати Євангелист Матфей те, що сказано у 28-му розділі його Євангелії, стих 2—4.

Мф. 27, 62: НА ДРУГИЙ ДЕНЬ, ЩО ПІСЛЯ П’ЯТНИЦІ, ЗІЙШЛИСЬ ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ Й ФАРИСЕЇ ДО ПІЛАТА.

— 63: ТА Й КАЖУТЬ ЙОМУ: ДОБРОДІЮ! МИ ЗГАДАЛИ, ЩО ТОЙ ОБМАНЕЦЬ, ЯК БУВ ЩЕ ЖИВИЙ, КАЗАВ: НА ТРЕТИЙ ДЕНЬ ВОСКРЕСНУ.

— 64: ТО ЗВЕЛИ СТЕРЕГТИ ГРОБ ДО ТРЕТЬОГО ДНЯ, ЩОБ УЧЕНИКИ ЙОГО, ПРИЙШОВШИ ВНОЧІ, НЕ ВИКРАЛИ ЙОГО Й НЕ СКАЗАЛИ Б НАРОДОВІ: ВОСКРЕС ІЗ МЕРТВИХ. І БУДЕ ОСТАННЯ ОМАНА ГІРША, НІЖ ПЕРША.

— 65: ПІЛАТ СКАЗАВ ІМ: МАЄТЕ СТОРОЖУ, ІДІТЬ, ЗАБЕЗПЕЧТЕ, ЯК ЗНАЄТЕ.

Відповідь Пілата показує, що він уже не бажає з ними говорити, він невдоволений з їхньої несправедливості.

— 66: ВОНИ ПІШЛИ, ЗАБЕЗПЕЧИЛИ ГРОБ, ЗАПЕЧАТАЛИ КАМІНЬ І ПРИСТАВИЛИ СТОРОЖУ.

В одному псалмі сказано: “Господь знає помисли людські, бо вони марні” (пс. 93, 11). “Господь... відсидає замисли людей, і відкидає наміри князів” (Пс. 32, 10). Тут найдокладніше справдивилися слова пророка. Вони справді зробили все, щоб не трапилося обману. Своїми діями вони виключили всяке підозріння, що хтось украв тіло Христове. Мимо бажання, вони віддали Йому честь, як Цареві світу, поставивши варту коло гробу. А печать свою поклали, як непідкупного свідка Христового воскресення.

Як ясно ця вся незбагненна подія наперед висвітлена Духом Святым через пророків! 53 розділи кн. пророка Ісаїї — то немов

би коментар тієї події, писаний ніби потім, а не наперед за 700 років!

Ісаія 52, 13: ОСЬ МАТИМЕ УСПІХ СЛУГА МІЯ, І ПРОСЛАВИТЬСЯ, І ПІДНЕСЕТЬСЯ, І ДУЖЕ СТАНЕ ВЕЛИЧНИЙ.

— 14: АЛЕ ЯК БАГАТО ДИВУВАЛИСЯ, ДИВЛЯЧИСЬ НА ТЕБЕ — ТАК БО НАД УСЯКОГО ЧОЛОВІКА ЗНІВЕЧЕНЕ ЛИЦЕ ЙОГО І ВІД ЙОГО НАД УСЯКУ ЛЮДИНУ.

— 15: ТАК МНОГІ НАРОДИ ПРИВЕДЕ ВІН У ЗДИВУВАННЯ, ЦАРІ СТУЛЯТЬ ПЕРЕД НИМ УСТА СВОЇ, БО ПОБАЧАТЬ ТАКЕ, ПРО ЩО ІМ НЕ ГОВОРЕНО І ПОЧУЮТЬ ТАКЕ, ЩО НЕ ЧУЛИ НІКОЛИ.

— 53, 1: ГОСПОДИ! ХТО ПОВІРТЬ ТОМУ, ЩО ЧУЛИ ВІД НАС І КОМУ ЯВНА СИЛА ГОСПОДНЯ!

— 2: ВІН БО ВИСТУПИВ ПЕРЕД НИМ, ЯК ПАГОНЕЦЬ І ЯК ПАРОСТОК ІЗ ЗЕМЛІ СУХОЇ, І НЕМА В НЬОМУ НІ ВИДУ, НІ ВЕЛИЧНОСТИ. І МИ БАЧИЛИ ЙОГО І НЕ БУЛО В НЬОМУ ВИГЛЯДУ, ЩОБ ПРИТЯГАВ НАС ДО НЬОГО.

— 3: ВІН БУВ ЗНЕВАЖЕНИЙ І ПОГОРДЖЕНИЙ У ЛЮДЕЙ. ЧОЛОВІК, ЩО ЗАЗНАВ ГОРЯ Й БОЛІВ, ТАК ЩО МИ ВІДВЕРТАЛИ ВІД НЬОГО ЛИЦЕ СВОЄ. ЙОГО ЗНЕВАЖАЛИ, ТА Й МИ ЙОГО НІ ЗА ЩО МАЛИ.

— 4: АЛЕ ВІН ВЗЯВ НА СЕБЕ НАШІ НЕМОЧІ І ПОНІС НАШІ БОЛІСТІ, А НАМ ЗДАВАЛОСЬ, ЩО ЦЕ БОГ ЙОГО ПОКАРАВ, ПОБИВ ТА ПОНИЩИВ.

— 5: ВІН ЖЕ ПОРАНЕНИЙ БУВ ЗА ГРІХИ НАШІ, І МУЧЕНИЙ ЗА БЕЗЗАКОННЯ НАШІ, ЦЕ КАРА ЗА ВЕСЬ СВІТ НАШ УПАЛА НА НЬОГО І ЙОГО РАНАМИ МИ СЦІЛИЛИСЬ.

— 6: ВСІ МИ БЛУКАЛИ, ЯК ВІВЦІ, КОЖЕН ХОДИВ СВОЄЮ ДОРОГОЮ, — ПРОВИННИ Ж УСІХ НАС ГОСПОДЬ ПОКЛАВ НА НЬОГО ОДНОГО.

— 7: ЙОГО ДОПИТУВАЛИ, АЛЕ ВІН ТЕРПІВ ДОБРОВІЛЬНО І НЕ ВІДКРИВАВ УСТ СВОІХ: НАЧЕ ОВЕЧКУ, НА ЗАРІЗ ВЕДЕНО ЙОГО, І ЯК ЯГНЯТКО, ПЕРЕД ТИМ, ЩО СТРИЖЕ ЙОГО, МОВЧАЗНЕ, ТАК І ВІН НЕ ВІДКРИВАВ УСТ СВОІХ.

— 8: ВІД УЗІВ І СУДУ ВЗЯТО ЙОГО, АЛЕ РІД ЙОГО ХТО

ЗБАГНЕ? ВІДІРВАНО ЙОГО ВІД ЗЕМЛІ ЖИВИМ; ЗА ПЕРЕСТУПИ ЛЮДЕЙ МОЇХ ПРЕТЕРПІВ ВІН СМЕРТЬ.

— 9: ВИЗНАЧИЛИ ГРІБ ЙОМУ З ЗЛОДІЯМИ, АЛЕ ЙОГО ПОХОВАНО У БАГАТОГО, БО ВІН ГРИХА НЕ ВЧИНІВ І НЕ ЗНАЙШЛОСЯ НЕПРАВДИ В УСТАХ ЙОГО.

(Повішених на хресті позбавляли людського похорону. Їх викидали в долину Еннома, куди звозили й палили сміття. Так хотіли вчинити і з тілом Ісуса Христа, але Його поховали у багатого, цебто, не тільки по-людському, а й з великими почестями).

— 10: ТА ГОСПОДУ ВГODНО БУЛО ПОРАЗИТИ ЙОГО І ВІН ВІДДАВ ЙОГО НА МУКИ. КОЛИ Ж ВІН ПРИНЕСЕ ЖИТЯ СВОЄ В ЖЕРТВУ ПРИМИРЕННЯ, ТО ПОБАЧИТЬ ПОТОМСТВО ДОВГОВІЧНЕ, І ВОЛЯ ГОСПОДНЯ БУДЕ З УСПІХОМ ВИКОНУВАТИСЯ РУКОЮ ЙОГО.

— 11: НА ПОДВИГ ДУШІ СВОЕЇ ВІН БУДЕ ДИВИТИСЯ З ЗАДОВОЛЕННЯМ; ЧЕРЕЗ ПІЗНАННЯ ЙОГО. ВІН — ПРАВЕДНИК, СЛУГА МІЙ, ВИПРАВДАЄ МНОГИХ І ГРИХИ ІХ ПОНЕСЕ НА СОБІ

— 12: ТОМУ Я ДАМ ЙОМУ ЧАСТЬ МІЖ ВЕЛИКИМИ, І З СИЛЬНИМИ БУДЕ ДІЛИТИ ЗДОБICH ЗА ТЕ, ЩО ВІДДАВ ДУШУ СВОЮ НА СМЕРТЬ І ДО ЗЛОДІЇВ ДАВ СЕБЕ ПРИЧИСЛИТИ ТОДІ, ЯК ВІН ПОНІС НА СОБІ ГРИХИ МНОГИХ І ЗА ПРЕСТУПНИКІВ ЗРОБИВСЯ ПОСЕРЕДНИКОМ.

(“Часть між великими і з сильними ділити здобич” — розуміється Особи Пресвятої Тройці, коли Він знов повернеться до Отця. Здобич — це слава перемоги над смертю, і сини Царства Божого, здобуті Його кров’ю).

• Ось коментар до подій Христових. Навіть нічого пояснювати. Як просто і як незбагненно високо!

Голгофська Жертва — то незбагненна Таємниця Божої любові до людей. Перед цією страшною таємницею всі народи всіх віков у німому благоговінні схиляють свої голови й коліна. Те благоговіння ніколи не зменшиться, бо людство ніколи не вичерпає глибини її. “ПЕРЕД ІМ’ЯМ ІСУСА ПРИКЛОНІТЬСЯ КОЖНЕ КОЛІНО НЕБЕСНИХ І ЗЕМНИХ І ПІДЗЕМНИХ, І ВСЯКИЙ НАРОД ВІЗНАВАТИМЕ, ЩО ГОСПОДЬ ІСУС ХРИСТОС (Є) СЛАВА БОГА ОТЦЯ” (Філіп. 2, 10).

Христос Спаситель закінчив Своє земне життя в п'ятницю, ~~9-ий~~ в 9-ій годині дня, по-нашому — о 3-ій по обіді. В суботу тіло Його перебувало в гробі, а Душою людською і Божеством Він зійшов у шеол (пекло) і вивів Адама й рід його (Іс. 49, 9; I Петр. 3, 18—19). Стан душі Його яскраво змальовує пасхальна пісня:

“У ГРОБІ ТІЛОМ, У ПЕКЛІ З ДУШЕЮ, ЯК БОГ, В РАЮ Ж
З РОЗБІЙНИКОМ І НА ПРЕСТОЛІ БУВ ЄСИ, ХРИСТЕ, З ОТЦЕМ
І ДУХОМ, ВСЕ НАПОВНЯЮЧИ, ЯК НЕОБМЕЖЕНИЙ”.

Але людською Природою й тут Він дивним чином виконав закон про Суботу. Він справді в суботу тілом спочивав згідно з законом. Це була остання велика субота Старого Заповіту... “ЦЯ СУБОТА ПРЕБЛАГОСЛОВЕННА, БО В НІЙ ХРИСТОС ЗАСНУВ” (Спочив од діл Своїх). Кондак Великодного Суботи.

В О С К Р Е С Е Н Й А

ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА

Воскресення Господа нашого Ісуса Христа сталося дуже рано в перший день після суботи, цебто, в перший день тижня. Свідками його були вояки, що стерегли гроб та, згідно з піснями церковними, Пренепорочна Матір Господня. Як саме воскрес (устав) Господь і вийшов із гробу, ніхто не бачив. (Див. Воскресна стихія на хваліте... голос 5, перша).

Євангелист Матфей повістує про Ангела, що одвалив камінь, од гробу і про інше, що сталося далі. Але, як видно з Євангелії від Іоана, Марія Магдаліна не була свідком як відвалено камінь і як попадали вояки, а потім розбіглися. Про який з черги прихід ІІІ Матфей говорить, важко сказати, і про яку "другу Марію" він говорить, також не можна докладніше знати. Може про Богоматір. Інші Євангелисти говорили про більше жінок, але, судячи з того, що, Марк говорить про прихід їх, як засяяло сонце (16, 2), тоді він говорить про пізніший прихід їх.

В ~~далі~~ рядах ми подаємо можливий порядок подій після воскресення Господа на підставі оповідань Євангелії та на підставі Передання, яке записане в богослужбових піснях Православної Церкви.

Євангелист Матфей, хоч і починає з того, як прийшли Марія Магдаліна і друга Марія побачити гроба, але за ходою подій 1-ї стих 28-го розділу треба б поставити після 4-го, бо воскресення Господа сталося раніше, ніж вони прийшли. Це треба мати на увазі.

Матфея 28

СТИХ 1: ПІСЛЯ ВЕЧОРА СУБОТИ, ЯК ПОЧАЛО СВІТАТИ, У ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПО СУБОТІ, ПРИЙШЛА МАРІЯ МАГДАЛІНА І ДРУГА МАРІЯ ПОГЛЯНУТИ НА ГРОБ.

Далі Євангелист повістує, що сталося тут перед тим, як вони прийшли.

СТИХ 2: АЖ ОСЬ ЗАТРУСИЛАСЬ ДУЖЕ ЗЕМЛЯ: БО АНГЕЛ ГОСПОДНІЙ, ЗІЙШОВШИ З НЕБА, ПРИСТУПИВ, ОДВАЛИВ КАМІНЬ ОД ГРОБУ І СІВ НА НЬОМУ.

СТИХ 3: ВИГЛЯД ЙОГО БУВ, ЯК БЛІСКАВИЦЯ, І ОДЕЖА БІЛА, ЯК СНІГ.

СТИХ 4: І ВІД СТРАХУ ТІ, ЩО СТЕРЕГЛИ, ЗАТРУСИЛИСЬ І СТАЛИ ЯК МЕРТВІ.

Після цього вони в панічному страху розбіглися.

В дальших трьох стихах Євангелист Матфей говорить те, що і інші Євангелисти — Марк, Лука.

СТИХ 5: АНГЕЛ ЖЕ, ОЗВАВШИСЬ, СКАЗАВ ЖІНКАМ: НЕ БІЙТЕСЬ! ЗНАЮ, що ви шукаєте ІСУСА РОЗГЯТОГО (Мрк. 16, 6).

СТИХ 6: НЕМА ЙОГО ТУТ, БО ВІН ВОСКРЕС. ЯК СКАЗАВ: ПРИЙДІТЬ, ПОГЛЯНЬТЕ, ДЕ ЛЕЖАВ ГОСПОДЬ (Мф. 12, 40; 16, 21; 17, 23).

СТИХ 7: І ПІДІТЬ ХУТКО І СКАЖІТЬ УЧЕНИКАМ ЙОГО, що ВІН ВОСКРЕС ІЗ МЕРТВИХ І БУДЕ ПОПЕРЕД ВАС У ГАЛІЛЕІ: ТАМ ЙОГО ПОБАЧИТЕ. ОСЬ Я СКАЗАВ ВАМ (Мф. 26, 32; Мр. 14, 28).

СТИХ 8: І ОДІЙШОВШИ ХУТКО ВІД ГРОБУ, ЗО СТРАХОМ І РАДІСТЮ ВЕЛИКОЮ ПОБІГЛИ СПОВІСТИТИ УЧЕНИКАМ ЙОГО.

СТИХ 9: ЯК ЖЕ ЙШЛИ ВОНИ СПОВІСТИТИ УЧЕНИКАМ ЙОГО, ОСЬ ІСУС СТРІВ ІХ І СКАЗАВ: РАДУЙТЕСЯ. ВОНИ Ж, ПІДІЙШОВШИ, КИНУЛИСЬ ЙОМУ В НОГИ І ПОКЛОНИЛИСЬ ЙОМУ (Мр. 16, 9; Іо. 20, 14).

Жінкам Він каже: “Радуйтесь!”, бо вони зразу повірили в воскресення. Але Апостолам “дорікав за невірство й жорстокість серця, ба тим, що бачили Його воскреслого, не йшли в'ри (Мр. 16, 14).

СТИХ 10: ТОДІ КАЖЕ ІМ ІСУС: НЕ БІЙТЕСЬ; ПІДІТЬ І СКА-

**ЖІТЬ БРАТАМ МОІМ, ЩОБ ВОНИ ЙШЛИ В ГАЛІЛЕЮ І ТАМ
МЕНЕ ПОБАЧАТЬ.**

Братами Христос зве не тільки Апостолів, а взагалі всіх учеників, які повірували в Нього. Він їм явився в Галілеї на горі (Кор. 15, 9; Мф. 28, 16).

Ось так Євангелист Матфей оповідає про події і перше Явлення Господа всім жінкам, що прийшли з пахощами до гробу. Далі переходимо до всього, сказаного Євангелистом, але за хронологічним порядком, об'єднуючи все, сказане ними, в одно ціле повістування.

ІОАНА РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ

СТИХ 1: У ПЕРШИЙ ДЕНЬ ТИЖНЯ МАРІЯ МАГДАЛІНА ПРИХОДИТЬ РАНО, ЯК БУЛО ЩЕ ТЕМНО, ДО ГРОБУ І БАЧИТЬ, ЩО КАМІНЬ ОДВАЛЕНО ВІД ГРОБУ.

Мтф. 28, 1: ПІСЛЯ ВЕЧОРА СУБОТИ, ЯК ПОЧАЛО СВІТАТИ В ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПО СУБОТІ ПРИЙШЛА МАРІЯ МАГДАЛІНА І ДРУГА МАРІЯ ПОГЛЯНУТИ НА ГРОБ.

Мр. 16, 1: ЯК МИNUЛА СУБОТА, МАРІЯ МАГДАЛІНА І МАРІЯ ЯКОВОВА І САЛОМІЯ НАКУПИЛИ ПАХОЩІВ, ЩОБ ПІТИ НАМАСТИТИ ІСУСА.

— 2: І ДУЖЕ РАНО У ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПО СУБОТІ ПРИЙШЛИ ДО ГРОБУ, ЯК ЗІЙШЛО СОНЦЕ.

Лук. 24, 1: ПЕРШОГО Ж ДНЯ ПО СУБОТІ ДУЖЕ РАНО ПРИЙШЛИ ВОНИ (МАГДАЛІНА МАРІЯ І ІОАНА, І МАРІЯ ЯКОВОВА Й ІНШІ З НИМИ) ДО ГРОБУ, НЕСУЧІ ПАХОЩІ, ЩО НАГОТОВИЛИ, І ІНШІ (ЖІНКИ) З НИМИ.

— 2: ЗНАЙШЛИ Ж, ЩО КАМІНЬ ОДВАЛЕНИЙ БУВ ОД ГРОБУ.

Коли порівняти сказане у всіх чотирьох Євангелистів, то кинеться в вічі розходження і в кількості жінок, і в часі. А це тому, що перші три пишуть загально про відвідини гробу, не зазначаючи, хто коли. Євангелист Іоан точно передає лише про Марію Магдаліну й Апостола Петра з собою. Про інших жінок він не говорить тому, що інші Євангелисти сказали.

За Матфеєм ніби виходить, що коли прийшла Марія Магдалина й друга Марія поглянути на гроб, то

Мтф. 28, 2: АЖ ОСЬ ЗАТРУСИЛАСЯ ДУЖЕ ЗЕМЛЯ, БО АНГЕЛ ГОСПОДНІЙ, ЗІЙШОВШИ З НЕБА, ПРИСТУПИВ, ОДВАЛИВ КАМІНЬ ОД ГРОБУ І СІВ НА НЬОМУ.

Зрозуміло, що не від каменя здригнулася земля, а від воскресення Господа.

— 3: ВИГЛЯД ЙОГО БУВ, ЯК БЛИСКАВИЦЯ, І ОДЕЖА БУЛА, ЯК СНІГ.

— 4: І ВІД СТРАХУ ТІ, що СТЕРЕГЛИ, ЗАТРУСИЛИСЬ І СТАЛИ ЯК МЕРТВІ.

Але Євангелист Іоан каже, що Марія Магдаліна прийшла до гробу коли вже камінь був одвалений, отже, не була вона свідком того, що оповідає Матфей у стихах 2, 3 й 4, розділу 28-го. Як же погодити? Та й хто розповів Матфеєві, як тобою було? Чи не вояки, що стерегли гроб? Можливо. Але першим свідком безумовно була ота “друга Марія”, цебто, Богоматір. Вона все те бачила, бо від гробу не відходила. Було це ще до світанку. Коли ж прибігла Марія Магдаліна, то вояків уже не було коло гробу, інакше вони б її не допустили до гробу. Чи бачила Богоматір воскреслого Господа зразу після воскресення? Можна думати, що так, бо так Він таємно казав Їй (Див. канон Вел. Суботи, пісня 9-та), а потім разом із жінками-мироносницями.

Отже, Марія Магдалина прийшла до гробу тоді, коли вже вояки розбіглися. Вона не знала про воскресення, і тому, побачивши, що камінь від гробу одвалено і двері відчинені.

Іоана 20, СТИХ 2: БІЖТЬ ТОДІ І ПРИХОДИТЬ ДО СИМОНА ПЕТРА І ДО ДРУГОГО УЧЕНИКА, що ЙОГО ІСУС ЛЮБУВ, І КАЖЕ ІМ: ВЗЯЛИ ГОСПОДА З ГРОБУ І НЕ ЗНАЮ, ДЕ ПОЛОЖИЛИ ЙОГО.

Вона не спала в ту ніч і ждала тільки, щоб минула субота, цебто, північ проти першого дня тижня, щоб знову бігти до гробу та намастити тіло Ісуса. Вона боялася й за гроб, щоб, часом, вороги не винесли тіла Ісусового та не викинули в долину Еннома, де спалювали всякі покидьки й сміття (Іс. 53, 9—13). Тому так рано побігла побачити гроб. Коли ж побачила, що камінь узято від гробу, страх за тіло Господа у неї так збільшився, що вона, не тямлячи себе, побігла до Апостола Петра, який, напевно, мешкав у Апостола Іоана. Напевне й вони не спали. Вона сказала їм, що тіло “викрадено” (— 2), а сама знову побігла до гробу (— 11).

СТИХ 3: ВИЙШОВ ТОДІ ПЕТР І ДРУГИЙ УЧЕНИК, І ПІШЛИ (ПОБІГЛИ) ДО ГРОБУ.

СТИХ 4: БІГЛИ Ж ВОНИ ОБІДВА РАЗОМ, І ДРУГИЙ УЧЕНИК БІГ ШВИДШЕ ВІД ПЕТРА І ПРИБУВ ПЕРШИЙ ДО ГРОБУ.

СТИХ 5: І, НАХИЛИВШИСЬ, БАЧИТЬ, ЩО ЛЕЖАТЬ ПОКРИВАЛА, ОДНАЧЕ НЕ ВВІЙШОВ.

Іоан був молодший, тому швидше біг, але зайди в гроб боявся. Певно Марія Магдалина вже знову була тут. У гробі нікого не було, а було ще темно.

СТИХ 6: ТОДІ ПРИХОДИТЬ І СИМОН-ПЕТР СЛІДОМ ЗА НИМ ВВІЙШОВ У ГРОБ І БАЧИТЬ, ЩО САМІ ПОКРИВАЛА ЛЕЖАТЬ.

СТИХ 7: А ХУСТКА, ЩО БУЛА НА ГОЛОВІ ЙОГО, НЕ З ПОКРИВАЛАМИ ЛЕЖИТЬ, А ОСІБНО ЗВИТА НА ІНШОМУ МІСЦІ.

СТИХ 8: ТОДІ УВІЙШОВ І ДРУГИЙ УЧЕНИК, ЩО ПЕРШИЙ ПРИЙШОВ ДО ГРОБУ, І ПОБАЧИВ І УВІРУВАВ.

СТИХ 9: БО НЕ ЗНАЛИ ВОНИ ПИСАННЯ, ЩО ЙОМУ ПОВИННО ВОСКРЕСНУТИ З МЕРТВИХ.

СТИХ 10: ТОДІ УЧЕНИКИ ВЕРНУЛИСЯ ЗНОВ ДО СЕБЕ.

“Побачив і увірував” (ст. 8)... В що увірував? Чи вже тепер сказав йому хтось, що Господь уже воскрес? Увірував, очевидно, й Петр, як видно з ст. 9. Але коли Господь “явився Симонові”? (Лк. 24, 34), Євангелисти не кажуть. Можливо, що тепер, коли Петр вийшов із гробу. Він міг сказати Йоанові, і той увійшовши в гроб і, побачивши тільки покривала, увірував, що Господь воїстину воскрес. Тепер він, очевидно, згадав і слова Христові про Його воскресення. Але з писання вони ще не знали, що так повинно Йому воскреснути.

З тексту повістювання не видно, щоб вони щось сказали Марії, що Христос воскрес. Можливо, вона бігала-шукала тіла Христового по кущах саду і вернулася до гробу, коли вони пішли.

СТИХ 11: А МАРІЯ СТОЯЛА КОЛО ГРОБУ, ПЛАЧУЧИ; І КОЛИ ПЛАКАЛА, НАХИЛИЛАСЯ ДО ГРОБУ.

Видно, що Апостоли не сказали їй своїх думок про воскресення. Вони самі ливувалися тому, що сталося (Лук. 24, 12).

СТИХ 12: І БАЧИТЬ, ЩО СИДЯТЬ ДВОЄ АНГЕЛІВ У БІЛОМУ, ОДИН У ГОЛОВАХ, А ДРУГИЙ У НОГАХ, ДЕ ЛЕЖАЛО ТІЛО ІСУСОВЕ.

Коли були Апостоли, в гробі нікого не було, тепер же тут було два Ангели. Господь послав їх свідчити про воскресення.

СТИХ 13: І КАЖУТЬ ВОНИ ЙІ: ЖЕНО, ЧОГО ПЛАЧЕШ? КАЖЕ ВОНА ІМ: ВЗЯЛИ ГОСПОДА МОГО І НЕ ЗНАЮ, ДЕ ПОЛОЖИЛИ ЙОГО.

СТИХ 14: ТА ЦЕ СКАЗАВШИ, ОБЕРНУЛАСЬ НАЗАД І БАЧИТЬ, ЩО ІСУС СТОЇТЬ, І НЕ ВПІЗНАЛА, ЩО ТО ІСУС.

Не пізніла, бо ще було темно.

СТИХ 15: КАЖЕ ЙІ ІСУС: ЖОНО! ЧОГО ПЛАЧЕШ? КОГО ШУКАЄШ? ВОНА, ДУМАЮЧИ, ЩО ТО САДІВНИК, КАЖЕ ЙОМУ: ДОБРОДІЮ! КОЛИ ТИ ВЗЯВ ЙОГО, ТО СКАЖИ МЕНІ, ДЕТИ ЙОГО ПОЛОЖИВ, І Я ВІЗЬМУ ЙОГО.

Марія могла думати ще й так: гроб чужий; могли винести, щоб похоронити в іншому місці.

СТИХ 16: КАЖЕ ЙІ ІСУС: МАРІЄ! ВОНА Ж, ОБЕРНУВШИСЬ, КАЖЕ ЙОМУ: РАЗБУНІ! ТОБТО, СКАЗАТИ: УЧИТЕЛЮ!

Євангелист передає, як ніби спокійний вислів Марії. Але далі видно, що вона скрикнула й упала до ніг Його.

СТИХ 17: КАЖЕ ЙІ ІСУС: НЕ ПРИТОРКАЙСЯ ДО МЕНЕ: БО Я ЩЕ НЕ ЗЙШОВ ДО ОТЦЯ МОГО, А ЙДИ ДО БРАТІВ МОІХ І СКАЖИ ІМ: ІДУ ДО ОТЦЯ МОГО І ОТЦЯ ВАШОГО, І ДО БОГА МОГО І БОГА ВАШОГО.

Цей стих дуже трудний для розуміння: **“Не доторкайся до Мене...”** Може в цей час Господь не бажав являти Себе в оновленому тілі, як пізніше Апостолам. Марія, впавши до ніг Його, могла не відчути їх руками, і це кинуло б її в страх і сумнів.

“... ще не зйшов до Отця Мого...” Знову трудність: як це розуміти? Може Господа угодно було ще бути всією істотою — Боголюдською — тут, на землі, щоб виявити Себе їй, Марії і, певно, насамперед, Богоматері, хоч і не сказано про це, а потім Він, як одухотворений, зйшов поклонитись Отцю, що цілком природньо після всього того, що сталося. Ця таємниця не з'ясована нам.

“... а йди до братів Моїх...” У прощальній своїй розмові Христос назвав Апостолів “друзями”, але при умові: **“если чините те, що Я заповідаю вам”** (Іо. 15, 14). Тепер же просто звє їх братами Своїми: **“іди до братів Моїх”**. А це тому, що тепер уже вони викуплені Його кров'ю (І Кор. 6, 20) і стали Синами

Богові (Рим. 8, 14—17; Галат. 4, 6—7, 3, 26), а значить: і братами Христовими. Звідси і слова: “до Отця Мого” (по Божому еству) “і до Отця вашого” (по всиновленню). “До Бога Мого” (по природі людській) і “Бога вашого”.

СТИХ 18: ПРИХОДИТЬ ТОДІ МАРІЯ МАГДАЛИНА, ЩОБ СПОВІСТИТИ УЧЕНИКІВ, ЩО БАЧИЛА ГОСПОДА, І ЩО ВІН ЦЕ СКАЗАВ ЙІ.

Треба думати що вже тепер більше учегиків зійшлося в Сіонській горниці. Ім то й сповістила Марія, виконуючи наказ Господа. А сама знову побігла до гробу, бо туди мали прийти інші жінки з приготовленим миром, як умовились (Лук. 23, 56). Як ці події відбувалися біля гробу, інші жінки збиралися йти до гробу з пахощами. Мешкали вони в різних місцях міста. Якщо були там Марфа й Марія — сестри Лазаря — то ім треба було прийти аж із Віфанії, тому не могли вони так рано прибути до гробу. Та й ледве чи разом усі прибули (Лук. 23, 10).

Лук. 24, 1: ПЕРШОГО Ж ДНЯ ПО СУБОТІ ДУЖЕ РАНО ПРИЙШЛИ ВОНИ (жінки) НА ГРОБ, НЕСУЧИ ПАХОЩІ, ЩО НАГОТОВИЛИ, І ІНШІ (жінки) З НИМИ.

— 2: ЗНАЙШЛИ Ж, ЩО КАМІНЬ ОДВАЛЕНИЙ БУВ ОД ГРОБУ.

— 3: І УВІЙШОВШИ, НЕ ЗНАЙШЛИ ТІЛА ГОСПОДА ІСУСА.

— 4: ЯК ВОНИ РОЗДУМУВАЛИ ПРО ТЕ, ОСЬ ДВА МУЖІ СТАЛИ ПЕРЕД НИМИ В ОДЕЖАХ БЛІСКУЧИХ.

— 5: КОЛИ Ж ВОНИ ПОЛЯКАЛИСЬ І НАХИЛИЛИ ЛИЦЯ В ЗЕМЛЮ, СКАЗАЛИ ДО НИХ: ЧОГО ШУКАЄТЕ ЖИВОГО МІЖ МЕРТВИМИ?

— 6: НЕМА ЙОГО ТУТ: ВІН ВОСКРЕС, ЗГАДАЙТЕ, ЯК ГОВОРІВ ВАМ, КОЛИ БУВ ЩЕ В ГАЛІЛЕЇ.

— 7: КАЖУЧИ: ЩО СИНОВІ ЧОЛОВІЧЕСЬКОМУ ПОВИННО БУТИ ВИДАНОМУ В РУКИ ЛЮДЕЙ ГРІШНИХ І БУТИ РОЗП'ЯТОМУ І ТРЕТЬОГО ДНЯ ВОСКРЕСНУТИ.

— 8: І ЗГАДАЛИ ВОНИ СЛОВА ЙОГО.

Марк 16, 1: ЯК МИNUЛА СУБОТА, МАРІЯ МАГДАЛИНА І МАРІЯ ЯКОВОВА І САЛОМІЯ НАКУПИЛИ ПАХСІЦІВ, ЩОБ ПІТИ НАМАСТИТИ ІСУСА.

— 2: І ДУЖЕ РАНО, У ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПО СУБОТІ, ПРИЙШЛИ НА ГРОБ, ЯК СХОДИЛО СОНЦЕ.

З домів своїх вийшли дуже рано, а поки зібрались та прийшли, почало сходити сонце.

— 3: ТА Й КАЖУТЬ СОБІ: ХТО ОДВАЛИТЬ НАМ КАМІНЬ ОД ДВЕРЕЙ ГРОБУ?

— 4: І, ГЛЯНУВШИ, ПОБАЧИЛИ, ЩО КАМІНЬ УЖЕ ОДВАЛЕНИЙ, ВІН БУВ ДУЖЕ ВЕЛИКИЙ.

Євангелист Марк подає загальні думки, загальну дію, не вдаючись, хто қоли прибув, хто що казав. Називає трьох жінок. Марія Магдаліна, Марія Яковова і Саломія. Це саме тих, що в п'ятницю наготовили пахощів (Лул. 24).

— 5: І, УВІЙШOVШI ДО ГРОБУ, ПОБАЧИЛИ ЮНАКА, ЩО СІДІВ ПРАВОРУЧ I БУВ ОДЯГНЕНIЙ У БІЛУ ОДЕЖУ, ТА Й ВЖАХНУЛИСЯ.

Євангелист Лука говорить про двох Ангелів, всі ж інші — про одного. Це тому, що один говорив до них. Вони вжахнулися, бо вигляд його був, як блискавиця (Мф. 28, 3).

— 6: ВІН ЖЕ СКАЗАВ ІМ: НЕ ЖАХАЙТЕСЯ; ВИ ШУКАЕТЕ ІСУСА НАЗАРЯНА РОЗП'ЯТОГО. ВІН ВОСКРЕС; НЕМА ЙОГО ТУТ. ОСЬ МІСЦЕ, ДЕ ВІН БУВ ПОЛОЖЕНИЙ.

— 7: ОТ ІДІТЬ І СКАЖІТЬ УЧЕНИКАМ ЙОГО Й ПЕТРОВІ, ЩО ВІН БУДЕ ПОГЕРЕД ВАС У ГАЛІЛЕЇ, ТАМ ЙОГО ПОБАЧИТЕ, ЯК ВІН СКАЗАВ ВАМ.

Ангел не сказав: "скажіть Апостолам", а "ученикам", цебто: взагалі ученикам, бо Апостолам Він явиться сьогодні, а всім ученикам Він явиться в Галілеї на горі (Мф. 28, 16; I Кор. 15, 6). Ангел же додав: "і Петрові". Цим він показав, що, не зважаючи на зれчення Петра, Господь не виключив його з собору Апостолів.

Матфея 28, 5· АНГЕЛ ЖЕ, ОЗВАВШИСЬ, СКАЗАВ ЖІНКАМ: НЕ БІЙТЕСЯ; ЗНАЮ БО. ЩО ВИ ШУКАЕТЕ ІСУСА РОЗП'ЯТОГО

— 6: НЕМА ЙОГО ТУТ, БО ВІН ВОСКРЕС, ЯК СКАЗАВ; ПІДЙДІТЬ, ПОГЛЯНЬТЕ НА МІСЦЕ, ДЕ ЛЕЖАВ ГОСПОДЬ.

— 7: І ПІДІТЬ ХУТКО І СКАЖІТЬ УЧЕНИКАМ ЙОГО, ЩО

ВІН ВОСКРЕС ІЗ МЕРТВИХ І БУДЕ ПОПЕРЕД ВАС У ГАЛІЛЕЙ; ТАМ ЙОГО ПОБАЧИТЕ. ОСЬ Я СКАЗАВ ВАМ.

Згідно з Лукою, паході куплено ще в г'ятницю (— 23, 56). Тепер же купити не могли, бо було ще дуже рано. Але може дещо купили у своїх.

Отже, Ангел не зразу після одвалення каменя говорив до жінок, а вже при сході сонця, коли вони всі зібралися. Марія ж Магдаліна, як видно з Євангелії Іоана, чотири рази була коло гробу. Перший — див Io. 20, 1—2. Другий раз з Апостолами Петром і Іоаном (— 3—10), третій раз сама-одна (— 11—18) і четвертий раз із жінками, які вже застали її коло гробу, тепер, коли до них говорив Ангел.

Питання: Чи уявляла Марія Магдаліна, що Господь воскрес із тілом? У гроб вона не заходила, про зникнення тіла думала тому, що двері одкриті у гробу. Ні ангели ні Петр і Іоан їй не сказали, що тіла нема. Явління Господа могла вважати, як явління Духа (Лук. 24, 37) тому ще й тепер хоче намастити тіло Його миром.

Треба мати на увазі, що Євангелисти записали зі слів Магдаліни й інших жінок (Лук. 24, 9), які не слово-в-слово передали слова Англеїв і не всі однаково, тому є ніби розходження в словах Євангелістів. Але в цьому не можна вбачати незгідності повітствування. Бо це нормально, що люди про ту ж подію переказують по-різному. Самий факт усіма Євангелистами передається однаково.

— 8: І ОДЙШОВШИ ХУТКО ВІД ГРОБУ ЗО СТРАХОМ ГРАДІСТЮ ВЕЛИКОЮ, ПОБІГЛИ СПОВІСТИТИ УЧЕИКАМ ЙОГО.

— 9: ЯК ЖЕ ЙШЛИ ВОНИ СПОВІСТИТИ УЧЕИКАМ ЙОГО, ОСЬ ІСУС ЗУСТРІВ ЇХ І СКАЗАВ: РАДУЙТЕСЯ! ВОНИ Ж. ПІДЙШОВШИ, КИНУЛИСЬ ЙОМУ В НОГИ І ПОКЛОНИЛИСЬ ЙОМУ.

— 10: ТОДІ КАЖЕ ІМ ІСУС: НЕ БІЙТЕСЯ: ПІДІТЬ ДАЙТЕ ЗНАТИ БРАТАМ МОІМ, щоб вони йшли в Галілею і там мене побачати.

(Див. пояснення до Іоана 20, 17, стор. 218).

Марк 16, 8: І ВОНИ, ВИЙШОВШИ ХУТКО, ПОБІГЛИ ВІД ГРОБУ; ЇХ ОГОРНУВ ТРЕПЕТ І СТРАХ, і НІКОМУ НІЧОГО НЕ СКАЗАЛИ, БО БОЯЛИСЯ.

“...нікому нічого не сказали...” — розуміється нікому, крім

.Апостолів. Марк не згадує про явлення Господа жінкам невідомо з якої причини. Може тому, що про це всі знали. А Євангелист Матфей (якщо писав пізніше Марка) вніс у своє Євангеліє, щоб зберегти для віков.

Лука 24, 9: І, ВЕРНУВШИСЬ ВІД ГРОБУ, СПОВІСТИЛИ ПРО ВСЕ ТЕ ОДИНАДЦЯТЬОМ I ВСІМ ІНШИМ.

Само собою: одинадцятьом тепер, а всім іншим у міру того, як вістка про воскресення Господа доходила до них.

— 10: ТО БУЛИ МАГДАЛІНА МАРІЯ І ІОАННА. І МАРІЯ ЯКОВОВА І ІНШІ З НИМИ, ЩО СКАЗАЛИ ПРО ЦЕ АПОСТОЛАМ.

— 11: І ЗДАВАЛИСЬ ЇМ СЛОВА ЇХ НЕПРАВДОЮ І ВОНИ НЕ ПОВІРИЛИ ЇМ.

— 12: ПЕТР ЖЕ, ВСТАВШИ, ПОБІГ ДО ГРОБУ І, НАХИЛИВШИСЬ, ПОБАЧИВ ОДНІ ТІЛЬКИ ПОКРИВАЛА, ЩО ЛЕЖАЛИ, І ПІШОВ ДО СЕБЕ, ДИВУЮЧИСЬ ТОМУ, ЩО СТАЛОСЯ.

Здається, Петр удруге побіг до гробу, щоб перевірити чи є там Ангели. Перший раз з Іоаном (— 20, 3), а тепер сам-один. Але побачив те саме, що й тоді: самі покривала; тим часом:

Мф. 28, 11: ЯК ВОНИ (ЖІНКИ) ЙІШЛИ, ТО ДЕЯКІ З СТОРОЖІ, ПРИЙШОВШІ В МІСТО, СПОВІСТИЛИ ПЕРВОСВЯЩЕННИКАМ ПРО ВСЕ, ЩО СТАЛОСЯ.

“Деякі”, але не всі. Перше, не побіг сотник Лонгин, який уже коло хрестаувівав у Сина Божого (Мф. 27, 54).

Мф. 12: І ТІ, ЗІБРАВШИСЬ ІЗ СТАРШИМИ Й ПОРАДИВШИСЬ, ДАЛИ ДОСИТЬ ГРОШЕЙ ВОЯКАМ.

— 13: КАЖУЧИ: СКАЖІТЬ, ЩО УЧЕНИКИ ЙОГО, ПРИЙШОВШІ ВНОЧІ, УКРАЛИ ЙОГО, ЯК МИ ПОСНУЛИ.

Це вже було повне безумство: воскресення — то доказ правдивости всього того, що Христос говорив. А Він казав, що Він — Син Бога Отця, і що Він і Отець — одно. Утаїти воскресення Самого Бога, що сталося при стількох свідках, то значить: безоглядно йти проти істини, проти Самого Бога. Справді: “*князі людські* *зловстали* проти Господа й проти Христа Його” (Пс. 2, 2).

— 14: І КОЛИ ПОЧУЄ ПРО ЦЕ УПРАВИТЕЛЬ, ТО МИ ВГОВОРIMO ЙОГО І ВАС НЕ ДОПУСТИМО ДО БІДИ.

— 15: ВОНИ ВЗЯЛИ ГРОШІ І ЗРОБИЛИ, ЯК НАВЧЕНО ІХ, І
РОЗІЙШЛАСЯ ЧУТКА ЦЯ МІЖ ІУДЕЇВ І ДО ЦЬОГО ДНЯ.

Неправді легше повірили, аніж правді.

ЯВЛЕННЯ АПОСТ. ЛУЩ І КЛЕОПІ

Луки 24, 13: ТОГО Ж ДНЯ ДВОЕ З НИХ ІШЛИ В СЕЛО, ЩО СТОЯЛО ГОНІВ ШІСТДЕСЯТ ВІД ЄРУСАЛИМУ І ЗВАЛОСЯ ЕММАУСС.

— 14: І РОЗМОВЛЯЛИ МІЖ СОБОЮ ПРО ВСЕ ТЕ, ЩО СТАЛОСЯ.

Трохи дивно стає, що ці два Апостоли, не зважаючи на все те, що сталося цими днями (— 18) і на ті чутки, що жінки їм передали про воскресення Христа (— 22—24), вони все ж таки відлучаються з Єрусалиму і так далеко, замість того, щоб чекати тут дальших відомостей про Свого Учителя. Яка могла бути така пильна справа в Еммауссі? Євангелист не каже того. Певно, не така вже важлива. Але Господь, Який збуджує в нас і бажання і помагає діяти (Філіп. 2, 13), покликав їх піти, щоб явитися їм таким дивним образом, і вони пішли. Може, щоб трохи розважитися від тяжкого напруження думок.

— 15: І ЯК ВОНИ РОЗМОВЛЯЛИ ТА РОЗПИТУВАЛИ ОДИН ОДНОГО, САМ ІСУС, НАБЛИЗИВШИСЬ, ПІШОВ З НИМИ.

— 16: АЛЕ ОЧІ ЇХНІ БУЛИ ЗАДЕРЖАНІ, ЩОБ ВОНИ ЙОГО НЕ ВПІЗНАЛИ.

Вони були так зайняті своїми думками та розмовою, що вся увага їхня була захоплена. Крім того, й вигляд Ісуса Христа після воскресення став якийсь невловимий, а більше Господь справді не поклав їм у свідомість упізнати Його. Та й чи могли вони пристати щось подібне? Хоч серця їхні щось і відчули (— 32).

— 17: ВІН ЖЕ СКАЗАВ ДО НИХ: ЩО ЗА РЕЧІ, ПРО ЯКІ ВИ, ЙДУЧИ, ЗМАГАЄТЕСЬ МІЖ СОБОЮ, І ЧОГО ВИ СУМНІ?

Вістка, принесена жінками про воскресення їхнього Учителя не змінила їхнього настрою. Справді вони не повірили їм (— 11), і ось усе ще смутні.

— 18: ОДПОВІДАЮЧИ Ж, ОДИН ІЗ НИХ, НА ІМ'Я КЛЕОПА, СКАЗАВ ДО НЬОГО: НЕВЖЕ Ж ТИ ОДИН ЗАХОЖИЙ У ЄРУСА-

ЛІМІ НЕ ЗНАЄШ ПРО ТЕ, ЩО СТАЛОСЯ В НЬОМУ ЦИМИ ДНЯМИ?

Стривожений і здивований тон Клеопи показує, як тяжко все вони тепер переживають.

— 19: И СКАЗАВ ІМ: ПРО ЩО? ВОНИ Ж ОДПОВІДАЛИ ЙОМУ: ПРО ІСУСА НАЗАРЯНИНА, ЩО БУВ ПРОРОК, СИЛЬНИЙ ДІЛОМ І СЛОВОМ ПЕРЕД БОГОМ І ВСІМА ЛЮДЬМИ.

Ці слова їхні були правдивим ісповіданням їхньої віри, як дивились вони на Нього.

— 20: ЯК ВИДАЛИ ЙОГО ПЕРВОСВЯЩЕНИКИ І СТАРШІ НА СУД НА СМЕРТЬ І РОЗП'ЯЛИ ЙОГО.

— 21: А МИ СПОДІВАЛИСЯ, ЩО ЦЕ ТОЙ, ХТО МАЄ СПАСТИ ІЗРАЇЛЯ, АЛЕ ЗО ВСІМ ТИМ ОЦЕ ВЖЕ ТРЕТЬІЙ ДЕНЬ ТЕПЕР, ЯК ТЕ СТАЛОСЯ.

В словах Клеопи бренить якесь згірчене розчарування, болюче, небажане. “А ми надіялися... а ось уже третій день... і нічого”.

— 22: А ЩЕ ЗДИВУВАЛИ НАС І ЖІНКИ ДЕЯКІ З НАШИХ, ЩО РАНО БУЛИ КОЛО ГРОБУ.

— 23: И НЕ ЗНАЙШОВШИ ТІЛА ЙОГО, ПРИЙШЛИ, ОПОВІДЛЮЧИ, ЩО БАЧИЛИ І ЯВЛІННЯ АНГЕЛІВ, ЯКІ ГОВОРЯТЬ, ЩО ВІН ЖИВИЙ.

Марія Клеопова була дружиною цього Клеопи. Вона з іншими була коло гробу й оповідала Йому про те, що там бачила. Вона тут була напевно між іншими (— 10).

— 24: И ХОДИЛИ ДЕЯКІ З НАШИХ ДО ГРОБУ І ЗНАЙШЛИ ТАК, ЯК І ЖІНКИ СКАЗАЛИ, А ЙОГО НЕ БАЧИЛИ.

— 25: И ТОЙ СКАЗАВ ДО НИХ: О, НЕРОЗУМНІ І МЛЯВІ СЕРЦЕМ, ЩОБ ПОВІРИТИ ВСЬОМУ, ПРО ЩО ГОВОРЯТЬ ПРОРОКИ!

В цих словах не докір їм за зневірство, а більше здивування в їхньої млявости розуміння, бо ж вони читали пророків. Вони не були неграмотні, особливо Лука, лікар.

— 26: ЧИ НЕ ТАК ЖЕ ПОВИННО БУЛО ХРИСТОВІ ПОТЕРПІТИ І ВВІЙТИ В СЛАВУ СВОЮ?

— 27: И ПОЧАВШИ ВІД МОЙСЕЯ И ВІД УСІХ ПРОРОКІВ, ВИЯСНЯВ ІМ ПО ВСІХ ПИСАННЯХ, ЩО ПРО НЬОГО.

Від ~~Моїсея~~: Бут. 3, 15; 22, 18; 49, 10—11; Чисел: 21, 8; Второз. 18, 15; Пс. 21, 7; 68, 10, 21, 26; Іс. 50, 6; 52, 13—15, 18; 53, 1—12; Пс. 15, 8—10; Іс. 40, 10; Ерем. 23, 5; 33, 15; Єзек. 34, 23; 37, 24; Дан. 9, 24; Міхея 5, 2—4.

— 28: И ПІДІЙШЛИ ВОНИ ДО ТОГО СЕЛА, КУДИ ЙІШЛИ, ВІН ПОКАЗУВАВ, НІБІ ЙДЕ ДАЛІ.

— 29: А ВОНИ ЗАДЕРЖУВАЛИ ЙОГО, КАЖУЧИ: ЗОСТАНЬСЯ З НАМИ, БО ВЖЕ ~~над вечір.~~ 1 ДЕНЬ КІНЧАЄТЬСЯ, И ВІН УВІЙШОВ, ЩОБ З НИМИ ЗОСТАТИСЯ.

— 30: И СТАЛОСЬ ЯК БУВ ВІН ІЗ НИМИ ЗА СТОЛОМ, ТО ВЗЯВШИ ХЛІБ, БЛАГОСЛОВИВ І, РОЗЛОМИВШИ, ПОДАВ ІМ:

Христос повторив те саме, що й на Тайній Вечері, тільки без вина. Так би мовити, дав їм першу половину Євхаристії.

— 31: У НИХ ЖЕ ВІДКРИЛИСЯ ОЧІ И ВПІЗНАЛИ ЙОГО, АЛЕ ВІН СТАВ НЕВІДИМИЙ ІМ.

Цей факт дуже-дуже багатозначущий, бо не для них тільки Христос так зробив. Він показав, повторив те, що встановив на Тайній Вечері, що через євхаристійне ламання хліба і споживання його дається пізнання Бога невидимого, як ці Апостоли Лука й Клеропа пізнали Його в "ламанні хліба" (— 35). (Акаф. Воскр. Христа. Ікос. 2).

— 32: И КАЗАЛИ ВОНИ СОБІ: ЧИ НЕ ПАЛАЛО Ж У НАС СЕРЦЕ НАШЕ, ЯК ВІН РОЗМОВЛЯВ З НАМИ В ДОРОЗІ И ЯК ВИЯСНЮВАВ НАМ ПИСАННЯ?

Вони тоді серцями відчували, що з ними говорить Хтось близький-близький, але свідомість не реагувала.

— 33: И ВСТАВШИ В ТУ Ж ГОДИНУ ПОВЕРНУЛИСЯ В ЄРУСАЛИМ И ЗНАЙШЛИ ЗІБРАНИХ ОДИНАДЦЯТОХ И ТИХ, ЩО БУЛИ З НИМИ.

— 34: ЯКІ ГОВОРИЛИ, ЩО ГОСПОДЬ ВОЇСТИНУ ВОСКРЕС И ЯВИВСЯ СИМОНОВІ.

Є думка, що зібралися в тій самій Сіонській горниці, де була Тайна Вечеря. Тепер уже зібрались і одинадцять, і Богоматір, і

жінки й інші з учеників Його і говорили, що Господь воїстину воскрес. Говорив і Петр. Євангелисти чомусь не кажуть, як саме і деявився Господь Симонові: на те, мабуть, була якась причина, невідома нам. Але Господь не відкинув Петра за те, що той зрікся Його. Навпаки, Він поспішив явитись йому після воскресення, щоб показати, що не виключає Його з собору Апостолів. Цим явленням Господь дає знати всім Апостолам, що Він простив Петрові його зревчення, щоб вони не докоряли йому, і щоб він, Петр, почував себе твердо. Така любов Господня!

А ЦІ РОЗКАЗАЛИ, ЩО БУЛО В ДОРОЗІ І ЯК ВОНИ ЙОГО ВПІЗНАЛИ В ЛАМАННІ ХЛІБА.

ЯВЛІННЯ ВОСКРЕСЛОГО ГОСПОДА УЧЕНИКАМ

— 36: ЯК ЖЕ ВОНИ ПРО ЦЕ ГОВОРИЛИ, САМ ІСУС СТАВ ПОСЕРЕД НИХ І СКАЗАВ: МИР ВАМ!

Євангелист Лука твердить про одинадцять (— 33), а Іоан каже, що Фома не був, коли приходив Ісус (20, 24). Могло бути, що Фома вийшов з іншими ще до явлення Господа, бо він не вірив, що дехто бачив Господа воскреслого. Могли вийти й інші, але не всі, Лука і Клеопа напевно були присутні, хоч не були з числа дванадцяти. Отже, з дванадцяти Апостолів було десять.

“... і сказав їм: Мир вам!” Таке привітання на Сході було звичайним (Мф. 10, 12—13). Це — побажання згоди й спокою. Але Христос у промтальній бесіді сказав: “Мир оставляю вам, мир *Мій даю вам; не так, як світ дає, Я даю вам*” (Іо. 14, 27). Мир Його інший, ніж звичайне привітання. Цей свій мир і тепер Він дає Апостолам (див. пояснення до Іо. 14, 27).

— 37: ВОНИ Ж, ПОЛЯКАВШИСЬ І ПЕРЕСТРАШИВШИСЬ, ДУМАЛИ, ЩО ДУХА БАЧАТЬ.

Христос Господь явився несподівано. Не ввійшов дверима, бо за Іоаном (20, 19) двері були замкнені з постраху перед іudeями, а зразу став посеред них. Тому охопив їх жах: вони думали, що бачать духа.

— 38: І СКАЗАВ ЇМ: ЧОГО ВИ СТРИВОЖИЛИСЬ, І НАЩО ТАКІ ДУМКИ ВХОДЯТЬ У СЕРЦЯ ВАШІ?

— 39: ГЛЯНЬТЕ НА РУКИ МОЇ Й НОГИ МОЇ: ЦЕ Я САМ. ДОТОРКНІТЬСЯ ДО МЕНЕ І РОЗГЛЯДІТЬ, БО ДУХ ТІЛА Й КОСТЕЙ НЕ МАЄ, ЯК БАЧИТЕ, Я МАЮ.

Христос Господь із гробу воскрес, не зрушивши печаті. Увійшов через замкнені двері. Отже, мав тіло змінене, нетлінне (І Кор. 15, 44—45). Не дозволив Мариї Магдаліні доторкнутися до Нього, бо вона не відчула б ніг Його. Але тепер, щоб запевнити учеників, що це Він воскреслий, Він благозволив, щоб тіло Його й тепер було відпорним на дотик, як і до воскресення.

— 40: І, СКАЗАВШИ ЦЕ, ПОКАЗАВ ІМ РУКИ І НОГИ

Показав, щоб побачили на них рани від цвяхів.

— 41: ПОКИ ЩЕ ВОНИ З РАДОСТИ НЕ ВІРИЛИ І ДИВУВАЛІСЯ, КАЖЕ ІМ: ЧИ МАЄТЕ ТУТ ЯКУ ІЖУ?

Радість і здивування захопили все їхнє ество, що знов побачили Господа Свого, але свідомість не переконувала їх глибше, ні уясняла їм усього значення події, а це не означало глибокої віри. Вони могли думати, як і думали, що тільки дух Його явився їм. Щоб переконати їх, Господь просить їжі, бо споживання — це фізична дія.

— 42: ВОНИ ПОДАЛИ ЙОМУ ЧАСТИНУ ПЕЧЕНОЇ РИБИ І СТІЛЬНИК МЕДУ.

— 43: І ВЗЯВ І ЇВ ПЕРЕД НИМИ.

Це був показ їм, що Він — не дух тільки, а що Він увесы із тілом, бо справді спожив рибу і мед.

— 44: І СКАЗАВ ІМ: ОСЬ ТІ СЛОВА, ЩО Я ГОВОРІВ ВАМ, ЯК ЩЕ БУВ З ВАМИ, ЩО ПОВИННО СПРАВДИТИСЯ ВСЕ, ЩО НАПИСАНО ПРО МЕНЕ В ЗАКОНІ МОЙСЕЄВОМУ І В ПРОРОКІВ І В ПСАЛЬМАХ (— 27).

— 45: ТОДІ РОЗКРИВ ІМ РОЗУМ РОЗУМІТИ ПИСАННЯ.

— 46: І КАЖЕ ІМ: ТАК НАПИСАНО І ТАК ПОВИННО БУЛО ПОСТРАЖДАТИ ХРИСТОВІ І ВОСКРЕСНУТИ З МЕРТВИХ ТРЕТЬОГО ДНЯ.

“Розкрив їм розум розуміти писання”: їх осяяло розуміння. Вони згадали написане і зрозуміли, чому так написано.

— 47: І ЩОБ У ІМ'Я ЙОГО ПРОПОВІДУВАЛОСЬ ПОКАЯННЯ І ПРОЩЕННЯ ГРІХІВ МІЖ УСІМА НАРОДАМИ, ПОЧАВШИ ВІД ЄРУСАЛИМУ.

З цих слів бачимо, що покаяння заповідав Господь на всі віки, покаяння в Ім'я Його і прощення гріхів іменем Його. Все це тепер виконує Православна Церква згідно з заповідю Його

— 48: ВИ Ж СВІДКИ ЦЬОМУ.

Свідки проповідів і чуд Його. Свідки страждань Його. свідки

воскресення Його, бо бачили Його воскреслого. Нарешті, свідки цієї останньої заповіді Його.

Згідно з 33-ім стихом цього розділу, це явлення Христа було не тільки Апостолам, а всім ученикам, що тепер тут зібралися. Між ними Богоматір і інші жінки-учениці, тому, як бачимо, Господь Ісус не дає тут якихось настанов єпархічного, священодійного або церковно-організаційного порядку. Це явлення сталося десь одразу звечора, може на захід-сонці, як вернулися Апостоли Лука і Клеопа до Єрусалиму. Євангелист же Іоан описує події, які сталися “сущу поздє” (за слов'янською мовою), цебто, пізно ввечорі. Тому, що Іоан згадує те саме, що Лука: “показав їм руки і ноги”, то можна думати, що це той самий момент. Але Іоан додає: “і ребра Свої”. Отже, це ніби інший момент. Далі Іоан наводить слова Господа, сказані тільки до Апостолів, слова, якими Він передає їм владу в Церкві (— 21—23). А Марк оповідає так:

— 16. 14: НАКІНЕЦЬ ЯВИВСЯ ВІН ОДИНАДЦЯТЬОМ ІМ, ЯК ВОНИ ВОЗЛЕЖАЛИ НА ВЕЧЕРІ І ДОРІКАВ ІМ ЗА НЕДОВІРСТВО І ЖОРСТОКІСТЬ СЕРЦЯ, БО ТИМ, ЩО БАЧИЛИ ЙОГО ВОСКРЕСЛОГО, НЕ ЙНЯЛИ ВІРИ.

Марк не дає хронологічного порядку явлення Апостолам, а зазначає загально, не вказуючи скільком і де. Означення: “як вони возлежали на вечері”, можуть означати явлення Господа тоді, коли був Фома, цебто, через вісім днів після воскресення. Бо згідно з Лукою, в той момент Апостоли не вечеряли; інакше як би Господь питав: “чи маєте тут яку їжу?” і докоряв за невірство... Докоряв і в перше явлення, як можна вбачати з Лук. 24, 44—46, також і Фомі (Іо. 20, 27).

ЯВЛІННЯ ТІЛЬКИ АПОСТОЛАМ

Іоан 20, 19: КОЛИ НАСТАВ ВЕЧІР ТОГО ДНЯ, ПЕРШОГО НА ТИЖНІ, ДВЕРІ, ДЕ ЗІБРАЛИСЬ УЧЕНИКИ ЙОГО, БУЛИ ЗАМКНЕНІ ЗАДЛЯ СТРАХУ ПЕРЕД ІУДЕЯМИ, ПРИЙШОВ ІСУС, СТАВ ПО-СЕРЕД НІХ И КАЖЕ ІМ: МИР ВАМ!

СТИХ 20: И ЦЕ СКАЗАВШИ, ПОКАЗАВ НА РУКИ И НОГИ И РЕБРА СВОІ. ЗРАДІЛИ ТОДІ УЧЕНИКИ, ПОБАЧИВШИ ГОСПОДА

СТИХ 21: СКАЗАВ ЖЕ ІМ ІСУС ЗНОВ: МИР ВАМ! ЯК ПОСЛАВ МЕНЕ ОТЕЦЬ, ТАК И Я ПОСИЛАЮ ВАС.

Лука не каже про другий раз "мир вам!". Здається, це друге "мир вам!" сказано пізніше і тільки до десяткох, бо Апостола Фоми не було тут (— 24), хоч і для нього "як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас" — порівняння ("як" — "так" означають ту ж повноту влади в Церкві.

СТИХ 22: И ПРОМОВИВШИ ЦЕ, ДУХНУВ И КАЖЕ ІМ: ПРИЙМИТЬ ДУХА СВЯТОГО.

Для повноти влади Він ім, як першим ієрархам у Церкві Його, дає силу Духа Святого (Діян. 1, 8). Але не повноту Духа Святого, як від Отця, бо тоді б вони були рівні з Богом Сином. Тому на цьому місці не можна обґрунтовувати сходження Духа Святого рівно від Сина, як від Отця.

СТИХ 23: КОМУ ВІДПУСТИТЕ ГРІХИ, ТОМУ ВІДПУСТЯТЬСЯ; НА КОМУ ЗОСТАВИТЕ, ЗОСТАНУТЬСЯ.

Ось сила і влада Духа Святого, які дав тепер Господь Ісус Апостолам, дмухнувші на них. Цю владу Апостоли передали своїм наступникам — архиєреям і пресвітерам — ієреям, і цією владою вони прощають (відпускають) гріхи тим, хто кається на Св. сповіді.

СТИХ 24: ФОМА Ж, ОДИН ІЗ ДВАНАДЦЯТЬОХ, ЗВАНІЙ БЛИЗНЕЦЬ, НЕ БУВ ТУТ З НИМИ. ЯК ПРИХОДИВ ІСУС.

Дивно, що він не був. Спочатку був (Лук. 24, 33), але, певно, вийшов. Він не довіряв тим, що бачили Господа. Та треба взяти

до уваги характера Апостола Фоми. Це чоловік сильної, твердої вдачі. Він не був легковірний. Але коли вже в чомусь переконався, то готовий за те вмерти. Коли перед воскресенням Лазаря Христос сказав: “знову йду в Іудею і Апостоли відмовляли, кажучи: “там тільки що хотіли Тебе вбити а Ти знов хочеш туди йти?”, то Фома сказав: “Ходімо й ми і вмремо з Ним” (Іо. 11, 16). Він твердо вірував у Христа, як Сина Божого, але воскресення — це щось зинше його розуміння. Хоч і говорив Христос. А зрештою: чи не попустив Йому Господь не бути перший раз, щоб потім через його невірство укріпити віру багатьох?

СТИХ 25: ГОВОРИЛИ Ж ЙОМУ ІНШІ УЧЕНИКИ: МИ БАЧИЛИ ГОСПОДА. А ВІН СКАЗАВ ЇМ: ЯК НЕ ПОБАЧУ НА РУКАХ ЙОГО РАН ВІД ЦВЯХІВ І НЕ ВЛОЖУ ПАЛЬЦЯ МОГО В РАНІ ВІД ЦВЯХІВ, І НЕ ВЛОЖУ РУКИ МОЕЇ В РЕБРА ЙОГО, НЕ ПОВІРЮ.

Говорили йому Лука і Клеопа, говорив Петр, говорили й ті, що були в перше явлення в самий день воскресення, як їм Господь показав руки й ноги й ребра свої, на яких ще були знаки ран. Але Фома бажав більшого: не тільки бачити, бо очі можуть обманути, а доторкнутися руками для більшої певності.

СТИХ 26: І ЧЕРЕЗ ВІСІМ ДНІВ БУЛИ УЧЕНИКИ ЙОГО ЗНОВУ ДОМІ, І ФОМА З НИМИ. ПРИХОДИТЬ ІСУС, КОЛИ ДВЕРІ БУЛИ ЗАМКНЕНІ, СТАВ ПОСЕРЕДИНІ І КАЖЕ ЇМ: МИР ВАМ!

Апостоли зібралися в тій же Сіонській горниці, де й перший раз явився Господь.

СТИХ 27: ПОТІМ КАЖЕ ФОМІ: ДАЙ СЮДИ ПАЛЕЦЬ ТВІЙ І ПОГЛЯНЬ НА РУКИ МОІ, І ДАЙ РУКУ ТВОЮ І ВЛОЖИ В РЕБРА МОІ, І НЕ БУДЬ НЕВІРНИЙ, А ВІРНИЙ.

Господь задовольнив вимогу й бажання Фоми. І той поглядів, доторкнувшись й помацав рукою тіло Господа.

СТИХ 28: І ОДПОВІВ ФОМА І СКАЗАВ ЙОМУ: ГОСПОДЬ МІЙ І БОГ МІЙ.

Ісповідання Фоми особливо глибоке. Воно з двох частин: перша — “Господь мій” не так глибока, бо господом (володар, пан, лорд) називали й людей вищого стану (теж і в Євангеліях). Але друга: частина: “Бог Мій” показує, що Фома тепер визнав, що Христос є істинний Бог, що прийшов з небес на землю. Такого ісповідання:

ще не сказали інші Апостоли. Але таке визнання сталося не на синовній вірі, а на досвіді, не через довір'я Христові, а через перевірку дотиком. Тому Христос не похвалив такої вірі.

СТИХ 29: КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: ТИ УВІРУВАВ, БО ПОБАЧИВ МЕНЕ; БЛАЖЕННІ ТІ, ЩО НЕ БАЧИЛИ Й УВІРУВАЛИ.

Віра, збудована на баченні, не є віра. Вона — знання, та й не є вона заслугою, бо як же не вірити собі, коли бачив своїми очами? Більша вартість віри тих, які не бачили, а повірили свідченню Господа. Та й чи багато було б тих, що бачили? Раніше Господь сказав до Апостолів (а разом і їхніх наступників): “**Хто слухає вас, той Мене слухає**” (Лук. 10, 16). Отже, віра через проповідь Євангелії вища в очах Божих, ніж віра через експеримент.

Не можна думати, що на цьому й закінчилось явління Господа. Іоан записав тільки те, що повинні знати всі вірні. Але сам він каже, що не все записано (— 21, 25). І якщо Господь навчав учеників про Царство Боже в цих сорок днів (Діян. 1, 8), то саме в цих явліннях говорив. Але Іоан не оповідає, що саме говорив. Можливо тому, що те стосувалося проповіді Апостолів і того, як у Домі Божому керувати (І Тим. 3, 15).

СТИХ 30: БАГАТО Ж І ІНШИХ ЧУДЕС СТВОРИВ ІСУС ПЕРЕД УЧЕНИКАМИ СВОЇМИ, ЯКІ НЕ ЗАПИСАНІ В ЦІЙ КНИЗІ.

Ці слова сказані про весь місійний час Христа на землі, в тому числі і в дні після воскресення. Але в перекладі сказано “чудес”, а ширше було б (“ознак”, або “чудес і ознак”). По-слов'янському — “зnamеній”, і в Луки (Діян. 1, 3) “ознаки”. Бо після воскресення Христос не творив чудес, подібних до тих, що були до Його смерті. Тепер же давав ознаки, щоб по них пізнали Його воскреслого.

СТИХ 31: А ЦЕ НАПИСАНО. ЩОБ ВИ УВІРУВАЛИ, ЩО ІСУС є ХРИСТОС СИН БОЖИЙ, І ЩОБ ВІРУЮЧИ, МАЛИ ЖИТЯ В ІМ'Я ЙОГО.

Отже, не все записано, а лише те, що потрібно для віри і спасіння.

Цими словами Євангelist Іоан закінчив свою Євангелію. А про 21-ий розділ — мова далі.

Р О З Д І Л Д В А Д Ц Я Т Ъ П Е Р Ш И Й

Цей розділ вважають за написаний Іоаном трохи пізніше, і саме з таких причин:

З поширенням Церкви Христової факт зречення Петра давав привід декому робити Петрові закиди. З другого боку: розійшлося слово серед братів, що Апостол Іоан не вмре аж до Другого Пришестя Христового (Іо. 21, 22). Щоб дати правдиве розуміння про Апостола Петра і про себе, Іоан розповів про явлення Господа на морі (озері) Тиверіядському (Галілейському). Це явлення сталося зараз після неділі Фоми.

СТИХ 1: ПІСЛЯ ЦЬОГО ЗНОВ ЯВИВСЯ УЧЕНИКАМ СВОІМ ІСУС НА МОРІ ТИВЕРІЯДСЬКОМУ. ЯВИВСЯ Ж ТАК:

СТИХ 2: БУЛИ ВКУПІ СИМОН ПЕТР І ФОМА, ПРОЗВАНИЙ БЛИЗНЕЦЬ. І НАФАНАІЛ, ЩО БУВ З КАНИ ГАЛІЛЕЙСЬКОЇ, І СИНИ ЗАВЕДЕЕВІ, І ІНШИХ ДВА УЧЕНИКИ ЙОГО.

СТИХ 3: КАЖЕ ІМ СИМОН ПЕТР: ІДУ РИБИ ЛОВИТИ. КАЖУТЬ ВОНИ ЙОМУ: ЙДЕМО Й МИ З ТОБОЮ. ВИЙШЛИ І ЗАРАЗ УВІЙШЛИ В ЧОВЕНІ І В ТУ НІЧ НЕ ПІЙМАЛИ НІЧОГО.

Апостоли мали потребу в поживі, і хоч охоплені були радістю від усіх подій, що сталися з Воскресенням Господа, все ж таки мали потребу й для тіла й родин. Але на цей раз Господь уклав їм бажання піти на озеро; та даремно вони всю ніч трудилися.

СТИХ 4: ЯК УЖЕ НАСТАВ РАНOK, ІСУС СТАВ ПРИ БЕРЕЗІ, ТА НЕ ВПІЗНАЛИ УЧЕНИКИ, ЩО ТО ІСУС.

Може ще не так видно було, а може так, як і з Лукою та Клеропою — очі їм задержали, щоб Його не впізнали.

СТИХ 5: ТОДІ КАЖЕ ДО НИХ ІСУС: ДІТИ! ЧИ НЕ МАЄТЕ ЧОГО ІСТИ? ВОНИ ВІДПОВІЛИ: НІ!

Вони й голосу Його не впізнали.

СТИХ 6: А ВІН СКАЗАВ ІМ: ЗАКИНЬТЕ НЕВОДА З ПРАВО-

ГО БОКУ ЧОВНА І ЗНАЙДЕТЕ. І ОТ ВОНИ ЗАКИНУЛИ І ВЖЕ НЕ МОГЛИ ВИТЯГНУТИ НЕВОДА ЧЕРЕЗ ВЕЛИКУ СИЛУ РИБИ

СТИХ 7: КАЖЕ ТОДІ УЧЕНІК ТОЙ, ЯКОГО ЛЮБИВ ІСУС, ПЕТРОВІ: ЦЕ ГОСПОДЬ. СИМОН ЖЕ ПЕТР, ПОЧУВШИ, ЩО ТО ГОСПОДЬ, ОПЕРЕЗАВСЯ ОДЕЖИНОЮ, БО БУВ ГОЛИЙ, ТА І КИНУВСЯ В МОРЕ.

Він хотів швидше прийти до Господа, бо човен мав тягти невода.

СТИХ 8: А ІНШІ УЧЕНИКИ ПРИПЛИВШИ ЧОВНИКОМ, БО НЕДАЛЕКО БУЛИ ВІД ЗЕМЛІ, А ТАК ЛІКТІВ З ДВІСТІ, ТЯГНУЧИ НЕВОДА.

СТИХ 9: А КОЛИ ВИЙШЛИ НА ЗЕМЛЮ, БАЧАТЬ РОЗЛОЖЕНИЙ ОГОНЬ І НА НЬОМУ РИБУ ТА ХЛІБ.

Господь побажав почастувати Своїх учеників.

СТИХ 10: КАЖЕ ІМ ІСУС: ПРИНЕСІТЬ ТІЄІ РИБИ, ЩО ТЕПЕР ПІЙМАЛИ.

СТИХ 11: І ОТ СИМОН ПЕТР, ОДІЙШОВ ТА Й ВИТЯГ НА ЗЕМЛЮ НЕВОДА, ПОВНОГО ВЕЛИКИХ РИБ СТО П'ЯТДЕСЯТ ТРИ, І ВІД ТАКОЇ СИЛИ НЕ ПОРВАВСЯ НЕВОД.

Говориться тільки про Симона, як старшого в ловлі риби, але йому помагали інші Апостоли.

СТИХ 12: КАЖЕ ІМ ІСУС: ІДІТЬ СНІДАЙТЕ. І НІХТО З УЧЕНИКІВ НЕ ЗВАЖИВСЯ ЗАПИТАТИ ЙОГО: ХТО ТИ? ЗНАЮЧИ, ЩО ТО — ГОСПОДЬ.

СТИХ 13: ПІДХОДИТЬ ТОДІ ІСУС, БЕРЕ ХЛІБ І ДАЄ ІМ РИБУ ТАКОЖ.

СТИХ 14: ЦЕ ВЖЕ ВТРЕТЬЕ ЯВИВСЯ ІСУС УЧЕНИКАМ СВОІМ, ЯК УСТАВ ІЗ МЕРТВИХ.

ВІДНОВЛЕННЯ ПЕТРА В АПОСТОЛЬСТВІ

СТИХ 15: КОЛИ Ж СНІДАЛИ, КАЖЕ ІСУС СИМОНОВІ ПЕТРОВІ: СИМОНЕ ЮНИН! ЧИ ТИ ЛЮБИШ МЕНЕ БІЛЬШЕ, НІЖ ЦІ? ПЕТР КАЖЕ ЙОМУ: ТАК, ГОСПОДИ! ТИ ЗНАЄШ, ШО Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ. КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: ПАСИ ЯГНЯТА МОЇ.

Достойне уваги те, що Господь не називає Симона Петром, а тим ім'ям, яке мав Симон спочатку: СИМОН, ВАР ІОНА (син Іоанни). Запит тривожний для Петра. Він хвалився, що готовий іти з Ним на смерть (Мр. 14, 29, 31), отже, ніби любив більше, ніж усі. Тепер йому Господь пригадує: чи любиш більше, ніж ці? Але Петр справді любив Господа, а зрікся Його в панічному страху. Тому каже: “Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе”. Каже йому Ісус: “Паси ягнята Мої”. Ягнятами Господь називає тих, ще не окріплих у вірі, які ось незабаром приєднаються. Але це нині є доручення тільки йому пасти їх. Він має пасти з іншими Апостолами, як доручено їм раніше. І хоч йому сказано: “Ти ж колись навернувшись, утверди братів твоїх” (Лук. 22, 32), то не Апостолів, а новонавернутих, як і інші Апостоли, бо Апостолів не було потреби утверджувати.

СТИХ 16: І ЗНОВ УДРУГЕ КАЖЕ ЙОМУ: СИМОНЕ ЮНИН! ЧИ ЛЮБИШ МЕНЕ? КАЖЕ ЙОМУ ПЕТР: ТАК, ГОСПОДИ. ТИ ЗНАЄШ, ШО Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ. КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: ПАСИ ВІВЦІ МОЇ.

Вівцями Христос називає вірних у Церкві Його, але знов пасти їх, як і інші Апостоли, яким дано владу (Іо. 20, 23).

СТИХ 17: КАЖЕ ЙОМУ ВТРЕТЬЄ: СИМОНЕ ЮНИН! ЧИ ЛЮБИШ МЕНЕ? ЗАСМУТИВСЯ ПЕТР, ЩО ВТРЕТЬЄ СПИТАВ ЙОГО: ЧИ ЛЮБИШ МЕНЕ? ТА Й КАЖЕ ЙОМУ: ГОСПОДИ! ТИ ВСЕ ЗНАЄШ, ТИ ЗНАЄШ, ШО Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ. КАЖЕ ЙОМУ ІСУС: ПАСИ ВІВЦІ МОЇ.

Петр зрікся тричі і Господь тричі питає його, чи любить він. Але у Петра все більше зростала тривога, чи не докорить Він йому за зрешення і чи не виключить із числа Апостолів? Після третьо-

то запиту в голосі Петра чути сльози. Він каже, що Господь знає його серце, знає його любов до Себе. Христос же втретє повертає йому право Апостольства: “**Паси вівці Мої**”. Але далі додає, яка доля чекає Петра.

СТИХ 18: ІСТИННО, ІСТИННО КАЖУ ТОБІ: КОЛИ ТИ БУВ МОЛОДИЙ, ТО ПІДПЕРІЗУВАВСЯ САМ І ХОДИВ, КУДИ ХОТИВ, А ЯК ПОСТАРІЄШСЯ, ПРОСТЯГНЕШ РУКИ СВОІ І ІНШИЙ ПІДПЕРЕЖЕ ТЕБЕ І ПОВЕДЕ, КУДИ НЕ ХОЧЕШ.

Вислів Христа образний.

СТИХ 19: ЦЕ ВІН СКАЗАВ, ОЗНАЧАЮЧИ, ЯКОЮ СМЕРТЮ ПЕТР ПРОСЛАВИТЬ БОГА, І, СКАЗАВШИ ЦЕ, ГОВОРИТЬ ЙОМУ: ІДИ ЗА МНОЮ.

Цей наказ — “**іди за Мною**” — подвійний. Він означає зараз іти за Христом ногами, але означає, щоб Петр ішов слідом Христа до самої смерті.

СТИХ 20: ПЕТР ЖЕ, ОБЕРНУВШИСЬ, БАЧИТЬ, ШО ЙДЕ ЗА НИМ ТОЙ УЧЕНИК, ЯКОГО ЛЮБИВ ІСУС, І ЯКИЙ НА ВЕЧЕРІ СХИЛИВШИСЬ НА ГРУДИ ЙОМУ, СКАЗАВ: ГОСПОДИ, ХТО ТОЙ, ШО ТЕБЕ ВИДАСТЬ?

СТИХ 21: ЦЬОГО ПОБАЧИВШИ, ПЕТР КАЖЕ ІСУСОВІ: ГОСПОДИ, А ЦЕЙ ЩО?

Христос Петрові сказав: “Іди за Мною”, і він іде, а чого ж іде Іоан? Петр хоче знати.

СТИХ 22: ГОВОРИТЬ ЙОМУ ІСУС: ЯК Я ХОЧУ, ШОБ ВІН ЗІСТАВСЯ, АЖ ПОКИ Я ПРИЙДУ, ШО ТОБІ? ТИ ЙДИ ЗА МНОЮ.

Місце надзвичайно трудне для розуміння: в ньому якийсь темничий смисл. Може той, що Іоан напишe Євангелію такого високого змісту, що ніби він сам живий перебуватиме в ньому, як Проповідник аж до другого Пришестя Христового. Але в тебе, Петре, інша дорога: **ТИ ЙДИ ЗА МНОЮ**. Куди йшов Христос і де лишив Петра, не сказано.

СТИХ 23: І ПІШЛО СЛОВО ЦЕ ПОМІЖ БРАТІВ, ШО УЧЕНИК ТОЙ НЕ ВМРЕ, ТА НЕ СКАЗАВ ЙОМУ ХРИСТОС, ШО НЕ ВМРЕ, А ЯК Я ХОЧУ, ШОБ ВІН ЗІСТАВСЯ, АЖ ПОКИ Я ПРИЙДУ — ШО ТОБІ?

СТИХ 24: ЦЕ ТОЙ УЧЕНИК, ЩО СВІДЧИТЬ ПРО ЦЕ І НАПИСАВ ЦЕ, І МИ ЗНАЄМО, ЩО ПРАВДА В СВІДЧЕННЯХ ЙОГО.

Іоан говорить ці слова від імені Апостолів і Церкви.

СТИХ 25: Є Ж БАГАТО Й ІНШОГО, ЩО СОТВОРИВ ІСУС, ЩО ЯКБИ СПИСАТИ ОДНЕ ЗА ОДНИМ, ТО ДУМАЮ, ЩО Й САМ СВІТ НЕ ВМІСТИВ БИ НАПИСАНИХ КНИГ. АМІНЬ.

Цим Іоан свідчить, що не все записано в Євангеліях. Та й нам ясно. Бо якби записати тільки те, що Христос говорив за один день, навчаючи народ, то була б величезна книга. Однаке світ (земля) завеликий, щоб його заповнити книгами. Тому нема підстав думати, що Іоан припустив таку гіперболу. Смисл інший. Світ не міг би тих книг умістити в своєму розумінні — і по кількості, і по змісту. Особливо того високого, що відкрив Господь ученикам після воскресення. “Амінь” — то печать істини.

ЯВЛІННЯ ГОСПОДА УЧЕНИКАМ У ГАЛІЛЕЇ НА ГОРІ

Матея 28, 16: А ОДИНАДЦЯТЬ УЧЕНИКІВ ПІШЛИ В ГАЛІЛЕЮ НА ГОРУ, КУДИ ЗВЕЛІВ ІМ ІСУС.

Чому не зразу пішли ученики в Галілею, як сказали Ангели й Господь жінкам (Мф. 23, 7, 10; Марк 16, 7); треба звернути увагу на ті слова: “Ідіть скажіть ученикам Його... Скажіть братам Мой... ученикам (а не тільки Апостолам)... що Він буде перед Вами у Галілеї, там Його побачите...” Треба було часу, щоб усі ученики повірили в воскресення. Що ж до Апостолів, то вони не відлучалися з Єрусалиму і ждали обітованого Духа Святого, як обітував Христос (Іо. 14, 26; 15, 26), аж поки не повелів їм Сам Ісус іти в Галілею. Цей наказ швидко рознісся серед вірник, і після явління Господа на морі Тиверіадському Апостоли пішли в Галілею на гору, вказану Господом. Там зібралося більше п'ятисот вірних (І Кор. 15, 6). Ніхто не написав, як те явління відбулося, а Матфей написав тільки те, що сказав Господь одинадцятьом Апостолам.

— 17: И ПОБАЧИВШИ ЙОГО, ПОКЛОНИЛИСЯ ЙОМУ, А ДЕЯКІ УСУМНИЛИСЯ.

Цей стих говорить про всіх вірних на горі; всі, побачивши Його, поклонилися Йому, як Богові, тільки деякі усумнилися, звичайно, не з одинадцятьох, бо Апостоли вже досить упевнилися.

— 19: И ПРИСТУПИВШИ, ІСУС СКАЗАВ ІМ: ДАНА МЕНІ ВСЯКА ВЛАДА НА НЕБІ И НА ЗЕМЛІ.

Спочатку Ісус явився серед вірних. Що казав Ім і що вони кавали, не написано. Від них Ісус приступив до одинадцятьох Апостолів і сказав: “Дана Мені всяка влада на небі і на землі”; раніше Христос говорив, що Отець все віддав Йому, але тільки на землі, цебто, всіх людей (Іо. 5, 22; 18, 3). Тепер же, після перемоги над смертю і дияволом, дана Йому знов уся влада на небі і на землі, як Богові, і тепер Він, як Бог, їх посилає.

— 19: ИДІТЬ ЖЕ, НАВЧАЙТЕ ВСІ НАРОДИ, ХРЕСТАЧИ ІХ В ІМ'Я ОТЦЯ И СИНА И СВЯТОГО ДУХА.

В ім'я Триєдиноного Бога, в повноту Божого Єства. Про Отця
они знають з Закону Старого Заповіту. Про Духа Святого Він го-
ворив їм у прощальній бесіді. Він же, Син, тепер, як Бог, одержав
владу на небі. Для них тепер ясно, що треба хрестити в ім'я Триє-
диного Бога — Отця, і Сина, і Святого Духа.

— 20: НАВЧАЮЧИ ІХ ЗБЕРІГАТИ ВСЕ, ЩО Я ЗАПОВІДАВ
ВАМ. И ОСЬ Я З ВАМИ ПО ВСІ ДНІ ДО КІНЦЯ ВІКУ. АМІНЬ.

Ось заповідь Апостолам і іхнім наступникам — Архиереям і
Священикам — навчати додержуватися всього, що Він заповідав,
а вірним — навчатися всього, що Він заповідав.

“І ось Я з вами по всі дні до кінця віку (світу).” Пам'ятаючи
цю обітницю, Св. Церква Христова — і пастирі, і вірні — завжди
були й є переконані, що Христос Господь завжди в Церкві, завжди
з своїми вірними і з кожним вірним окремо. Це всі ми повинні па-
м'ятати, що Господь близько нас.

А м і н ь — це ствердження істини.

Марка 16, 15: И СКАЗАВ ІМ: ІДІТЬ ПО ВСЬОМУ СВІТІ, ПРОПО-
ВІДУЙТЕ ЄВАНГЕЛІЮ ВСЬОМУ ТВОРІННЮ (всім людям, усім
народам).

— 16: ХТО УВІРУЄ Й ОХРЕСТИТЬСЯ, СПАСЕНИЙ БУДЕ, А
ХТО НЕ УВІРУЄ, ОСУДЖЕНИЙ БУДЕ (Іо. 12, 48).

(Порів.: Іо. 3, 3, 5, 18—19; також і Петра 3, 21).

— 17: ОЗНАКИ Ж ВІРУЮЧИМ ТАКІ БУДУТЬ: ІМЕНЕМ МО-
ІМ ВИГОНИТИМУТЬ БІСІВ, ГОВОРИТИМУТЬ НОВИМИ МОВАМИ.

— 18: БРАТИМУТЬ ЗМІЙ, І ХОЧ БИ ЩО ОТРУТНЕ ВИПИ-
ЛИ, НЕ ЗАШКОДИТЬ ІМ; ПОЛОЖАТЬ РУКИ НА НЕДУЖИХ І ТІ
ЗДОРОВІ БУДУТЬ.

Але треба думати, що Іоанн не все записав — лише те, що
потрібно знати вірним.

ЯВЛІННЯ ГОСПОДА В ЄРУСАЛИМІ І ВОЗНЕСЕННЯ НА НЕБО

Це явління Євангелістами якось не відокремлене. Але знаємо, що не з Галілеї Господь вивів Апостолів до Віфанії на гору Елеон, а з Єрусалиму. Отже, це було нове явління. Із книги Діянин — 1, 4—8 бачимо, які розмови вів з ними Господь. Він повторив обітування, які сказав у прощальній бесіді.

Луки 24, 49: І ОСЬ Я ПОШЛЮ ОБИТУВАННЯ ОТЦЯ МОГО НА ВАС, ВИ Ж ЗОСТАВАЙТЕСЯ В МІСТІ ЄРУСАЛИМІ, ПОКИ НАБЕРЕТЕСЯ СИЛИ З ВИСОТИ (Іо. 14, 16; 15, 26; Діян. 1, 4. 8).

В книзі Діянин Апостольських Євангелист Лука докладніше описує відає настанови Господні в це явління. Він каже:

Діян. 1, 4: І ЗІБРАВШI ТХ, НАКАЗАВ ІМ НЕ ВИХОДИТИ З ЄРУСАЛИМУ, А ЖДАТИ ОБІТНИЦІ ОТЦЕВОІ, ЩО ІІ ЧУЛИ ВІД МЕНЕ.

Лука не қаже, де зібрав їх, але передання Церковне прив'язує всі більші зібрання до Сіонської горниці, де відбулася Тайна Вечеря (Діян. 1. 13).

Діян. 5: ІОАН БО ХРЕСТИВ ВОДОЮ, А ВИ БУДЕТЕ ХРЕЩЕНИ ДУХОМ СВЯТИМ ПО НЕМНОГИХ ЦИХ ДНЯХ (Мф. 3, 11; Мр. 1, 8).

Пророковане св. Іоаном Хрестителем мало статися найперше на Апостолах.

Діян. 6: ОТО Ж ВОНИ, ЗЇЙШОВШИСЬ, ПИТАЛИ ЙОГО, КАЖУЧИ: ГОСПОДІ! ЧИ НЕ ЦЬОГО ЧАСУ ПРИВЕРТАЄШ ТИ ЦАРСТВО ІЗРАІЛЯ?

Вони ще мріють про земне царство Ізраїльське. Христос не дає відповіді або пояснення на це запитання, лише закликає все віддати в руки Божі.

Діян. 7: ВІН ЖЕ СКАЗАВ ІМ: НЕ ВАМ ЗНАТИ ЧАСИ ЧИ ГОДИНИ, ЯКІ ОТЕЦЬ ПОЛОЖИВ У СВОЇ ВЛАДИ.

На світі все діється за Божим пляном і всьому свій час і своє місце (Порів. Пс. 38, 16; Рим. 4, 17; Діян. 15, 18; 3 кн. Єздри 4, 36—37). Тому Господь і Св. Письмо в різних місцях не радить силкуватися “заглянути за завісу таємниць майбутнього”. Сюди й молитва “Нехай буде воля Твоя”. Що потрібне, те Господь одкриває нам, або дає ознаки, по яких ми можемо догадатися, що наближається і що діється (Мф. 24; Мр. 13; Лук. 21).

Діян. 8: АЛЕ ВИ ПРИЙМЕТЕ СИЛУ ДУХА СВЯТОГО, ЩО ЗІЙДЕ НА ВАС І БУДЕТЕ МЕНІ СВІДКАМИ В ЄРУСАЛИМІ ТА ПО ВСІЙ ІУДЕЇ Й САМАРІ І АЖ ДО КРАЮ ЗЕМЛІ.

Початок від Ізраїльтян (Рим. 3, 1—2).

Луки 24, 50: І ВИВІВ ІХ ГЕТЬ ДО ВІФАНІЇ, ЗНЯВШИ РУКИ СВОІ, БЛАГОСЛОВИВ ІХ.

Це останнє благословення на землі. Це акт, яким Госполь утвірдив, узаконив їх, як Єпархів, замість Себе, але Його іменем продовжувати діло Його, діло спасіння людей на землі, будуючи Церкву Його, як Царство Боже серед живих.

Луки 51: І СТАЛОСЬ, ЯК ВІН БЛАГОСЛОВИВ ІХ, ОДСТУПИВ ОД НІХ І ВОЗНИССЯ НА НЕБО.

Хто були присутні тут — чи тільки одинадцять Апостолів? Церковне передання, що передається в іконописі, завжди подає, що крім одинадцятьох була присутня і Пренепорочна Діва Марія, Мати Господня. Та чи можна припустити, щоб Господь не покликав І побачити Його останній раз на землі, провожати Його на небеса — до Отця — та одержати від Нього останнє благословення? Отже, й Вона була тут.

Діян. 1, 9: І ЦЕ (ст. 8) ПРОМОВИВШИ, ВІН ПЕРЕД ІХНІМИ ОЧИМА ЗНЯВСЯ УГОРУ І ХМАРА ВЗЯЛА ЙОГО З ОЧЕЙ ІХНІХ.

Діян. 20: І КОЛИ ВОНИ ДИВИЛСЬ НА НЕБО, ЯК ВІН ВІДХОДИВ, ОСЬ ДВА МУЖІ СТАЛИ ПЕРЕД НИМИ В СВІТЛИХ ОДЕЖАХ.

Діян. 11: І СКАЗАЛИ ВОНИ: МУЖІ ГАЛІЛЕЙСЬКІ! ЧОГО ВИ СТОІТЕ І ДИВИТЕСЬ НА НЕБО? ЦЕЙ ІСУС, ЩО ВОЗНИССЯ ВІЛ ВАС НА НЕБО, ТАК САМО ПРИЙДЕ, ЯК БАЧИЛИ ЙОГО, КОЛИ СХОДИВ ВІН НА НЕБО.

Луки 24, 52: А ТІ ПОКЛОНИЛИСЬ ЙОМУ І ВЕРНУЛИСЬ У ЕРУСАЛИМ З ВЕЛИКОЮ РАДІСТЮ.

— 53: И ПЕРЕБУВАЛИ ЗАВЖДИ В ХРАМІ, СЛАВЛЯЧИ Й БЛА-
ГОСЛОВЛЯЧИ БОГА. АМИНЬ.

**Марка 16, 19: ГОСПОДЬ ЖЕ, ПІСЛЯ РОЗМОВИ З НИМИ, ВО-
ЗНИССЯ НА НЕБО І СІВ ПРАВОРУЧ БОГА (Ефес. 1, 20).**

Христос, завершивши діло, яке доручив Йому Отець звершити (Іо. 17, 4), діло нашого спасіння, не тільки Сам повернувся до Отця, де був перше (Іо. 6, 62), а вознісся тілом Єства нашого і, як каже Апостол:

“...І НАС, ЩО БУЛИ МЕРТВІ ЧЕРЕЗ ГРИХИ, ОЖИВИВ З ХРИ-
СТОМ...І ВОСКРЕСИВ З НИМ І ПОЄДНАВ НА НЕБЕСАХ У ХРИ-
СТИ ІСУСІ...” (Єф. 2, 5—6). ЦИМ ЗНОВУ ВЕРНУВ НАМ ПРАВО СИ-
НІВСТВА БОГОВІ (Рим. 8, 14—16; Гал. 3, 26; 4, 7; 2 Кор. 6, 18).

Який епілог можна додати до всього цього повістювання про ді-
ло Сина Божого для нас, як ми це бачили, йдучи вслід за повістю-
ванням цього дивного Орла Богословія, св. Іоана Богослова? Нема
слів. Ми тільки в німому благоговінні, як і Апостоли, впадімо і по-
клонімось Йому, навіки прославляючи Його безмежну і незагне-
ну Любов.

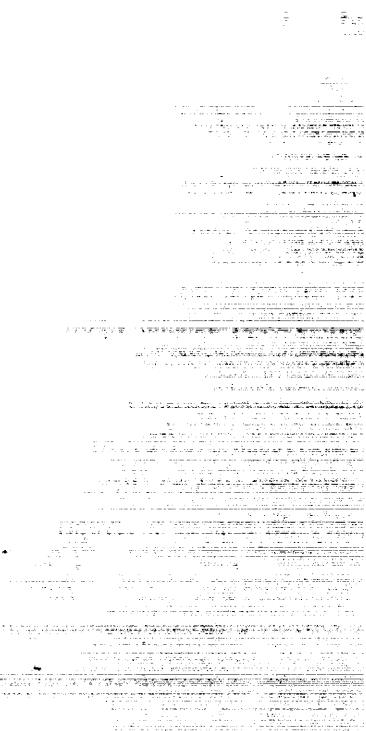
**Марк. 16. 20: А ВОНИ, ВИЙШОВШИ, ПРОПОВІДУВАЛИ ВСЮ-
ДИ. И ГОСПОДЬ ДОПОМАГАВ І СЛОВО СТВЕРДЖУВАВ НАСТУ-
ПАЛЬНИМИ ВСЛІД ОЗНАКАМИ. АМИНЬ.**

Решту ми знаємо з історії Церкви.

† Михаїл

Архиєпископ

Торонто і Схід Канади.

ВІДГУКИ НА «СВІТОВА ЕПОПЕЯ» АРХІЄП. МИХАЇЛА

“Не раз прочитав Вашу славну книгу «Світова Епопея», а багато разів, бо вона мені дуже сподобалася... Читав з захопленням. Дійсно, кожний християнин, особливо православний і особливо молодь, мала би пильно читати її, бо вона... злучає нас із Господом...”

Архиєпископ БАПЦ Васілій.

Більшу рецензію на «Світову Епопею» з наукового і художнього боку подає науковець ВПР Архиєпископ СИЛЬВЕСТР в Австралії. Надрукована в богослов. журналі «Віра й Культура» -- ч. 1 (37), стор. 21. Вінніпег, 1956 р.

Окремі завважі:

“Із історичних свідчень автор змальовує живі постаті . . . Перед читачем усе встає живим, ефективним, виразним . . . Треба тільки комусь доставити до рук молоді цю книжку, а як втягнеться в читання, хто б то не був — юнак, чи дослій муж, не відірветься від живопоетичного кольориту розгортання яскравого сюжету...”

Переспів цей зроблено вдало. Легкий вірш дається читати і привчає читача до думки... Євангельські тексти в поетизованій формі (цій)... найчерствішу молодь можуть заохотити до їх читання.”

Архиєпископ Сильвестр.

“Щиро дякую Вам, Владико, за присилку Вашої цінної книжки «Світова Епопея». Яка колosalна праця! Який колосальний масштаб взяли! Читаємо з великим інтересом.”

Проф. д-р Н. Половська-Василенко.
Новий Ульм, Німеччина.

“Книжку З-тя част. «Світова Епопея» одержав... Треба мені серйозно простудіювати її, щоб сказати на що вона заслуговує. Одно скажу, що твір глибоко продуманий щодо шляхів Домобудівництва Божого про спасіння людей і виявляє у автора глибоке розуміння Св. Письма і широке знання його.”

Архиєпископ Володимир.
Детройт, ЗДА.

“Дякую Вам сердечно за третю частину «Світової Епопеї»... То була правдива радість для мене, бо я побачив, що Ви, Владико, таки з Божою помічю виконали задумане велике діло на славу Бога...

Про неї пізніше напишу, як зумію, бо вважаю своїм святим обов'язком хоч у такий спосіб Вам віддячити за Вашу просто неоцініму працю.

Досі ніде в світовій літературі немає такого повного поетичного твору, не лише на тексти Св. Письма, а навіть на головніші світові події з дохристиянського і християнського життя.”

Проф. д-р Іван Розгін.
Детройт, ЗДА.

“Двічі голосно, і для других прочитав я «Світову Епопею», яка є надзвичайно захоплююча і корисна для вивчення і зрозуміння Науки Божої.

Від широго серця дякую Вам, Владико, за такий дорогоцінний подарунок.”

Протоієрей Терентій Гаврик.
Франція.

“Складаю Вам, Владико, сердечну подяку за Вашу книжку «Світова Епопея». З глибоким задоволенням перечитую цю Вашу працю. Живемо в добу занепаду релігійного життя на 1/6 земного гльобу, в добу упадку людської моралі, духовової депресії та безнадії.

З ними може боротися тільки християнська філософія. Цю філософію можна черпати з Ваших, Владико, книжок і це їх найбільша вартість...

Біблійні і Євангельські місця у Вас прекрасні, акція жива і яскрава. Стиль поезії легкий до запам'ятання... Ця поезія має велику будучність. Нею заповняться релігійні підручники в школах...”

Сотник Борис Монкевич з родиною.
Оттава, Канада.

“Дорогий Владико! Дякую за книжку Вашого пера «Світова Епопея». Своєю невисипущою працею Ви залишаєте Церкві й народові дорогоцінні речі, якими будуть послуговуватися письменники й науковці. Дай, Боже Вам сил пра-

цювати й далі для добра Церкви і нашого народу-мученика.”

Генерал М. Садовський.

Торонто, Канада.

“Дуже дякую Вашому Вис-тству за Благословення... та за дуже цінну книжку «Світова Епопея», якої Ви Автором.

Читаю цей — високої якості твір — з великим захопленням та душевною насолодою. Ця книжка є дорогоцінний вклад в релігійну літературу та богословську науку.”

Сотник Іван Косечь.

Брюссель, Бельгія.

Високу позитивну оцінку книги «Світова Епопея» дав Проф д-р П. Ковалів у тижневику “Український Голос” від 25-го липня 1956 р., стор. 6. Вінніпег, Ман., Канада.

Окремі думки його:

“Картина за картиною переходить перед нами (Священно! Історії Старого й Нового заповітів), а також Історія Церкви й боротьба її з силами зла аж до кінця світу, антихрист, Страшний Суд і Нове Небо й Нова Земля (згідно з Об'явленням Іоана).

... в цілому можемо ствердити, що все разом узяте, зображує нам загальну Історію Вселенської Церкви, у формі пісень з матеріялу, що подає нам Святе Письмо.

Власне в цьому полягає основне значення цього твору : зокрема третьої частини «Світової Епопеї» Арх. Михаїла.

Це не тільки книга для читання, це посібник для вивчення Історії Церкви... Автор свою книгу присвятив молоді... і дуже добре. Молодь наша знайде багато корисного для себе з книги «Світова Епопея» Арх. Михаїла. Та й не тільки молодь...

Книжку написано простою й зрозумілою мовою і читається легко... Можна ствердити, що Автор виявив себе оригінальним; на підставі документальних даних Св. Письма він майстерно розкрив в приступній формі велику викупну місію, що її виконав для спасіння роду людського Месія Христос.”

Проф. П. Ковалів.

Вашингтон, США.

Таку ж велику статтю до другої частини «Світової Епопеї» написав проф. П. Ковалів в “Українському Голосі” від 25-го грудня 1953 р., стор. 3, черга 51.

Дуже багато відгуків наспіло й від інших читачів, але за браком місця не друкуємо їх.

В оцінці видань за 1953 рік Торонтський Університет у квартальному виданні другу частину "Світової Епопеї" МЕСІЯ ХРИСТОС поставив на першому місці, а першу частину "Світової Епопеї" в 1954 році, — на другому місці серед видань.

Отже рекомендацій досить, щоб цю книгу мала кожна християнська родина і кожний прочитав її з увагою.

Велику б роботу зробили наші поети, знавці чужих мов, коли б цей твір нашої Церкви переклали на чужі мови. Це була б послуга всім християнам, а перекладачам честь. Віримо, що такі найдуться.

Ціна «СВІТОВОЇ ЕПОПЕЇ»:

Частина перша — \$ 0,65

Частина друга — \$ 0,75

Частина третя — \$ 1,00

Всі три частини \$ 2,40 з пересилкою

Можна виписувати ПОШИРЕНИЙ КАТЕХИЗИС (Виклад у Богословській Академії в Мюнхені, Німеччина). Ціна \$ 1,25 з пересилкою. Виписувати від Автора:

**Archbishop Michael
92 Burnside Dr.
Toronto 10, Ont., CANADA**

